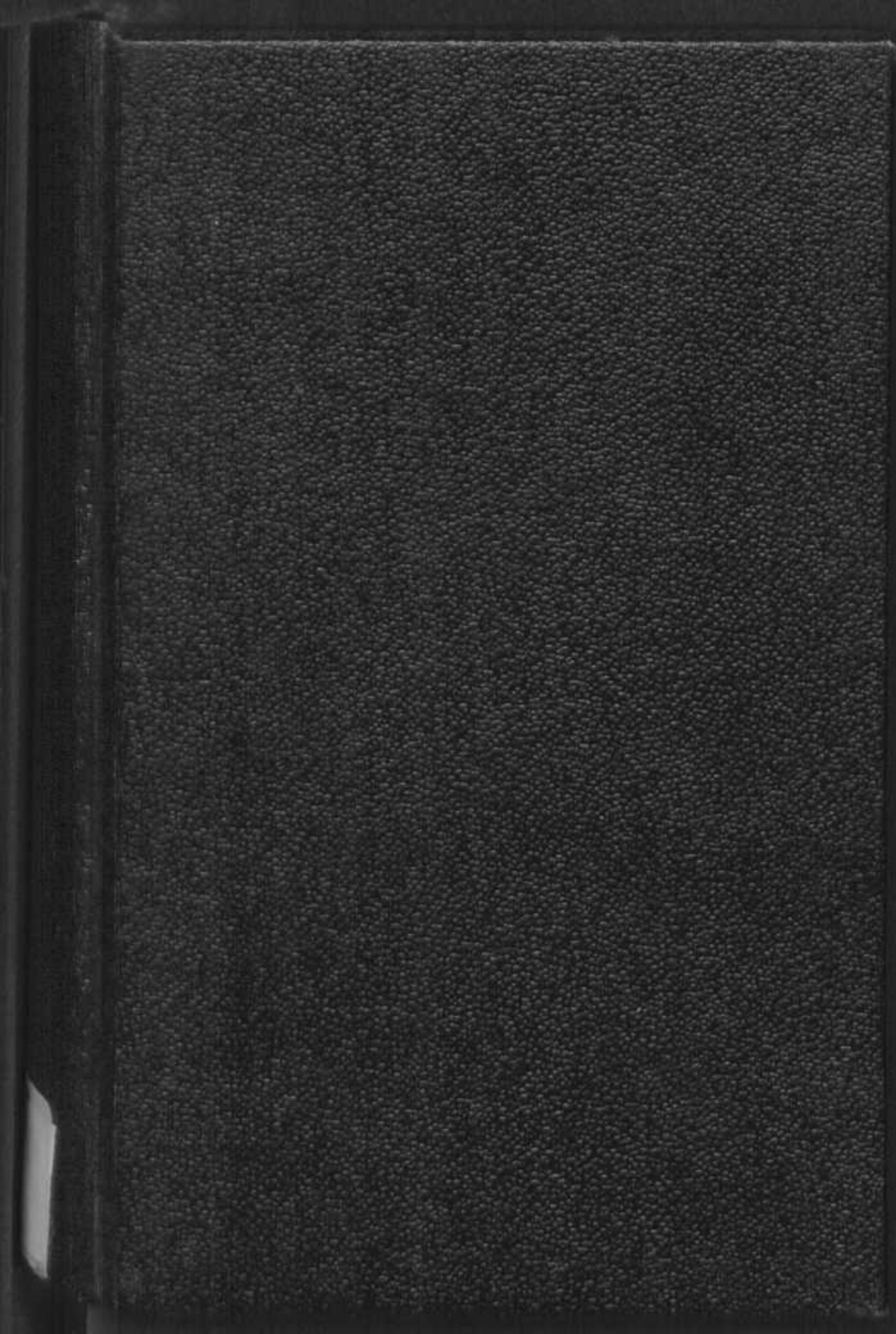
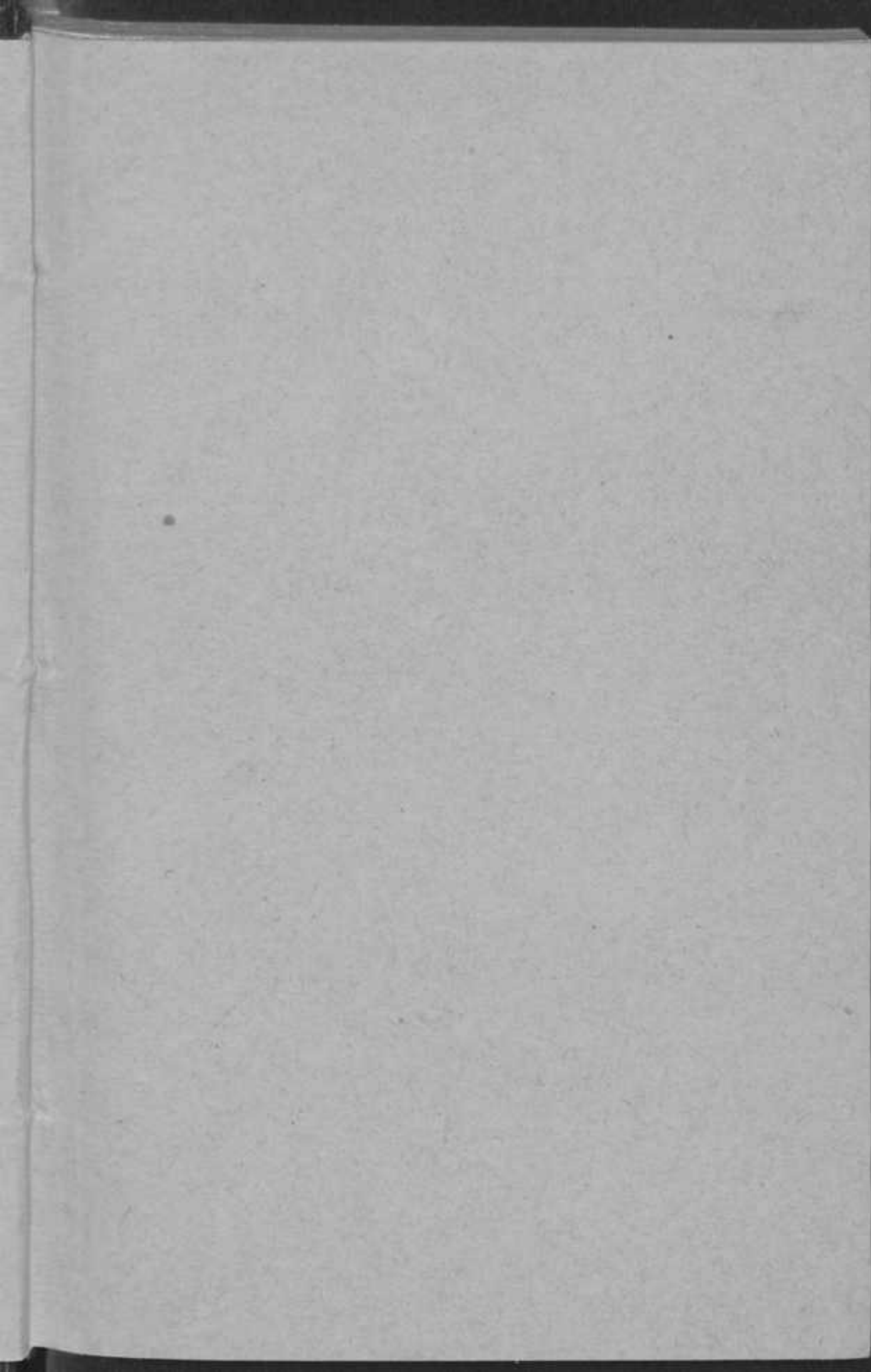
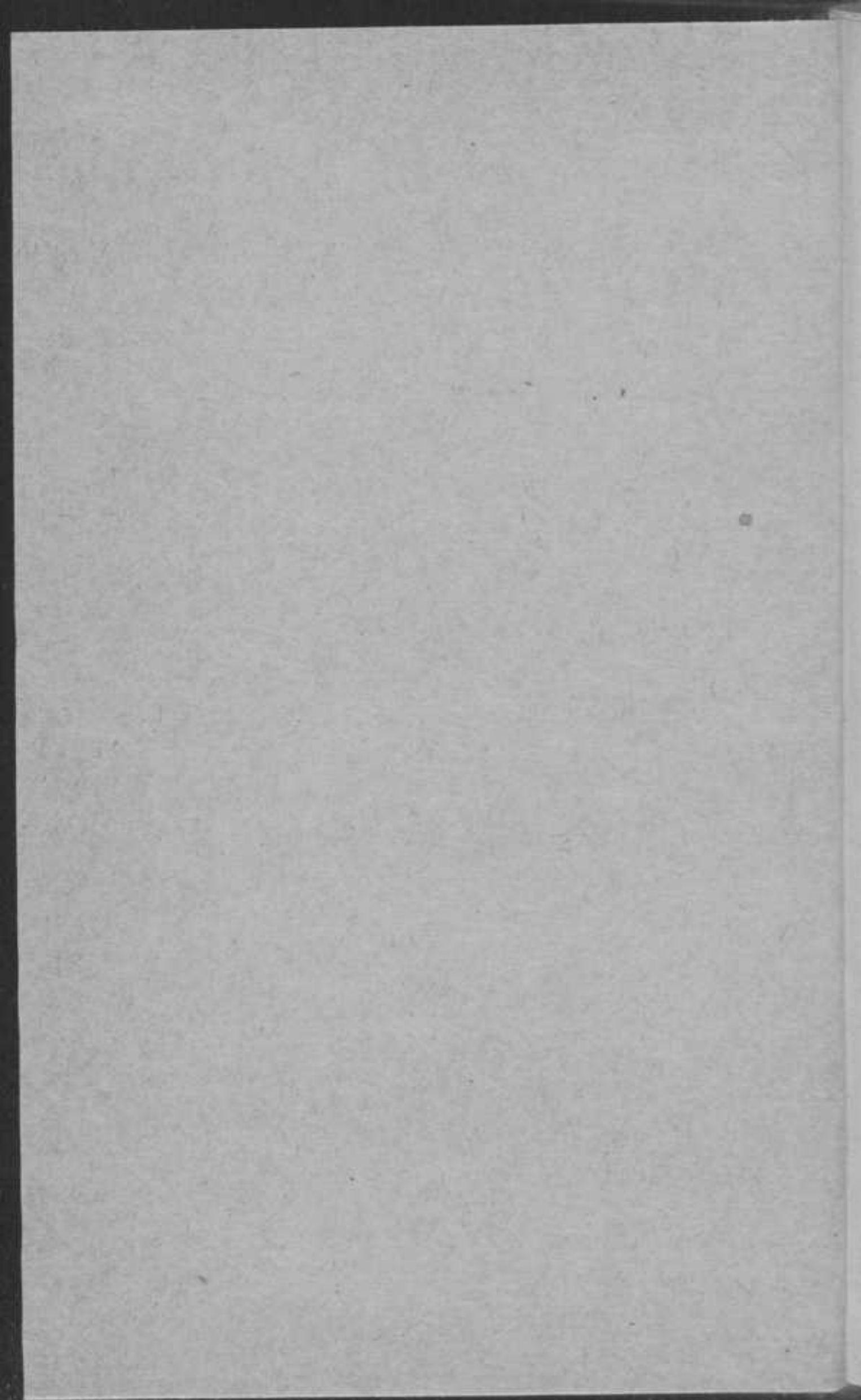

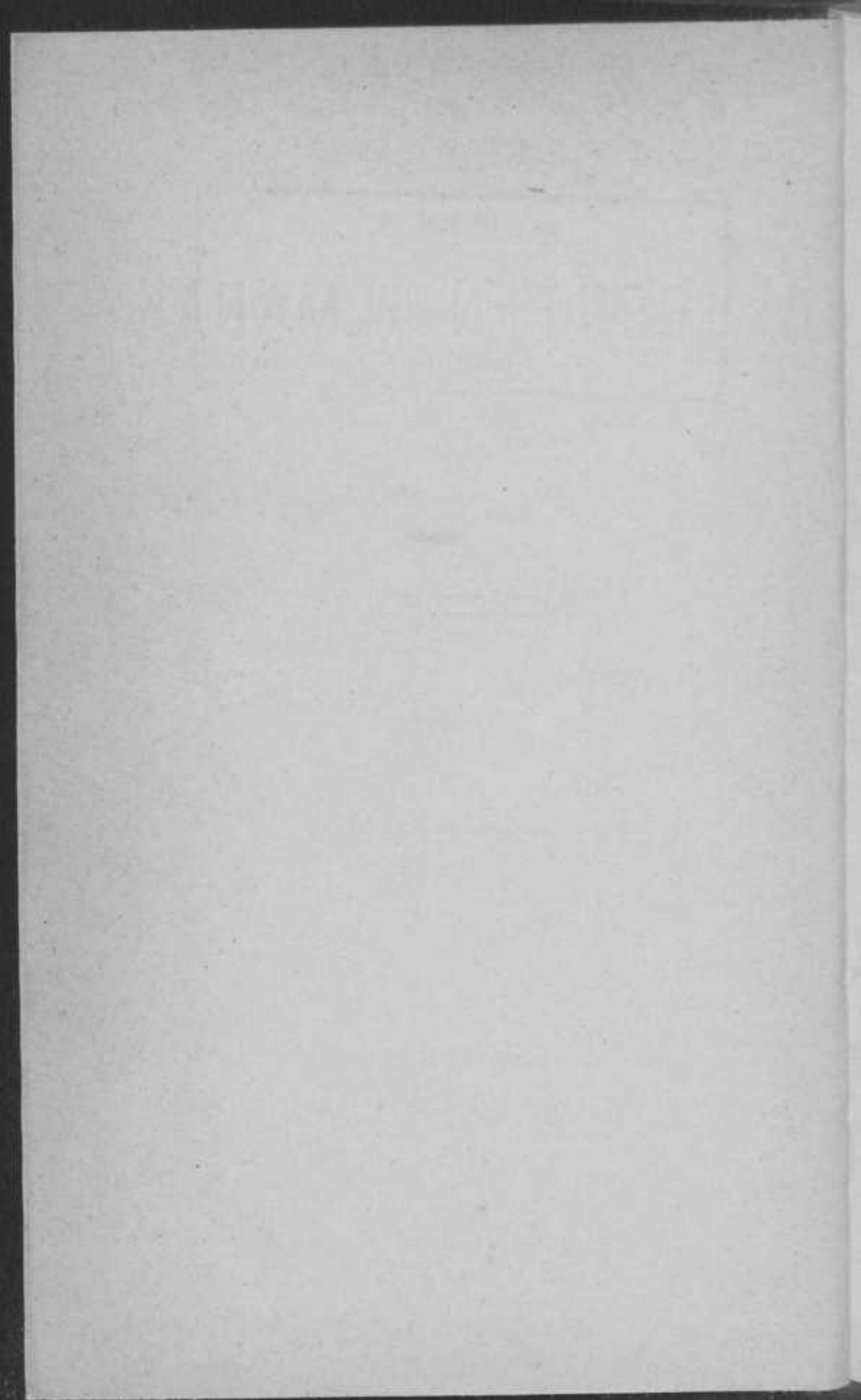

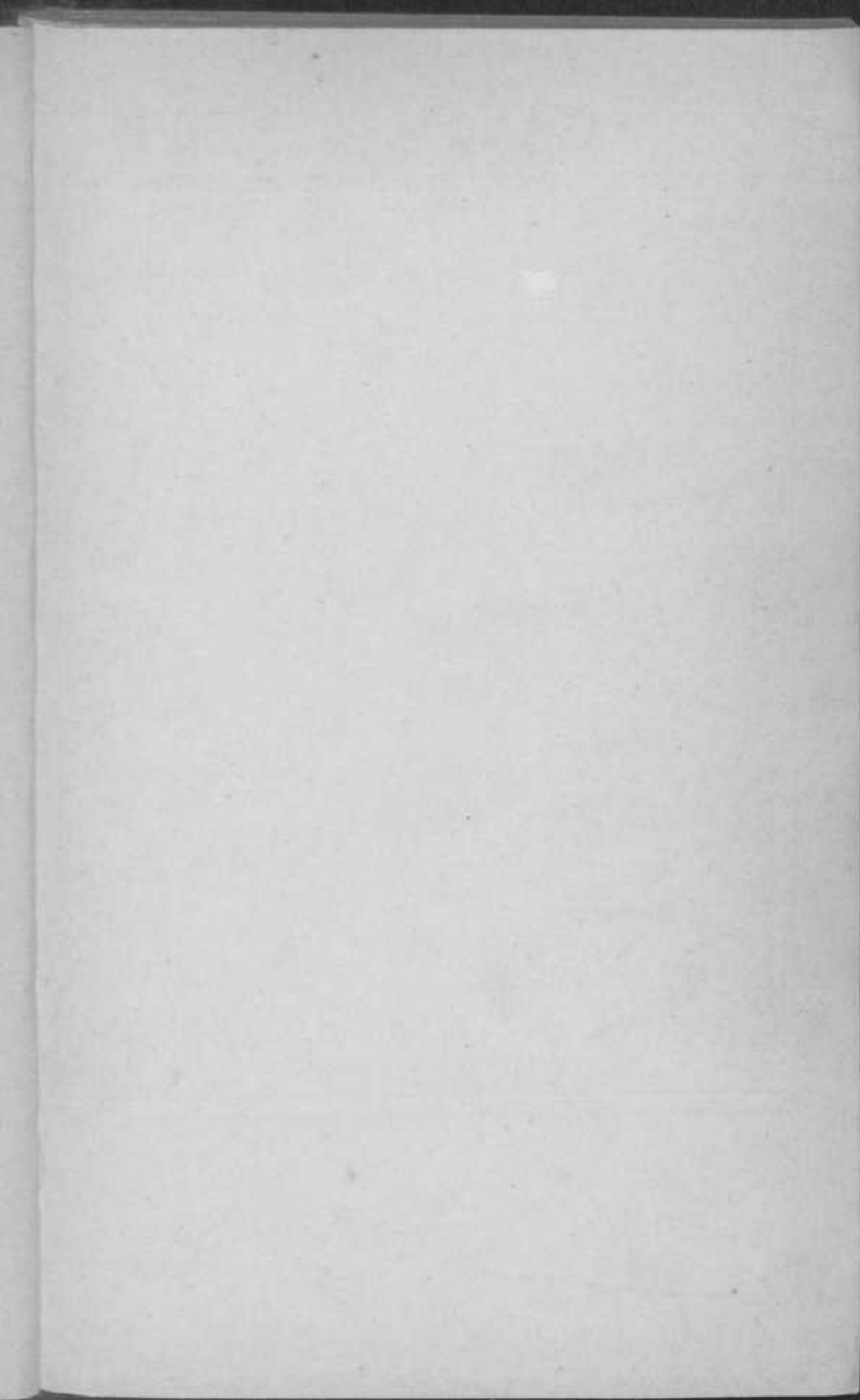

BIBLIOTHEEK
DER
TECHNISCHE HOGESCHOOL
DELFT

DELFTSCHE
STUDENTEN-ALMANAK,

815F

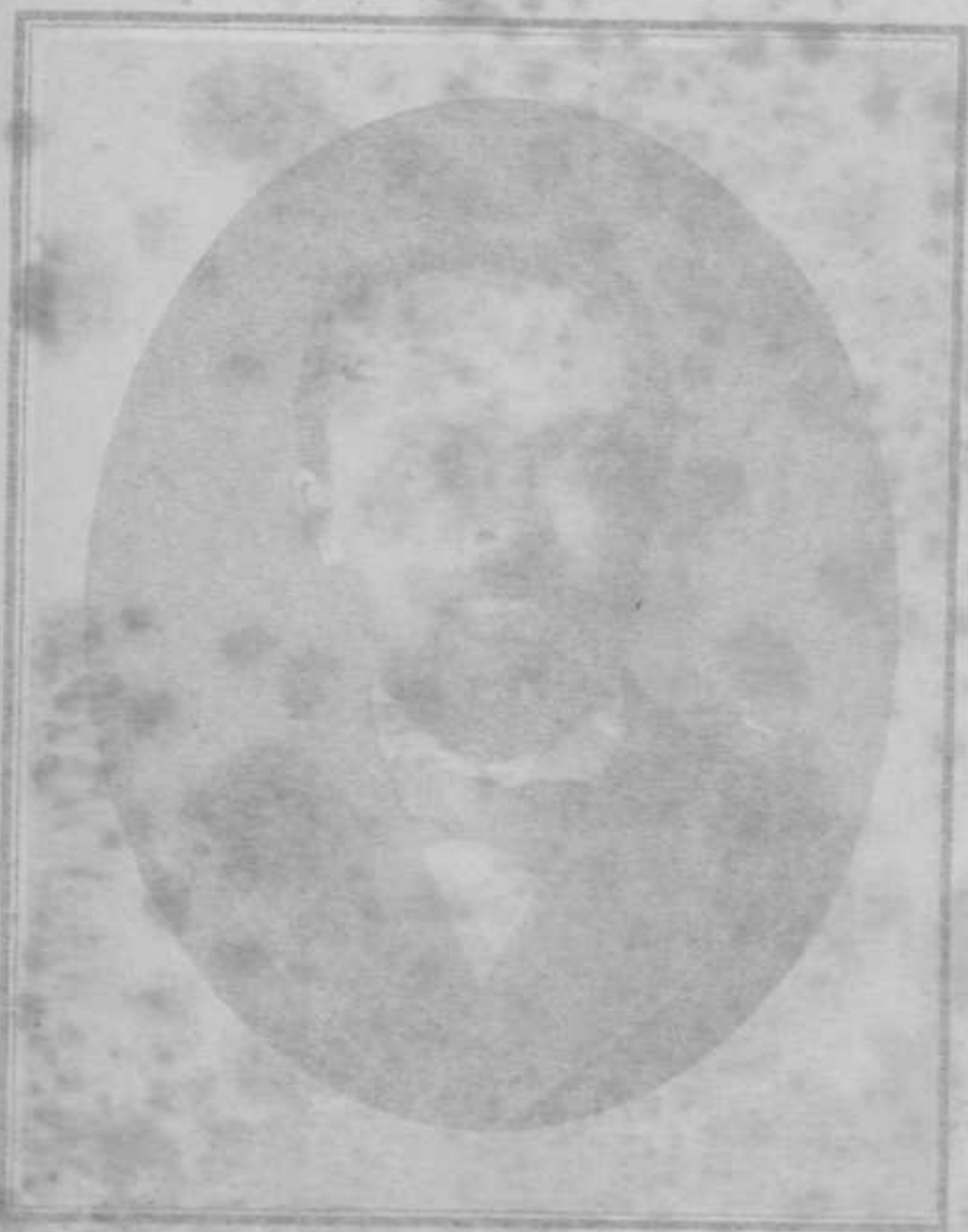
J. A. Snyder Esq.

DELFTSCHE

GRONINGER ALMANAK

IMPRES ET CAUTUS 1810

L. L. Sigmond Esq

DELFTSCHE

STUDENTEN ALMANAK.

DELFTSCHE
STUDENTEN-ALMANAK

VOOR

1883.

TE DELFT BIJ
J. WALTMAN JR.
1883.

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

INHOUD.

Kalender.

Tijdperken.....	Bladz.	1
Gregoriaansche Kalender.....	»	1
Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zon- dagsletter.....	»	2
Verjaardagen der leden van het Kon. Huis.....	»	6
Akademische gedenkdagen.....	»	8
Jaargetijden.....	»	9
Paaschtafel voor 1883—1892.....	»	9
Hemelverschijnselen.....	»	10
Schijngestalten der Maan.....	»	11
Tafel van de opkomst en den ondergang der Zon.	»	13
Kalender.....	»	15

Polytechnische School.

Bestuur.....	»	29
Hoogleraren, Leeraren en Assistenten.....	»	30
Programma der lessen.....	»	33
Toelichting.....	»	50
Uittreksels uit Wetten en Reglementen betreffende de Polytechnische School.....	»	54
a. Grondwet en Wet op het Middelbaar Onderwijs.	»	55
b. Reglement voor de Polytechnische School.....	»	65
c. Reglement voor het gebruik van de Bibliotheek.	»	71
d. Voorschrift omtrent het Scheikundig Laboratorium.	»	75
e. Voorschrift omtrent de Praktische oefeningen met Gereedschap en Draaibank.....	»	77
f. Modelzaal.....	»	78
Uitslag der examens B en C.....	»	79

Mededeelingen, die voor den aanstaanden Ingenieur van belang kunnen zijn.

Inleiding	Bladz. 85
Inlichtingen	» 87
Inhoud van het gedeelte betreffende Nederland....	» 89
Inhoud van het gedeelte betreffende Nederlandsch Oost-Indië.....	» 199

Studentencorps.

Naamlijst der leden van het Studentencorps.....	» 259
Naamlijst der Ingeschrevenen aan de Polyt. School, die leden van het Corps geweest zijn.....	» 271
Naamlijst der Ingeschrevenen aan de Polyt. School, die geen Lid van het Corps zijn.....	» 272
Aantal der Ingeschrevenen aan de Polyt. School...	» 276
Commissiën in het Studentencorps.....	» 277
Bijzondere Commissiën.....	» 278
Disputen en verdere gezelschappen.....	» 281
Vervolg op de geschiedenis van het Delftsche Stu- dentencorps. Van September 1881 tot September 1882.....	» 287
Gezelschapsverslagen.....	» 309
Opmerkingen betreffende het onderwijs aan en de inrichting van de Polytechnische School	» 329
Wet en Reglement van het Delftsch Studentencorps.	» 333
Ter nagedachtenis.....	» 371
Ter nagedachtenis.....	» 373

Mengelwerk.

Woorden van diep gevoelde hulde op het ontvangen van eene cervelaatworst, gericht aan de edele geefster.	» 377
Eene Oudejaarsavondvertelling.....	» 379
Woudidylle.....	» 390
Een avond en een morgen.....	» 397
De man achter tafel.....	» 410
Twee monumenten bij de Hasbruch.....	» 411
Varia.....	» 431

KALENDER.

TIJDPERKEN.

Het jaar 1883 van de Christelijke jaartelling is het jaar:

- 7391—7392 van de hedendaagsche Grieken.
6596 volgens de Juliaansche periode.
5643—5644 sedert de schepping, volgens de Israëlieten.
2658—2659 sedert de Olympiade; of het 2e en 3e jaar der 665e
Olympiade.
2636 sedert de stichting van Rome, volgens Varro.
2630 volgens de jaartelling van Nabonassar.
1300—1301 van de Hedjah.
304 sedert de Unie van Utrecht,
70 sedert de herstelling van Nederland.
40 sedert de oprichting der Delftsche Akademie.
19 " " " " Polytechnische School.
35 " " " van het Delftsche studentencorps.
-

Gregoriaansche kalender.

Het guldengetal.....	3.
De Epacta.....	XXII.
De Zonnecirkel.....	16.
De Romeinsche Indictie.....	11.
De Zondagsletter.....	G.

Guldengetal. Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter.

Het Guldengetal heeft zijn oorsprong te danken aan den maancirkel, een' tijdkring van 19 jaren, uitgevonden door Meton (430 v. C.) aan het eind waarvan de nieuwe en volle manen weder op dezelfde data van den Juliaanschen Kalender invallen. Het Guldengetal wijst aan in het hoeveelste jaar van den maancirkel men zich bevindt. Daar men aanneemt dat de eerste maancirkel 1 jaar vóór Christus is aangevangen, moet men bij het jaartal 1 optellen en de som door 19 deelen om het aantal der volbrachte maancirkels te verkrijgen; de rest drukt het Guldengetal uit. De Atheners lieten den door Meton gevonden regel in gulden letters op de deuren van den tempel van Minerva schrijven; van daar de naam het Guldengetal.

De Epacta is het getal, dat den ouderdom der maan, op den 1sten Januari, in dagen aanwijst. De maansomloopstijden beurtelings op 30 en 29 dagen stellende, kan men uit de Epacta gemakkelijk de data van alle volgende nieuwe manen berekenen.

Een Zonnecirkel is een tijdkring van 28 jaren, na verloop waarvan de data weder met dezelfde dagen der week overeenstemmen als bij het begin. Daar het gewone jaar uit 52 weken en 1 dag, het schrikkeljaar uit 52 weken en 2 dagen bestaat, verkrijgt een datum niet denzelfden naam, dien hij in 't vorig jaar droeg, maar zoo beide gewone jaren zijn, dien van één dag later gedurende het geheele jaar, zoo het laatste een schrikkeljaar is, dien van een dag later vóór 29 Februari en van twee dagen later na dien datum;

zoo het voorgaande een schrikkeljaar was, dien van twee dagen later vóór, dien van één dag later na 28 Februari. Waren er geen schrikkeljaren dan zou de Zonnecirkel in plaats van 4×7 slechts 7 jaar lang zijn. Men rekent den Zonnecirkel van het 9e jaar vóór Chr. af.

De Romeinsche indictie is een tijdkring van 15 jaren, beginnende 3 jaren vóór Chr. en afkomstig van de Romeinen, die hem gebruikten tot regeling eener belasting.

De Zondagsletter is de letter, die de eerste Zondag van een jaar verkrijgt, als men den 1sten Januari A, den 2den B, enz. noemt. In een gewoon jaar hebben, zoo men telkens na de letters G weder met A begint, alle Zondagen dezelfde letter. In het schrikkeljaar heeft men 2 Zondagsletters. Dit komt voort uit de wijze, waarop de Romeinen den schrikkel dag aan het jaar toevoegden; deze werd als een dag zonder letter tusschen 23 Februari en 5 Maart ingevoerd; zoodat de Zondag, die daarop volgde, één letter terugging.

VERJAARDAGEN
DER
LEDEN VAN HET KONINKLIJK HUIS.

- 19 Februari. Z. M. WILLEM ALEXANDER PAUL FREDERIK
LODEWIJK, Koning Willem III, geb. 1817.
- 8 April. WILHELMINA MARIA SOPHIA LOUISA, Erf-Groot-
Hertogin van Saksen-Weimar-Eisenach, Zus-
ter des Konings, geb. 1824.
- 9 Mei. WILHELMINA FREDERIKA LOUISA CHARLOTTE
MARIANNE, Prinses der Nederlanden, Tante
des Konings, geb. 1810.
- 24 Juni. KAREL ALEXANDER AUGUST JAN, Erf-Groot-Her-
tog van Saksen-Weimar-Eisenach, Schoon-
broeder des Konings, geb. 1818.
- 5 Juli. WILHELMINA FREDERIKA ANNA ELISABETH
MARIA, gemalin van Z. D. H. den Prins
von Wied, geb. 1841.
- 2 Augustus. H. M. ADELAÏDE EMMA WILHELMINA THERÈSE
VAN WALDECK PYRMONT, Koningin der Ne-
derlanden, geb. 1858.

- 22 Augustus. WILLEM ADOLF MAXIMILIAAN KAREL, Prins von
Wied, Schoonzoon van wijlen Z. K. H. Prins
Frederik der Nederlanden, geb. 1845.
- 25 " WILLEM ALEXANDER KAREL FREDERIK HENDRIK,
Prins van Oranje, geb. 1851.
- 31 " WILHELMINA PAULINA MARIA THERESIA, Prinses
der Nederlanden, dochter des Konings, geb.
1880.
- 24 September. MARIA ELISABETH LOUISA FREDERIKA, gemalin
van wijlen Z. K. H. Prins Hendrik der
Nederlanden, geb. Prinses van Pruisen,
geb. 1855.
-

AKADEMISCHE GEDENKDAGEN.

- 4 Jan. 1843. Oprichting van de Akademie te Delft.
8 » 1632. Stichting van het Athenaeum te Amsterdam.
8 Febr. 1575. Stichting van de Hoogeschool te Leiden.
26 Maart. 1636. Stichting van de Hoogeschool te Utrecht.
1 Juli. 1864. Stichting van de Polyt. School te Delft.
25 Aug. 1614. Stichting van de Hoogeschool te Groningen.
25 Sept. 1816. Stichting van de Hoogeschool te Gent.
15 Oct. 1877. Stichting van de Hoogeschool te Amsterdam.
-

JAARGETIJDEN.

De Lente begint den	20sten	Maart.
De Zomer	" "	21sten Juni.
De Herfst	" "	23sten September.
De Winter	" "	22sten December.

PAASCHTAFEL VOOR 1883—1892.

1883.....	25	Maart.
1884.....	13	April.
1885.....	5	"
1886.....	25	"
1887.....	10	"
1888.....	1	"
1889.....	21	"
1890.....	6	"
1891.....	29	Maart.
1892.....	17	April.

HEMELVERSCIJNSELEN.

Er zullen dit jaar twee zonsverduisteringen en twee maansverduisteringen plaats hebben, waarvan slechts eene maansverduistering in Nederland zal zichtbaar zijn.

I. *Maansverduistering.*

22 April. Gedeeltelijke maansverduistering onzichtbaar in Nederland.

II. *Zonsverduistering.*

6 Mei. Totale zonsverduistering onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in de Stille Zuidzee.

III. *Maansverduistering.*

16 Oct. Gedeeltelijke maansverduistering zichtbaar in Nederland. Begin der verduistering des morgens te 6 u. 19 m. De maan gaat spoedig daarna te 6 u. 32 m. vóór het midden der verduistering onder.

IV. *Zonsverduistering.*

30—31 Oct. Ringvormige zonsverduistering onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in de Stille Zuidzee, het westelijk deel van Noord-Amerika en het Oostelijk deel van Azië.

SCHIJNGESTALTEN DER MAAN

GEDURENDE HET JAAR 1883.

Januari	1	's avonds	1 u.	10 m.	L. K.
»	9	's morgens	6 »	19 »	N. M.
»	16	»	1 »	7 »	E. K.
»	23	»	7 »	35 »	V. M.
»	31	»	10 »	46 »	L. K.
Februari	7	's avonds	6 »	30 »	N. M.
»	14	's morgens	10 »	15 »	E. K.
»	22	»	0 »	38 »	V. M.
Maart	2	»	5 »	46 »	L. K.
»	9	»	4 »	51 »	N. M.
»	15	's avonds	8 »	51 »	E. K.
»	23	»	6 »	24 »	V. M.
»	31	»	8 »	41 »	L. K.
April	7	»	1 »	56 »	N. M.
»	14	's morgens	9 »	9 »	E. K.
»	22	»	11 »	47 »	V. M.
»	30	»	7 »	23 »	L. K.
Mei	9	's avonds	10 »	18 »	N. M.
»	13	»	11 »	14 »	E. K.
»	22	's morgens	3 »	31 »	V. M.
»	29	's avonds	2 »	42 »	L. K.
Juni	5	's morgens	6 »	32 »	N. M.
»	12	's avonds	3 »	1 »	E. K.
»	20	»	4 »	51 »	V. M.
»	27	»	7 »	57 »	L. K.
Juli	4	»	3 »	23 »	N. M.
»	12	's morgens	8 »	9 »	E. K.
»	20	»	3 »	50 »	V. M.
»	27	»	0 »	33 »	L. K.

Augustus	3	's morgens	1	u.	46	m.	N. M.
»	11	»	1	»	49	»	E. K.
»	18	's avonds	1	»	13	»	V. M.
»	25	's morgens	5	»	51	»	L. K.
September	1	's avonds	2	»	34	»	N. M.
»	9	»	6	»	57	»	E. K.
»	16	»	10	»	1	»	V. M.
»	23	»	1	»	10	»	L. K.
October	1	's morgens	6	»	14	»	N. M.
»	9	»	10	»	39	»	E. K.
»	16	»	7	»	5	»	V. M.
»	22	's avonds	11	»	38	»	L. K.
»	31	's morgens	0	»	16	»	N. M.
November	8	»	0	»	24	»	E. K.
»	14	's avonds	4	»	57	»	V. M.
»	21	»	2	»	3	»	L. K.
»	29	»	7	»	14	»	N. M.
December	7	»	0	»	6	»	E. K.
»	14	's morgens	3	»	48	»	V. M.
»	21	»	8	»	28	»	L. K.
»	29	's avonds	1	»	13	»	N. M.

T A F E L

van de opkomst en den ondergang der Zon

GEDURENDE HET JAAR 1883.

			Opkomst der Zon.			Ondergang der Zon.					
Januari	7	's morgens	8	u.	12	m.	's avonds	4	u.	1	m.
»	14	»	8	»	7	»	»	4	»	12	»
»	21	»	8	»	0	»	»	4	»	23	»
»	28	»	7	»	51	»	»	4	»	36	»
Februari	4	»	7	»	40	»	»	4	»	49	»
»	11	»	7	»	27	»	»	5	»	3	»
»	18	»	7	»	13	»	»	5	»	16	»
»	25	»	6	»	59	»	»	5	»	29	»
Maart	4	»	6	»	43	»	»	5	»	42	»
»	11	»	6	»	27	»	»	5	»	55	»
»	18	»	6	»	11	»	»	6	»	7	»
»	25	»	5	»	54	»	»	6	»	19	»
April	1	»	5	»	38	»	»	6	»	32	»
»	8	»	5	»	21	»	»	6	»	44	»
»	15	»	5	»	5	»	»	6	»	56	»
»	22	»	4	»	50	»	»	7	»	8	»
»	29	»	4	»	36	»	»	7	»	20	»
Mei	6	»	4	»	22	»	»	7	»	32	»
»	13	»	4	»	10	»	»	7	»	43	»
»	20	»	4	»	0	»	»	7	»	54	»
»	27	»	3	»	50	»	»	8	»	4	»
Juni	3	»	3	»	44	»	»	8	»	12	»
»	10	»	3	»	40	»	»	8	»	19	»
»	17	»	3	»	38	»	»	8	»	23	»
»	24	»	3	»	39	»	»	8	»	24	»
Juli	1	»	3	»	43	»	»	8	»	24	»

		Opkomst der Zon.			Ondergang der Zon.		
Juli	8 's morgens	3 u.	49 m.	's avonds	8 u.	20 m.	
»	15	»	3 » 56 »	»	8 » 14 »		
»	22	»	4 » 6 »	»	8 » 6 »		
»	29	»	4 » 16 »	»	7 » 56 »		
Augustus	5	»	4 » 27 »	»	7 » 44 »		
»	12	»	4 » 38 »	»	7 » 30 »		
»	19	»	4 » 50 »	»	7 » 16 »		
»	26	»	5 » 2 »	»	7 » 1 »		
September	2	»	5 » 13 »	»	6 » 45 »		
»	9	»	5 » 25 »	»	6 » 29 »		
»	16	»	5 » 37 »	»	6 » 12 »		
»	23	»	5 » 50 »	»	5 » 56 »		
»	30	»	6 » 2 »	»	5 » 39 »		
October	7	»	6 » 12 »	»	5 » 23 »		
»	14	»	6 » 24 »	»	5 » 7 »		
»	21	»	6 » 37 »	»	4 » 52 »		
»	28	»	6 » 50 »	»	4 » 37 »		
November	4	»	7 » 3 »	»	4 » 24 »		
»	11	»	7 » 16 »	»	4 » 12 »		
»	18	»	7 » 29 »	»	4 » 1 »		
»	25	»	7 » 41 »	»	3 » 53 »		
December	2	»	7 » 51 »	»	3 » 47 »		
»	9	»	8 » 0 »	»	3 » 44 »		
»	16	»	8 » 8 »	»	3 » 44 »		
»	23	»	8 » 12 »	»	3 » 46 »		
»	30	»	8 » 13 »	»	3 » 52 »		

JANUARI, 31 dagen.

1 Maand. L.K.	Pak de leuning.
2 Dinsdag.	Nu wordt-i aardig.
3 Woensdag.	Zoo gaat-i goed.
4 Donderdag.	Zoo gaat-i beter.
5 Vrijdag.	Zoo gaat-i beter dan-i wezen moet.
6 Zaterdag.	Driekoningen.
7 Zondag.	
8 Maandag.	
9 Dinsd. N.M.	
10 Woensdag.	
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	Oprichting van Abruz. (1877.)
13 Zaterdag.	
14 Zondag.	
15 Maandag.	Dood van Prof. Stamkart. (1882.)
16 Dinsd. E.K.	
17 Woensdag.	} Uitgifte van den Almanak van 1882. Boekverkoo- ping. Heb je wel eens lol gehad?
18 Donderdag.	
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	
21 Zondag.	
22 Maandag.	Oprichting van F. C. Q. D. (1859.)
23 Dinsd. V.M.	Holm is jarig.
24 Woensdag.	
25 Donderdag.	
26 Vrijdag.	
27 Zaterdag.	
28 Zondag.	
29 Maandag.	} Oprichting van Cartesius. (1879.) Dood van Jim- my. (1882.)
30 Dinsdag.	
31 Woensd. L.K.	

FEBRUARI, 28 dagen.

1 Donderdag.	
2 Vrijdag.	
3 Zaterdag.	
4 Zondag.	Overname van O. K. W. (1882.)
5 Maandag.	Pseudo-réunie-diner. — 10 pop zonder de wijn.
6 Dinsdag.	} 20jarig bestaan van Vrije Studie. De pootige hand- druk.
7 Woensd. N.M.	
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaterdag.	Concert van Apollo.
11 Zondag.	
12 Maandag.	
13 Dinsdag.	
14 Woensd. E.K.	
15 Donderdag.	Brand van de Phoenix. (1876.)
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	
18 Zondag.	
19 Maandag.	
20 Dinsdag.	
21 Woensdag.	
22 Donderd. V.M.	
23 Vrijdag.	Holm is jarig.
24 Zaterdag.	
25 Zondag.	} Uitvoering van La Phalange Lyrique. Aanpappen G. v. d. Oprichting der Stud.-Carousselveeren. (1878.)
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	} Vergadering van de Debating Club: „There is something rotten in Parliament.”
28 Woensdag.	
	Viering van het 7e lustrum van de Soc. Phoenix. (Wordt vervolgd.)

MAART, 31 dagen.

1 Donderdag.	}	Oprichting der Soc. Phoenix. (1847.)
2 Vrijd. L.K.		Viering van het 7e lustrum van de Soc. Phoenix. (<i>Vervolg en slot.</i>)
3 Zaterdag.		
4 Zondag.		
5 Maandag.		
6 Dinsdag.		
7 Woensdag.		
8 Donderdag.		
9 Vrijd. N.M.		Concours in Utrecht.
10 Zaterdag.		
11 Zondag.		
12 Maandag.		
13 Dinsdag.		
14 Woensdag.		Armenconcert van Apollo.
15 Donderd. E.K.		Lezing van Prof. Pekelharing op Debating.
16 Vrijdag.		
17 Zaterdag.	}	Uitvoering van het Delftsch Stud. Toon. Gezelschap.
18 Zondag.		Papa in zijn fort.
19 Maandag.		
20 Dinsdag.		
21 Woensdag.		De heuzige Diës Natalis. Madlle Printemps.
22 Donderdag.		Witte Donderdag.
23 Vrijd. V.M.		Holm is jarig. Goede Vrijdag.
24 Zaterdag.	}	Oudejaarsavond. Eerste jaar op de planken. Eerste hulde aan van Stralen. Laatste hulde aan Jimmy.
25 Zondag.		1e Paaschdag. Receptie. Rijpartij met Eerewacht.
26 Maandag.		De kar met de pootigen. Een queue in een sloot en een biljardbal in een kop koffie. Aanpapperij op 't tooneel. Snoek op het Collation.
27 Dinsdag.		2e Paaschdag. Courant d'air op de Societeit.
28 Woensdag.		
29 Donderdag.*		
30 Vrijdag.		
31 Zaterd. L.K.		

APRIL, 30 dagen.

1 Zondag.	} Uitvoering van de Delftsche Stud.-Carousselveeren. } Slotmanoeuvre. Telenstelling voor publiek en Alva.
2 Maaddag.	
3 Dinsdag.	
4 Woensdag.	
5 Donderdag.	
6 Vrijdag.	
7 Zaterd. N.M.	
8 Zondag.	
9 Maandag.	
10 Dinsdag.	
11 Woensdag.	
12 Donderdag.	
13 Vrijdag	} Overlijden van den Heer Ch. Stork. Het corps neemt } den rouw aan. Oprichting van Laga. (1876.)
14 Zaterd. E.K.	
15 Zondag.	
16 Maandag.	
17 Dinsdag.	
18 Woensdag.	
19 Donderdag.	Dood van Ch. Darwin, geb. 1809.
20 Vrijdag.	
21 Zaterdag.	
22 Zond. V.M.	
23 Maandag.	Holm is jarig.
24 Dinsdag.	
25 Woensdag.	
26 Donderdag.	
27 Vrijdag.	Lezing van den Heer v. Nievelt op Vrije Studie. Geen maskerade maar toch....
28 Zaterdag.	
29 Zondag.	
30 Maand. L.K.	

MEI, 31 dagen.

1 Dinsdag.	Aanneming Wet Middelbaar Onderwijs. (1863.)
2 Woensdag,	
3 Donderdag.	Hemelvaartsdag.
4 Vrijdag.	
5 Zaterdag.	Concert van Apollo.
6 Zond. N.M.	
7 Maandag.	
8 Dinsdag.	
9 Woensdag.	
10 Donderdag.	
11 Vrijdag.	
12 Zaterdag.	
13 Zond. E.K.	1e Pinksterdag.
14 Maandag.	2e "
15 Dinsdag.	
16 Woensdag.	
17 Donderdag.	Arabi Pacha aanschouwt het levenslicht. (1836.)
18 Vrijdag.	
19 Zaterdag.	
20 Zondag.	Werktijd.
21 Maandag.	
22 Dinsd. V.M.	Examen in aantocht. Wanneer men eens heeft A gezegd, Moet men ook zeggen B.
23 Woensdag.	Holm is jarig.
24 Donderdag.	
25 Vrijdag.	
26 Zaterdag.	
27 Zondag.	
28 Maandag.	Studietijd.
29 Dinsd. L.K.	
30 Woensdag.	
31 Donderdag.	

JUNI, 30 dagen.

1 Vrijdag.	}	Bloktijd.
2 Zaterdag.		
3 Zondag.		
4 Maandag.		
5 Dinsd. N.M.		
6 Woensdag.	}	Begin examen B.
7 Donderdag.		
8 Vrijdag.		
9 Zaterdag.		
10 Zondag.		
11 Maandag.	}	Oprichting van de Debatingclub. (1865.)
12 Dinsd. E.K.		
13 Woensdag.		
14 Donderdag.		
15 Vrijdag.		
16 Zaterdag.	}	Uitslag examen B. — Op zich zelve belangrijk genoeg.
17 Zondag.		
18 Maandag.		
19 Dinsdag.		
20 Woensd. V.M.		
21 Donderdag.	}	Concours van Pro Patria.
22 Vrijdag.		
23 Zaterdag.		
24 Zondag.		
25 Maandag.		
26 Dinsdag.	}	Holm is jarig.
27 Woensd. L.K.		
28 Donderdag.		
29 Vrijdag.		
30 Zaterdag.		
		Uitslag examen C en B (art. 60.) (<i>Zie boven.</i>)
		Delftsche Academie. † (1864.)

JULI, 31 dagen.

1 **Zondag.**

2 Maandag.

3 Dinsdag.

4 Woensd. **N.M.**

5 Donderdag.

6 Vrijdag.

7 Zaterdag.

8 **Zondag.**

9 Maandag.

10 Dinsdag.

11 Woensdag.

12 Donderd. **E.K.**

13 Vrijdag.

14 Zaterdag.

15 **Zondag.**

16 Maandag.

17 Dinsdag.

18 Woensdag.

19 Donderdag.

20 Vrijd. **V.M.**

21 Zaterdag.

22 **Zondag.**

23 Maandag.

24 Dinsdag.

25 Woensdag.

26 Donderdag.

27 Vrijdag. **L.K.**

28 Zaterdag.

29 **Zondag.**

30 Maandag.

31 Dinsdag.

Stichting van de P. S. (1864.)

Uitslag O. I.-ambtenaarsexamen.

Holm is niet jarig.

AUGUSTUS, 31 dagen.

- 1 Woensdag.
- 2 Donderdag.
- 3 Vrijd. **N.M.**
- 4 Zaterdag.
- 5 **Zondag.**
- 6 Maandag.
- 7 Dinsdag.
- 8 Woensdag.
- 9 Donderdag.
- 10 Vrijdag.
- 11 Zaterd. **E.K.**
- 12 **Zondag.**
- 13 Maandag.
- 14 Dinsdag.
- 15 Woensdag.
- 16 Donderdag.
- 17 Vrijdag.
- 18 Zaterd. **V.M.**
- 19 **Zondag.**
- 20 Maandag.
- 21 Dinsdag.
- 22 Woensdag.
- 23 Donderdag.
- 24 Vrijdag. **L.K.**
- 25 Zaterdag.
- 26 **Zondag.**
- 27 Maandag.
- 28 Dinsdag.
- 29 Woensdag.
- 30 Donderdag.
- 31 Vrijdag.

.....

Verwoesting van Jeruzalem. (70.)

Holm is niet jarig.

SEPTEMBER, 30 dagen.

1 Zaterd. N.M.	Einde van de Delftsche kermis.
2 Zondag.	
3 Maandag.	
4 Dinsdag.	
5 Woensdag.	
6 Donderdag.	Begin der Colleges. (1882.)
7 Vrijdag.	Brulavond. — Ik wilde juist weggaan...
8 Zaterdag.	
9 Zond. E.K.	
10 Maandag.	
11 Dinsdag.	
12 Woensdag.	
13 Donderdag.	
14 Vrijdag.	Numerieke groenen vergadering zonder groenen.
15 Zaterdag.	
16 Zond. V.M.	
17 Maandag.	
18 Dinsdag.	Numerieke groenen vergadering met groenen.
19 Woensdag.	
20 Donderdag.	Groenen-race op de Boerenzee met Vergunning.
21 Vrijdag.	Fakkeltocht. Tuinjool Doeke. — Vermakelijk escadron-spel.
22 Zaterdag.	David en Batzeba op Odin afgestapt. Krachtige invloed der dramatische kunst. Doodsche stilte.
23 Zond. L.K.	Holm is weer jarig.
24 Maandag.	
25 Dinsdag.	Weer een jool in den Doeke.
26 Woensdag.	Gladiatoren op Odin.
27 Donderdag.	Rustdag.
28 Vrijdag.	Theatre Vert. Is u een vóór- dan wel een tegenstander van de...? Spijkergat. Hulde aan het eerste jaar.
29 Zaterdag.	Vrijdag. Inauguratie 1882. Serenades aan de Hoogleraren Grothe en Legebeke. Ik wist niet dat Delft zoo groot was. Varkens in den stoet. Muziek van voren en van achteren.
30 Zondag.	Rijpartij naar de Vink. Ze spelen biljart, godbetert.

OCTOBER, 31 dagen.

1 Maand. N.M.	
2 Dinsdag.	
3 Woensdag.	
4 Donderdag.	
5 Vrijdag.	
6 Zaterdag.	} Kegelconours. Inauguratie van drie nieuwe leden. Subfakkeltocht. (1882.)
7 Zondag.	
8 Maandag.	
9 Dinsd. E.K.	Race van Njord. Leiden overwint. (1882.)
10 Woensdag.	} Oprichting van het Delftsche Studenten 'Tooneel- gezelschap. (1881.)
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	
13 Zaterdag.	
14 Zondag.	
15 Maandag.	
16 Dinsd. V.M.	
17 Woensdag.	
18 Donderdag.	
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	
21 Zondag.	
22 Maand. L.K.	
23 Dinsdag.	Holm is jarig.
24 Woensdag.	
25 Donderdag.	
26 Vrijdag.	} Voorgenomen lezing van den Heer Smit Kleine op Vrije Studie. Denk om den 26sten. Prof. Pekel- haring vervult de beurt.
27 Zaterdag.	
28 Zondag.	Prof. Leon op de kroeg.
29 Maandag.	
30 Dinsdag.	
31 Woensd. N.M.	

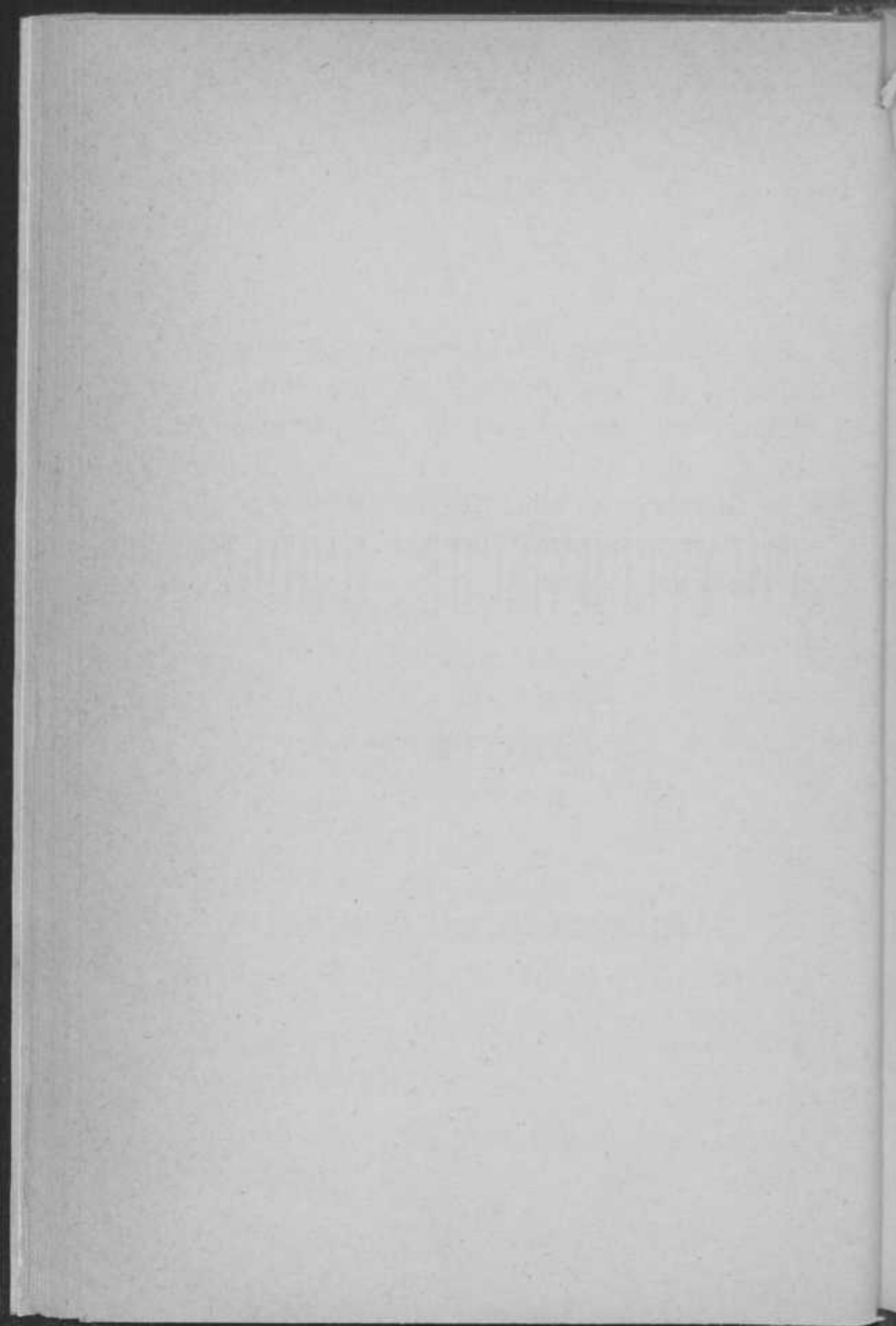
NOVEMBER, 30 dagen.

1 Donderdag.	Vergadering S. P. Toch vrouwen. (1881.)
2 Vrijdag.	Geschenk aan P. Hulster.
3 Zaterdag.	
4 Zondag.	Oprichting van De Vijf Kolommen. (1844.)
5 Maandag.	
6 Dinsdag.	
7 Woensdag.	Oprichting van Snellius. (1859.)
8 Dond. E.K.	
9 Vrijdag.	
10 Zaterdag.	
11 Zondag.	
12 Maandag.	Oprichting van Praktische Studie. (1878.)
13 Dinsdag.	
14 Woensd. V.M.	Inauguratie van een nieuw lid. (1881.)
15 Donderdag.	Whistconcours. (1881.)
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	
18 Zondag.	Oprichting van O. K. W. (1844.)
19 Maandag.	
20 Dinsdag.	
21 Woensd. L.K.	
22 Donderdag.	Sluiting der Colleges. (1862.)
23 Vrijdag.	Holm is jarig.
24 Zaterdag.	} Eerste uitvoering van het D. S. T. G. Je heb zand in de oogen.
24 Zondag.	
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	
28 Woensdag.	
29 Donderd. N.M.	
30 Vrijdag.	

DECEMBER, 31 dagen.

1 Zaterdag.		
2 Zondag.		Kroegjool met vrouwen op de S. P. (1881.)
3 Maandag.		
4 Dinsdag.		
5 Woensdag.		
6 Donderdag.		
7 Vrijd. E.K.	}	De goochelaar Bonefang op de kroeg. (1881.)
8 Zaterdag.		Oprichting van Ambulantes. (1877.)
9 Zondag.		Billardconcours.
10 Maandag.		
11 Dinsdag.		
12 Woensdag.		
13 Donderdag.		
14 Vrijd. V.M.		
15 Zaterdag.		
16 Zondag.		
17 Maandag.		
18 Dinsdag.		
19 Woensdag.		
20 Donderdag.		
21 Vrijdag. L.K.		
22 Zaterdag.		
23 Zondag.		Holm is jarig.
24 Maandag.		
25 Dinsdag.		1e Kersdag.
26 Woensdag.		2e "
27 Donderdag.		
28 Vrijdag.		
29 Zaterd. N.M.		
30 Zondag.		
31 Maandag.		Oudejaarsdag. Laat los de leuning.

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

BESTUUR.

Het bestuur der Polytechnische School is opgedragen aan een Directeur en een Raad van Bestuur, samengesteld uit de Hoogleeraren der School.

De Directeur is Voorzitter van den Raad.

De Secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

DIRECTEUR

DR. J. BOSSCHA JR.

SECRETARIS VAN DEN RAAD VAN BESTUUR

DR. A. C. OUDEMANS JR.

HOOGLEERAREN.

In de zuivere en toegepaste Wiskunde.

DR. G. F. W. BAEHR. — *Markt*, 38.

F. J. VAN DEN BERG. — *Zuidwal*, 10.

DR. G. J. LEGERBEKE. — *van Leeuwenhoekcingel*, 13.

In het Landmeten en Waterpassen en de Geodesie.

CH. M. SCHOLS. — *Oude Delft*, 137.

In de Wiskunde en in het IJken van Maten en Gewichten.

J. A. SNIJDERS C.JZN. — *Voorstraat*, 65.

In de toegepaste Natuurkunde.

DR. J. BOSSCHA JR. — *Oude Delft*, 93.

In de mechanische Technologie.

D. GROTHE. — *Voorstraat*, 79.

In de Werktuigleer, Kennis van werktuigen en Constructiën van werktuigonderdeelen.

H. A. RAVENEK. — *Molslaan*, 31.

In de schoone Bouwkunde.

E. GUGEL. — *Phoenixstraat*, 17.

In de Waterbouwkunde.

E. STEUERWALD. — *Oude Delft*, 81.

Hoofdingenieur van den Waterstaat, tijdelijk belast met de lessen in de Waterbouwkunde.

N. H. HENKET. — *Koornmarkt*, 75.

In de Staathuishoudkunde en het Administratief Recht.

MR. B. H. PEKELHARING. — *Phoenixstraat*, 56.

In de Scheikunde.

DR. A. C. OODEMANS JR. — *Koornmarkt*, 78.

In de Mineralogie, Geologie en het Mijnwezen.

DR. T. H. BEHRENS. — *Rotterdamsche weg*, 6.

BELAST MET DE LESSEN

In de Scheepsbouwkunde.

A. J. H. BEELO, Hoofdingenieur der Marine, 's Hage.

In het Scheepsteekenen.

J. A. TER WOLDE, 1e teekenaar Rijks-Werf, *Kadijk*, Amsterdam.

LEERAREN.

In de Werktuigbouwkunde.

A. HUET. — *Phoenixstraat*, 1.

In de Scheikunde en scheikundige Technologie.

DR. L. C. LEVOIR. — *Houttuinen*, 39.

In het Boetseeren.

E. LACOMBLÉ. — *Nieuwe Langendijk*, 26.

**In de burgerlijke Bouwkunde en kennis van
Bouwstoffen.**

G. J. MORRE. — *Oude Delft*, 6.

J. A. VAN DER KLOES. — *Oostcingel*, 381.

In het Ornament.

A. LE COMTE. — *Phoenixstraat*, 46.

**In de mechanische Technologie en het maken
van Modellen en Werktuigen.**

(Tijdelijk.) P. VAN DER BURG. — *Voorstraat*, 53.

In het Handteekenen.

PAUL TÉTAR VAN ELVEN. — *Koornmarkt*, 67.

ASSISTENTEN.

In de schoone Bouwkunde.

F. M. L. KERKHOFF. — *Voorstraat*, 14.

In de Natuurkunde.

C. KREDIET.

In de burgerlijke Bouwkunde.

B. SCHELLING. — *Geer*, 20.

In de Scheikunde.

G. J. STAM. — *Camaretten*, 1.

In de Waterbouwkunde.

P. A. H. VAN WAMEL. — *Kolk*, 28.

BIBLIOTHECARIS.

J. F. L. SCHNEIDER. — *Bagijnhof*, 27a.

ADMINISTRATEUR.

H. L. VERSCHOOR. — *Vlamingstraat*, 72.

CONCIERGE.

J. LOVIS. — *In het Gebouw*.

PROGRAMMA DER LESSEN

WELKE

gedurende het jaar 1882—1883.

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL

ZULLEN GEGEVEN WORDEN.

(Goedgek. bij beschikking van den Min. van Binnenl. Zaken
van 5 Juni 1882, No. 2211, afd. onderwijs.)

Wiskunde.

a. Beschrijvende meetkunde.

Ila. (*Eerste deel van den tweejarigen cursus*) Bol. Gentrale,
evenwijdige en axonometrische perspectief en schaduw van licha-
men, door platte en eenvoudige gebogen vlakken begrensd.
Eerste gedeelte van de theorie der kromme lijnen en gebogen
oppervlakken. 5 uren 's weeks, waarv. 3 uren teekenen.

INGENIEURS B₁.

Ilb. (*Tweede deel van den tweejarigen cursus.*) Voortzetting
van de theorie der gebogen oppervlakken met toepassing op
perspectief en schaduw. 3 u., waarv. 2 u. teekenen.

INGENIEURS B₂.

Cursus in de beginselen.

1 u. 's weeks.

TECHNOLOGEN B₃.

b. Analytische meetkunde.

IIa. *In het platte vlak.* Coördinatenleer. Rechte lijn en cirkel. Kromme lijnen van den tweeden graad. 2 u.

INGENIEURS B₁.

IIb. *In de ruimte.* Rechte lijn en plat vlak. Oppervlakken van den tweeden graad. 1 u.

INGENIEURS B₂.

Cursus in beginselen.

1 u.

TECHNOLOGEN B₁.

c. Bolvormige driehoeksmeting.

De leer der bolvormige driehoeken en hare voornaamste toepassingen. 1 u., tot Paschen.

INGENIEURS B₁.

Eerste beginselen.

1 u., na Paschen.

TECHNOLOGEN B₂.

d. Analyse.

IIa. Hoogere stekunde. Differentiaal- en integraalrekening met betrekking tot functiën van eene enkele onafhankelijke veranderlijke grootheid. Algemeen overzicht. 5 u.

INGENIEURS B₁.

IIb. Aanvulling der hoogere stekunde. Differentiaal- en integraalrekening met betrekking tot functiën van twee of meer onafhankelijk veranderlijken. Leer der bepaalde integralen. Integreeren van differentiaal-vergelijkingen. 4 u.

INGENIEURS B₂.

Mechanica.

a. Algemeene cursus.

IIa. Cinematica. Beweging van een stoffelijk punt. Evenwicht en beweging van vaste lichamen en beweegbare stelsels, eerste gedeelte. Met toepassingen. 2 u.

INGENIEURS C₁.

IIb. Evenwicht en beweging van vaste lichamen en beweegbare stelsels, tweede gedeelte. Evenwicht en beweging van vloeistoffen. Met toepassingen. 2. u.

INGENIEURS C₂.

b. Theorie der bouwconstructiën.

IIa. Leer der veerkracht. Uitrekking, samendrukking, buiging, afschuiving en wringing, hoofdzakelijk van prismatische lichamen. Berekening en graphische behandeling van hout- en ijzerconstructiën, eerste gedeelte. 3 u., na Paschen 2 u.

INGENIEURS C₁.

IIb. Vervolg der hout- en ijzerconstructiën. Bekleedingsmuren. Gewelven. 1 u.

INGENIEURS C₂.

c. Hydraulica.

Beweging van water in buizen, kanalen en rivieren.

1 u., na Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C₂.

d. Beginselen.

IIa. Evenwicht en beweging van vaste lichamen. 2 u.

TECHNOLOGEN B₂ EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B₁.

IIb. Vervolg van het evenwicht en de beweging van vaste lichamen. Evenwicht en beweging van vloeistoffen. 2 u.

TECHNOLOGEN B₁ EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B₂.

Toegepaste natuurkunde.

a. Algemeene tweejarige cursus.

Moleculaire werktuigen. Veerkracht van vaste lichamen, vloeistoffen en gassen. Kinetische theorie. *Warmte.* Het meten van temperaturen en warmtehoeveelheden. Verandering van aggre-gaatstoestand. Hoofdwetten der mechanische warmte-theorie.

Warmteontwikkeling, geleiding en straling. Toepassing op verwarming en luchtverversching. *Licht*. Photometrie. Terugkaatsing, breking, kleurschifting. Optische werktuigen. 3 u.

TECHNOLOGEN B_1 EN B_2 . INGENIEURS B_1 EN B_2 .

b. Onderwerpen van bijzonderen aard.

Metten en wegen. Bepaling van soortelijk gewicht. Areometers. Photometers. Spectroskopen. Mikroskopen. Saccharimeters. 2 u.

TECHNOLOGEN B_3 .

c. Praktische oefeningen.

Scheikunde.

a. Theoretische en anorganische scheikunde.

IIa. Verwantschapsleer. Bepaling van atoom- en moleculair gewicht. Amorphe en kristallijne toestand. Dimorphie, isomorphie, isomerie en polymerie. Soortelijk volumen van gasvormige, vloeibare en vaste stoffen. Verband tusschen soortelijke warmte, atoomgewicht en moleculair-gewicht. Scheikundige theoriën. Scheikunde der niet-metalen. 2 u.

TECHNOLOGEN B_1 EN MIJNEN-INGENIEURS B_2 .

IIb. Scheikunde der metalen. 1 u.

TECHNOLOGEN B_2 .

b. Organische scheikunde.

Inleiding. Elementair-analyse. Bepaling van het specifiek gewicht van dampen. Geschiedenis van de ontwikkeling der organische scheikunde en van de theoriën omtrent de constitutie van organische lichamen. Beschrijving der voornaamste organische verbindingen. 2 u.

TECHNOLOGEN.

c. Scheikundige analyse.

Qualitieve analyse.

1 u., na Kerstmis.

INGENIEURS B_1 EN TECHNOLOGEN B_1

d. Scheikunde der bouwstoffen.

Ijzer, scheikundig karakter, voornamelijk ter onderscheiding van staal. Staal, onderkenning en keuring. Overige metalen. Verfstoffen. Houtconservatiemiddelen en scheikundige keuring. Mortels. Water, eischen voor drinkwater, voor voeding van stoomketels.

1 u.

INGENIEURS B₂.

e. Oefeningen.

Qualitatieve en quantitatieve analyse en het maken van præparaten.

9 u.

TECHNOLOGEN.

Qualitatieve en quantitatieve analyse.

6 u.

MIJNEN-INGENIEURS.

Qualitatieve en quantitatieve analyse der bouwstoffen.

2 u.

INGENIEURS B₃.

Delfstofkunde.

Algemeene delfstofkunde. Formeele, physische en chemische kenmerken der mineralen.

4 u., tot Kerstmis.

Ila. Bijzondere delfstofkunde. Beschrijving der voornaamste mineralen.

4 u., na Kerstmis.

MIJNEN-INGENIEURS B₁.

Ilb. Bijzondere delfstofkunde, vervolg.

2 u.

MIJNEN-INGENIEURS B₂.

Aardkunde.

De leer der sedimentaire vormingen. Beknopte beschrijving der meest kenmerkende petrefacten,

1 u.

Delfstofkundige en aardkundige oefeningen.

MIJNEN-INGENIEURS B₁, B₂ EN C₁.

2 u.

Beginnelsen der mijnontginning.

De wijze van voorkomen, het opsporen, winnen, zuiveren en sorteeren van ertsen en kolen; huttenkunde. 2 u.

MIJNEN-INGENIEURS C_1 EN C_2 .

Scheikundige technologie.

Tweejarige cursus.

IIb. *Scheikundige technologie der organische stoffen.* Vezelstoffen. Zetmeel. Suikerfabricatie. Fabriekmatige bereidingen berustende op de gistingsprocessen. Dierlijke stoffen. Looierij. Ververij. Drukkerij. Lichtstoffen. Brandstoffen. Water. 3 u.

TECHNOLOGEN.

Mechanische technologie.

IIIa. *De bewerking van metalen.* Het smelten uit de ertsen. Het maken der metaallegeringen en hare eigenschappen. Het gietbedrijf. Het smeden, pletten, draad- en buizentrekken. Het ruwe en fijne afwerken door vijlen, draaien, freezezen, slijpen, ponzen, stampen, etsen, émailleeren, enz. Het maken van munten, naalden, spelden, spijkers, bouten, schroeven. De inrichting van sloten. 3 u.

TECHNOLOGEN B_3 EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 .

IIIb. *Het spinbedrijf.* Bijzonder de katoenspinnerij, de ruwe bewerking van de katoenvezels, het wolven, kloppen, kaarden en verdeelen, het grof en fijn spinnen. Het bewerken en spinnen van vlas, jute, wol en zijde.

De fabricatie van glas. Het smelten. De inrichting der ovens. Het maken van ruit- en spiegelglas. Het slijpen van glas. Het beleggen van spiegels. *Het maken van aardewerk.* Fayence, steengoed, gewoon aardewerk, muurplaatjes, metselsteen. 3 u.

TECHNOLOGEN B_1 EN B_2 EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 EN B_2 .

Kennis van werktuigen.

Iib. Werktuigen tot het opheffen van lasten. Hefboomen, takels, windassen, dommekrachten en kranen. Heitoestellen. Werktuigen tot het opvoeren van water. Baggermolens. *Toestellen voor het meten van snelheid, kracht en arbeid.* 3 u., na kerstmis 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN C_2 , WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 EN B_2 EN TECHNOLOGEN B_2 EN B_3 .

Werktuigleer.

Overbrenging van beweging. Rollen, riemen. Nokken. Sleuven. Onronde schijven. Tandraden. Koppelstangen. *Toepassingen.* Raderwerken, stoomschuifbewegingen, parallelbewegingen, enz. *Theorie der hydraulische moteurs.* 3 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 .

Wrijving bij werktuigen Regeling van snelheid: reminrichtingen, vliegwielen, regulateurs. Theorie der wateropvoerwerktuigen. 3 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_2 .

Oefeningen, in verband met de voorgedragen onderwerpen.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 . 5 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_2 . 6 u.

Theorie der calorische werktuigen, met toepassing op het stoomwerktuig. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_2 .

Werktuigbouwkunde en werktuigkundig teekenen.

a. Beginselen van constructieleer.

Ila. Bouwstoffen en hare bewerking, Gereedschappen en werktuigen. (Machines-outils). 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 .

IIb. Weerstand van werktuigdeelen en van de bouwstoffen, waaruit zij zijn samengesteld. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B₂.

b. Projecteeren.

A. Werktuigdeelen.

IIb. Het ontwerpen van de vaste deelen van werktuigen. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C₁ EN C₂.

B. Werktuigen.

IIb. Het ontwerpen van stoomwerktuigen in poldergemalen. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C₁ EN C₂.

c. Oefeningen in het verklaren van werktuigkundige teekeningen.

IVa. Locomotieven.

1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B₁.

IVb. Bootmachines.

1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B₂.

IVc. Poldergemalen en waterraderen.

1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C₁.

IVd. Fabrieks- en mijnwerktuigen.

1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C₂.

d. Schets- en teeken oefeningen.

Het schetsen, opmeten en in teekening brengen naar modellen van onderdeelen van werktuigen, naar modellen voor de gietrij en naar werktuigen in hun geheel. Het maken van werkteekeningen van een werktuig, waarvan de planteekeningen gegeven zijn.

4 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B₁ EN B₂, SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C₁ EN MIJNEN-INGENIEURS C₁.

Het ontwerpen van werktuigen en hunne onderdeelen. 6 u.
WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2 EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE
INGENIEURS C_2 .

e. Constructiën van werktuigonderdeelen.

Voordracht en oefeningen. 3 u.
CIVIEL INGENIEURS C_1 .

Burgerlijke bouwkunde en bouwkundig teekenen.

a. Kennis van Bouwstoffen.

IIIa. Algemeene beschouwing van bouwmaterialen.

Steen. Natuurlijke steenen, niet gebakken kunstmatige steenen, gebakken steenen. Hun voorkomen, kenmerken, eigenschappen, vastheid, weerstand en duurzaamheid. Hunne toepassing en wijze van gebruik bij waterbouw, bruggen, wegen en burgerlijken bouw. Onderzoek en keuring. Prijzen en firma's.

Hout. Verschillende houtsoorten, voorkomen en kenmerken, eigenschappen, vastheid, weerstand, duurzaamheid, gebreken. Toepassing van verschillende houtsoorten. Bewerkingen tot het tegengaan van bederf, brandgevaar, krimpen en trekken. Onderzoek en keuring. Machinale bewerking van het hout.

Rijshout, riet en stroo. Voorkomen, eigenschappen, toepassing. Onderzoek en keuring. 2 u.

INGENIEURS EN TECHNOLOGEN B_1 .

IIIb. *Metalen, Glas, Metselspeciën en wortels, Stukadoorwerk, Bindmiddelen voor steen, hout, ijzer, glas, enz. Teer. Pek. Harpuijs. Mastiek. Asphalt, Caoutchouc en guttapercha. Verfstoffen en vernissen. Touwwerk. Papier, linnen, behangerswerk.* Eigenschappen, toepassing, onderzoek en keuring. 2 u.

INGENIEURS EN TECHNOLOGEN B_2 .

IIIc. *Rioleering, waterleidingen, gasleidingen.* Materialen hierbij toegepast, aanleg. 1 u.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS C_1 .

b. Onderdeelen van gebouwen.

IIa. Houtverbindingen. Steenverbanden. Metaalverbindingen. Houten wanden, houten en ijzeren balklagen, vloeren, kozijnen, deuren, ramen. Houten en ijzen kappen. 2 u. voordr., 7 u. teek.

CIVIEL- EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_1 . TECHNOLOGEN B_1 . WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2 EN MIJNEN-INGENIEURS B_2 EN C_1 DE VOORDRACHT.

IIb. Vervolg houten kappen en dakbedekkingen. Goten en kroonlijsten. Houten, steenen en ijzeren trappen. Maatregelen het bouwen voorafgaande; fundeeringen. Metselwerken onder en boven den grond. Gewelven, constructie van ton-, kruis- en koepelgewelven. Overzicht der overige ambachten.

2 u. voordr., 6 u. teekenen.

CIVIEL- EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_2 . TECHNOLOGEN B_2 , WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_2 , DE VOORDRACHT.

c. Projecteeren.

IIa. Algemeene wetten en conventionele bepalingen omtrent het ontwerpen en teekenen van platte gronden, opstanden en doorsneden van gebouwen. Voorschriften met het oog op doelmatigheid, gezondheid en constructie. Vormen van de onderdeelen der uitwendige ordonnantie: lijstwerken, deuren en vensters, gesloten en doorbroken wanden: *a.* in gehouwen steen of pleister; *b.* in gebakken steen. Vormen van de onderdeelen van houten gebouwen. Vormen der inwendige ordonnantie; deuren, schoorsteenen, vloeren, zolderingen, wandbekleedingen, enz. Het ontwerpen: *a.* van kleine woonhuizen; *b.* van woonhuizen van middelbare grootte; *c.* van verschillende houten gebouwen.

2 u.

Hierbij oefeningen uit dezelfde onderwerpen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1 .

Uit verschillende onderwerpen.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2 .

IIb. Spoorweggebouwen Halten. Tusschenstations. Waterstations. Waterstations. Goederenloodsen. Rijtuigloodsen. Locomotiefloodsen. Werkplaatsen en reperatiwinkels. 2 u., na Paschen 1 u.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_2 .

Oefeningen in het ontwerpen van spoorweggebouwen. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2 .

Van verschillende soorten van gebouwen. 4 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2 .

d. Oefeningen in de beginselen van de constructie van het projecteeren. 3 u.

TECHNOLOGEN B_2 EN B_3 , WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2
EN MIJNEN-INGENIEURS C_1 .

e. Het opmaken van bestekken en begrootingen.

CIVIEL- EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS C_2 . 1 u.

f. Geschiedenis der bouwkunst.

IIa. Grondbeginselen van de aesthetiek der bouwkunst. Bouwkunst der vóór-klassieke oudheid. Klassieke bouwkunst.

1 u. voordr.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1 .

IIb. Middeleeuwsche bouwkunst. Renaissance en moderne bouwkunst

1 u. voordr.

CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2 .

Oefeningen in architectonische stijlvormen. 2 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2 .

g. Decoratieve bouwkunst.

In- en uitwendige versieringen van gebouwen, monumenten, enz.

4 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2 .

h. Ornament.

A. Stijlleeer.

IIa. Historische stijlen tot aan de Renaissance. 1 u.

ARCHITECTEN C₁ EN C₂.

B. Oefening in het ontwerpen

ARCHITECTEN C₁ EN C₂. 9 u.

Waterbouwkunde en waterbouwkundig teekenen.

a. Beginselen.

Beschoeiingen en bekleedingsmuren. Zinkstukken, bleeslagen en andere rijswerken. 1 u. voordr., 2 u. teekenen.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B₂.

b. Eigenlijke waterbouwkunde.

Sluizen, eerste gedeelte. Algemeene beschrijving der verschillende soorten van sluizen. Samenstelling der onderdeelen.

2 u. voordr., tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C₁, ARCHITECTEN C₁ EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C₁.

Sluizen, tweede gedeelte. Projecteeren van sluizen met de daarop betrekking hebbende berekeningen. *Kanalen.* Algemeene beschrijving der verschillende soorten van kanalen. Aanleg van scheepvaartkanalen. Grondwerken. Kunstwerken. Uitwateringskanalen. Kanalen in Nederland. 2 u. voordr., tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C₂, SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C₂,
GEDEELTELIJK.

Havens en maritieme werken. Algemeene beschrijving van de werken en inrichtingen, die bij de havens voorkomen. Aanleg en samenstelling van havendammen en droge dokken.

Polders en bemalingen. Algemeene beschouwingen omtrent de inrichting en drooghouding van polders. Grondwerken. Kunst-

werken. Droogmakerijen. Irrigatiën. 2 u. voordr., na Kerstmis.
CIVIEL INGENIEURS C_1 EN C_2 , GEDEELTELIJK SCHEEPSBOUWKUNDIGE
INGENIEURS C_1 EN C_2 .

c. Oefeningen.

Samenstellende deelen van sluizen. 4 u., tot Kerstmis.
CIVIEL INGENIEURS C_1 , ARCHITECTEN C_1 EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE
INGENIEURS C_1 .

Havens en maritieme werken. Polders en bemalingen.
4 u., na Kerstmis.
CIVIEL INGENIEURS C_1 .

Sluizen. 4 u., tot Kerstmis.

Havens en maritieme werken. Polders en bemalingen.
4 u., na Kerstmis.
CIVIEL INGENIEURS C_2 .

d. Bruggen.

Eerste gedeelte. Inleiding. Landhoofden, jukken, pijlers, ijs-
brekers. Bovenbouw van vaste houten bruggen. 2 u. tot Kerstmis.
CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1 .

Tweede gedeelte. Projecteeren van bruggen met de daartoe
betrekkelijke berekeningen. Vaste ijzeren bruggen, beweegbare
houten en ijzeren bruggen, drijvende bruggen, steenen brug-
gen. Algemeene opmerkingen betreffende het bouwen, keuze
van bouwplaats, bepaling der hoofdafmetingen, keuze der bouw-
stoffen. Steigerwerken en gebruik van werktuigen. 2 u.
CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2 GEDEELTELIJK.

e. Wegen.

Eerste gedeelte. Inleiding. Communicatiemiddelen in het alge-
meen. Traceeren van wegen. *Aanleg.* Aardebaan. Klinkerwegen,
keiwegen, grintwegen, Mac-Adam-wegen, enz. Weegbruggen.
Spoorwegen. Bovenbouw, ballast, steunpunten der rails, dwars-
liggers, enz., verschillende vormen van gewone rails, kruisin-

gen, wissels, traversen en rolwagens, draaischijven, waterkranen en reservoirs. 2 u., na Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C₁.

ARCHITECTEN C₁.

Tweede gedeelte. Algemeene inrichting voor locomotief- en rijtuigremises, stations-emplacementen, parallelwegen, overwegen, afrasteringen, signalen en seinen. Berekening der tegenstanden op spoorwegen. Hellende vlakken, buitengewone systemen van spoorwegen, transportkabel. Grondtransport. Rivierovergangen. Spoorwegonderhoud en exploitatie. 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C₂.

f. Oefeningen.

In verband met de voorgedragen onderwerpen over bruggen en wegen. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C₁.

CIVIEL INGENIEURS C₂. 4 u.

ARCHITECTEN C₂. 4 u., tot Kerstmis.

Scheepsbouwkunde en scheepsbouwkundig teekenen.

SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS.

Cursus B. Beschrijving van het samenstel van schepen, zoo houten als ijzeren en composite en van de inrichtingen aan boord. De uitvoering van den bouw. Watervcrplaatsing. Stabiliteit. 2 u. voordr.

Cursus C. Voortzetting van den beschrijvenden scheepsbouw. Hoofdtrekken van de theorie van de beweging van het schip op zee. Voortstuwing. Sterkte van het schip. Het ontwerpen naar gestelde eischen. Bijzondere eischen van oorlogsschepen. Tonnemeting. 2 u. voordr.

Teekenoefeningen.

Voor de scheepsbouwkundige ingenieurs B₁, het construeeren

en teekenen van kromme lijnen, het copieëren en op andere schaal overbrengen van scheepsteekeningen. Voor B_2 , het teekenen naar een scheepsbestek en van teekeningen, die geheel het verband van een schip of deelen daarvan voorstellen. Voor C_1 , het maken van teekeningen, behoorende bij de berekeningen van een schip, het teekenen en berekenen van een of meer ontwerpen. 6 u.

Landmeten en waterpassen.

a. Algemeene cursus.

CIVIEL INGENIEURS C_1 , ARCHITECTEN C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1 .

Landmeten. Instrumenten. Onderdeelen: randverdeeling en hare aflezing, vizierinrichtingen, niveau. Instrumenten tot het meten en uitzetten van hoeken; theorie, regeling en gebruik. Het planchet. De boussole. Hulpmiddelen tot het meten van lengten.

Uitvoering en daarbij voorkomende berekeningen. Verschillende handelwijzen tot het opmeten en het in teekening brengen van terreinen. Driehoeksmeting. Veelhoeksmeting. Detailmeting. De inhoudsbepaling. Het uitbakenen van lijnen.

Waterpassen. De trigonometrische hoogtemeting. Het gewone waterpassen. De barometrische hoogtemeting. 2 u.

b. Bijzondere onderwerpen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1 .

Het beoordeelen van de nauwkeurigheid van hoek- en lengtemetingen. Invloed der fouten op de berekende grootheden. Algemeen begrip van de methode der kleinste vierkanten. Het vereffenen der fouten bij driehoeks- en veelhoeksmetingen. De secundaire driehoeksmeting, enz. 1 u.

c. Praktische oefeningen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN C_2 , ARCHITECTEN C_1 EN C_2 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1 EN C_2 .

Op daartoe aan te wijzen tijden zal er gelegenheid zijn tot praktische oefeningen in het onderzoek, de regeling en het gebruik van instrumenten, betrekking hebbende op landmeten en waterpassen.

Geodesie.

Uitbreiding van den cursus over landmeten en waterpassen tot groote opmetingen. Sterrekundige bepalingen. Kaartenprojectiën. Meetkundige beschrijving van Nederland. 1 u.

CIVIEL INGENIEURS C₂.

Situatieteekenen.

Oefeningen. 2 u., van Kerstmis tot Paschen.

CIVIEL INGENIEURS C₁ EN MIJNEN-INGENIEURS C₁.

Metten en wegen.

Theorie van het meten en wegen in verband met den ijk der maten, gewichten en weegwerktuigen. 2 u.

Praktische oefeningen. 4 u.

Staathuishoudkunde.

Middelen van verkeer. 1 u.

Verschillende onderwerpen. 1 u.

Administratief recht.

a Inleiding.

Algemeene beginselen van administratief recht; administratieve rechtspraak in Nederland. Spoorwegwetgeving. 1 u.

INGENIEURS C₁.

b. In betrekking tot waterstaat en openbare werken.

Onteigening. Overzicht onzer verordeningen op waterstaat en openbare werken betrekking hebbende. 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C₂.

c. In betrekking tot het bouwwezen.

ARCHITECTEN C₂.

d. In betrekking tot fabrieken en werktuigen.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C₂.

e. In betrekking tot het mijnwezen.

MIJNEN-INGENIEURS C₂.

Handelsrecht.

Handteeken.

Schetsteekenen naar verschillende voorwerpen.

2 u., tot Paschen; 6 u. na Paschen.

Teekenen naar pleister, koppen, enz. 4 u., tot Paschen.

Idem ornament. 4 u.

Landschapteekenen en oefeningen in het wasschen. 2 u.

De gelegenheid tot oefeningen in het **boetseeren** en tot **praktische oefeningen in het bewerken van hout en metalen**, zal op de daartoe aan te wijzen tijden openstaan.

TOELICHTING.

Volgens de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs, is de Polytechnische school bestemd voor de opleiding van:

1°. aanstaande industrieëlen of technologen, die eene grootere mate van theoretische en technische kennis verlangen dan aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus verkregen kan worden.

2°. hen, die zich wenschen te bekwamen tot:

- civiel ingenieur;
- architect of bouwkundig ingenieur;
- scheepsbouwkundig-ingenieur;
- werktuigkundig ingenieur;
- mijnen-ingenieur.

De bijwoning der lessen aan de Polytechnische school is aan geene andere voorwaarde gebonden, dan de storting der bij de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs vastgestelde som en de door het reglement voorgeschreven opgave van de lessen, welke men wenscht te volgen.

Die storting bedraagt f 200, te voldoen bij den aanvang van elk studiejaar. Zij die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen die gegeven worden: éénmaal 's weeks f 10, tweemaal f 20, driemaal f 30, vier of meermalen f 40.

Leerlingen, die aan de oefeningen in het scheikundig laboratorium wenschen deel te nemen, storten bij den aanvang van het jaar eene waarborgsom van f 15 voor eerstbeginnenden, f 40 voor hen die wenschen zich met onderzoekingen en bereidingen van

grooteren omvang bezig te houden. Uit die som wordt vergoed wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt.

Zij, die aan de praktische oefeningen met gereedschap en draai-bank wenschen deel te nemen, hebben zich voor eigen rekening van de meest benoodigde gereedschappen te voorzien.

Evenmin als een toelatingsexamen bestaan er overgangsexamens.

In overeenstemming met de geheele vrijheid van studie, in den geest der wet, voor de Polytechnische school als beginsel aangenomen, is het aan ieder, die haar wenscht te bezoeken, overgelaten te beoordeelen of hij de daartoe noodige kundigheden bezit, en voorts geheel aan de eigen verantwoordelijkheid der leerlingen, in hoeverre zij van de hun openstaande gelegenheid om zich te bekwamen gebruik willen maken.

Hierbij behoort in het oog te worden gehouden :

dat bij het onderwijs aan de Polytechnische school ondersteld wordt, dat allen, die daarvan gebruik maken, in het bezit zijn van de kundigheden, welke aan eene hoogere burgerschool met vijf-jarigen cursus kunnen verkregen worden, voor zooverre die kundigheden betrekking hebben op vakken, waarop zij zich wenschen toe te leggen :

dat voor hen, die een diploma als technoloog of ingenieur wenschen te verwerven, het volbracht eindexamen der hoogere burgerschool alleen dan een waarborg voor genoegzame voorbereiding oplevert, indien daarbij voor elk der afdeelingen : wis- en werktuigkunde, natuurkundige wetenschappen en hand- en rechtlijnig teekenen, de vorderingen alleszins voldoende werden gerekend :

dat het alle aanbeveling verdient, zooveel mogelijk van de zomervacantiën partij te trekken tot praktische oefening, als onmisbaar voor den technicus en bevorderlijk aan eene vruchtbare studie.

Het leerplan is er op ingericht, dat zij, die in voormelden zin

het eindexamen der hogere burgerschool met goed gevolg hebben afgelegd, bij behoorlijke vereeniging van eigen studie met het geregeld volgen der lessen en het getrouw deelnemen aan de in het programma opgenomen oefeningen:

door een *driejarigen cursus* zich de kundigheden kunnen eigen maken, die gevorderd worden bij het examen B, art. 60, waardoor een diploma van technoloog verkregen wordt; en

door een *eersten tweejarigen cursus* de kundigheden welke gevorderd worden voor een der examens B, artt. 61 tot 65, en daarna door het volgen van een *tweeden tweejarigen cursus*, die welke vereischt worden voor het overeenkomstige examen C, waardoor een diploma van ingenieur verkregen wordt.

Eene doelmatige tijdverdeeling brengt mede, dat de eerste tweejarige cursus voor scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijneningenieur zich ook over enkele vakken, die eerst in examen C voorkomen, uitstrekt.

Voor zooverre de lessen eene bepaalde plaats in dit leerplan innemen, is deze in het programma aangewezen. De lessen aangeduid door B₁ zijn meer bepaald bestemd voor het *eerste*, die aangeduid door B₂ voor het *tweede* voorbereidingsjaar voor examen B. Gelijke beteekenis hebben C₁ en C₂ met betrekking tot examen C.

De vermelding van het aantal uren voor de verschillende oefeningen heeft geen andere beteekenis dan te doen uitkomen, gedurende welken tijd op de noodige hulp en leiding kan worden gerekend, geenzins die, dat aan deze oefeningen niet meer tijd zou kunnen of moeten besteed worden. De teekenzalen, het lokaal voor het boetsceeren en de laboratoria staan in den regel elken werkdag, van 9 tot 4 ure, voor die oefeningen open.

Van de bibliotheek — elken namiddag van 12—4 ure en elken avond, behalve des Zaterdags, van 7—10 uur voor een ieder open — kan ook door de leerlingen gebruik gemaakt worden.

Zij, die zich wenschen te bekwamen tot het verkrijgen eener akte voor het middelbaar onderwijs in handteekenen, rechtlijnig teekenen of boetseeren, vinden in de lessen over het bouwkundig projecteeren en de geschiedenis der bouwkunst, in die over decoratieve bouwkunst en ornament en in de lessen in het handteekenen en boetseeren de gelegenheid genoemde vakken te beoefenen in die uitgebreidheid, als voor hun examen noodig is.

De cursus in meten en wegen is bijzonder bestemd voor hen, die zich voor de betrekking van adjunct-ijker der maten, gewichten en weegwerktuigen wenschen te bekwamen.

De cursus vangt aan op Maandag 4 September.

Aldus vastgesteld ter algemeene vergadering van hoogleeraren en leeraren der Polytechnische school, op heden den 30sten Mei 1882.

BOSSCHA, *Voorzitter.*

A. C. OUDEMANS JR., *Secretaris.*

WET

UITTREKSELS
UIT
WETTEN EN REGLEMENTEN.
BETREFFENDE DE
POLYTECHNISCHE SCHOOL.

GRONDWET.

ART. 194. Het openbaar onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regeering.

De inrigting van het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, door de wet geregeld.

Er word overal in het rijk van overheidswege voldoende openbaar lager onderwijs gegeven.

Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezigt der overheid, en bovendien, voor zoover het *middelbaar* en lage onderwijs betreft, behoudens het onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid des onderwijzers; het een en ander door de wet te regelen.

WET

HOUDENDE REGELING

VAN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

(Vastgesteld 2 Mei 1863. *Staatsblad* n°. 50.)

TITEL I.

Algemeene bepalingen.

ART. 2. al. 5. Op de onderwijzers van scholen, van overheidswege opgericht of gesubsidieerd, is van toepassing het 2de lid van art. 23 der wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* n°. 103.)

Dit artikel luidt:

„De onderwijzer onthoudt zich van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden.”

ART. 2. al. 6. Op de lokalen van alle scholen is van toepassing art. 4 van genoemde wet.

Dit artikel luidt:

„Geen schoolonderwijs wordt gegeven in lokalen, die verklaard zijn voor de gezondheid schadelijk te wezen.”

ART. 8. De bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs vervalt voor hem, die bij een eindvonnis is veroordeeld:

a. wegens misdaad.

b. wegens diefstal, oplichting, meeneed, misbruik van vertrouwen of aantasting der zeden.

Bij ergerlijk levensgedrag of wanneer hij, bij het geven van onderwijs, leeringen verspreidt strijdig met de goede zeden of aansporende tot ongehoorzaamheid aan de wetten des Lands, kan de onderwijzer door Ons worden verklaard zijne bevoegdheid tot het geven van onderwijs verloren te hebben.

ART. 9. Hij, die de bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs verloren heeft kan haar niet terugkrijgen.

In het geval, omschreven in het laatste lid van het voorgaande artikel, kan zij door ons worden teruggegeven.

TITEL II.

Van het openbaar middelbaar onderwijs.

ART. 12. Openbaar middelbaar onderwijs wordt gegeven in:
d. de polytechnische school.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Polytechnische School.

§ 1. *Van de School.*

ART. 39. De polytechnische school is bestemd voor de opleiding:

1°. van aanstaande industriëlen of technologen, die eene groo-tere mate van theoretische en technische kennis verlangen dan aan eene Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus kan verkregen worden:

2°. van hen, die verlangen zich te bekwamen tot:

a. civiel ingenieur;

b. architect of bouwkundig ingenieur;

c. scheepsbouwkundig ingenieur;

d. werktuigkundig ingenieur;

e. mijnen-ingenieur.

ART. 40. Het onderwijs aan de polytechnische school omvat:

a. de hoogere stekunde;

b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;

c. de beschrijvende meetkunde en hare toepassingen;

- d.* de differentiaal- en integraalrekening;
- e.* het landmeten, waterpassen en de geodesie;
- f.* de theoretische mechanica;
- g.* de toegepaste mechanica;
- h.* de kennis van werktuigen;
- i.* de mechanische technologie en de werktuigbouwkunde;
- k.* de toegepaste natuurkunde;
- l.* de toegepaste, de praktische en de analytische scheikunde;
- m.* de scheikundige technologie;
- n.* de kennis van het hedendaagsche fabriekswezen;
- o.* de delfstofkunde en de aardkunde;
- p.* de toegepaste aardkunde en de mijnontginning;
- q.* de metallurgie;
- r.* de waterbouwkunde, den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en den bruggenbouw;
- s.* de burgerlijke bouwkunde;
- t.* de scheepsbouwkunde;
- u.* het rechthoekig en handteekenen, met toepassing op de verschillende vakken;
- v.* praktische oefeningen met gereedschap en draaibank;
- w.* het maken van modellen van werktuigen;
- x.* de staathuishoudkunde;
- ij.* het handelsrecht;
- z.* het administratief recht in betrekking tot den waterstaat, de openbare werken, het mijnwezen en de nijverheid.

ART. 41. Ieder, die als kweekeling der polytechnische school is ingeschreven, stort bij den aanvang van elk studiejaar eene som van *f* 200. Hij verkrijgt daardoor den toegang tot alle lessen der school.

Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen, mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen, die gegeven worden:

eenmaal 's weeks, f 10;
tweemaal 's weeks, f 20;
driemaal 's weeks, f 30;
viermaal of meermalen 's weeks, f 40.

De in dit artikel vermelde gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

§ 2. *Van de leeraren.*

ART. 42. De hoogleeraren en andere leeraren der polytechnische school worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen.

Op hen is mede van toespassing art. 31, luidende:

„Voor de directeuren en leeraren der Rijks-hoogere burger- en landbouwscholen komt, met opzigt tot hunne aanspraak op pensioen, als dienstdtijd mede in aanmerking de tijd, dien zij krachtens eene vaste aanstelling, van Ons, van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken of van een gemeentebestuur ontvangen als onderwijzer bij eene openbare inrigting van onderwijs hebben doorgebracht.”

§ 3. *Van het bestuur.*

ART. 43. Het bestuur de polytechnische school is opgedragen aan eenen door Ons te benoemen directeur en eenen Raad van bestuur, zamengesteld uit de hoogleeraren der School.

De werkkring en bevoegdheid van den directeur en van den raad van bestuur, hunne betrekking tot het overige onderwijzend personeel en de inwendige regeling der school worden, voor zoover die niet door deze wet zijn bepaald, bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

TITEL IV.

Van het Toezigt.

ART. 46. Het oppertoezigt op het middelbaar onderwijs berust bij onze Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL V.

Van de eindexamens.

ART. 55. Aan hen, die aan de polytechnische school het onderwijs hebben bijgewoond, wordt eenmaal 's jaars gelegenheid gegeven, om ten gevolge van een examen een getuigschrift of een diploma te verkrijgen.

Tot die examens worden ook toegelaten zij, die het onderwijs aan de school niet hebben begewoond.

De examens worden in het openbaar gehouden.

ART. 58. De eindexamens der polytechnische school worden afgenomen door commissiën, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te benoemen. De leden genieten uit 's Rijks schatkist vergoeding voor reis- en verblijfkosten, benevens vacatiegelden.

ART. 59. Zij, die naar het diploma van technoloog, civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig-, of mijnen-ingenieur dingen, leggen een eerste examen A af, van gelijken omvang als het in Art. 57 voorgeschreven eindexamen voor de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus.

Van dit examen zijn vrijgesteld zij, die het getuigschrift bezitten, verkregen na aflegging van zoodanig examen voor eene der in dat artikel genoemde commissiën.

ART. 60. Het diploma van technoloog wordt door hen, die het in het voorgaande artikel vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van een examen in:

- a.* de bolvormige driehoeksmeting en de beginselen der analytische meetkunde;
- b.* de beginselen der beschrijvende meetkunde;
- c.* die der theoretische en toegepaste mechanica, en van de kennis van werktuigen;
- d.* die der mechanische technologie;
- e.* de toegepaste natuurkunde;
- f.* de toegepaste en analytische scheikunde;
- g.* de scheikundige technologie;
- h.* de bouwkunde, voor zooveel betreft de kennis van bouwstoffen en de samenstelling van eenvoudige gebouwen;
- i.* het hand en ornamentteekenen.

ART. 61. Het diploma van civiel ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A. hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

- a.* de hoogere stelkunde;
- b.* de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;
- c.* de beschrijvende meetkunde;
- d.* de differentiaal- en integraalrekening;
- e.* de toegepaste natuurkunde;
- f.* de analytische scheikunde met betrekking tot de bouwmaterialen;
- g.* de kennis van bouwstoffen, gebruikelijk zoowel voor bouwkundige als waterbouwkundige werken;
- h.* de constructie van de onderdeelen van gebouwen;
- i.* het vervaardigen van eenvoudige bouwkundige en waterbouwkundige teekeningen en handteekenen.

Het derde examen C betreft:

- a.* de theoretische en toegepaste mechanica en de kennis van werktuigen;

b. de waterbouwkunde, omvattende:

1°. den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en dien van bruggen;

2°. den aanleg van zeeweringen;

3°. de kennis der rivieren als afwateringsmiddelen en en betrekking tot de scheepvaart;

4°. den aanleg van kanalen, sluizen, havens en maritime werken;

5°. de hydrographie van ons land, kennis van polders en bemalingen;

c. de burgerlijke bouwkunde, omvattende:

1°. de constructie van eenvoudige gebouwen;

2°. de beginselen der schoone bouwkunst;

d. het situatie-, ornament- en handteekenen, benevens het teekenen van voorwerpen tot de waterbouwkunde behoorende;

e. het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen;

f. de beginselen der geodesie en het praktisch landmeten en waterpassen;

g. het administratief regt in betrekking tot den waterstaat en openbare werken.

ART. 62. Het diploma van architect of bouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B is hetzelfde als het examen B, vermeld in het voorgaande artikel.

Het derde examen C betreft:

a. de vakken onder *a* en *e* van het examen C, vermeld in art. 61;

b. de burgerlijke bouwkunde, de schoone bouwkunst in haren geheelen omvang daaronder begrepen;

c. de waterbouwkunde, voor zooveel betreft den aanleg van verschillende bestratingen, het bouwen van bruggen, sluizen, en kaaijen;

- d.* het theoretisch en praktisch landmeten en waterpassen;
- e.* het bouwkundig-, ornament en handteekenen;
- f.* het administratief regt, in betrekking tot openbare werken.

ART. 63. Het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken onder *a—e* van het examen B, vermeld in art. 61;

b. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor den scheepsbouw;

c. de kennis der bouwstoffen, bij den scheepsbouw in gebruik;

d. de beginselen van het sloopsteekenen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in art. 61.

b. het teekenen van werktuigen;

c. de scheepsbouwkunde en het sloopsteekenen;

d. de waterbouwkunde en het waterbouwkundig teekenen, voor zooveel betreft werken, die tot de sloopvaart betrekking hebben.

ART. 64. Het diploma van werktuigkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen tengevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken *a—e* van het examen B, vermeld in art. 61;

b. het vak *e*, vermeld in art. 60;

c. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor werktuigen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in art. 61;

b. mechanische technologie en werktuigbouwkunde;

c. het vak *h*, vermeld in art. 60;

- d.* het handteekenen en het teekenen van werktuigen;
- e.* het administratief regt in betrekking tot fabrieken en werktuigen.

ART. 65. Het diploma van mijnen-ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolgen van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

- a.* de vakken *a—e* van het examen B, vermeld in art. 61;
- b.* de delfstofkunde.

Het derde examen C betreft:

- a.* het vak *a* van het examen C, vermeld in art. 61;
- b.* het vak *h*, vermeld in art. 60;
- c.* het vak *d* van het examen C, vermeld in art. 62;
- d.* de aardkunde en de toegepaste aardkunde;
- e.* de mijnoniginning;
- f.* de docimasie;
- g.* de metallurgie;
- h.* het teekenen van werktuigen;
- i.* het administratief regt in betrekking tot het mijnwezen.

ART. 66. Wanneer een der in de voorgaande artikels vermelde examens naar genoegen der commissie is afgelegd, wordt door haar aan den geëxamineerde een getuigschrift of een diploma afgegeven, volgens het model, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld.

Getuigschriften worden afgegeven voor goed volbragte eind-examens der burgerscholen en hogere burgerscholen, alsmede voor het eerste examen A voor technoloog, en het eerste en tweede examen A en B voor civiel, bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur; diploma's worden afgegeven voor goed volbragte eindexamens als landbouwkundige, technoloog, civiel, bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur.

De getuigschriften worden kosteloos afgegeven; voor het diploma wordt betaald eene som van veertig gulden. Deze gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

ART. 67 al. 3. De commissiën, bedoeld in art. 58, zenden een verslag van hare werkzaamheden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL VI.

Van de akte van bekwaamheid.

ART. 82 Ieder, die krachtens deze wet of krachtens vroegere verordeningen hier te lande een diploma van technoloog, civiel-ingenieur, architect of bouwkundig-ingenieur, scheepsbouwkundig-ingenieur, werktuigkundig-ingenieur of mijnen-ingenieur verkregen heeft, is bevoegd onderwijs te geven in de technische wetenschappen, waarin hij ter verkrijging van zijn diploma een examen heeft afgelegd. Hij behoort daartoe echter in het bezit te zijn van het getuigschrift van goed zedelijk gedrag, vermeld in art. 25. (Af te geven door het dagelijksch bestuur der gemeente of gemeenten, waar men gedurende de twee laatste jaren heeft gewoond.)

REGLEMENT

VOOR DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

§ 1. Van den directeur, den raad van bestuur en de leeraren.

ART. 1.

Het bestuur der polytechnische school is opgedragen aan eenen directeur en eenen raad van bestuur, samengesteld uit de hoogleeraren der school.

De directeur is voorzitter van den raad.

De secretaris wordt jaarlijks door den raad uit zijn midden gekozen.

ART. 2.

De raad vergadert zoo dikwijls hij door den directeur wordt samengeroepen. De samenroeping moet geschieden, indien drie leden schriftelijk het verlangen daartoe aan den directeur te kennen geven.

Ieder lid van den raad is bevoegd in die vergaderingen zoodanige onderwerpen, het onderwijs en de school betreffende, ter sprake te brengen, als hij zal goedvinden.

De raad stelt, onder nadere goedkeuring van den Minister van binnenlandsche zaken, zoodanige voorschriften vast, als ter uitvoering van dit reglement noodig worden bevonden.

ART. 3.

De regeling van het onderwijs geschiedt door den directeur in overleg met den raad van bestuur. Bij verschil van gevoelen tusschen hem en den raad, onderwerpt hij met zijne voorstellen het gevoelen van den raad aan den Minister.

ART. 4.

De directeur doet jaarlijks voor den laatsten October, aan den Minister een uitvoerig verslag van den staat der school gedurende het afgelopen schooljaar.

ART. 5.

Ieder jaar in de maand Mei wordt het programma der lessen voor het volgend schooljaar in eene algemeene vergadering, volgens het 1ste lid van art. 12 bijeengeroepen, vastgesteld en vóór den 1sten Juni aan den Minister ter bekrachtiging aangeboden.

ART. 6.

Bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van den directeur wordt zijne betrekking tijdelijk waargenomen door den oudsten hoogleeraar in jaren, tot dat de Minister in de tijdelijke waarneming zal hebben voorzien.

ART. 7.

Is een der hoogleeraren of leeraren door ongesteldheid of andere wettige reden verhinderd onderwijs te geven, dan verwittigt hij daarvan aanstonds den directeur.

Om geene andere reden mag het onderwijs worden nagelaten zonder vergunning van den directeur.

Voor eene afwezigheid van eenen hoogleenaar of leenaar ge-

durende langer dan eene week wordt de vergunning van den Minister gevorderd, welke door tusschenkomst van den directeur wordt gevraagd.

ART. 8.

Bij ontstentenis van eenen hoogleeraar of leeraar gedurende langer dan eene week kan het onderwijs door den directeur, na overleg met den raad van bestuur, tijdelijk aan eenen anderen worden opgedragen. Hiervan wordt onmiddellijk kennis gegeven aan den Minister.

ART. 9.

De directeur is bevoegd de lessen en praktische oefeningen zoo dikwijls bij te wonen, als hij noodig oordeelt.

ART. 10.

De directeur doet zich, zoo dikwijls hij zulks noodig oordeelt, door de hoogleeraren en leeraren schriftelijk verslag geven van den toestand van het hun opgedragen onderwijs en van de vorderingen der leerlingen.

Deze verslagen worden, minstens éénmaal 's jaars, in eene vergadering van den raad van bestuur door den directeur medegedeeld en overwogen.

ART. 11.

De leeraren zijn bevoegd aan den directeur en aan den raad van bestuur zoodanige voorstellen te doen, als zij in het belang der school wenschelijk achten.

ART. 12.

De directeur is bevoegd de leeraren met de hoogleeraren tot

eene algemeene vergadering bijeen te roepen, telkens wanneer hij het noodig acht.

Eveneens kunnen, ter behandeling van zaken het onderwijs betreffende, door den directeur gedeeltelijke vergaderingen worden bijeengeroepen van de hoogleeraren en leeraren, die onderwijs geven aan eene der afdeelingen der school, vermeld in art. 39 der wet van den 2den Mei 1863 (Staatsblad n°. 50). De directeur is verplicht eene algemeene of eene gedeeltelijke vergadering bijeen te roepen, wanneer hem door drie zijner ambtgenooten het verlangen daartoe schriftelijk wordt te kennen gegeven.

ART. 13.

De directeur heeft het algemeen toezicht over de verzamelingen en werkplaatsen. Geene aankopen of bestellingen worden daarvoor gedaan dan na zijne machtiging.

ART. 14.

De zorg voor de verzamelingen en werkplaatsen is opgedragen aan de hoogleeraren en leeraren, belast met het onderwijs in de vakken, waarbij daarvan wordt gebruikt gemaakt.

Dient eene verzameling of werkplaats voor het onderwijs van meer dan eenen hoogleeraar of leeraar, dan wordt het beheer daarvan geregeld door den raad van bestuur.

ART. 15.

Het bewaren der bibliotheek is opgedragen aan eenen bibliothecaris, door den Minister aan te stellen. Voor het gebruik der bibliotheek wordt door den directeur, in overleg met den Raad van bestuur, een reglement ontworpen en door den Minister vastgesteld.

ART. 16.

De ambtenaar, onder den directeur met het dagelijksch beheer der gebouwen en meubelen belast, te gelijk klerk van den directeur, wordt, als de bedienden, bij de school benoemd en ontslagen door of van wege den Minister.

§ 2. Van de leerlingen.

ART. 17.

Niemand wordt tot de lessen der polytechnische school toegelaten, dan na door den directeur te zijn ingeschreven, en de verschuldigde gelden te hebben betaald.

De inschrijving geschiedt kosteloos en wordt bij den aanvang van ieder schooljaar herhaald.

Bij de inschrijving ontvangt ieder een exemplaar van het programma der lessen, en bij de eerste inschrijving een exemplaar van dit reglement.

ART. 18.

In geen geval kan aanspraak worden gemaakt op terugbetaling van gestorte schoolgelden.

ART. 19.

Het staat aan ieder ingeschrevene vrij de lessen te volgen, die hij verkiest.

Hij geeft daarvan kennis aan den directeur, welke aan de betrokken hoogleeraren en leeraren opgave doet van de namen der leerlingen die hunne lessen wenschen te volgen.

ART. 20.

De leerlingen zijn verplicht zich gedurende de lessen ordelijk

te gedragen. Indien zij de orde storen, moeten zij zich, op bevel van den leeraar, verwijderen.

De leeraar geeft van het voorgevallene onmiddellijk kennis aan den Directeur.

ART. 21.

Bij herhaald onordelijk gedrag gedurende de lessen, of bij onzedelijk gedrag daar buiten, en bij wederkerende ongehoorzaamheid aan de reglementaire voorschriften in het algemeen, kan aan eenen leerling door den raad van bestuur, op voorstel van den directeur, het verder bijwonen der lessen ontzegd worden.

ART. 22.

Ieder leerling is verplicht voor den directeur of voor den raad van bestuur te verschijnen wanneer hij daartoe van den directeur eene oproeping ontvangen heeft.

ART. 23.

De cursus vangt aan den eersten Maandag in September.

Er zijn drie vacantiën, eene van 1 Juli tot den aanvang van den volgenden cursus, eene met Kerstmis en eene met Paschen, elke van tien dagen. De directeur bepaalt den dag op welken de beide laatstgenoemde vacantiën aanvangen.

REGLEMENT
VOOR
HET GEBRUIK VAN DE BIBLIOTHEEK
DER
POLYTECHNISCHE SCHOOL.

1. De bibliotheek is geopend, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, iederen namiddag van 12 tot 4 ure en iederen avond, behalve des Zaterdags: van 7 tot 10 ure; in de Kerst- en de Paaschvacantie iederen namiddag van 12 tot 4 ure; in de zomervacantie iederen Maandag en Donderdag namiddag van 2 tot 4 ure.

Op deze uren zal altijd een assistent tegenwoordig zijn, bereid tot het verschaffen van inlichtingen en hulp.

Docenten der Polytechnische school staat het bezoeken van de bibliotheek, buiten de genoemde uren, van des voormiddags 9 tot 12 ure vrij.

2. In de bibliotheek is een catalogus voorhanden, benevens een register van later bijgekomen boeken. Zij mogen niet van de voor hen bestemde plaats worden weggenomen.

De door de bezoekers in handen genomen boeken moeten door hen met zorg weder op hunne juiste plaats worden weggeborgen.

3. Docenten en leerlingen der Polytechnische school kunnen voor hun eigen gebruik werken uit de bibliotheek, tegen be-

hoorlijk ontvangbewijs, ter leen bekomen, laatstgenoemden op persoonlijke aanvraag.

Voor personen, die niet tot de school behooren, wordt daartoe eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris vereischt.

4. De gewone tijd, waarvoor boeken uitgeleend worden, is veertien dagen.

Indien na verloop van dien tijd het werk nog langer begeerd wordt, kan de termijn van teruggaaf door den bibliothecaris verlengd worden, echter slechts ingeval het werk door niemand anders verlangd wordt en onder verbindtenis van onverwijld terugzending, zoodra zulks het geval mocht zijn.

5. Van de uitgeleende werken wordt door den bibliothecaris register gehouden, dat steeds in de bibliotheek voorhanden zal zijn.

In de bibliotheek wordt gelegenheid gegeven tot het schriftelijk aanvragen van uitgeleende werken. Aan dergelijke aanvraag wordt, nadat het verlangde werk weder is ingekomen, zoo spoedig mogelijk voldaan, en wel, indien hetzelfde werk door meer dan één persoon verlangd wordt, in de volgorde waarin de aanvragen zijn geschied.

6. Niemand mag meer dan 10 banden te gelijk ter leen hebben, zonder vergunning van den directeur of van den bibliothecaris.

7. Teekeningen, kaarten, platen, plaatwerken, handschriften, woordenboeken, losse nummers van tijdschriften, of vervolgw werken kunnen niet dan bij uitzondering worden ter leen verstrekt, ingevolge eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris, aan wien de beslissing toekomt of eenig werk onder de bepaling van dit artikel valt.

8. De tijdschriften moeten gedurende de twee eerste maanden, nadat zij zijn ingekomen, steeds van Maandag ochtend 9 tot Zaterdag namiddag 4 ure in de bibliotheek aanwezig zijn.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid om bij uitzondering en voor zoolang hiertegen door geen van de docenten bedenking wordt gemaakt, de nieuw ingekomen nommers van tijdschriften, die meer bepaaldelijk op het vak van een der docenten betrekking hebben, aan dien docent, alvorens zij in de bibliotheek ter lezing worden gelegd, voor den tijd van eene week ten gebruike te geven.

9. De afgifte en het weder in ontvangst nemen van werken geschiedt alleen des avonds en Maandag en Donderdag namiddag van 1 tot 4 ure.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid hier van af te wijken.

10. Van 1 tot 10 Juli kan geen aanspraak worden gemaakt op het ter leen bekomen van boekwerken. Vóór 1 Juli moeten alle uitgeleende werken terug bezorgd worden. In bijzondere gevallen, ter beoordeeling van den bibliothecaris, moeten, op diens schriftelijke aanvraag, de uitgeleende werken ook binnentijds onmiddellijk terug bezorgd worden.

11. Ieder is verantwoordelijk voor de schade aan eenig door hem ontvangen werk, terwijl het in zijn bezit was, toegebracht, en is gehouden bij verlies of bederf, de waarde van het geheele werk — van tijdschriften den geheelen jaargang — te vergoeden, in zooverre namelijk geene enkele deelen of nommers te bekomen zijn. Echter kan in bijzondere gevallen met eene mindere schadevergoeding genoegen genomen worden.

Vergoeding is opvorderbaar van ieder, die, na tweemaal schriftelijk door den bibliothecaris daartoe te zijn uitgenoodigd, nalatig blijft in het terugzenden van eenig werk.

De beslissing of vergoeding behoort te worden gevorderd, en zoo ja, de bepaling tot welk bedrag, staat aan den bibliothecaris.

Zoolang aan de vordering tot vergoeding niet is voldaan, worden den betrokken persoon geene werken uitgeleend.

12. In de bibliotheek mogen geene overjassen, hoeden, rottingen en dergelijke worden medegebracht, er mag niet dan op fluisterenden toon gesproken en niet gerookt worden.

13. In gevallen, waarin dit reglement niet voorziet, beslist de directeur, zooveel mogelijk in overleg met den bibliothecaris.

Ontworpen in overleg met den Raad van Bestuur.

DELFT, den 19 November 1867.

De Directeur der Polytechnische school.

(Get.) L. COHEN STUART.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenland-
sche Zaken, van den 30 November 1867, n°. 222, 5^e afdeeling.

VOORSCHRIFT

omtrent de toelating en het gebruik van het
Scheikundig Laboratorium

DER

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

1. In het Scheikundig Laboratorium worden toegelaten alle kweekelingen der Polytechnische school, die daartoe bij den directeur zijn ingeschreven, en wel voor de uren, die daartoe door het programma der lessen zijn aangewezen.

2. Zij zijn gehouden voor hunne intrede in het laboratorium eene waarborgsom te storten, waaruit zal worden vergoed, al wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt. Deze som bedraagt f 15,— voor eerst-beginnenden in de scheikundige analyse, en f 40,— voor hen, die zich met onderzoekingen en bereidingen van grooten omvang wenschen bezig te houden.

3. De stoffen, voor scheikundige onderzoekingen benoodigd, worden aan hen, die in het Laboratorium werkzaam zijn, kosteloos verstrekt. Van de apparaten, die den kweekelingen der Polytechnische School in gebruik worden gegeven, wordt nauwkeurig aantekening gehouden, en daarvan zal door hen jaarlijks voor het begin der zomervacantie verantwoording moeten gedaan worden.

4. Mocht het in den loop van den cursus blijken, dat de

door kweekelingen verschuldigde vergoeding bijna zooveel bedraagt als het door hen gestorte waarborgkapitaal, zoo zal eene nieuwe waarborgsom worden gevorderd.

Aan hen, die na drie dagen daartoe te zijn aangemaand, deze som niet hebben gestort, zal de toegang tot het Laboratorium ontzegd worden, zoolang totdat zij de hun opgelegde verplichting zijn nagekomen.

5. De kweekelingen der Polytechnische School zullen, vóór het verlaten van het Laboratorium, bij gelegenheid der zomervacantie, of wanneer zij die inrichting op een anderen tijd van den cursus vaarwel zeggen, de sleutels van hunne kasten en laden moeten afgeven. Deze overgave geschiedt in elk geval voor de afrekening van het waarborgkapitaal.

6. Ieder kweekeling der Polytechnische School, die in het Laboratorium werkzaam is, is aansprakelijk voor de zaken, die hem van wege die inrichting zijn toevertrouwd.

Aldus vastgesteld door den Raad van bestuur der Polytechnische School in zijne vergadering van heden 10 Augustus 1864.

(Get.) L. COHEN STUART,

Voorzitter.

VOORSCHRIFT

omtrent de Praktische oefeningen met Gereedschap
en Draaibank en in het maken van Modellen

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

1. Tot de praktische oefeningen met gereedschap en draaibank en het maken van modellen worden toegelaten alle kweekelingen der Polytechnische School, die daartoe bij den directeur zijn ingeschreven, en wel voor de uren, welke op den rooster der lessen zijn aangewezen.

2. Indien het aantal van de kweekelingen, die op dezelfde uren wenschen werkzaam te zijn, te groot is, om allen te gelijk daartoe de gelegenheid te geven, zullen zij zich hebben te gedragen naar de door den directeur vast te stellen splitsing.

3. Zij zullen zich voor hunne eigen rekening voorzien van de meestbenoodigde gereedschappen, als: beitels, schaven, zagen, enz. en tot berging van deze van eene kist, voor welke eene geschikte plaats zal worden aangewezen.

4. Die gereedschappen zullen voor ieder van de kweekelingen voorzien zijn van een bijzonder merkteeken, na gemaakt gebruik behoorlijk worden weggeborgen en slechts met vergunning van den eigenaar door anderen mogen gebruikt worden.

5. De kweekelingen zullen zelve hunne beitels slijpen, hunne schaven stellen en in het algemeen de hun toebehoorende gereedschappen in goeden staat onderhouden.

Voor een en ander zullen hun de noodige aanwijzingen worden gedaan.

6. Zij zullen van de werktuigen en gereedschappen der modelmakerij slechts met vergunning van den leeraar in het modelmaken mogen gebruik maken.

7. Zij zijn voor de hun ten gebruike afgestane werktuigen en gereedschappen der modelmakerij aansprakelijk. In alle gebreken, welke door hun toedoen mochten ontstaan, zal voor hunne rekening worden voorzien.

8. De benoodigde min kostbare houtsoorten zullen hun kosteloos verschaft worden. Zij, die andere materialen wenschen te bewerken, zullen deze zelve moeten bekostigen.

9. Het is den kweekelingen niet geoorloofd aan het dienstdoend personeel eenig werk op te dragen, of op welken grond ook belooningen te doen toekomen.

10. Onverminderd de bepalingen van Art. 20 van het reglement, kan bij tekortkomen aan de uit dit voorschrift voortspruitende verplichtingen, de toegang tot de werkzaal door den directeur worden ontzegd.

Aldus vastgesteld door den raad van bestuur in zijne vergadering van heden 27 October 1864.

(Get.) L. COHEN STUART,
Voorzitter.

De modelzaal der Polytechnische School is geopend des Maandags namiddags van 1—4 uur.

Voldoend examen B is afgelegd

Volgens Art. 61 en 62

door de heeren:

T. J. van der Bent.

P. J. Bertel.

B. M. Blijdenstein.

G. L. Driessen.

J. J. 's Jacob.

K. Pringle.

L. van der Sande.

A. L. Snouck Hurgronje.

W. C. Snouckaert van
Schauburg.

A. J. M. Stoffels.

J. G. M. E. Vlieland.

N. Wildeboer.

D. W. P. Wisboom.

Volgens Art. 61, 62 en 64.

door de heeren:

J. André de la Porte.

J. A. Beyerinck.

*J. de Bruyn.

J. B. Cores de Vries.

H. Doyer, Azn.

D. Drost.

A. G. A. van Eelde.

H. van Gorsel.

H. J. Heuvelink.

W. Massink.

F. H. de Monté Ver Loren.

*F. J. van Oppen.

G. van Pelser Berensberg.

A. M. Peman Kakebeeke.

J. Pompe.

J. F. Rebel.

G. den Tex.

A. H. W. van der Vegt.

C. H. Verhulst.

Volgens Art. 63 en 64

door de heeren:

J. F. J. de Bruyn Kops.	J. P. Teding van Berkhout.
J. 't Hooft.	

Volgens Art. 64

door de heeren:

J. A. M. van den Bergh.	A. van Lennep.
L. Bienfait.	H. Loudon.
S. Bouma.	L. C. Nijenhuis.
W. C. M. van Eeten.	J. H. Peelen.
B. V. E. Houthuijsen.	J. M. C. Quarles de Quarles.
W. H. L. Janssen van Raay.	G. J. van Thienen.
F. M. E. L. Kerstens.	

Volgens Art. 64 en 65

door den heer:

C. J. van Loon.

Volgens Art. 65

door de heeren:

J. G. F. Rooker.	C. M. J. Wertheim.
------------------	--------------------

**Voldoend is afgelegd het examen ter verkrijging
van het diploma**

Voor Civiel Ingenieur.

door de Heeren:

H. P. A. Alperts.	H. J. van Hoorn.
J. E. H. Bakhuis.	J. B. Kam.
A. E. R. Collette.	*J. Krap.
M. C. F. J. Cosijn.	J. P. Kruimel.
W. E. Cramer.	*B. W. Mondt.
W. K. du Croix.	*B. J. Paardekooper.
*W. Elenbaas.	A. E. Rahusen.
O. J. van der Elst.	*M. C. A. Reigers.
*J. M. W. van Elzelingen.	*T. J. W. van Rossum.
*H. van Gelderen.	M. Sanders.
B. M. Gratama.	J. L. Sshouten.
G. Heuff.	C. W. Snellebrand.
*F. Hijner.	J. W. C. Tellegen.
J. P. Hofstede.	*J. H. A. Zoetmulder.

Voor Bouwkundig Ingenieur.

Door de Heeren:

D. P. v. Ameyden v. Duym. *H. Oostinjer.

Voor Werktuigkundig Ingenieur.

Door de Heeren:

C. E. Koch.

K. F. Koning.

Voor Technoloog.

Door de Heeren:

N. M. Koning.

F. G. Waller.

NB. De met een * geteekende namen behooren aan niet-leden van het Corps.

MEDEDEELINGEN

DIE

VOOR DEN AANSTAANDEN INGENIEUR

VAN BELANG KUNNEN ZIJN.

EEN WOORD TOT INLEIDING

De verheerlijking der menschen is een
van de belangrijkste deelen van de christelijke
godsdienst. Het is de grondslag van de
christelijke ethiek en de christelijke
politiek. Het is de basis van de christelijke
cultuur en de christelijke beschaving.

De verheerlijking der menschen is een
van de belangrijkste deelen van de christelijke
godsdienst. Het is de grondslag van de
christelijke ethiek en de christelijke
politiek. Het is de basis van de christelijke
cultuur en de christelijke beschaving.

De verheerlijking der menschen is een
van de belangrijkste deelen van de christelijke
godsdienst. Het is de grondslag van de
christelijke ethiek en de christelijke
politiek. Het is de basis van de christelijke
cultuur en de christelijke beschaving.

De verheerlijking der menschen is een
van de belangrijkste deelen van de christelijke
godsdienst. Het is de grondslag van de
christelijke ethiek en de christelijke
politiek. Het is de basis van de christelijke
cultuur en de christelijke beschaving.

De verheerlijking der menschen is een
van de belangrijkste deelen van de christelijke
godsdienst. Het is de grondslag van de
christelijke ethiek en de christelijke
politiek. Het is de basis van de christelijke
cultuur en de christelijke beschaving.

De verheerlijking der menschen is een
van de belangrijkste deelen van de christelijke
godsdienst. Het is de grondslag van de
christelijke ethiek en de christelijke
politiek. Het is de basis van de christelijke
cultuur en de christelijke beschaving.

EEN WOORD TOT INLEIDING.

De redactie heeft dit jaar in den almanak weer een plaats ingeruimd voor de rubriek »Mededeelingen die voor den aanstaanden Ingenieur van belang kunnen zijn,» omdat zij meent dat dit gedeelte voor de studeerenden aan de P. S. onontbeerlijk is geworden.

De commissie stelt zich tevens voor een nuttig werk te doen door in dit hoofdstuk op te nemen, de artikelen uit de grondwet vóór 1848, betreffende den waterstaat, benevens de opmerkingen van Mr. J. K. Thorbecke in zijn »Aanteekening op de Grondwet» en van G. K. Grave van Hogendorp in zijn »Bijdragen tot de Huishouding van Staat» omtrent bovengenoemde artikelen.

Als ingrijpende verandering op de samenstelling van deze »Mededeelingen» hebben wij de ontwerp-begroo-tingen voor het jaar 1883 achterwege gelaten en alleen die vermeldingen van tractementen voor Hoofd-Ingenieurs, Ingenieurs en Opzichters geplaatst, die ons toeschenen belang te zullen inboezemen aan toekomstige Ingenieurs.

Wat het gedeelte betreffende Nederland aangaat, hebben wij een begin gemaakt met een opsomming der reeds bestaande Stoomtramweg-Maatschappijen, met de daarbij behorende Directeuren en Ingenieurs, alsmede van de lengten der in exploitatie zijnde lijnen; de tijd ontbrak ons om dit gedeelte verder uit te werken. Ook hebben wij getracht melding te maken van de inrich-tingen in Nederland op electro-technisch gebied; wij moesten evenwel onze pogingen bij gebrek aan medewer-

king opgeven, en zijn dus niet in staat onze lezers inlichtingen te geven over een nieuwen tak van Ingenieur's wetenschap, die ons zoo uiterst belangrijk toescheen.

Door de vriendelijke hulp van Prof. F. J. van den Berg, waarvoor wij Z. H. G. hierbij onzen hartelijken dank betuigen, zijn wij in staat gesteld op te nemen het te Amsterdam gevestigde Wiskundig Genootschap, waarmee wij hen, die zich hoofdzakelijk op Wiskunde toeleggen, eenen dienst meenen te bewijzen.

In het gedeelte betreffende Nederlandsch Oost-Indie zijn, dank zij de hulp van den WlEd. Gestr. Heer C. L. J. Post, belangrijke aanvullingen aangebracht. In de eerste plaats zijn ditmaal opgenomen de hoofdambtenaren van het personeel verbonden bij de verschillende departementen, voor zoover zij van belang voor den aanstaanden Ingenieur kunnen zijn, terwijl wij ook in dit gedeelte de stoomtramwegen hebben vermeld, die in aanleg of exploitatie zijn.

Ten slotte meenden wij de Bataviasche havenwerken niet te mogen vergeten.

Aan het einde van deze korte inleiding kunnen wij niet nalaten allen, die ons bij de samenstelling van dit gedeelte van den Almanak behulpzaam zijn geweest, een woord van oprechten dank te betuigen en in de eerste plaats aan Prof. Mr. B. H. Pekelharing, die even als de vorige jaren, ook nu weer de taak der Commissie tot Redactie door zijne bereidwilligheid, aanzienlijk heeft verlicht. Wij hopen, dat Z. H. G. overtuigd is, dat wij zijne hulp bijzonder op prijs stelden.

*De Commissie tot Redactie
van den Almanak voor 1883.*

INLICHTINGEN.

Het doel van dit gedeelte in den Almanak is tweeledig:

I. Belangrijke bijzonderheden onder het oog van den lezer te brengen.

II. Den lezer de plaatsen aan te wijzen, waar hij mededeelingen, te uitgebreid voor dit boekje, kan vinden.

De bronnen waaruit geput werd, waren voornamelijk:

- a. Staats-Almanak voor het Koninkrijk der Nederlanden. (S. P.)
- b. Regeerings-Almanak voor Nederlandsch-Indië. (S. P.)
- c. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. (C. 11.)
- d. Bijvoegsel op dit Staatsblad, bevattende belangrijke Kon. besluiten of Ministriële beschikkingen, welke niet in het Staatsblad voorkomen. (C. 12 en 14.)
- e. Alfabëtisch register op het Staatsblad. (C. 12.)
- f. " " " " Bijvoegsel op het Stbl. (C. 15.)
- g. *Boogaard*. Wetten, decreten, besluiten en tractaten op den Waterstaat in Nederland. Met aantekeningen. (C. 37.)
- h. *Van Citters* en *van Roosendaal*. Wetten, besluiten, enz. betreffende de Spoorwegen in Nederland. (C. 74.)
- i. Staatsblad van Nederlandsch-Indië. (C. 24.)
- k. Staatscourant.
- l. Bijblad van de Staatscourant, bevattende de Handelingen van de Staten-Generaal, en hiervan voornamelijk de Bijlagen, waar-

onder de Begrooting voor Nederland als Bijlage A en die voor Indië als Bijlage B afzonderlijk voorkomen.

a en *b* bevinden zich op de Phoenix, *c—l* op de Bibliotheek der Polytechnische School, onder de rubriek: *Rechtswetenschappen* en onder de letters en nummers, die er achter zijn geplaatst.

Alle Staatsbladen en alle andere werken zijn elk voor zich nog weder van een afzonderlijk register voorzien.

Van groot belang is ook: *Verslag aan den Koning over de openbare werken*. (Verschijnt eenmaal in het jaar.) (Waterbouwkunde, Wegen en Bruggen. A. 1.)

INHOUD

van het gedeelte betreffende

NEDERLAND.

DEPARTEMENT VAN WATERSTAAT, HANDEL EN NIJVERHEID.

	Blz.
Het departement.....	91
Afdeeling Waterstaat.	
Organisatie van het Korps Ingenieurs van den Waterstaat...	92
Reglementaire verordening en instructie voor de ambtenaren van den Waterstaat.....	97
Personeel van den Waterstaat.....	111
Provinciale Waterstaatsdienst.....	115
Personeel voor den aanleg van het Kanaal van Amsterdam naar de Merwede.....	116
Landsgebouwen.....	117
Opmerkingen van Thorbecke en van Hogendorp omtrent de artikelen van de Grondwet vóór 1848, betreffende den Waterstaat.....	119
Afdeeling Handel en Nijverheid.	
Toezicht op het Stoomwezen.....	149
Toezicht op het Mijnwezen.....	150
Uittreksel uit de ontwerp-begrooting voor het departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Dienst 1883.....	152
Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op de Begrooting voor het departement van Waterstaat, Handel en Nijver- heid. Dienst 1883.....	154

SPOORWEGEN.

A. Staatsspoorwegen.....	157
Toezicht op de Spoorwegdiensten.....	157
Personeel bij den aanleg van Staatsspoorwegen.....	159
Exploitatie der Staatsspoorwegen.....	161
Maatschappij tot Exploitatie der Staatsspoorwegen.....	162
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen voor het jaar 1883.....	168
Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op de Begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen voor het jaar 1883.	169
B. Hollandsche IJzeren-Spoorwegmaatschappij.....	171
C. Nederlandsche Rhijn-Spoorwegmaatschappij.....	174
D. Nederlandsche Centraal-Spoorwegmaatschappij.....	176
E. Nederlandsche Zuid-Ooster-Spoorwegmaatschappij.....	177
F—O. Andere Spoorwegmaatschappijen.....	178
P. Lokaalspoorweg Haarlem-Zandvoort.....	180

STOOMTRAMWEGEN.

Verschillende Maatschappijen.....	181
-----------------------------------	-----

VERSCHILLENDE VEREENIGINGEN.

Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.....	184
Koninklijk Instituut van Ingenieurs.....	186
Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs.....	188
Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst te Amsterdam..	188
Wiskundig Genootschap.....	190

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het Departement.....	193
----------------------	-----

Afdeeling Materiëel.

Personeel van het Korps Ingenieurs der Marine.....	196
Uittreksel uit de ontwerp-begrooting voor het departement van Marine. Dienst 1883.....	197

NEDERLAND.

DEPARTEMENT VAN WATERSTAAT, HANDEL EN NIJVERHEID.

Bij Koninklijk Besluit van 6 November 1877 (Stbl. 194) is, met ingang van dien dag ingesteld een departement van algemeen bestuur, dat den naam zal dragen van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Aan het hoofd van dat departement is de zorg opgedragen voor de uitvoering der wetten en wettelijke verordeningen betreffende den waterstaat, de spoorwegen, de posterijen, de telegraphie, de openbare middelen van vervoer, de scheepvaart, de Rijn-, Maas- en Scheldevaart, de zeevisscherijen, de stoomtoestellen, de inrichtingen welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, het ijkwezen, de landverhuizers, het mijnwezen en de octrooien.

Het Departement.

Minister: Jhr. G. J. G. KLERCK,
Audientie: Donderdag ten 12 ure.

Secretaris-Generaal: J. F. BOOGAARD.

Afdeelingen Waterstaat A en B.
Raadadviseur: J. G. W. Fijnje.

Waterstaat A.

Rivieren, Kanalen, Wegen, Zee- en Havenwerken, Indijkingen, waterschappen, enz.

Referendaris, chef der afdeeling: W. T. Koster.

Hoofdcommiesen:

J. Margadant.

Mr. N. J. v. IJsselsteijn.

Mr. J. M. Hoog.

Waterstaat B.

Aanleg der Staatsspoorwegen. Toezicht op de Spoorwegen voor welker aanleg en exploitatie concessie is verleend.

Directeur, chef der afdeeling: N. T. Michaëlis.

Hoofdcommies:

Jhr. E. van Citters.

Afdeeling Handel en Nijverheid.

Administr., chef der afd.: Mr. W. A. baron v. Verschuer.

Hoofdcommies:

J. P. Breedveld.

AFDEELING WATERSTAAT.

Organisatie van het korps Ingenieurs van den Waterstaat.

Eene reorganisatie van het korps Ingenieurs en Opzichters van den Waterstaat, waardoor alle vroegere organisatiën zijn vervallen, is vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 8 Februari 1849 (Stbl. 6), sedert gewijzigd bij de Koninklijke Besluiten van 1853 (Stbl. 9), 1854 (Stbl. 2),

1855 (Stbl. 3), 1857 (Stbl. 190), 1866 (Stbl. 16), 1870 (Stbl. 48), 1871 (Stbl. 96), 1873 (Stbl. 31), 1874 (Stbl. 20) en bij dat van 1881 (Stbl. 56).

Tengevolge van deze herhaalde wijzigingen, is het korps Ingenieurs van den Waterstaat als volgt georganiseerd: (*)

ART. A.

Ter geregelde uitoefening van het vast te stellen bestuur van, en het toezicht op den Waterstaat, zullen er in het rijk zijn elf districten en twee inspectiën.

ART. B.

Het 1^e district bestaat uit de provincie Groningen.

» 2 ^e	»	»	»	»	»	Friesland.
» 3 ^e	»	»	»	»	»	Drente.
» 4 ^e	»	»	»	»	»	Overijsel.
» 5 ^e	»	»	»	»	»	Gelderland.
» 6 ^e	»	»	»	»	»	Noord-Brabant.
» 7 ^e	»	»	»	»	»	Limburg.
» 8 ^e	»	»	»	»	»	Utrecht.
» 9 ^e	»	»	»	»	»	N.-Holland.
» 10 ^e	»	»	»	»	»	Z.-Holland.
» 11 ^e	»	»	»	»	»	Zeeland.

ART. C.

(Koninklijk Besluit van 1881, Stbl. 56.)

Art. 1. De eerste inspectie van den Waterstaat bestaat uit de 1^e, 2^e, 3^e, 4^e, 8^e, 9^e en 11^e districten en de tweede inspectie uit de 5^e, 6^e, 7^e en 10e districten.

(*) Bij het ministerie is in bewerking eene wet tot reorganisatie van den Waterstaatsdienst.

Art. 2. Het beheer in een district is opgedragen aan een Hoofd-Ingenieur. Door Ons kunnen, indien de belangen van den dienst dit vorderen, twee of meer districten onder het beheer van één Hoofd-Ingenieur worden vereenigd.

ART. D.

In elke inspectie is één inspecteur.

De algemeene dienst van den Waterstaat kan door Ons aan een Hoofd-Inspecteur, Inspecteur of Hoofd-Ingenieur worden opgedragen (1870, Stbl. 48).

Het beheer der groote rivieren is sedert 1 Januari 1875 van den gewonen waterstaatsdienst in de districten gescheiden en, met ingang van 1 April 1881, onder den Inspecteur in de tweede inspectie, opgedragen aan twee Hoofd-Ingenieurs.

Voor dat beheer zijn twee rivierdistricten verdeeld in vijf arrondissementen. Deze zijn:

1^e Rivierdistrict.

Eerste Arrondissement, Boven-Rijn en Waal.

Tweede » Pannerdensch kan., Neder-Rijn en Lek.

Derde » Ijsel in Gelderland en Overijsel, Zwarte Water en Zwolsche diep.

2^e Rivierdistrict.

Vierde Arrondissement, Beide Merweden en Dordtsche waterwegen.

Vijfde » Maas en Amer; benevens de Rotterdamsche waterweg.

In elk district is een Hoofd-Ingenieur (1855, Stbl. 3).

De dienst van den Hoofd-Ingenieur in het 3^e en 8^e district kan door Ons aan een der ander nevensgelegen districten worden opgedragen (1866, Stbl. 16).

In elk district worden zooveel Ingenieurs en Adspirant-Ingenieurs geplaatst, als de behoefte van den dienst zal vorderen.

ART. E.

(Kon. Besluit van 1870, Stbl. 48 gewijzigd door dat van 1881 32. Art. 1.)

Behalve de Inspecteurs, bedoeld bij art. D., kunnen door Ons benoemd worden:

Vijf	Hoofd-Ingenieurs	1 ^e	klasse.
Zes	»	2 ^e	»
Twaalf	Ingenieurs	1 ^e	»
Twaalf	»	2 ^e	»
Twaalf	»	3 ^e	»
Zes	Adspirant-Ingenieurs.		

ART. F.

(Kon. Besluit van 1881, Stbl. 32. Art. 2.)

De jaarlijksche bezoldiging van den Hoofd-Inspecteur, de Inspecteurs, de Hoofd-Ingenieurs en de Adspirant-Ingenieurs van den Waterstaat wordt bepaald als volgt:

Voor den Hoofd-Inspecteur.....	f	6500,—
» een Inspecteur.....	»	5500,—
» » Hoofd-Ingenieur 1 ^e klasse.....	»	5000,—
» » » 2 ^e »	»	4500,—

Voor een Ingenieur 1 ^e klasse.....	f	3600,—
» » » 2 ^e »	»	2800,—
» » » 3 ^e »	»	2000,—
» » Adspirant-Ingenieur.....	»	1200,—

De verhooging van bezoldiging van de thans in dienst zijnde Inspecteurs, Hoofd-Ingenieurs, Ingenieurs en Adspirant-Ingenieurs kan door Ons met ingang van 1 Januari worden toegekend.

ART. G.

(Kon. Besluit van 1881, Stbl. 32. Art. 3.)

De in het vorig artikel benoemde hoofd-ambtenaren en ambtenaren declareeren ter vergoeding van reis- en verblijfkosten op den voet als ten hunnen aanzien is bepaald bij Onze besluiten van 1858 (Stbl. 51) en 1849 (Stbl. 62).

De abonnementen voor bureaunkosten bedragen voor:
den Hoofd-Inspecteur en de Inspecteurs ieder f 1000,—
de Hoofd-Ingenieurs, ieder..... » 800,—
de Ingenieurs, aan het hoofd van een bureau
geplaatst, ieder..... » 600,—

ART. H.

Bij Koninklijk Besluit van 1876 (Stbl. 162) werd het korps van vaste Opzichters geregeld als volgt:

25	Opzichters	1 ^e klasse	op een tractement van	f	1500,—
25	»	2 ^e »	» » » »	»	1300,—
25	»	3 ^e »	» » » »	»	1200,—
25	»	4 ^e »	» » » »	»	1000,—

De Opzichters worden aangesteld door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

ART. I.

De Minister stelt instructies voor de ambtenaren van den Waterstaat vast.

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Maart 1849 is vastgesteld eene Reglementaire Verordening en Instructie, ter uitvoering van het Koninklijk Besluit van 1849 (Stbl. 6) houdende reorganisatie van het korps ingenieurs van den Waterstaat.

Deze instructie is gewijzigd bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 17 Febr. 1882.

Ze luidt nu als volgt:

I. Algemeene bepalingen.

ART. 1. Onder ambtenaren van den Rijks waterstaat worden verstaan de ambtenaren, behoorende tot het korps ingenieurs benevens de vaste opzichters van 's Rijks waterstaat.

ART. 2. Alle ambtenaren van den Rijks waterstaat gehoorzamen, met inachtneming van eene gepaste ondergeschiktheid tegenover hunne meerderen in rang, in het algemeen aan de ambtenaren onder wier bevelen zij zijn geplaatst.

Wanneer ambtenaren van gelijken rang voor denzelfden dienst werkzaam zijn, voert de oudste in dienst het bevel. Indien zij gelijk in dienstjaren zijn, is het bevel aan den oudste in jaren.

De ouderdom in dienst wordt gerekend naar den datum der laatste aanstelling.

ART. 3. Alle ambtenaren van den Rijks waterstaat vestigen hunne gewone verblijfplaats naar aanwijzing van den Minister.

ART. 4. Ieder waterstaats-ambtenaar tracht in zijnen werkkring volkomen bekend te geraken met alles wat hem tot behoorlijke uitoefening van zijnen dienst nuttig kan zijn, waartoe behoort de kennis van den toestand en de behoeften van de landstreek over welke zijn dienst zich uitstrekt.

Hij legt zich tevens toe op kennis van den prijs der bouwstoffen en daggelden, in het belang van de juistheid der begrootingen.

ART. 5. Geen ambtenaar van Rijks waterstaat mag zich, zonder schriftelijke vergunning van den Minister, belasten met het ontwerpen, het uitvoeren van of het toezicht houden over werken, ondernomen door bijzondere besturen of particulieren.

ART. 6. Het is verboden aan iemand, niet uit den aard zijner betrekking tot kennisneming van dergelijke stukken bevoegd, mededeeling te doen van de memoriën, ontwerpen, teekeningen en kaarten, tot den dienst van den waterstaat behoorende en welke niet door den druk zijn bekend gemaakt.

ART. 7. Aan alle ambtenaren van den Rijks waterstaat is het verboden rechtstreeks of middellijk deel te nemen aan aanneming of levering van bouwstoffen, hetzij deze ten koste van het rijk of van particulieren geschiede.

Ingelijks mogen zij geen deel hebben in voorschotten aan aannemers, noch buiten de vervulling van hun dienstplicht, de belangen van de aannemers bij de administratie waarnemen.

ART. 8. Geen ambtenaar van den Rijks waterstaat, van welken rang ook, mag op eigen gezag leveringen bevelen, werken uitvoeren, of uitgaven hoe ook genaamd doen, zonder opdracht van zijn chef.

Alle hiermede in strijd gedane handelingen blijven voor rekening van den lastgever.

Gevallen van dadelijk dringende behoefte, om dreigende ongelukken of schaden te voorkomen, maken hierop uitzondering, mits daarvan onverwijld rapport worde gedaan.

In zoodanige omstandigheden zijn de ambtenaren gehouden, met oordeel en voorzichtigheid te handelen, door allen het noodige te doen verrichten, ten einde na bekomen lastgeving verder te kunnen handelen.

ART. 9. Geen ambtenaar is bevoegd, zonder toestemming van den Minister afwijking van de goedgekeurde bestekken en contracten te gelasten of te gedoogen, zoowel ten opzichte der te maken werken als van de hoeveelheid en de hoedanigheid der te leveren bouwstoffen.

Ingeval zulke afwijkingen onvermijdelijk en onverwijld moeten plaats hebben, wordt aan den onmiddellijken chef daarvan onverwijld kennis gegeven en de goedkeuring van den Minister gevraagd.

ART. 10. Ten einde den Minister, den hoofdinspecteur en de inspecteurs in staat te stellen over de bekwaamheid van de leden van het korps te oordeelen, worden alle teekeningen, ontwerpen, rapporten, memoriën, bestekken, begrotingen, enz. door de vervaardigers onder teekend en zooveel mogelijk in originali aan den Minister ingezonden, onder bijvoeging der aanmerkingen en wijzigingen, waartoe die stukken aanleiding geven.

ART. 11. De hoofdinspecteurs, de inspecteurs en hoofd-ingenieurs zijn verplicht, van tijd tot tijd het archief der tot hun werkkring behoorende ambtenaren in te zien, ten einde zich te verzekeren dat de ingekomen

en de minuten van verzonden stukken behoorlijk bewaard worden en laatstgemelde in voldoende duidelijke staat zijn; wijders dat van alles register wordt gehouden, dat de kaarten in goede orde en met aanduiding der zaak tot welke zij behooren bewaard worden, opdat bij verplaatsing, ontslag of overlijden, het geheele archief aan den daartoe bevoegden ambtenaar kan worden overgegeven.

ART. 12. Van de overgave en overneming van het archief der ambtenaren van den Rijks waterstaat wordt behoorlijk proces-verbaal in drievoud opgemaakt, en een der exemplaren aan den Minister ingezonden door tussenkomst van den onmiddellijken chef.

ART. 13. Een ambtenaar van den Rijks waterstaat mag zich, zonder wettige redenen, op eigen gezag niet buiten de grenzen van zijn dienstkring en, behalve voor dienstzaken, niet van zijne standplaats verwijderen.

Hij behoeft daartoe verlof, dat aan of door tussenkomst van zijn onmiddellijken chef moet worden gevraagd.

De ingenieur kan vijf dagen verlof aan de adspirant-ingenieurs en de opzichters toestaan en de hoofdinspecteur, inspecteur en hoofdingenieurs tien dagen aan de ingenieurs, adspiranten en opzichters, zonder verplichting om daarvan rapport te doen.

Verlof voor langeren tijd, alsmede voor langer dan twee dagen aan den hoofdinspecteur, de inspecteurs en hoofdingenieurs, wordt door den Minister verleend.

ART. 14. Wegens in den dienst gepleegde verkeerde handelingen, verzuimen en plichtverzaking en wegens wan-gedrag, kan aan de ambtenaren van 's Rijks waterstaat beneden den rang van ingenieur, door hun onmiddellijken

chef worden opgelegd eene schorsing van ten hoogste vier dagen in dienst.

Daarvan wordt onmiddellijk rapport gedaan aan den hoofdingenieur, die de bevoegdheid heeft tot het opleggen van straf door middel van verdere schorsing of in dienst, of in bezoldiging, of in beiden gezamenlijk, tot een maximum van acht dagen.

Van een en ander wordt onverwijld aan den Minister kennis gegeven.

ART. 15. Alle ambtenaren van den Rijks waterstaat leggen, alvorens in dienst te treden, in handen van den Minister of op zijne vergunning schriftelijk, den ambts-eed of de belofte af, dat zij de werkzaamheden en plichten aan hun ambt verbonden, met ijver, getrouwheid en overeenkomstig de hun te geven instructiën zullen vervullen.

II. *Van den Hoofd-Inspecteur.*

ART. 16. De hoofd-inspecteur is belast met de algemeene leiding van en het toezicht op den dienst van den Rijks waterstaat in haar geheelen omvang. Het is voorts zijne roeping, in samenwerking met de inspecteurs, de belangen van het Rijk voor te staan en die met de belangen der verschillende besturen en van de ingezetenen te vereenigen, in dier voege dat, behoudens de eerstgenoemde ook de laatstgenoemde bevorderd worden.

ART. 17. Aan den hoofdinspecteur is de leiding van den algemeenen dienst van den waterstaat opgedragen. Hij waakt voor de eenheid en het onderling verband bij de uitvoering der werken, welke aan het korps wordt toevertrouwd of aan zijn toezicht onderworpen.

ART. 18. Hij brengt jaarlijks aan den Minister verslag uit

over al de leden van het korps, en onderwerpt aan den Minister, jaarlijks vóór April het ontwerp van een verslag aan den Koning over de openbare werken in het afgelopen jaar.

ART. 19. Hij draagt voor de bevordering, het ontslag en de verplaatsing van de ambtenaren en de verdere maatregelen, die in het belang van den dienst noodig zijn.

Van hem gaan de voorschriften uit ter uitvoering van de bepalingen, die door den Minister voor den werkring der ambtenaren van den Rijks waterstaat worden gemaakt.

ART. 20. Hij doet, vóór Juli van elk jaar, aan den Minister elk voorstel betreffende de op de staatsbegrooting voor het volgend jaar voor te stellen uitgaven ten behoeve van den dienst van den Rijkswaterstaat.

ART. 21. Hij roept, zoo dikwijls hij dit noodig acht, de beide inspecteurs tot het houden eener vergadering op, ter behandeling van zaken in het belang van den dienst.

In bijzondere gevallen kan hij tot het bijwonen van zoodanige vergadering, ook een of meer der hoofd-ingenieurs en ingenieurs oproepen.

ART. 22. Hij is bevoegd zich te begeven op alle werken, welke door den Rijks waterstaat worden uitgevoerd of aan zijn toezicht zijn onderworpen, en zich op zijne reizen door de betrokken waterstaats-ambtenaren te doen vergezellen.

ART. 23. Hij staat in onmiddellijke betrekking tot den Minister met wien hij eene geregelde briefwisseling voert.

Hij is bevoegd, met de inspecteurs in briefwisseling te treden en hun inlichtingen en opgaven te vragen. Hij is ook bevoegd, in briefwisseling te treden met de Commissarissen des Konings in de provinciën.

III. *Van de Inspecteurs.*

ART. 24. De inspecteurs zijn belast met het toezicht op den dienst van den Rijks waterstaat binnen hunne inspectie.

Het is voorts hunne roeping de belangen van het Rijk voor te staan en die met de belangen der verschillende besturen en van de ingezetenen te vereenigen, in dier voege dat, behoudens de eerstgenoemde ook de laatstgenoemde bevorderd worden.

ART. 25. Hun werkkring van toezicht strekt zich in de eerste plaats uit tot alle werken, die door den Rijks waterstaat worden uitgevoerd of onderhouden; wijders over alles wat betreft den waterstaat, de wegen, bruggen en veren daaronder begrepen, zonder onderscheid of de kosten daarvan worden betaald door het Rijk of op eene andere wijze gevonden, en voor zoover een en ander invloed heeft op of in verband staat met de algemeene Rijks belangen.

ART. 26. Zonder bizondere lastgeving van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid hebben de inspecteurs geen bestuur of beheer over werken, uitgezonderd in gevallen van dringende noodzakelijkheid en bij afwezigheid of ontstentenis der gewone waterstaatsambtenaren.

ART. 27. Wanneer bij uitzondering het beheer van eenig werk door den Minister aan een inspecteur is opgedragen, volgt deze de regelen, die omtrent zoodanig beheer voor de hoofdingenieurs zijn voorgeschreven.

ART. 28. Bij de werken, die van Rijkswegen in hunne inspectiën worden gemaakt of onderhouden, zien zij toe, dat deze overeenkomstig de goedgekeurde bestekken en ontwerpen worden uitgevoerd.

Bij hunne inspectiën kunnen zij zich door de hoofd-ingenieurs en door de ingenieurs doen vergezellen.

ART. 29. De inspecteurs houden een streng toezicht over het personeel der Rijks waterstaats-ambtenaren in hunne inspectie en maken zich bekend met hunne kunde, dienstijver en gedrag.

In den aanvang van ieder jaar doen zij, onder overlegging van de rapporten der hoofdingenieurs, een rapport nopens al de leden van het korps in hunne inspectie aan den hoofdinspecteur, opdat deze, met overlegging van de rapporten der inspecteurs in staat zij den Minister in te lichten wie in betrekking tot kunde, dienstijver, gedrag en geschiktheid bij bevordering in aanmerking kan komen, of wie in een of ander opzicht onverhoopt eenige terechtwijzingen moet ontvangen.

ART. 30. Van tijd tot tijd, en vooral in het tijdvak dat de werken worden uitgevoerd, doen zij inspectiën der voornaamste werken in art. 25 bedoeld.

Te dien einde hebben zij de bevoegdheid zich te be-geven op alle werken van waterstaat, in dat artikel omschreven.

ART. 31. De inspecteurs zenden, vóór Juni van ieder jaar, de ontwerp-begrootingen der hoofdingenieurs met de noodige toelichtingen en hun advies aan den hoofdinspecteur.

ART. 32. Bij buitengewone of algemeene riviercorrespondentie, voert de inspecteur, belast met het toezicht op het beheer der rivieren, bevel, overeenkomstig het reglement voor den dienst der riviercorrespondentie, en alle ambtenaren van den Rijks waterstaat daarbij geplaatst, staan alsdan bepaaldelijk onder zijne bevelen. Hij brengt jaarlijks aan den Minister het verslag uit over de riviercorrespondentie.

ART. 33. De inspecteurs staan in onmiddellijke betrekking tot den Minister, met wien zij eene geregelde briefwisseling voeren.

Zij zijn bevoegd, zoowel onderling als met de hoofdingenieurs in briefwisseling te treden en hun inlichtingen en opgaven te vragen ter geregelde volbrenging hunner dienstwerkzaamheden.

Zij zijn ook bevoegd in briefwisseling te treden met de Commissarissen des Konings.

IV. *Van de Hoofd-Ingenieurs.*

ART. 34. De hoofdingenieurs houden het oog op de deugdelijke uitvoering der werken, overeenkomstig de daarvoor goedgekeurde bestekken.

In den regel doen de ingenieurs de opnemingen der werken en maken daarvan verbaal op.

De hoofdingenieurs zijn evenwel bevoegd dat zelf te doen; voor belangrijke werken wordt hun dit aanbevolen.

Zij geven certificaten van betaling af.

Zij dragen in tijds de maatregelen tot onderhoud der werken voor.

ART. 35. De hoofdingenieurs zijn verantwoordelijk voor de vervaardiging der ontwerpen van alle werken in hun district; zij doen opmaken de berekeningen en begrootingen van kosten, benevens goede en volledige bestekken, zorgende dat de prijzen gesteld worden overeenkomstig de plaatselijke en tijdelijke omstandigheden, alsmede naar den aard der bewerkingen.

In den geleidenden brief bij de inzending of in de memorie van toelichting wordt het doel van het werk en de bijzondere constructiën, naarmate van het be-

lang der zaak, behoorlijk ontwikkeld of beredeneerd.

Alle ontwerpen van werken worden door tusschenkomst der Commissarissen des Konings aan den Minister gezonden, behalve die, betrekking hebbende op het beheer der groote rivieren, welke door tusschenkomst van den inspecteur aan den Minister gezonden worden.

De hoofdingenieurs wonen de aanbestedingen bij en maken een beknopt rapport van den afloop, houdende hunne consideratiën over den aannemingsprijs, de geschiktheid en de soliditeit der aannemers en borgen, alsmede hun advies tot goed- of afkeuring der aanbesteding.

Dit rapport en het besluit van den Minister worden, door tusschenkomst van den Commissaris des Konings, verzonden, behalve voor de werken der groote rivieren, waaromtrent de inzending rechtstreeks geschiedt.

ART. 36. De briefwisseling van de hoofdingenieurs met den Minister heeft in den regel plaats door tusschenkomst van den Commissaris des Konings of den inspecteur. Hiervan is uitgezonderd de inzending van stukken van comptabelen aard en andere door den Minister te bepalen, welke rechtstreeks aan den Minister geschiedt.

In spoedvereischende gevallen heeft de briefwisseling met den Minister rechtstreeks plaats, en wordt door den hoofdingenieur zoo noodig een afschrift van zijn rapport, binnen 24 uren, aan den Commissaris des Konings, aan den inspecteur of aan beiden gezonden.

De hoofdingenieurs zijn aan den hoofdinspecteur en aan de inspecteurs verantwoording verschuldigd nopens alle opmerkingen, door dezen gemaakt betreffende onderwerpen van den dienst.

ART. 37. De hoofdingenieurs zijn bevoegd, aan waterschaps-, gemeente- en andere besturen inlichtingen te vragen.

ART. 38. Bij rampen of buitengewoon gevaar en bijzondere omstandigheden, den dienst betreffende, geven zij daarvan onmiddellijk kennis aan den Minister, Commissaris des Konings, hoofdinspecteur en inspecteur.

Naarmate van omstandigheden bepalen zij zich bij een eerste rapport tot eene bloote kennisgeving, om bij latere, zoo spoedig mogelijk volgende rapporten in meer bijzonderheden te treden.

Zij nemen aanvankelijk de onverwijld noodige maatregelen om gevaar af te weren of voor te komen, of schade te beletten.

Zij dragen de noodige maatregelen onverwijld voor, en handelen overeenkomstig de bepalingen in art. 8 nader omschreven.

De hoofdingenieurs dragen zorg bekend te zijn en te blijven met den staat van het district in het algemeen en van alle waterstaats-werken in het bijzonder, vooral van die welke ten laste van het Rijk zijn of moeten worden gemaakt en onderhouden.

Vóór den 15^{en} van iedere maand zenden zij aan den inspecteur een rapport nopens de vordering der werken.

Zij zien toe op de goede uitvoering der werken en leveringen, en in het algemeen op het goed beheer van de ingenieurs en opzichters.

Eenmaal 's jaars, vóór Juli, brengen zij door tusschenkomst van den inspecteur en hoofdinspecteur, aan den Minister een algemeen verslag uit over den toestand en de behoeften van hun district, ingericht volgens hun te verstrekken model.

ART. 40. Zij onderhouden eene goede verstandhouding met al de besturen waarmee zij in aanraking komen, in het oog houdende dat, onverminderd hun plicht om toe te zien dat geene werken gemaakt worden of in verval geraken, in strijd met de algemeene belangen, zij nimmer eenigen anderen invloed op die besturen kunnen uitoefenen dan die eene welwillende medewerking tot bevordering der wederzijdsche belangen beoogt.

ART. 41. De werkkring van de hoofdingenieurs strekt zich uit over den geheelen omvang van den dienst, die hun is toevertrouwd.

Zij houden nauwlettend toezicht op het gedrag hunner onderhoorigen, en brengen vóór het einde van het jaar een rapport over dezen uit aan den inspecteur, onder overlegging van de rapporten der ingenieurs.

ART. 42. Zij zorgen, dat te zijner tijd de noodige peilingen en veldwerkzaamheden geschieden, om den stand van zaken en den veranderlijken loop der rivieren en van de stroomingen langs de kusten na te gaan, voor zoover een en ander in verband staat met hunnen dienst en ten einde in het algemeen belang tijdig maatregelen te kunnen voorstellen.

ART. 43. De hoofdingenieurs zenden, vóór Mei van ieder jaar, de ontwerp-begrooting van het volgend jaar voor hun district, volgens door of van wege den Minister te geven modellen en instructiën aan den inspecteur.

Voor zoover op de ontwerp-begrooting aanvraag van fondsen wordt gedaan voor belangrijke nieuwe werken, zijn zij gehouden de voorstellen daartoe met de noodige toelichting, vóór Maart van het jaar, waarin de begrooting wordt ingezonden, aan den inspecteur te doen toekomen.

ART. 44. De hoofdingenieurs zenden, voor den 5^{en} van iedere maand, aan den inspecteur hunne declaratiën wegens reis- en verblijfkosten over de afgelopen maand, benevens die van de onder hen dienende ingenieurs. Bij elke declaratie wordt eene afzonderlijke nota gevoegd, waarbij het doel van elke reis wordt opgegeven.

De nota's der ingenieurs en adspirantingenieurs worden door den hoofdingenieur, zooveel noodig met zijne opmerkingen, bij de declaratiën gevoegd.

V. *Van de Ingenieurs en Adspirant-Ingenieurs.*

ART. 45. De ingenieurs en adspirantingenieurs staan onder de onmiddellijke bevelen van den hoofdingenieur in hun district, of van den hoofdinspecteur, den inspecteur of hoofdingenieur, aan wien zij zijn toegevoegd; zij geven hun rekenschap van al hunne werkzaamheden.

Hun werkkring wordt bepaald door den Minister of op diens machtiging, door den hoofdambtenaar, onder wiens bevelen de ingenieur is geplaatst.

ART. 46. De ingenieurs, dienstdoende in eenig arrondissement, zijn, behalve met de vervaardiging der ontwerpen, begrootingen, bestekken, enz. hun door den hoofdingenieur opgedragen, meer bepaald belast met de goede uitvoering der werken en de bijzonderheden van den dienst; het keuren der materialen, het toezicht op de werken, het nakomen der besteksbepalingen en de goede oplevering der werken, waarvan zij de verballen opmaken, die tot afgifte der certificaten noodig zijn; het verrichten of surveilleeren der waterpassingen, peilingen, metingen, enz.

Vóór Juni van ieder jaar, brengen zij aan den

hoofdingenieur verslag uit over den toestand en de behoeften van hun arrondissement.

ART. 47. De plichten der ingenieurs, die aan eenig ander lid van het korps zijn toegevoegd, vloeien voort uit die welke aan hunnen onmiddellijken chef zijn opgedragen. Zij handelen bij de uitoefening hunner dienstverrichtingen naar zijne aanwijzing.

ART. 48. De adspirantingenieurs zijn bestemd om te worden toegevoegd aan andere leden van het korps, ten einde hun hulp te verleen en zich op deze wijze tevens voor den dienst te bekwamen.

ART. 47. is op hen toepasselijk.

VI. *Van de Opzichters.*

ART. 49. De opzichters, aan het korps der ingenieurs van 's Rijks waterstaat toegevoegd, verleen hulp aan de ingenieurs bij het doen van opnemingen, metingen, peilingen en waterpassingen, bij het maken van ontwerpen, begrootingen en rapporten, het verzamelen van gegevens, enz. en het houden van opzicht over de werken.

Hun werkkring wordt bepaald door den Minister of op diens machtiging door den hoofdambtenaar, onder wiens bevelen de opzichter is geplaatst.

Zij zijn meer bepaaldelijk belast met het dagelijksche opzicht over de werken, en zorgen voor eene deugdelijke levering en verwerking der materialen overeenkomstig de bestekken.

Elk hoofdingenieur geeft aan de hem toegevoegde opzichters in zijn district meer bijzondere instructies.

Dit artikel is ook toepasselijk op de buitengewone en tijdelijke opzichters.

Personeel van den Waterstaat.

ALGEMEENE DIENST.

- P. Caland, Hoofd-Inspecteur, 's Gravenhage.
W. Verwey Az., Ingenieur 2^e klasse, 's Gravenhage.
R. P. J. Tutein Nolthenius, Ingenieur 3^e klasse,
's Gravenhage.
M. Caland, Ingenieur 3^e klasse, 's Gravenhage.
H. Wortman, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage.
W. K. Behrens, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage.
J. Nelemans, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage.

*Rotterdamsche waterweg onder beheer van den Hoofd-
Ingenieur in het 2e rivierdistrict* G. VAN DIESEN.

- W. F. Leemans, Ingenieur 1e klasse, Rotterdam.
J. D. Steyn Parvé, Adspir.-Ingenieur, Hoek van Holland.

Kanaal van Amsterdam naar de Merwede.

- J. M. F. Wellan, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Utrecht.
J. Kluit, Ingenieur 2e klasse, Amsterdam.
G. A. Escher, Ingenieur 2e klasse, Gorinchem.
P. H. Kemper, Ingenieur 2e klasse, Utrecht.
A. E. Kempees, Adspirant-Ingenieur, Utrecht.

RIVIER-BEHEER.

1^e Rivierdistrict.

- J. van der Toorn, Hoofd-Ingenieur 2^e klasse, 's Gravenhage.

1^e *Arrondissement.* (Boven-Rijn en Waal.)

- J. W. G. Stieneker, Ingenieur 1^e klasse, Nijmegen.
J. G. Ermerins, Ingenieur 3^e klasse, Tiel.

2^e *Arrondissement*. (Pannerdensch kanaal, Neder-Rijn en Lek.)

R. J. Castendijk Jr., Ingenieur 3^e klasse, Utrecht.

3^e *Arrondissement*. (Ijsel in Gelderland en Overijssel, Zwarte water en Zwolsche diep.)

J. C. Ramaer, Ingenieur 3^e klasse, Kampen.

2^e Rivierdistrict.

G. van Diesen, Hoofd-Ingenieur 2^e klasse, 's Gravenhage.

4^e *Arrondissement*. (Beide Merweden en Dordtsche waterwegen.)

C. de Bruyn, Ingenieur 2^e klasse, Dordrecht.

H. F. Beyerman, Ingenieur 3^e klasse, Dordrecht.

5^e *Arrondissement*. (Maas en Amer, benevens de waterweg van Rotterdam naar Zee.)

C. F. M. H. Schnebbelie, Ingenieur 1^e klasse, 's Hertogenbosch.

Inspectiën van den Waterstaat.

EERSTE INSPECTIE.

J. F. W. Conrad, Inspecteur, 's Gravenhage.

P. C. van Kerckhoff, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage, toegevoegd aan den Inspecteur.

Eerste en tweede district (Groningen en Friesland.)

J. Strootman, Hoofd-Ingenieur 1^e klasse, Groningen.

J. J. Roelants, Ingenieur 1^e klasse, Groningen.

A. van Hooft, Ingenieur 1^e klasse, Leeuwarden.

R. H. Gockinga, Adspirant-Ingenieur, Leeuwarden.

Derde en vierde district (Drente en Overijssel).

L. A. Reuvers, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Zwolle.

P. Loke, Ingenieur 1e Klasse, Zwolle.

C. A. Jolles, Ingenieur 3e klasse, Assen.

D. N. Labriijn, Ingenieur 2e klasse, Zwolle.

Achtste en negende district. (Utrecht en Noord-Holland).

L. J. du Cellié Muller, Hoofd-Ingenieur 2e klasse,
Haarlem.

Th. Bleckmann, Ingenieur 1e klasse, Utrecht.

W. J. S. J. Blom, Ingenieur 1e klasse, Amsterdam.

B. Hoogenboom, Ingenieur 2e klasse, Hoorn.

J. W. Welcker, Ingenieur 2e klasse, Alkmaar.

Elfde district (Zeeland).

A. J. Brevet, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Middelburg.

H. E. de Bruyn, Ingenieur 1^e klasse, Vlissingen.

N. A. M. van den Thoorn, Ingenieur 3^e klasse, Goes.

C. B. Schuurman, Ingenieur 2^e klasse, Neuzen.

TWEEDE INSPECTIE.

H. S. J. Rose, Inspecteur, 's Gravenhage.

F. Doffegnies, Ingenieur 3^e klasse, 's Gravenhage, toe-
gevoegd aan den Inspecteur.

Vijfde district (Gelderland).

A. L. de Bruijn Kops. Hoofd-Ingenieur 1^e klasse, Arnhem.

Jhr. A. O. van den Santheuvel, Ingenieur 1^e klasse,
Arnhem.

R. O. van Manen, Ingenieur 1^e klasse, Zutphen.

Zesde district (Noord-Brabant.)

A. M. K. W. baron van Ittersum, Hoofd-Ingenieur
2^e klasse, 's Bosch.

Jhr. C. J. de Jong van Beek en Donk, Ingenieur
2^e klasse, Breda.

A. Keurenaer, Ingenieur 3^e klasse, 's Bosch,

Zevende district (Limburg.)

- J. J. de Kruyff, Hoofd-Ingenieur 1^e klasse, Maastricht.
J. A. E. Musquetier, Ingenieur 2^e klasse, Roermond.
A. A. Bekaar, Ingenieur 2^e klasse, Maastricht.

Tiende district (Zuid-Holland.)

- L. H. J. J. Mazel, Hoofd-Ingenieur 1^e klasse, 's Gravenhage.
W. H. Hubrecht, Ingenieur 1^e klasse, 's Gravenhage.
E. R. van Nes van Meerkerk, Ingenieur 3^e klasse, Brielle.

Ingenieurs met onbepaald verlof.

- J. A. A. Waldorp, Hoofd-Ingenieur 1^e klasse.
J. Dirks, Hoofd-Ingenieur 1^e klasse, Eerstaanwezend Ingenieur bij de Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.
J. van der Vegt, Hoofd-Ingenieur 2^e klasse, Hoofd-Ingenieur bij den provincialen waterstaatsdienst in Zuid-Holland.
E. Steuerwald, Hoofd-Ingenieur 2^e klasse, gedetacheerd bij de Polytechnische School te Delft.
J. Mulder, Ingenieur 2^e klasse, (Spoorwegen.)
Ph. W. van der Sleyden, Ingenieur 2^e klasse. Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

In den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix) vindt men eene lijst van vaste Opzichters van den Waterstaat, en opgaven omtrent de *weduwenfonds* van de Ingenieurs en Opzichters.

Provinciale Waterstaatsdienst.

Bij elke provincie is het besluit vermeld, waarbij de instelling van een afzonderlijken provincialen waterstaatsdienst door den koning is goedgekeurd.

Personeel van den Provincialen Waterstaatsdienst.

Noord-Brabant. (Kon. Besluit 11 Sept. 1875, n°. 30.)

Hoofd-Ingenieur: F. C. Bake, 's Hertogenbosch.

Ingenieur: H. J. L. M. van Schevichaven, 's Bosch.

Adj.-Ingenieur: J. van Heurn, 's Bosch.

Gelderland. (Kon. Besluit 10 Nov. 1864, n°. 59.)

Ingenieur: M. A. van Idsinga, Arnhem.

Adj. Ingenieur: J. Böthlingk, Arnhem.

Zuid-Holland. (Kon. Besluit 2 Febr. 1874, n°. 15.)

Hoofd-Ingenieur: J. van der Vegt, 's Gravenhage.

Noord-Holland. (Kon. Besluit 8 Sept. 1881, n°. 20.)

Hoofd-Ingenieur: J. Scholtens, Haarlem.

Overijssel. (Kon. Besluit 8 Sept. 1881, n°. 20.)

Ingenieur: A. Deking Dura, Zwolle.

Friesland. (Kon. Besluit 7 Febr. 1876, n°. 17.)

Hoofd-Ingenieur: S. J. Vermaes, Leeuwarden.

Ingenieur: A. Gorter, idem.

Groningen. (Kon. Besluit 6 Mei 1864, n°. 31.)

Hoofd-Ingenieur: J. Kater Tzn., Groningen.

Ingenieur: G. Wind, idem.

Drente. (Kon. Besluit 28 Aug. 1876, n°. 3.)

Ingenieur: J. P. Havelaar, Assen.

Zeeland. (Kon. Besluit 8 Sept. 1881, n°. 20.)

Hoofd-Ingenieur: M. B. G. Hogerwaard, Middelburg.

Ingenieur: W. de Man, Neuzen.

Ingenieur: C. L. M. Lambrechtsen, Goes.

Ingenieur: Jhr. C. C. Th. Six Hzn, Zierikzee.

Limburg. (Kon. Besluit 11 Aug. 1881, n°. 12.)

Ingenieur: J. W. H. Bauduin.

Utrecht, (Kon. Besluit 8 Sept. 1881, n°. 20.)

Ingenieur: K. van Rijn, Utrecht.

Wij laten hier volgen:

**Het Personeel bij den aanleg van het kanaal
ter verbinding van Amsterdam met de Merwede,**
volgens de wet van 29 Juli 1881 (Stbl. 143).

J. F. W. Conrad, Inspecteur in de 1^e inspectie, 's Gravenhage.

J. M. F. Wellan, Hoofd-Ingenieur 2^e klasse, Utrecht.

Sectie Amsterdam.

(Van Amsterdam tot Maarssen.)

Sectie-Ingenieur.

J. Kluit, Ingenieur 2^e klasse, Amsterdam.

Adjunct-Ingenieurs.

G. Roodenburch, Loenen.

D. J. van Lennep, Loenen.

F. L. S. F. Baron van Tuijl van Serooskerken, Nieuwersluis.

P. A. Melchior, Nieuwersluis.

Sectie Utrecht.

(Van Maarssen tot de Lek.)

Sectie-Ingenieur.

P. H. Kemper, Ingenieur 2^e klasse, Utrecht.

Ingenieur.

A. E. Kempees, Ingenieur 3^e klasse, Utrecht.

Adjunct Ingenieurs.

Th. J. Rosskopf, Utrecht.

C. J. Vaillant, Jutphaas.

W. J. Bierens de Haan, Utrecht.

J. W. van Marle, Utrecht.

Sectie Gorinchem.

(Van de Lek tot de Merwede.)

Sectie-Ingenieur.

G. A. Escher, Ingenieur 2^e klasse, Gorinchem.

Adjunct-Ingenieurs.

J. Groenendaal Jzn. Gorinchem.

J. G. van der Muelen, Gorinchem.

R. Haagsma, Gorinchem.

J. A. Stoop, Gorinchem.

LANDSGEBOUWEN.

Het beheer der landsgebouwen omvat den aanleg en het onderhoud van de Rijksgebouwen in gebruik bij de posterijen, de telegrafie en het ijkwezen, en —

onder het beheer van het departement van Financiën, die der belastingen, invoerrechten, hypothecken en het kadaster. Het bevat ook het ontwerpen van gebouwen ten behoeve van de Departementen van Waterstaat en Financiën, de beoordeeling van de ontwerpen en het toezicht op de uitvoering van gebouwen, waarvoor Rijkssubsidie wordt gevraagd of verleend en de beoordeeling van de ontwerpen van nieuwe of der inrichting van bestaande gebouwen, die voor den post-, telegraaf- en ijkdienst door Gemeenten of bijzondere personen aan den Staat worden verhuurd.

Het beheer is verdeeld in twee districten.

Het 1^e district strekt zich uit over de provinciën Friesland, Groningen, Drente, Overijssel, Gelderland en Utrecht.

Bouwkundige: C. H. Peters, 's Gravenhage.

Hoofdopzichter: D. Fokkens, Zwolle.

Opzichter: L. Faber, 's Gravenhage.

Het 2^e district strekt zich uit over de provinciën: Noord- en Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Bouwkundige: Jhr. J. P. E. Hoeufft, 's Gravenhage.

Hoofdopzichters: J. A. Weinberg, 's Gravenhage.

» G. D. Wijndels de Jongh, Amsterdam.

» J. J. G. Rinkes, Breda.

**Opmerkingen van Thorbecke en van Hogendorp
omtrent den Waterstaat.**

*Artikelen van het hoofdstuk over den Waterstaat
uit de grondwet vóór 1848.*

ART. 213. De Koning heeft het oppertoezicht over alles wat betreft den waterstaat van het Koninkrijk, de wegen en bruggen daaronder begrepen, zonder onderscheid of de kosten daarvan worden betaald uit 's lands kas of op eene andere wijze gevonden.

ART. 214. De Koning doet het algemeene bestuur van den waterstaat, wegen en bruggen uitoefenen op zoodanige wijze als hij het meest geschikt zal oordeelen.

ART. 215. Het gemelde algemeen bestuur zal, behalve de uitoefening van zoodanig algemeen oppertoezicht als de Koning goedvindt aan hetzelve op te dragen, over de werken die door collegiën, gemeenten of partikulieren bekostigd worden, meer bepaaldelijk en achtervolgens de instructie, door den Koning te geven, belast zijn met alle zoodanige waterwerken van zeehavens, reeden, rivieren, schorren, duinen, dijken, sluizen als anderzins, mitsgaders van alle zoodanige wegen en bruggen, waarvan de kosten van aanleg en onderhoud, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, zijn tot laste van 's lands kas.

ART. 216. Voor zooverre nogtans onder de werken wegen en bruggen in het slot van het voorgaande artikel vermeld, dezulken gevonden worden, waarvan de beheering, hetzij uit hoofde dat dezelve niet van een zoodanig algemeen belang voor den staat zijn, hetzij om andere redenen uit het nut der zaak ontleend, beter en gevoegelijker door de Staten der Provincie waarin zij gelegen zijn, zoude kunnen worden uitgeoefend, zal

dezelve beheering, aan gemelde Staten, hetzij afzonderlijk, hetzij gezamenlijk, met de algemeene directie worden opgedragen.

ART. 217. De Koning, na de Staten der Provincie gehoord, en het advies van den Raad van State ingenomen te hebben, bepaalt welke de werken zijn die, uit hoofde van gemelde onderscheiding, onder de beheering der Staten zullen worden gesteld, zoowel als de wijze op welke in de betaling der onkosten van die werken zal worden voorzien.

ART. 218. Zoodanige zee- of rivierwaterkeerende dijksluis- en andere waterwerken, als door collegiën, gemeenten of partikulieren bekostigd en beheerd worden, staan onder het onmiddellijk toezicht van de algemeene directie van den waterstaat, welke zorgt dat bij het aanleggen of herstellen dier werken niets geschiede hetwelk nadeel aan de algemeene belangen zoude kunnen toebrengen, en aan dezelve collegiën, gemeenten of partikulieren daaromtrent de noodige voorschriften geeft.

Het onmiddellijk toezicht over de in dit artikel vermelde werken, zal almede door den Koning aan de Staten der Provincie, in welke de werken zich bevinden kunnen worden opgedragen, voor zooveel omtrent eenige van dezelve redenen van nuttigheid bestaan.

ART. 219. De Provinciale Staten hebben het toezicht over alle andere in het vorig artikel, met bedoelde waterwerken, mitsgaders de kanalen, vaarten, meeren, plassen, wegen en bruggen binnen hunne Provincie, welke worden beheerd en bekostigd, door collegiën, gemeenten of partikulieren. Zij zorgen dat die werken behoorlijk worden gemaakt en onderhouden.

ART. 220. De Staten hebben het toezicht en gezag over alle hooge- en andere heemraadschappen, dijk-polderbesturen en andere dergelijke collegiën, hoe ook genaamd binnen hunne Provinciën, onverminderd nogtans hetgeen in art. 218 omtrent het onmiddellijk toezicht van de algemeene directie van den waterstaat over de daarbij genoemde zee- of rivierwaterkeerende werken is bepaald.

De laatst goedgekeurde reglementen dezer collegiën maken den voet van derzelver inrichtingen uit, behoudens nogtans het recht der Staten, om daarin, onder goedkeuring van den Koning verandering te maken, en onverminderd de bevoegdheid dier collegiën, om aan de Staten zoodanige veranderingen daaromtrent voor te stellen, als zij voor het belang der ingelanden, zullen vermeenen te behooren. Wat de benoeming en het maken van nominatiën voor gemelde collegiën aangaat, zal daaromtrent door de Staten der Provinciën eene voordracht aan den Koning gedaan worden.

ART. 221. De Staten hebben het toezicht over alle verveeningen, ontgrondingen, indijkingen, droogmake-rijen, mijnwerken en steengroeven binnen hunne Provincie.

De Koning kan uit hoofde van het grooter en algemeen belang van zoodanige ondernemingen het onmiddellijk toezicht over dezelve aan de algemeene directie van den waterstaat, wegen en bruggen opdragen.

ART. 222. Wanneer bij vervolg eenig subsidie uit de algemeene schatkist van het Rijk wordt verleend, ter zake van eenige in dit hoofdstuk bedoelde werken, zal tevens worden bepaald op welke wijze het beheer of het toezicht over zoodanig werk zal worden uitgeoefend.

ART. 223. De opbrengst van weg-, brug- en sluis-gelden is uitsluitend bestemd tot het onderhoud en de verbetering van die wegen, bruggen, vaarten en bevaarbare rivieren, waarop dezelve betaald worden; hetgeen boven dit onderhoud mocht overschieten, wordt tot uitgaven van denzelfden aard in dezelfde provincie besteed, met uitzondering der gelden, ontvangen op de groote communicatiën van het Rijk, waarvan het overschot tot gelijke einden kan worden besteed, daar waar de Koning zal goedvinden.

Aanteekening op de grondwet van
Mr. J. R. Thorbecke.

HOOFDSTUK IX.

Van den Waterstaat.

Een algemeen bestuur van den waterstaat was reeds, ingevolge van art. 69 der Staatsregeling v. 1801 ⁽¹⁾, opgericht door het staatsbewind in 1803 ⁽²⁾, naderhand in ééne commissie van Superintendentie hervormd door den Raadpensionaris bij de besluiten van 1 Mei ⁽³⁾ en 21 Juni 1805 ⁽⁴⁾, en als generale Directie onder Koning Lodewijk behouden ⁽⁵⁾. Ook Hogendorp ge-

(1) Vergel. Staatsregel. v. 1789 art. 92.

(2) Besluit v. 2 Sept 1803 n°. 31.

(3) Staatsbesluit d. Bat. Rep. 1 Mei 1805 p. 27 sq.

(4) Ibid. 21 Juni 1805, p. 198 sqq.

(5) Zie de Decreten v. 20 Nov. 1806. (Verzamel. v. Wett. 1 p. 89) en van 28 Dec. 1808, ibid. V. p. 66.

voelde het noodzakelijke van eenheid te dezen aanzien.

Het eenige artikel ⁽¹⁾ zijner schets over dit stuk bracht te weeg, dat de commissie van 1814, raadplegende, zoo 't schijnt, met het reglement v. 21 Juni 1805 en dat voor de departementale besturen van hetzelfde jaar art. 28 sqq., een administratief Hoofdstuk ontwierp, 't welk bij de grondwet van 1815, tengevolge van de levendige belangstelling der Zuid-Nederlandsche leden ⁽²⁾, nog meer breedte en eene aanmerkelijke ontwikkeling kreeg.

Men was bij de grondwet van 1814 eens in bijzonderheden getreden, wier overweging tot andere bijzonderheden leidde. Voornamelijk op naauwkeurige grensscheiding tusschen de algemeene en Provinciale zorge uit, verloor men zich steeds verder buiten den eigenlijken omtrek eener Grondwet. In stede van, zoo de inrichting van het bestuur van den waterstaat niet als voorheen kon verblijven aan de uitvoerende macht den gewonen wetgever op te roepen en hem des noodig regels te geven, ging de Grondwet hem voorbij om zelve een plan van Bestuur te worden.

ART. 213, opgemaakt uit art. 127 en 123 der Grondwet v. 1814, stelt het toezicht in, dat den Waterstaat als één geheel, in het onderlinge verband aller deelen omvat en bewaakt. Eene gewichtige bijdrage tot bepaling der rechten en werking van het algemeene toezicht was, wat de rivieren en stroomen betrof, de wet van 24 Febr. 1806, nog van kracht ⁽³⁾ niet, zoo als 't schijnt, op den grond, bij Koninklijk besluit

⁽¹⁾ Art. 59.

⁽²⁾ Z. Raepsaet, l. c. p. 142 sqq. 153 sqq.

⁽³⁾ Bijv. tot het Stbl. 1822 III p. 1653 sqq.

van 8 Maart 1822 ⁽¹⁾ vermeld, maar uithoofde van art. 39 van het Keizerlijk decreet van 18 Oct. 1810 en het 2^e additonele artikel der Grondwet.

ART. 214. *Bestuur* is hier in engeren zin, onderscheiden van toezicht, het bestel zelf, de macht met werkelijke uitvoering rechtstreeks belast. *Algemeen bestuur*, d. i. van den Rijks- of Landswaterstaat, in overstelling tegen dien, welke de zaak is van provinciën, gemeenten of andere bijzondere deelen.

Het artikel werd gericht tegen dat deel van art. 127 der Grondwet van 1814, dat, zoo als de schets van Hogendorp eene bijzondere administratie verordende. Men wilde bij de Grondwet 1815, den Koning ten aanzien der *vorming* van dat bestuur geheel vrijlaten, overeenkomstig met art. 74. Maar de Kroon heeft zich gedragen, alsof ook alle rechten van dezen hoofdtak van Politie op Koninklijk besluit konden worden gevestigd.

De meesten der Besluiten rakende den Waterstaat, de bruggen en wegen zijn nooit van Regeeringswege gepubliceerd.

Art. 215. Vergel. art. 128 der Grondwet v. 1814. Eenvoudiger had men, met uitleting van art. 214 gezegd: »het algemeen bestuur door den Koning in te stellen.»

ART. 215 omschrijft de taak van het algemeen bestuur uit een beginsel, ontleend van het reglement v. 21 Juni 1805 art. 10 ⁽²⁾.

Het reglement droeg aan de commissie van Superintendentie op »de onmiddellijke beheering en bestie-

⁽¹⁾ N^o. I, *ibid.* p. 1652.

⁽²⁾ Vergel. de memorie bij Raepsaet l. c. p. 307.

ring over alle dijk- sluis- en waterwerken, waar ook gelegen, welke tot hiertoe voor nationale rekening gemaakt en onderhouden, of in 't vervolg gemaakt en onderhouden zullen worden." Men stelde dit zeer duidelijk, maar op geen wezenlijke eigenschap gegrond teeken in een tijd, toen men eerst begon een algemeen of Landswaterstaat te hebben. Toen was het verschoonlijk dat men het kenmerk zocht niet in de natuur der werken of in hunne betrekking tot het geheel, maar in de beurs, die betaalde.

Men dacht er bij dat geene dan uit hun aard nationale werken op nationale rekening zouden worden gebracht. De commissie werd bij art. 12 uitdrukkelijk verplicht, hierop te letten.

Ziedaar het ware begrip, dat alleen verdiende door onzen wetgever te zijn aangenomen. In plaats hiervan overdrijft ons artikel de onjuistheid eener louter financiële verdeling, terwijl het werken, die slechts *gedeeltelijk* ten laste zijn van 's Lands kas, voor Lands werken verklaart. Het geven van geld toch, op zich zelf, kan geen andere deelneming of zorg rechtvaardigen dan dat men rekenschap eische van de besteding ⁽¹⁾.

Ter goeder ure heeft de grondwet menigvuldige uitzonderingen op den regel van art. 215 vrijgelaten. Uitzonderingen, ontsprongen van hetzelfde stelsel, waaraan de Provinciale en plaatselijke gemeenten hare grondwettige autonomie te danken hadden, en dat, zoo 't schijnt, ook bij den waterstaat de hoofdstelling moest zijn, niet van Rijkswegen te laten verrichten wat

(1) Vergel. het aangehaalde art. 12 van het reglement s. 1805.

geene Rijkszaak is en ieder lid beter doet voor zich zelf.

Behalve de uitoefening van zoodanig algemeen oppertoezicht als de Koning goedvindt: de hoofdregels van dit oppertoezicht inzonderheid zou men wachten door de wet te zien geven.

ART. 216, 217. Zulk eene uitzondering, als waarvan zoo even werd gesproken. De Grondwet v. 1814 art. 130 had haar reeds veroorloofd; de Grondwet van 1815 heeft de wijze, om haar te maken nauwkeurig bepaald. ⁽¹⁾

Hetsij uit hoofde dat dezelve niet van een zoodanig algemeen belang voor den Staat zijn: zal wel beteekenen wanneer zij wezenlijk deelen of onderdeelen van den Provincialen waterstaat zijn, in overstelling van die der eerste of hoogste klasse, bij welke het gansche Rijk onmiddellijk belang heeft. Wat deel is van den Provincialen waterstaat, kennelijk uit het begrip van bijzonder Provinciehuishouden ⁽²⁾ daarover komt reeds uit art. 144 en 148 het bestel aan de staten toe.

Hetsij om andere redenen uit het nut der zaak ontleend: de eenvoudigheid en het gemak van bestuur. Aan de Provinciale Staten kan ook volgens art. 143 worden opgedragen 't geen niet Provinciaal is.

Zoo wel als de wijze, op welke in de betaling der onkosten van die werken zal worden voorsien: zou dus de Kroon de Provincie, haars ondanks met de

(¹) Zie Raepsaet l. c. p. 155 sq.; vergelijk art. 28 van het algemeen reglement voor de departementale besturen v. 1805. Aangaande de uitvoering, zie bv. de koninklijke besluiten van 17 Dec. 1819, houdende overdracht van het beheer en de bekostiging van eenige waterstaatswerken van Provinciale Staten v. 9 April 1819 en 10 Mei 1820, (Bijv. tot het Stbl. 1824 II p. 1021 sqq.) nopens het beheer der groote wegen.

(²) Vergel. boven op art. 143 blz. 77 sqq.; op art. 144 blz. 91 sqq.

kosten kunnen belasten? Neen. Want volgens art. 141 en 148 maakt niet de Koning, maar dragen de Staten aan den Koning de begrooting voor, die Hij kan afkeuren maar niet veranderen. Welk middel is er om eene in 't wezen Provinciale, noodzakelijke uitgaaf, in weerwil der Staten, ten laste der Provincie te brengen ⁽¹⁾?

ART. 218, 219. Tweede klasse van werken, die namelijk door collegiën, gemeenten of partikulieren worden bekostigd en beheerd. Deze klasse wordt insgelijks op voorgang van het reglement van 21 Juni 1805 ⁽²⁾ gevolgd bij de Grondwet van 1814 art. 128, verdeeld onder twee hoofden: zee- of rivierwaterkeerende ⁽³⁾, en alle overige werken.

Over de eerste had art. 11 van het reglement van 1805 aan het algemeen bestuur eene *middellijke* beheering toegekend, die bij onze Grondwetten is veranderd in *toezicht*, waarvan de strekking bij het tweede deel der eerste alinea van art. 218 wordt beschreven.

De Grondwet zelve bewijst, hoe ontoereikend het algemeene beginsel is, bij art. 215 aangenomen. Zij ziet zich gedrongen tot het treffen eener dading, eerst in art. 216 met den regel, dat 't geen Provinciaal is Provinciaal moet worden bestuurd; en nu weder in art. 218 met de bestemming der werken zelve. Waarom toch brengt zij de zee- en rivier-waterkeerende werken on-

(1) Vergl. de Fransche wet van 10 Mei 1838, sur les attributions des conseils art. 14, vergl. art. 184.

(2) Art. 11, vergel. art. 12 sqq.; en Algemeen reglement voor de departementale besturen v. 1805 art. 29, 30; wet van 31 Jan. 1810. (Bijv. tot het Stbl. 1831 p. 344 sqq.) art. 1.

(3) Vergel. ook de Schets van Hogendorp art. 59.

der het *onmiddellijk toezicht*, niet vervat in het *opper-toezicht* van art. 215, der algemeene directie? Blijkbaar omdat zij die werken acht van *algemeen* belang ⁽¹⁾.

Dat onmiddellijk toezicht kan, volgens de tweede alinea, bij uitzondering aan de Staten der Provinciën worden opgedragen. Uit dienzelfden hoofde en in dezelfde hoedanigheid, als zoo even bij art. 216 werd aangemerkt. De staten zullen dan werktuigen zijn van het algemeen bestuur.

Over alle andere werken dezer klasse komt, behoudens het oppertoezicht van Rijkswege uit art. 215, het toezicht, in de beteekenis bij het slot van art. 219 verklaard, toe aan de Provinciale Staten. De reden ligt in de onderstelling dat deze werken eene nadere betrekking hebben tot het Provinciale dan tot het Rijkshuishouden. De Grondwet van 1814 art. 130 volgde bij het geven van hetzelfde voorschrift, de staatsregeling van 1801 art. 68 in het reglement op de departementale besturen van 1805 art. 28—30.

Laat, maar terecht is, in overeenstemming met dit artikel aan de Provinciale Staten bij Koninklijk Besluit van 10. Sept. 1830 ⁽²⁾ opgedragen het toezicht over de niet bevaarbare, noch vlotbare wateren.

ART. 220, overgenomen uit de Grondwet van 1814 art. 131. Hare bron was art. 31 van het reglement op de departementale besturen van 1805. Zelf ontleend van art. 37 van het departementaal reglement van Holland van 1802 ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Vergel. art. 11 van het reglement van 21 Juni 1805.

⁽²⁾ Stbl. n°. 59. Vergel. het Koninklijk Besluit v. 28 Aug. 1820. Stbl. n°. 19.

⁽³⁾ Het departementaal bestuur heeft het oppertoezicht en

De Staten hebben het toezicht en gezag over alle collegiën: ook die, wier werken volgens art. 218 onder een onmiddellijk toezicht van Rijkswege staan. Waartoe hier afzonderlijk van de collegiën gesproken? Van het administratief toezicht over hunne werken werd reeds gehandeld bij art. 219. Wat is méér of anders opgesloten in het recht, dat ons artikel aan de Provinciale Staten over die lichamen geeft? De politie hier bedoeld, gaat dieper in. Zij omvat geheel den aanleg en het huishouden dier instellingen.

Collegiën, in engeren zin collegiën van bestuur, aan het hoofd van water- of dijkgenootschappen, onderscheiden van *gemeenten* en *particulieren*, beteekent tevens, gelijk in art. 215, 218, 219, de lichamen zelve, uit wier naam zij handelen. *Het toezicht en gezag* raken zoowel het *beheer*, als de *inrichting* aller deelen van den waterstaat in de provincie welke van wege die lichamen van grondbezitters worden bestuurd en bekostigd.

In het *eerste* opzicht bewaken de Staten de handelingen dier collegiën, vergeleken met de regels te dien aanzien 't zij ter zake van het bijzonder water-

gezag over alle Hooge en andere Heemraadschappen, Waterschappen, Dijks- of Polderbesturen, Koggen en andere dergelijke collegiën, hoe ook genaamd binnen het departement bestaande, en derzelver werkzaamheden; het neemt kennis van derzelver inrichting, keuren, ordonnantiën en reglementen, en zorgt, dat zoo wel alle dezen, als insgelijks alle andere verordeningen en publicatiën, dienaangaande aanwezig zijnde, worden herzien en veranderd, als met het waar en duurzaam belang der Ingelanden of Landeigenaren meest overeenkomstig zal worden bevonden.

of dijkgenootschap zelf ⁽¹⁾, 't zij tot verzekering van de harmonie van zijn belang met belangen daarbuiten, gegeven. De beslissing der geschillen van beheer bij en tusschen onderscheidene collegiën is in hetzelfde toezicht en gezag begrepen ⁽²⁾.

Over de *inrichting*, als wier tegenwoordigen voet art. 220 de *laatst goedgekeurde reglementen* gebiedt te erkennen, hebben de Staten wetgevend gezag. ⁽³⁾

Onder de *laatst goedgekeurde reglementen* verstaat het artikel denkelijk die reglementen der genoemde instellingen, welke of nog onder de Republiek of onder de Staatsregelingen van 1801 en 1805, volgens de

⁽¹⁾ Hiertoe behoort wat in art. 31 van het algemeen Reglement voor de departementale besturen van 1805 wordt omschreven als „het toeverzicht over de jaarlijksche ommeslagen of cierungen op derzelver gebruik en employ, en de deswegens te doene rekening en verantwoording; zij nemen daarvan zoodanige kennis en requireren zoodanige opgaven en staten als zij nuttig en noodig oordeelen!” Zie bv. behalve 't geen voorkomt in de algemeene provinciale polder- of dijkreglementen van Zeeland, Overijssel, en Gelderland, het reglement van administratie der polders door de staten van Utrecht d. 15 Julij 1826 vastgesteld, Bijv. tot het Stbl. 1826 II p. 37 sqq.; Besluit der Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 25 Jan. 1827, l. c. 1827 III p. 666 sqq.; Publicatie der Gedeputeerde Staten van Groningen van 17 Dec 1827. Verzam. van Gron. regl. II p. 338 sq.

Vergl. brief, beneden, noot 2 aangehaald p. 27.

⁽²⁾ Vergl. art. 32 van het aangehaalde Algemeene reglement voor de departementale besturen v. 1805. Zie bv. het besluit der Gedeputeerde Staten van Groningen van 8 Mei 1828, houdende wijzigingen in de manier van procederen in casu van hooger beroep van de uitspraken van polderbesturen en dijks-collegiën. Bijv. tot het Staatsbl. 1828 II p. 466 sqq.

⁽³⁾ Brief aan een lid der Stat. van Gelderland p. 27 sqq.

verordeningen voor de departementale Besturen van 1801 en 1805, door de provinciale of departementale overheid laatstelijk waren goedgekeurd ⁽¹⁾. De stelling behoort eigenlijk niet in de Grondwet zelve, maar in een additioneel artikel.

Is het in eenig geval twijfelachtig, welke die laatst goedgekeurde reglementen zijn, de Staten beslissen ⁽²⁾.

Natuurlijk kunnen die bijzondere reglementen slechts in zoo verre werken, als zij met de wetten of andere algemeene verordeningen b. v. die van 1805, 1810 en 1811, krachtens het 2^e additioneel artikel in stand gehouden niet in tegenspraak zijn.

De bestaande inrichtingen op dien voet gevestigd ⁽³⁾ kunnen door de wetgevende macht der provincie worden veranderd, ieder in 't bijzonder en alle gezamenlijk. ⁽⁴⁾

Tot verandering der inrichting van een of ander waterschap in 't bijzonder kunnen de provinciale Staten aanleiding krijgen door een voorstel van wege het

⁽¹⁾ Aldaar p. 35, 36.

⁽²⁾ L. c. p. 36, 37.

⁽³⁾ Ibid. pag. 34.

⁽⁴⁾ L. c. p. 30 sqq. Voorbeelden van algemeene provinciale Wetgeving zijn het Reglement op het beheer der dijken, polders en waterleidingen in Overijssel van 1835 (Bijv. tot het Stbl. 1835 p. 615 sqq.) en 1839 (l. c. 1839 p. 79 sqq.); het Reglement op het beheer der rivierpolders van Gelderland 1837 (ibid. 1837 p. 566 sqq.); en het Reglement van administratie der polders in Zeeland van 1841 (l. c. 1841 p. 60 sqq.); van bijzondere, ten aanzien eener of andere instelling, de ordonnantie voor het Termunter Zijlvest v. 6 Jan. 1822, en het Reglement voor het Tienkerspelen Zijlvest van dezelfde dagteekening, beide van de Gedeputeerde Staten van Groningen. (Verzam. van Gron. Regl. I p. 146 sqq.)

lichaam zelf. Doch eigenmachtig mogen dijk- of watergenootschappen hunne inrichtingen niet veranderen, al waren zij er uit hunne laatst goedgekeurde reglementen toe bevoegd. De Grondwet ontzegt hun autonomie in dezen zin, d. i. in dien van constitutieve of organiserende zelfregeling; omdat het belang der provincie of van andere bijzondere waterschappen in de verandering kan gemoeid zijn, en om de handhaving der algemeene regels, aan alle waterschappen in de provincie voorgeschreven te verzekeren.

Mogen die Collegiën dus ook geene keuren of administratieve verordeningen meer maken, noodig tot oefening van hun bestuur? Ja; zij hebben die macht volgens hunne reglementen. Maar zij zal in vele opzichten onder de hedendaagsche wetgeving niet meer kunnen werken; zoodat dit stuk vooral hervorming van wege de Provinciale Staten, of ook door eene algemeene wet, behoefde. De macht eener poldergemeenschap om keuren te maken zal zich ook veel nauwer beperking, dan die eener plaatselijke gemeente moeten getroosten zoover hare maatregelen niet als die der laatste enkel huishoudelijk maar tevens naar buiten werken ⁽¹⁾.

Het recht der Staten tot hervorming dat men ook met de reglementen voor de Departementale Besturen van 1802 ⁽²⁾ en 1805 ⁽³⁾ eene verplichte *sorge*, en wel van het hoogste gewicht kan noemen ⁽⁴⁾ is beperkt

⁽¹⁾ Vergel. mijn opstel in de Gids 1843 n°. 8 p. 449.

⁽²⁾ Art. 37 van dat voor Holland.

⁽³⁾ Art. 31.

⁽⁴⁾ Vergel. den aangehaalden brief p. 14.

door de heerschappij van verordeningen van algemeener, dan Provinciaal gezag 't zij wetten, welke alle, 't zij zoodanige verordeningen, b. v. die van 1811, welke eenige provinciën omvatten.

Hoe wanneer dijkinstellingen eener provincie met die eener andere in eene aanraking komen, welke gemeenschappelijke maatregelen vordert ⁽¹⁾? Waar begint het gebied der algemeene wetgevende macht ⁽²⁾?

Wat de benoeming en het maken van nominatiën voor gemelde Collegiën aangaat, zal daaromtrent door de Staten der Provinciën eene voordracht aan den Koning gedaan worden: de uitdrukking zegt wel niet dat die benoemingen of voordrachten zullen worden geregeld bij wege van provinciale reglementen, hoewel dit in het stelsel der Grondwet allezins schijnt te liggen. Dan beteekent *voordracht* niet meer, dan advies?

Zegt het slot van ons artikel niets anders dan dat de Kroon, de Provinciale Staten gehoord, zal beschikken naar goedvinden?

Zoo is het door de Kroon opgevat, blijkens de besluiten van 29 Maart ⁽³⁾ en 7 Sept. 1822 ⁽⁴⁾. In allen geval schijnt *die* vorm van regeling, waarbij de Koning voor het gansche Rijk, zonder onderscheid van provinciën één Besluit nam, evenmin door de Grondwet bedoeld als het aangenomen beginsel juist, waaruit de Kroon zich de benoeming toekende aller leden en ambteren die vóór 1795 door eene publieke autoriteit werden benoemd.

⁽¹⁾ L. c. p. 37, 38.

⁽²⁾ Ibid. p. 38 sq.

⁽³⁾ Stbl. n°. 7.

⁽⁴⁾ Stbl. n°. 42.

Het artikel spreekt rechtstreeks alleen van bestaande Dijk- of Watergenootschappen.

Welk recht of welke taak hebben de Staten bij oprichting van nieuwe te vervullen? Dit moet nu bij gevolgtrekking uit het artikel worden opgemaakt en het besluit zal onvolledig zijn. Beter, zoo de tekst dus luidde dat hij eveneens op beide gevallen sloeg. Doch hoe ook, het artikel zou altoos eene algemeene politie-wetgeving zoowel over zedelijke lichamen in 't gemeen, als over deze bijzondere soort, waartoe de wet van 9 Oct. 1841 ⁽¹⁾ eene gewichtige bijdrage is, vorderen.

Art. 221 is, zooals de twee volgende, nieuw. Men had echter wat art. 221 betreft een voorbeeld in art. 40 van het departementaal reglement van Holland van 1802 ⁽²⁾.

De Staten hebben in den regel het toezicht, dewijl de Grondwet onderstelt, dat het Rijk bij deze werken in den regel geen onmiddellijk belang heeft.

Toezicht sluit hier gelijk in art. 218, 219 en 220 zonder twijfel in, dat de vergunning der Staten vooraf moet worden gevraagd en dat zij het werk aan bijzondere voorwaarden of regels buiten die welke door de wet en andere algemeene verordeningen konden zijn

⁽¹⁾ Stbl. n°. 42.

⁽²⁾ „Het departementaal Bestuur ontvangt insgelijks, en neemt „kennis van alle Verzoeken of Voordrachten, tot ontgronding en „verveeningen en verleent ook daaromtrent, naar bewind onder „de noodige voorwaarden en bepalingen, en voor zoo verre de „ontgrondde Landen zelve tegelijkertijd naar behooren moeten „worden verwaarborgd, met goedkeuring van het Staatsbewind „de vereischte Octrooijen; het zorgt tevens en ziet toe dat zoo „wel dezen als alle vroegere Octrooijen en Reglementen, daar- „van reeds zijnde, richtig achtervolgd en nagekomen worden.”

gesteld, mogen onderwerpen. Men behoeft slechts tot den grond van het toezicht te gaan, en men zal denkelijk vinden, dat hij geen ander is dan die waarop de macht om te vergunnen, en des noods te regelen, rust. Toezicht is verordend in 't publiek of ander gemeen belang; hoe, zoo dit belang de onderneming zelve verbiedt?

Ook zou, wanneer elk haar eigendunkelijk kon aanvangen en beleiden, toezicht doel of werkeloos zijn.

Fransche wetten, b. v. die van 21 April 1810 op 't stuk der mijnen⁽¹⁾, hebben ons artikel doen miskennen, en koninklijke verordeningen⁽²⁾ hebben tot regel gemaakt wat het artikel slechts bij uitzondering, op Rijksbelang gegrond, noodig keurt. De oefening der voornaamste rechten, in toezicht vervat, heeft de Kroon aan zich gehouden, en het deel aan de Provinciale Staten gelaten, naar goedvinden beperkt.

Eene onderneming nuttig voor het Rijk, zou wel eens bij de Provinciale Staten in bijzondere belangen onoverwinnelijken tegenstand kunnen ontmoeten. Of zij kon met opzicht tot bezittingen en andere belangen buiten de provincie uitgestrekter onderzoek eischen dan de Staten ééner provincie kunnen instellen. Ook hierom en niet slechts uit hoofde van het voorschrift der 2e

⁽¹⁾ Vergel. de Koninklijke besluiten van 18 Sept. 1818 Stbl. n°. 35 en v. 4 Maart 1824, Stbl. n°. 23.

⁽²⁾ B. v. het besluit v. 17 Febr. 1819 (Stbl. n°. 7), de voorwaarden aan welke verveening en ontgronding in 't algemeen zijn onderworpen, en den aard van het toezicht der staten bepalende. Vergelijk het Reglement der Gedeputeerde Staten van Groningen, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 31 Maart 1827, op de lage veengraverijen of baggelarijen, verzam. v. Gron. Regl. II p. 239 sqq.

alineæ, zal het algemeene Bestuur steeds kennis moeten nemen van ieder vraag om vergunning.

In zooverre de onafhankelijkheid van verlof beperking insluit van het genot van bijzonder eigendom, moest, schijnt 't, ook dit stuk op eene wet rusten, in overeenstemming met de Grondwet gemaakt. Vergel. op art. 162, bl. 149, 150.

Het onmiddellijk, of bijzonder, speciaal, *toezicht*: omdat het oppertoezicht, volgens art. 215 en 213, altoos aan de Rijks regeering behoort.

ART. 222. Nuttelooze bepaling, tenzij het artikel meene dat, wanneer zulk subsidie bij eene afzonderlijke wet wordt toegestaan, die ook *de wijze op welke het beheer of het toezicht zal worden uitgeoefend*, moet voorschrijven. Maar dit zijn enkele gevallen, en zelfs in deze zal de Kroon, om de wet buiten te sluiten, zich kunnen beroepen op art. 217, 218 en 221. ⁽¹⁾

Of is bij art. 215, 219 en 221 enkel aan reeds bestaande of aangevangen werken gedacht, en daarom art. 222 noodig gekeurd? Het is ook in deze onderstelling overbodig.

ART. 223. Al gelooft men uit het verhaal van Raepsaet ⁽²⁾ te begrijpen, hoe men aan dit artikel kwam, het schijnt niet te min ongepast, ja eene tegenspraak in de Grondwet.

Eene wet zou zeer goed kunnen bepalen, dat uit de opbrengst der tollèn in de eerste plaats moet worden voorzien in het onderhoud en de verbetering der land- of waterwegen, waarop zij worden ontvangen.

⁽¹⁾ Vergl. Raepsaet l. c. p. 154, 155, 156.

⁽²⁾ L. c. p. 154 sq.

Doch dat het overschot boven de kosten van onderhoud tot uitgaven van denzelfden aard in dezelfde provincie zal worden besteed, aan deze voorwaarde kon de gewone wetgever, zelfs ten aanzien van tollén, welke in de provinciale kas kwamen, met redelijkheid niet zóó volstrekt binden. Veel min ten aanzien van die, welke in de Rijks- en andere kassen vloeien.

Bij de laatste stelling van het artikel, dat het overschot der ontvangsten op de groote communicatiën van het Rijk zal kunnen worden besteed, schoon tot dezelfde einden, *daar, waar de Koning zal goedvinden*, heeft men niet gedacht aan art. 122. Wanneer op de uitgaven van het Rijk de inwilliging der Staten-generaal wordt geëischt, welke reden is er om in dit geval de kroon alleen te laten beschikken?

De regel, dien men op 't oog had, en welks be- trachting men wilde verzekeren, dat de tollén niet hoo- ger mogen gaan, dan het onderhoud van den weg noodig maakt, is huishoudelijk onbetwistbaar. Doch men kon er de handhaving van zeer wel aan den ge- wonen wetgever hebben vertrouwd.

Vergel. boven op art. 195 bl. 234, 235.

Zoo men in de Afdeeling van de macht des Konings met een enkelen trek gewaagde van het algemeene toezicht en bestuur over den waterstaat, de bruggen en wegen, en bij de macht der provinciale Staten met een paar artikelen van hun gezag te dien aanzien, het gansche IX hoofdstuk kon vervallen.

Bijdragen tot de kennis van de huishouding van
den Staat door G. K. van Hogendorp.

HOOFDSTUK IX.

Van den Waterstaat ART. 215 — 225.

De titel van waterstaat beteekent hier meer dan bloote waterwerken en strekt zich uit tot wegen inzonderheid, en tot verscheidene andere werken, die wij naderhand zullen ontmoeten.

Wij hebben hier boven reeds gewaagd van den waterstaat en van de duisterheid die aan dit Hoofdstuk is verweten. — Wij hebben toen een beginsel ontwikkeld, hetwelk tot grondslag van dit Hoofdstuk is gelegd, en wij hebben gemeend daarmede een sleutel in de hand te geven, om te dringen in het recht verstand van de zaak. — Wij zullen met dezen sleutel de onderscheidene artikelen doorloopen.

Bij art. 215 is het oppertoezicht over den waterstaat, wegen en bruggen aan den Koning opgedragen, op dezelfde wijs als in het tweede Hoofdstuk, zesde afdeeling, het opperbestuur van de geldmiddelen en van meer andere zaken aan de Kroon is gehecht.

Bij art. 216 en volgende tot art. 221 ingesloten wordt de uitoefening van het Bestuur verdeeld tusschen het Ministerie en de Staten der Provinciën. — Hier is nu de voornaamste duisterheid gelegen, en wij zullen eenige voornamen punten ophelderen, ten einde licht over de geheele zaak te verspreiden.

Er bestaat een wezenlijk onderscheid tusschen beheer en toezicht. — De polders, heemraadschappen, Hoog-

heemraadschappen hebben het beheer over alle de gewone werken. — Wordt er een nationaal werk zoo als een haven, uit 's Lands penningen gemaakt zoo heeft een Ministerie het beheer.

Wordt er een Provinciaal werk ondernomen b. v. een kanaal, zoo hebben de Staten der Provincie het beheer. — Maar nu komt het toezicht er bij, wanneer de werken onder wat beheer ook een meer algemeen belang beginnen aan te raken, en schadelijke gevolgen voor eene Provincie en voor het geheele land zouden kunnen hebben.

Dit toezicht wordt nu eens gegeven aan het Ministerie of algemeen bestuur, dan eens aan de Staten eener Provincie, en ook somtijds aan beide gezamenlijk, naar goedvinden van den Koning. — Het onderscheid tusschen beheer en toezicht duidelijk gemaakt hebbende, zullen wij een woord zeggen van ieder afzonderlijk.

Het beheer is nationaal, provinciaal of plaatselijk. — Voor het nationaal beheer wordt een algemeen bestuur ingesteld door den Koning volgens art. 216. — Deze beschikking der grondwet is dezelfde als voor alle Ministeriële departementen, zoo als wij die in art. 75 gevonden hebben. — Aan dit algemeen bestuur of Ministerie is bij art. 217 het beheer van de volgende werken opgedragen: waterwerken van Zeehavens, reeden, rivieren, schorren, duinen, dijken, sluisen als anderzins, wegen en bruggen waarvan de kosten van aanleg en onderhoud, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, zijn tot last van 's Lands kas.

Maar onder deze werken kunnen er sommige van minder nut zijn voor het Land in het algemeen, dan voor één of meer Provinciën in het bijzonder. — Met

andere woorden, het belang van dezelve kan eer Provinciaal, dan Nationaal zijn.

Daarom wordt bij art. 218 gezorgd, dat het beheer over zulke werken aan de Staten der Provinciën worde opgedragen. De afscheiding van Nationale en Provinciale werken is geene gemakkelijke zaak, en daarom wordt bij art. 219 vastgesteld, dat de Koning de Staten der Provinciën daarop hooren en het advies van den Raad van State innemen zal, ten einde vervolgens die afscheiding te maken.

Naarmate de werken opgedragen zijn aan het algemeen bestuur, of aan het Provinciale bestuur moet er op onderscheidene wijze in de betaling der kosten worden voorzien. — Bij de Nationale werken gaat dit den gewonen gang van alle Ministeriële departementen. Bij de Provinciale werken wordt de wijze van betaling volgens ditzelfde art. 129, evenzoo als de afscheiding, door den Koning bepaald.

Op het Nationaal en Provinciaal beheer zou nu het plaatselijk beheer volgen waarvan in art. 220, gewaagd wordt, als uitgeoefend door Collegiën, gemeenten of partikulieren. — Maar de Grondwet laat dit beheer vooreerst zoo als het is; zij schrijft slechts de wijze voor, op welke er in het vervolg eenige veranderingen daarin zouden kunnen gemaakt worden. — Wij zeggen er hier niets van, omdat wij er nader op zullen uitwijden bij gelegenheid van art. 222.

Het is blijkbaar, dat deze geheele inrichting eene treffende overeenkomst heeft met het algemeen binnenlandsch bestuur. — Bij dit bestuur hebben wij drie onderscheiden belangen ontmoet, Nationaal, Provinciaal, Locaal. — Wij hebben gezien, dat het bestuur

evenzoo verdeeld was, als de belangen dat is mede, algemeen, provinciaal, plaatselijk.

Hetzelfde vinden wij hier weder in den waterstaat dezelfde belangen, dezelfde besturen. — De macht der Kroon, de nationale vertegenwoordiging der Provinciale Staten, der plaatselijke besturen is hier genoegzaam op dezelfde wijze beschreven en verdeeld.

De geest der Grondwet in het algemeen is overgebracht tot deze gewichtige zaak in het bijzonder. Gaan wij over tot het toezicht ten einde ook dit in het behoorlijke licht te stellen.

De noodzakelijkheid van een toezicht is geboren uit schadelijke gevolgen en gevaren, welke een plaatselijk waterwerk hebben kan voor eene geheele Provincie en voor het geheele rijk. — Een dijk, eene sluis, te zwak of verkeerd aangelegd, kan het rivier- of zee-water verre doen overstroomen. — Daarom wordt het toezicht over zulke werken, die het water van de zee of van rivieren moeten keeren, bij art. 220 aan het algemeene bestuur van den waterstaat opgedragen. — Maar alzoo het belang niet altijd even groot, niet altijd Nationaal is, zoo wordt er bijgevoegd, dat dit toezicht ook kan worden toevertrouwd aan de Staten der Provincie in welke de werken zich bevinden. — Het toezicht in dit art. vermeld, wordt genoemd een onmiddellijk toezicht, uithoofde dat er niettemin bij het algemeene bestuur een oppertoezicht plaats vindt.

Het oppertoezicht is algemeen volgens art. 217, in zoover als de Koning het goedvindt. — Na deze beschikking over de zee- of rivierwaterkeerende werken, zorgt de Grondwet bij art. 221 voor alle andere werken,

en stelt dezelve onder het toezicht van de Provinciale Staten. — Hier vinden wij waterwerken, kanalen, vaarten, meeren, plassen, wegen en bruggen.

Het toezicht heeft plaats, hetzij de werken door Collegiën, gemeenten of partikulieren bekostigd en beheerd worden. Evenzoo kan zich het algemeene oppertoezicht, volgens art. 217, mede voor al het gemelde uitstrekken. Wij zien nu, dat het toezicht en oppertoezicht op meer dan eene wijze verre uitgestrekt kunnen worden; maar inzonderheid naarmate het kenmerk van waterkeering, van keering van zee- en rivierwater, scherper of lossen wordt in het oog gevat.

Hierin is eene eerste en groote zwaarigheid gelegen. Wanneer het toezicht en oppertoezicht zich zoo ver mogelijk hebben uitgebreid, kunnen zij ook inbreuk maken op het beheer, en eindelijk dit beheer geheel en al aan zich trekken.

Daarmede is dan het algemeene bestuur van den waterstaat, of de Minister, eigenlijk meester over alle de werken en van den geheelen waterstaat. Daarmede vervalt alle onderscheid van belang, nationaal belang, provinciaal belang, plaatselijk belang. Het gaat hiermede zooals met het bestuur in het algemeen. De centralisatie neemt de overhand, en de geest der Grondwet gaat verloren.

Wij ontdekken de oorzaak van zulke afwijkingen niet alleen in de duisterheid van de uitbreiding of redactie van dit hoofdstuk, maar ook en nog veel meer in dezelfde Fransche hebbelikheden, van welke wij gewaagd hebben bij gelegenheid van het inwendig bestuur in het algemeen. Deze hebbelijkheid is zoo sterk, dat zij den geest der Grondwet overwint, en dat zij dit ook

doen zou in de zaken bij dit hoofdstuk geregeld, al ware hetzelfde nog zoo klaar en duidelijk geschreven. Wij houden deze hebbelijkheid voor een der grootste onheilen in onze maatschappij. Onze bezworen plicht, om de Grondwet te handhaven, spoort ons inzonderheid aan, om dit onheil zoo veel mogelijk, bloot te leggen en te helpen weren.

Hiermede vertrouwen wij dat de gemelde vijf artikelen, over de verdeeling van het beheer en van het toezicht, genoegzaam toegelicht zullen zijn, en overgaande tot art. 222, komen wij nu terug op ons vroegere gezegde, dat het gewone beheer van den waterstaat door de Grondwet veranderd gelaten is. Dit art. 222 stelt duidelijk vast, dat de inrichtingen van de hooge- en andere heemraadschappen, wateringën, waterschappen, dijk- en polderbesturen en andere dergelijke collegiën, op denzelfden voet blijven, als bij de laatste goedgekeurde reglementen.

Alleenlijk wordt bij herhaling het toezicht en gezag over dezelve aan de staten der Provinciën verzekerd. Dit is niet alleen eene herhaling van art. 222, maar ook van het hoofdstuk over de macht der Provinciale Staten.

De reglementen kunnen onvolmaakt zijn, of uithoofde van den veranderden regeringsvorm eenige verandering vereischen, of er kunnen in het vervolg veranderingen, uithoofde van de omstandigheden noodig worden. Daarin voorziet de Grondwet bij ditzelfde art. 222. De Staten kunnen veranderingen in de reglementen maken onder goedkeuring van den Koning, hetwelk al wederom eene herhaling en bevestiging is van de macht der Provinciale Staten in het algemeen. Het artikel gaat nog verder,

en gunt aan de genoemde Collegiën de bevoegdheid, om zoodanige veranderingen aan de Staten voor te stellen, als zij voor het belang der ingelanden zullen vermeenen te behooren.

Deze beschikking is wederom in den geest der Grondwet, in denzelfden geest als de Provinciale en plaatselijke reglementen van bestuur zijn ingesteld. Evenzoo is tot slot van dit artikel, de samenstelling van die Collegiën geregeld. De benoemingen en het maken van nominatiën voor dezelve zal het onderwerp zijn van eene voordracht door de Staten aan den Koning te doen. Al wat dit bestuur van den Waterstaat betreft, is door de Grondwet geregeld op de wijze van het inwendig bestuur in het algemeen. Het lag reeds daarin opgesloten, het had bij eene wettige gevolgtrekking daaruit kunnen afgeleid worden, en het heeft slechts eene bijzondere ontwikkeling in dit hoofdstuk gekregen uithoofde van het groote gewicht der zaak.

Tot hiertoe heeft dit hoofdstuk gehandeld van waterwerken, wegen en bruggen, en nu wordt er bij art. 223 overgegaan tot eenige andere werken namelijk, verveeningen, ontgrondingen, indijkingen, droogmakerijen, mijnwerken en steengroeven.

Zulke werken worden ondernomen door partikulieren, of door eene vereeniging van partikulieren tot maatschappijen. Wanneer zij bij deze ondernemingen zich schikken naar de wetten, hebben zij aan hunne verplichting voldaan, en zijn vrij om hunne belangen daarmede te bevorderen. Maar de gevolgen van zulke ondernemingen kunnen altijd gevaarlijk en schadelijk zijn voor anderen en voor den staat. Daarom moeten zij gesteld worden onder eenig toezicht, en eigenlijk staan zij reeds uit

den aard der zaak, onder het toezicht van de Staten der Provinciën, volgens de macht aan dezen bij de Grondwet verleend. Bij dit art. wordt echter dit toezicht ten overvloede bevestigd. Op dit toezicht wordt eene uitzondering gemaakt ingeval van eenig nationaal belang. Dan kan de Koning het onmiddellijk toezicht aan het algemeene bestuur van den waterstaat opdragen. Een oppertoezicht ook over deze werken is reeds bij art. 217 aan het algemeene bestuur opgedragen, als de Koning dat goedvindt.

Nadat alle de bestaande werken zijn afgehandeld moet er ook gezorgd worden voor het beheer of het toezicht over werken, die bij vervolg ondernomen zullen worden. Daaromtrent wordt bij art. 224 het geval gesteld, dat eenig subsidie uit de algemeene schatkist van het Rijk wordt verleend, ter zake van eenige in dit hoofdstuk bedoelde werken. In dit geval zal tevens worden bepaald op welke wijze het beheer of toezicht over zoodanig werk zal worden uitgeoefend. Deze beschikking wordt dus overgelaten aan de wet.

Wij hebben vele voorschriften gehad aangaande de verdeeling van het beheer en van het toezicht over waterwerken. De verdeeling van de wegen wordt verhandeld in art. 225. Daar vinden wij de groote communicatiën van het Rijk vermeld. Deze groote gemeenschappen bepalen zich echter niet tot wegen alleen, ofschoon deze bovenaan staan, en daar volgen onmiddellijk op de bruggen, vaarten en bevaarbare rivieren. Van alle deze worden er penningen geheven, onder den naam van weg-, brug- en sluisgelden. Het gebruik van deze gelden is wederom een punt van een bepaald voorschrift. Zoodanige penningen worden uitsluitend be-

stemd tot het onderhoud van die wegen, bruggen, vaarten en bevaarbare rivieren, waarop dezelve betaald worden.

Alzoo die kosten van onderhoud en verbetering vooraf niet juist berekend kunnen worden, zoo is er een overschot te wachten. Ook omtrent dit overschot wordt bij dit artikel voorgeschreven, dat het moet besteed worden van denzelfden aard in dezelfde Provincie. Op dit voorschrift wordt eindelijk eene uitzondering gemaakt voor de groote gemeenschappen van het Rijk. Het overschot van de opbrengsten van deze moet ook wel besteed worden tot uitgaven van denzelfden aard, maar zonder aanzien van Provinciën, en veel meer het geheele Rijk door, naar de Koning zal goedvinden.

Deze beschikking der Grondwet omtrent het gebruik der penningen van wegen en vaarten, is van groot gewicht. Wij zijn gewoon deze penningen te noemen bij den naam van tollën, land- en watertollën. De tollën zijn eene indirecte belasting op de ingezetenen, betaalbaar door degenen, die gebruik maken van de wegen en vaarten. Zulk een belasting zou vatbaar zijn voor eene groote uitbreiding doch welke de Grondwet duidelijk verbiedt. De tollën moeten eenig en alleen dienen tot onderhoud en verbetering der wegen en vaarten, op welke zij geheven worden. Indien er een overschot is moet ook dit gebruikt worden tot uitgaven van denzelfden aard, dat is tot onderhoud en verbetering van andere wegen en vaarten. De gemeenschap van wegen en vaarten is de ziel van den handel en de nijverheid, en de handel en nijverheid mogen nooit onmiddellijk gedrukt worden. Het algemeen welzijn verbiedt, onmiddellijk belastingen op dezelve te leggen.

Onderhoud en verbetering van wegen en vaarten zijn daarentegen in het belang van handel en nijverheid en de kosten daartoe vereischt, worden gaarne door dezelve gedragen. — Zoo ver kan derhalve de belasting gaan en voordeelig zijn. — Het overschot kan geen aanleiding tot misbruik geven, door eene ware belasting te worden, wanneer het mede gebruikt moet worden tot onderhoud en verbetering van andere vaarten en wegen. — Ook het onderhoud en de verbetering van deze zijn in het belang van handel en nijverheid. Het is klaar dat er een tijd moet komen wanneer alle de wegen verbeterd, en in goeden staat zullen zijn. — Het is klaar dat het eindelijk op het onderhoud alleen zal aankomen. — Het is klaar dat de tollën dan zullen moeten verminderd geworden zijn tot het bedrag van het bloote onderhoud toe. — Handel en nijverheid zullen dan de rijkste vruchten van eene gemakkelijke gemeenschap plukken, tot het minst mogelijke bezwaar. — Deze zijn de wijze bedoelingen van dit art. 225 der Grondwet.

Bij dit Hoofdstuk is wederom veel overgelaten om te voltooien aan de wet, aan den Koning, aan de Staten der Provinciën, aan plaatselijke besturen.

Volgens art. 217 wordt er zoodanig oppertoezicht aan dit algemeene bestuur opgedragen als de Koning goedvindt. Volgens art. 218 kan het beheer van nationale werken ook aan de Staten der Provinciën toevertrouwd worden.

Volgens art. 219, bepaalt de Koning de beheering, de wijze van betaling van sommige werken. — Volgens art. 220, kan ook het onmiddellijk toezicht over zee- en rivierwaterkeerende werken aan de Staten der

Provinciën verblijven. — Volgens art. 222 kunnen de reglementen van Hooge- en andere Heemraadschappen en verdere Collegiën veranderd worden, en op de samenstelling van dezelve moeten de Staten der Provinciën eene voordracht aan den Koning doen. — Volgens art. 223 kan de Koning het toezicht over verscheidene partikuliere ondernemingen overbrengen van de Staten der Provinciën tot het algemeen bestuur. — Volgens art. 224 zal het beheer of het toezicht over zoodanige werken, waartoe eene subsidie van het Rijk verleend wordt door de wet bepaald worden. — Volgens art. 225 eindelijk wordt er van groote gemeenschappen van het Rijk gesproken, welke uit den aard der zaak, ook nader moesten afgezonderd worden.

Ingevolge van alle deze artikelen zijn er dan wetten, ontwerpen, besluiten, reglementen enz. in het licht gekomen. Het is hier de plaats niet, om op dit alles uit te weiden. Wij hebben dit gedaan schier bij gelegenheid van elke begrooting. Wij hebben ook veel aangeteekend op een ontwerp van wet, in het voorjaar van 1819, voorgesteld. (Zie ons vierde Deel, blz. 208—221). Bij gelegenheid van de Domeinwet van de zeven en vijftig en eene halve millioen, van het Amortisatie Sijndicaat, alle welke zaken voorgekomen zijn in den loop van het jaar 1822, hebben wij ons ook in de Kamer en in deze Bijdragen ruim daarop uitgelaten. Men kan zelfs nazien de wetten op de geldleeningen, ten behoeve van den waterstaat, in 1817 gedaan. Eindelijk hebben wij hierboven, onder de kantteekening [van den *Waterstaat* ons oordeel in het algemeen duidelijk genoeg uitgesproken.

Op deze plaats hebben wij slechts te onderzoeken,

of de beginselen bij dit hoofdstuk aangenomen geschikt zijn om het oogmerk te bereiken, en of er, ingevolge van dezelve, goede wetten en reglementen kunnen gemaakt worden. Zooals wij nu dit hoofdstuk behoorlijk hebben opgehelderd, gelooven wij dat de aangenomene beginselen goed zijn, en dat er goede wetten en reglementen op dezelve kunnen gebouwd worden.

Maar wat de uitbreiding of redactie van dit hoofdstuk betreft, zoo achten wij ons onbezwaard, om dezelve onder de gebreken van de Grondwet te brengen.

AFDEELING HANDEL EN NIJVERHEID.

1. Toezicht op het Stoomwezen.

De wet van 1869 (Stbl. 97) en het Kon. Besl. van 1869 (Stbl. 154) laatst gewijzigd bij Kon. Besluit van 1877 (Stbl. 199) regelen het toezicht op het gebruik van stoomtoestellen.

Ieder, die de vergunning tot het in werking brengen van een stoomketel wenscht te verkrijgen, wendt zich met eene schriftelijke aanvraag tot den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

De ambtenaren, belast met de beproeving en het toezicht op de stoomtoestellen dragen den titel van hoofd-ingenieur, ingenieur, adspirant-ingenieur of opzichter van het stoomwezen.

Behalve deze ambtenaren is er volgens art. 3 der wet eene Commissie, aan welke in de gevallen bij de wet aangewezen, handelingen en uitspraken der ambtenaren ter beoordeeling worden onderworpen.

Tegenwoordige Ambtenaren.

Hoofd-Ingenieur belast met het toezicht op den dienst van het Stoomwezen.

S. L. Kempen, Arnhem.

Eerste district (Noord-Brabant en Limburg).

N. van Dissel, Ingenieur 2^e klasse, 's Bosch.

Tweede district (Zuid-Holland en Zeeland).

W. A. M. Piepers, Ingenieur 1^e klasse, Rotterdam.

Tweede district (Noord-Holland).

H. W. E. Struve, Ingenieur 2^e klasse, Amsterdam.

Vierde district (Gelderland en Utrecht).

S. L. Kempen, Hoofd-Ingenieur, Arnhem.

J. N. Kooij, Adspirant-Ingenieur, »

Vijfde district (Friesland, Groningen, Drente en Overijssel).

H. J. P. van Meurs, Ingenieur 1^e klasse, Zwolle.

Commissie van beoordeeling.

Dr. P. L. Rijke,

Voorzitter.

J. Groll.

A. Sol.

B. J. Karpesteyn.

A. Flaes.

II. Toezicht op het Mijnwezen.

Bij Kon. Besluit van 1876, n°. 21 werd, met intrekking van de Kon. Besluiten van 1851, n°. 48 en van 1873 n°. 31, vastgesteld het volgende:

ART. 1.

Het onmiddellijk toezicht op de mijnen en groeven en op de naleving der verordeningen, die daarop betrekking hebben, wordt opgedragen aan een Ingenieur der mijnen.

ART. 2.

De Ingenieur der mijnen oefent zijne bediening uit, volgens eene door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken (lees: Waterstaat, Handel en Nijverheid) vast te stellen instructie.

ART. 3.

Hij geniet eene bezoldiging van *f* 2500,— 's jaars, en wordt ten aanzien van vergoeding voor reis- en verblijfkosten gerangschikt in de 2e klasse van het tarief, vastgesteld bij Kon. Besluit van 1849 (Stbl. 62).

Ingenieur der mijnen.

E. van der Elst, tijdelijk te Kerkrade.

Het mijnwezen wordt beheerscht door de Fransche Wet van 21 April 1810 (Bulletin des lois, 285) *concernant les mines, minières, carrières et usines*, wier uitvoering is geregeld bij Kon. Besluit van 1818 (Stbl. 35). De rechten, voortvloeiende uit concessiën van mijnen, zijn nog nader geregeld bij Kon. Besluit van 1824 (Stbl. 23). Bij Kon. Besluit van 1877 (Stbl. 155) is vastgesteld een reglement betrekkelijk de ontginning van steenkolenmijnen, terwijl bij Kon. Besluit van 1855 n°. 67, is goedgekeurd een door de Staten van Lim-

burg vastgesteld reglement op de ontginning van onderaardsche of overdekte steengroeven in dat hertogdom. Het beheer en genot van de dominiale steenkolenmijnen te Kerkrade zijn voor den tijd van 99 jaren afgestaan aan de Aken-Maastrichtsche-Spoorwegmaatschappij, krachtens de wet van 1845 (Stbl. 29).

De Ingenieur der mijnen ontvangt jaarlijks een tractement van *f* 2500 benevens *f* 600 voor reis-, verblijf-, en bureaunkosten.

Uittreksel uit de Ontwerp-Begrooting voor het
Departement van Waterstaat, Handel en
Nijverheid voor het dienstjaar 1883.

IIde AFDEELING.

Waterstaat.

Art. 5. Jaarwedden van den hoofdinspecteur, de inspecteurs, de hoofdingenieurs, ingenieurs en adspirant-ingenieurs.

één hoofdinspecteur.....	<i>f</i> 6500,—	
twee inspecteurs.....	à <i>f</i> 5500,—	" 11000,—
vijf hoofdingenieurs 1e kl. ...	à " 5000,—	" 25000,—
zes " 2e kl. ...	à " 4500,—	" 27000,—
twaaif ingenieurs 1e kl. ...	à " 3600,—	" 43200,—
twaaif " 2e kl. ...	à " 2800,—	" 33600,—
twaaif " 3e kl. ...	à " 2000,—	" 24000,—
zes adspirant-ingenieurs... à "	1200,—	" 7200,—
		<i>f</i> 177,500

Art. 6. Jaarwedden van de vaste opzichters.

vijfentwintig opzichters 1e kl. à <i>f</i> 1800,—	<i>f</i> 45000,—
" " 2e kl. à " 1600,—	" 40000,—
" " 3e kl. à " 1200,—	" 30000,—
" " 4e kl. à " 1000,—	" 25000,—
	" 140,000

Art. 103. Jaarwedden van de beide bouwkundigen en van het verder vaste personeel belast met het toezicht op landsgebouwen.

één bouwkundige.	f	3500,—	
één "	"	3000,—	
één hoofdopzichter.....	"	1800,—	
één "	"	1700,—	
drie hoofdopzichters à f 1600,—	"	4800,—	
één opzichter.....	"	1300,—	
			f 16,100— ⁽¹⁾

Art. 107. Kosten van toezicht op de spoorwegdiensten.

Jaarwedde van den voorzitter.....	f	4000,—	
de leden, één à f 3500 en één à f 2000	"	5500,—	
den secretaris.	"	2500,—	
de ingenieurs voor het stoomwezen der spoorwegdiensten, twee à f 2400,—	"	4800,—	
de rijksopzieners op de spoorwegdiensten: ⁽²⁾ vijf der 1e kl., twee à f 1800 en drie à f 1700,—	"	8700,—	
zeven der 2e kl., één à f 1500,— en zes à f 1400,—	"	9900,—	
zes der 3e kl., drie à f 1300,— en drie à f 1200,—	"	7500,—	
toelage aan één opzichter van den waterstaat, dienstdoende als rijksopziener	"	300,—	
			" 43,200,—

Art. 109.

Jaarwedde van den Rijkscommissaris bij de exploitatie der Staatsspoorwegen.....	"	3,000,—
---	---	---------

(¹) Het meerder uitgetrokken bedrag strekt: ten 1ste tot verhooging der jaarwedden van de beide bouwkundigen en van de hoofdopzichters, en ten 2de: tot aanstelling van een vasten opzichter ten gevolge van de nieuwe dienstregeling der landsgebouwen.

(²) De verhooging van dezen post is een gevolg van de vermeerdering van het aantal Rijksopzieners met twee, noodig wegens het openen van den dienst op verschillende nieuwe gedeelten van de staatsspoorwegen en op den Geldersch-Overijselschen locaalspoorweg.

IIIde AFDEELING.

Handel en Nijverheid.

Art. 125.

jaarwedde van den ingenieur der mijnen. f 2,500,—

Art. 129.

Jaarwedden en verdere belooningen der ambtenaren belast met het onderzoek der stoomtoestellen en het toezicht daarop:

één hoofdingenieur.	f	2800,—	
twee ingenieurs der 1e kl. à f 2200,—			
tot f 2500,—.	"	4700,—	
twee ingenieurs der 2e kl. à f 1700,—			
tot f 1900,—.	"	3600,—	
één adspirant-ingenieur.	"	1300,—	
zes opzichters der 1e kl. à f 1000,—			
tot f 1200,—.	"	7100,—	
vijf opzichters der 2e kl. à f 800 —			
tot f 900,—.	"	4400,	
		_____ f	23900,—

Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op de Begrooting voor het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Dienst 1883.

VERBETERING DER RIVIEREN.

Dit werk wordt in denzelfden zin voortgezet, in aansluiting met de werken van vorige jaren. De verkregen resultaten kunnen algemeen zeer gunstig genoemd worden.

Op de Waal is de bevaarbaarheid aanzienlijk ver-

beterd; de normaliseeringswerken zijn in 1882 tot boven Tiel voortgezet; met de voorgedragen som zullen die vermoedelijk in het volgende jaar tot Dodewaard kunnen vorderen.

Het meest gebrekkige gedeelte tusschen Zalt-Bommel en Loevestein is thans in voldoende toestand.

Beneden Schoonhoven is in 1882 het riviervak onder Berg-Ambacht genormaliseerd, terwijl verder bovenwaarts de verbetering van de rivier tusschen het Beusichemsche veer en Culemborg werd begonnen.

In 1883 zal dit werk voortgezet en aangevangen worden met de normaliseering beneden de spoorwegbrug te Rhenen in aansluiting met die, voor rekening van den aanleg van Staatsspoorwegen boven die brug uitgevoerd.

Met de versterking van den Werkendamschen Sasdijk is in 1882 een' aanvang gemaakt; dat werk wordt in 1883 voortgezet.

Voor de verbetering van den waterweg van Dordrecht naar het Hollandsch diep werd in de eerste plaats de Krabbe afgedamd, zoodat het Mallegat en de Dordsche kil thans eene doorgaande rivier vormen, die met eene aanzienlijke hoeveelheid water der Beneden-Merwede versterkt door eene krachtige werking van het tij, van eene belangrijke stroomschuring verzekerd is.

Het voornemen bestaat om in de scherpe ombuiging in de Maas even beneden Alem eene verbetering te brengen door de doorsnijding van den Pieken-waard, waarvoor eene eerste som op de begrooting is gebracht, terwijl eene onteigeningswet in bewerking is.

Door de verbeteringen aan den mond der Koningshaven te Rotterdam aangebracht, vertrouwt men met

minder kosten voor de diephouding dezer haven te kunnen zorgen.

Op het aanleggen van Rijkswegen van eene vluchthaven beneden Grave wordt sterk aangedrongen ten behoeve van de scheepvaart op de Maas.

In den bestaanden stand van zaken is het niet geraden verdere kostbare werken uit te voeren tot verkrijging van eene kunstmatige vaargeul door de Pollen ten noorden van den leidam, waarvan het behoud twijfelachtig mag worden gerekend.

Er is besloten tot eene nieuwe verlenging van den leidam in westwaartsche richting, omdat de in 1876, 1877 en 1880 opgedane ondervinding heeft geleerd, dat elke verlenging in die richting een' gunstigen invloed op de geul ten zuiden van den dam heeft uitgeoefend.

Sedert jaren wordt geklaagd over het brakke water in den polder Walcheren ten gevolge van doorkwelling der leidijken langs het kanaal van Walcheren. Hierin wordt verbetering aangebracht.

Voor de Internationale-Koloniale- en Uitvoertentoonstelling te Amsterdam is de tweede termijn van het subsidie uitgetrokken.

Ten slotte maken wij nog gewag van de volgende verbeteringen van de rivieren en vaargeulen: den Gelderschen IJssel onder Wilsum, het gedeelte tusschen Katerveer en Kampen, de Beneden-Merwede bij Papendrecht, de Nieuwe Merwede aan de Hond en Kat en den Hengstpolder, het Scheur, het gedeelte van den Nieuwen Waterweg tusschen de hoofden aan den Hoek van Holland, enz.

SPOORWEGEN.

A. STAATSSPOORWEGEN.

Bij de wet van 1875 (Stbl. 67) gewijzigd bij die van 1880 (Stbl. 258) zijn bepalingen vastgesteld omtrent de spoorwegdiensten en het gebruik der spoorwegen. Bij Koninklijk besluit van 1875 (Stbl. 183) aangevuld bij dat van 1880 (Stbl. 36) is vastgesteld een algemeen reglement voor den dienst op de spoorwegen; bij dat van 1876 (Stbl. 7) een algemeen reglement voor het vervoer op de spoorwegen. Het algemeen toezicht op de spoorwegdiensten is geregeld bij Kon. besluit van 1876 (Stbl. 159) gewijzigd bij dat van 1876 (Stbl. 166). Voorschriften voor de wijze waarop de spoorwegen worden afgesloten zijn vastgesteld bij Kon. besluit van 1876 (Stbl. 161). Bij de wet van 1878 (Stbl. 124) zijn bepalingen vastgesteld omtrent de regeling van den dienst en het gebruik der locaalspoorwegen en bij Kon. besluit van 1879 (Stbl. 27) een voorloopig algemeen reglement voor den dienst en het vervoer op die spoorwegen.

Toezicht op de Spoorwegdiensten.

Het algemeen toezicht op de Spoorwegdiensten wordt onder den minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid uitgeoefend door een Raad van Toezicht, het dagelijksche toezicht door ambtenaren onder den raad.

Raad van Toezicht.

M. C. J. Piepers, *Voorzitter.*

G. H. Uhlenbeck.

W. J. Wolterbeek.

Jhr. Mr. E. W. Berg, *Secretaris*.

Ingenieurs voor het Stoomwezen der Spoorwegdiensten.

F. Ph. J. Mahieu.

J. D. C. M. de Roos.

Rijksopzieners op de Spoorwegdiensten.

A. J. Hendriks, Amersfoort.

J. G. Starck, Arnhem.

O. R. J. Viveen, Zwolle.

J. S. A. Noordendorp, Breda.

J. H. A. Hanckar, Utrecht.

W. D. Eeltjes, Utrecht.

B. A. van Dorp, Meppel.

J. A. A. Jonkergouw, Venlo.

J. J. van Leeuwen, Groningen.

D. Storm, Haarlem.

W. P. Verbeek, Dordrecht.

A. M. Vroeg, Leeuwarden.

J. J. F. Penning, Maastricht.

H. du Croix, Gouda.

J. J. Brutel de la Rivière, Amsterdam.

B. E. Stöver, Nijmegen.

J. J. Hoogenboom, Zutphen.

Th. Heyblom (opz. v. d. Waterst.), Terneuzen.

Aanleg van Staatsspoorwegen.

Bij de wetten van 1860 (Stbl. 45), 1873 (Stbl. 55) en 1875 (Stbl. 205) is de aanleg bevolen van Spoorwegen voor rekening van den Staat.

Personeel bij den aanleg van Staatsspoorwegen.

Directeur.

N. Th. Michaëlis.

Hoofd-Ingenieurs.

J. W. Witsen Elias.

M. Simon Gz.

J. G. van den Bergh.

Eerst aanwezende Ingenieurs.

J. Leyds.

A. C. Broekman.

L. J. Kesper.

J. D. Evers.

Sectie-Ingenieurs.

A. Simons.

B. A. A. Deenik.

Jhr. L. A. Sandberg.

Jhr. P. A. H. Martini Buys, (waarn. E. a. Ing.)

Jhr. E. J. de Savornin Lohman.

J. M. Telders.

P. J. Waller.

J. Mulder.

J. A. Lindo.

G. Oosting.

Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel.

A. W. Th. Kock.

Adjunct-Ingenieurs.

J. J. R. Grinwis.
K. de Vidal de St. Germain.
M. W. J. 's Gravesande Guicherit.
J. Schroeder van der Kolk.
C. R. J. Kallenberg van den Bosch.
A. Fock.
B. P. Bilheimer.
Jhr. M. J. Schuurbeque Boeije.
J. A. Royer.
S. G. Everts.
C. P. E. Ribbius.
B. J. van den Berkhof.
F. J. des Tombe.
M. L. J. Immink.
Jhr. C. A. P. Ghidain Everts.
C. Groll.
Jhr. H. G. Verspijck.

Bouw- en Werktuigkundigen.

J. van Asperen, 2de klasse.
P. J. Neyt, 2de klasse.
M. van Ruth, 2de klasse.
N. J. Beversen, 3de klasse.
L. J. Eijmer, 3de klasse.
A. M. G. Groeneveldt, 3de klasse.
W. P. H. de Bruyn Kops, 3de klasse.

Exploitatie der Staatsspoorwegen.

Bij de wet van 1863 (Stbl. 100) is bepaald, dat de exploitatie der Staatsspoorwegen bij concessie wordt gegund aan bijzondere ondernemers.

Geene concessie wordt voor langer verleend dan voor 50 jaren na de voltooiing der wegen in de concessie begrepen.

Nadat de exploitatie 20, 30 of 40 jaren heeft geduurd, kan de weg van Rijksweg worden genaast tegen betaling eener som, door de wet aangeduid. De concessionaris voorziet in het materiëel van vervoer en in alles wat tot de exploitatie behoort. Dit materiëel, steeds in voldoende hoeveelheid voorhanden, moet, evenals de wegen en al de daartoe behoorende kunstwerken, gebouwen en andere voorwerpen, in den besten staat onderhouden worden. Bepaald aangewezen herstellingen komen, bij uitzondering, voor rekening van den Staat. De onderneming moet in Nederland zijn gevestigd en haar bestuur, althans voor twee derde gedeelte, uit Nederlanders samengesteld. Na het eindigen der concessie verkrijgt de staat den eigendom van hetgeen door den concessionaris voor de exploitatie is aangeschaft en verkregen, tegen betaling van een bedrag, dat de waarde, door deskundigen te schatten, niet overtreft. Geene concessie wordt verleend tenzij vooraf in 's rijks kas een waarborgkapitaal zij gestort, geëvenredigd aan de lengte der te exploiteeren wegen. Alle ontvangsten der onderneming worden aan den staat verantwoord. Een reglement op de contrôle der ontvangsten is vastgesteld bij kon. besluit van 1865 (Stbl. 33). Jaarlijks dient de Minister van Waterstaat, Handel en Nijver-

heid aan den Koning een verslag in, omtrent de exploitatie en al wat daartoe in betrekking staat. Dit verslag wordt medegedeeld aan de Staten-Generaal. Het beheer en de verantwoording van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen zijn geregeld bij de wet van 1865 (Stbl. 165). Het reglement ter uitvoering dier wet is vastgesteld bij kon. besluit van 1866 (Stbl. 7) aangevuld bij dat van 1868 (Stbl. 34).

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Ingevolge de overeenkomst van 24/25 Mei 1876, voor zooveel noodig bij de Wet van 1876 (Stbl. 210) bekrachtigd, is aan deze maatschappij de exploitatie verleend:

a. Van de spoorwegen voor rekening van den Staat aangelegd of nog aan te leggen langs de lijnen in art. 2 der wet van 1860 (Stbl. 45) vermeld, met uitzondering van de lijn Amsterdam door de Zaanstreek langs Alkmaar tot Nieuwediep;

b. van de spoorwegen voor rekening van den staat aan te leggen, krachtens de wet van 1873 (Stbl. 55);

c. van de spoorwegen voor rekening van den staat aan te leggen, krachtens de wet van 1875 (Stbl. 205) van:

1^e. Zwolle naar Almelo; ⁽¹⁾

2^e. Dordrecht—Elst; ⁽²⁾

3^e. Nijmegen—Venlo;

4^e. Stavoren—Leeuwarden;

d. voor zoover dit door den Koning wordt bepaald,

⁽¹⁾ Deze lijn werd 1 Jan. 1881 voor het publiek geopend.

⁽²⁾ Van deze lijn werd het gedeelte Geldermalsea—Elst met 1 Nov. 1882 voor het publiek geopend.

van de spoorwegen, welke, hetzij krachtens de wet van 1875 (Stbl. 205), hetzij krachtens andere wetten nog voor rekening van den staat mochten worden aangelegd of over welke, op Nederlandsch grondgebied gelegen, de staat bij overeenkomst met andere ondernemingen, bij naasting of op andere wijze de beschikking mocht bekomen, mits de alhier bedoelde wegen aan de door de maatschappij alsdan geëxploiteerde wegen aansluiten ⁽¹⁾.

De maatschappij is daarenboven bevoegd:

a. na verkregen machtiging des Konings, op voorwaarden door Hem goedgekeurd, spoorwegen van bijzondere ondernemingen te exploiteeren.

b. voor zoover haar dit door den Minister van Waterstaat enz. wordt toegestaan lichter-, stoomboot-, omnibus-, wagen- en dergelijke diensten op te richten of uit te oefenen, waar zulks voor den dienst der spoorwegen, met name voor het bestellen en afhalen van goederen of tot bevordering van doorgaand verkeer noodig mocht zijn.

De spoorwegen van bijzondere ondernemingen, met goedkeuring des Konings door de maatschappij geëxploiteerd, zijn de volgende:

van Almelo tot Salzbergen, ingevolge overeenkomst van 4/11 Juni 1864 met de Almelo—Salzberger spoorwegmaatschappij;

van Gronau tot de Nederlansche grenzen, ingevolge overeenkomst van $\frac{26 \text{ Augustus}}{14 \text{ September}}$ 1875 met de Dortmund—Enschedéer spoorwegmaatschappij;

⁽¹⁾ Sedert de wet van 22 April 1880 exploiteert de Maatschappij ook de door den Staat overgenomen lijnen Hollandsch Diep—Belgische grens en Roosendaal—Breda.

van Luik tot Eindhoven met zijtakken, ingevolge overeenkomsten van 27 en 28 Maart 1864 en 6 Mei 1867 met de Luik-Limburgsche spoorwegmaatschappij.

Reglementen tot uitvoering van art. 48 der concessie van 1876 (Stbl. 210) betreffende de vernieuwings- en reservefondsen der Staatsspoorwegen, bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in gebruik, zijn vastgesteld bij Kon. Besluit van 1877 (Stbl. 102) en 1877 (Stbl. 287).

De zetel der maatschappij is te Utrecht.

**Personeel van de Maatschappij tot Exploitatie
van Staatsspoorwegen.**

W. K. M. Vrolik, Directeur-Generaal.

J. L. Cluijsenaer, Secretaris en Chef van den Centralen dienst.

J. W. Stous Sloot, Hoofd-Ingenieur-Werktuigkundige.

E. J. B. H. M. Engeringh, Chef van dienst van mouvement, handelszaken en goederenverkeer.

J. Kalff, Hoofd-Ingenieur, Chef van dienst van Weg en Werken.

J. H. Verhoop,	Chef der afd. Hoofdboekhouding.
----------------	---------------------------------

H. J. D. Doorman,	» » » Magazijnen.
-------------------	-------------------

A. J. Rühle von Lelien-	» » » Tractie en Materieel.
stern ter Meulen.	

P. G. Wiardi Beckman,	» » » Contrôle.
-----------------------	-----------------

Jhr. Mr. J. C. M. van	
Riemsdijk,	» » » Algemeene dienst.

- H. Spanjaard, Chef der beweging.
H. C. Bosscha, Inspecteur in algemeenen dienst.
W. E. J. Terlaak, idem
Jhr. F. van Reenen, Chef van het Tariefwezen.
J. W. R. Gerlach, Chef van het Personeel en der
Comptabiliteit.
J. J. Beijerman, Goederen-Inspecteur.
Jhr. Mr. A. J. M. Bake, Chef der Reclamen.
J. C. Evers, Telegraaf-Inspecteur.
J. J. Kips, Ingenieur, Chef der afdeeling Weg en Werken.
A. P. M. Kaptijn, Ingenieur in Algemeenen dienst.

Dienst op de lijnen.

A. NOORDERNET.

Eerste District.

(Sectiën: Nieuweschans-Harlingen, Groningen-Meppel,
Leeuwarden-Zwolle.)

- P. van der Elst jr., Districts-Inspecteur, Mouvement en
Handelszaken, Groningen.
J. C. Estor, Adjunct-Inspecteur, idem Zwolle.
Th. J. Gerlings, „ „ Groningen.

Tweede District.

(Sectiën: Nijmegen-Zwolle, Zutfen-Gronau-Zwolle,
Almelo-Gronau, Almelo-Salzbergen.)

- C. Gischler, Districts-Inspecteur, Mouvement en Han-
delszaken, Zutfen.
J. C. du Cellié Muller, Adjunct-Inspecteur, idem, Zutfen.
J. B. H. Silvergieter Hoogstad, Adjunct-Inspecteur,
idem, Zutfen.
-

L. J. de Sonnaville,	Sectie-Ingenieur te Groningen.
W. J. Klerk de Reus,	» » Meppel.
M. J. van Duijl,	» » Zutphen.

H. M. W. W. Staring, Ingenieur, Chef der Werkplaats te Zwolle.

J. A. Roetert Tak, Ingenieur der Tractie te Zwolle.

B. ZUIDERNET.

Derde District.

(Sectiën: Zwaluwe-Eindhoven, Utrecht-Boxtel.)

A. J. Bekkers, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Breda.

C. F. Loder, Adjunct-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Breda.

Vierde District.

(Sectiën: Eindhoven-Venlo, Venlo-Maastricht.)

G. L. L. E. Quaedvlieg, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Venlo.

G. de Fremery, Adjunct-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Venlo.

Vijfde District.

(Luik-Limburgsche lijnen: Eindhoven-Luik en Liers-Flémalle en zijtakken.)

J. J. M. A. Glasius, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Luik.

A. L. Schiecke, Adjunct-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Hasselt.

A. J. Léonard, Adjunct-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Luik.

Zesde District.

(Sectiën: Breda-Roosendaal-Vlissingen.)

C. W. P. Mieling, Sectie-Ingenieur en Districts-Inspecteur, Middelburg.

Zevende District.

(Rotterdam-Esschen en Zwaluwe-Moerdijk.)

H. W. Mosselman, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Rotterdam.

J. J. van Beuningen, Adjunct-Inspecteur, idem.

F. G. H. A. Sassen, Sectie-Ingenieur, te 's Hertogenbosch.

H. P. M. G. van der Kun, » » Venlo.

Ch. Renson, » » Luik.

Jhr. W. Hoeufft, » » Rotterdam.

F. Oberstadt, Ingenieur, Chef der Werkplaats te Tilburg.

J. A. Roessingh van Iterson, Ingenieur der Tractie idem.

J. J. Montijn, Waarnemend Adjunct-Ingenieur, Werktuigkundige te Luik.

Het bestuur der Maatschappij komt voor in den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix.)

**Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor den
aanleg van Staatsspoorwegen voor
het jaar 1883.**

1ste AFDEELING.

Aanleg.

ART. 1.

één directeur.....	f	5000,—
één ingenieur 2e kl. van den Wa- terstaat met onbepaald verlof.	jaarwedde f 2800,— toelage .. " 200,—	{ " 3000,—
één opzichter 2e kl. van den Waterstaat.....	toelage .. " 1500,—	" 1500,—
drie hoofd-ingenieurs.....	à f 5000,—	" 15000,—
vier eerstaanwezend-ingenieurs.....	" " 4000,—	" 16000,—
zeven sectie-ingenieurs.....	" " 3000,—	" 21000,—
één sectie-ingenieur ⁽¹⁾ met toelage van.....	"	1500,—
één "	"	2400,—
twee sectie-ingenieurs.....	" " 2000,—	" 4000,—
zeven adjunct-ingenieurs.....	" " 2000,—	" 14000,—
twee "	" " 1600,—	" 3200,—
drie "	" " 1500,—	" 4500,—
twee "	" " 1300,—	" 2600,—
vier "	" " 1200,—	" 4800,—
één bouw- en werktuigkundige 2e kl.....	"	2700,—
één " " " 2e kl.....	"	2000,—
twee " " werktuigkundigen 3e kl. " " 1700,—	"	3400,—
één " " werktuigkundige 3e kl.....	"	1500,—
één " " " 3e kl.....	"	1400,—
één hoofdopzichter.....	"	3000,—
vier hoofdopzichters.....	" " 2500,—	" 10000,—
één hoofdopzichter.....	"	2400,—
twee hoofdopzichters.....	" " 2300,—	" 4600,—
één hoofdopzichter.....	"	2200,—
één "	"	2000,—

(1) Ingenieur 2e kl. van den burgerlijken waterstaat in Neder-landsch-Indië, met verlof.

negen	opzichters	1e kl.....	à f 2000,—	"	18000,—
veertien	"	1e kl.....	" " 1800,—	"	25200,—
negen	"	1e kl.....	" " 1700,—	"	15300,—
acht	"	1e kl.....	" " 1600,—	"	12800,—
acht	"	1e kl.....	" " 1500,—	"	12000,—
vier	"	2e kl.....	" " 1400,—	"	5600,—
twaalf	"	3e kl.....	" " 1400,—	"	16800,—
twee	"	3e kl.....	" " 1300,—	"	2600,—
negen	"	3e kl.....	" " 1200,—	"	10800,—
vier	"	3e kl.....	" " 1100,—	"	4400,—
zeven	"	3e kl.....	" " 1000,—	"	7000,—
één	opzichter	4e kl.....	"	"	900,—

**Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op de
Begrooting voor den aanleg van Staatsspoor-
wegen voor het jaar 1883.**

Van hetgeen sedert de indiening der begrooting voor het dienstjaar 1882 aan de Staatsspoorwegen is gedaan of nog te doen is, wordt een overzicht aangetroffen in de bijlage van deze memorie.

Te Amsterdam wordt met de voltooiing der stations voortgegaan. Met den bouw van het hoofdgebouw op het Centraal-personenstation is eene begin gemaakt.

Voor de lijnen, waarvan de aanleg is bevolen bij de wet van 1875 (Stbl. n°. 205) zijn de onteigeningswetten uitgevaardigd, behalve voor het gedeelte van den weg van Rotterdam naar den Hoek van Holland, van Maassluis tot het eindpunt.

De aanwijzing van te onteigenen eigendommen moet nog geschieden voor het gedeelte van Hoorn tot Enkhuizen van den weg van de Zaanstreek tot Enkhuizen,

en voor het gedeelte van Rotterdam tot Maassluis van den weg van Rotterdam naar den Hoek van Holland. De vaststelling der richting van het overige gedeelte van dezen spoorweg is afhankelijk van de beslissing welke omtrent de voltooiing van den Nieuwen Waterweg van Rotterdam zal worden genomen. De onteigening voor het gedeelte Leusen-Ressen en Elst is zoo goed als geheel afgelopen.

Voor de lijn Groningen-Delfzijl zijn de onderhandelingen voor den aankoop bij minnelijke overeenkomst nagenoeg ten einde gebracht en wordt de gerechtelijke onteigening voorbereid. Evenzoo voor de lijn Zwaluwe-'s Hertogenbosch, met uitzondering van het gedeelte bij 's Hertogenbosch, waarvan de richting vermoedelijk eene wijziging zal moeten ondergaan in verband met de ontworpen verlegging van de Dieze bij 's Hertogenbosch.

Voor het gedeelte Hoorn-Enkhuizen worden de in te nemen eigendommen gewaardeerd.

Voor de overbrugging der groote rivieren is te Rhenen de onderbouw en te Heumen ook de bovenbouw in hoofdzaak voltooid en wordt de bovenbouw te Rhenen gesteld, terwijl te Baanhoek de aanvankelijk door onteigening vertraagde onderbouw krachtig wordt voortgezet en de bovenbouw aanbesteed is.

Ook voor de doorlaatbruggen in het Bossche inundatie-veld en in den Baardwijkschen overlaat is de bovenbouw aanbesteed.

Die voor de draaibrug over het Groot Noordhollandsche Kanaal bij Purmerende wordt gesteld.

De aanbestede spoorwegwerken worden geregeld voortgezet op de gedeelten Merwede-Kesteren, Amersfoort-

Ressen en Elst, Zaandam-Hoorn, Sneek-Leeuwarden, Zwaluwe-Baardwijk en op de lijnen Nijmegen-Venlo en Groningen Delfzijl.

Voor het gedeelte Stavoren-Sneek, met uitzondering van de gemeente Stavoren, zullen de werken eerlang aangevangen kunnen worden.

Vermoedelijk zal nog in dit jaar de verbinding van Gorinchem met den spoorweg van Arnhem naar Nijmegen in exploitatie gebracht kunnen worden en in het voorjaar van 1883 de lijn Nijmegen-Venlo.

Dubbel spoor ligt thans op de lijn van Rotterdam tot Venlo, met uitzondering van de overbrugging van het Hollandsch diep, alsmede op den spoorweg tusschen Zwaluwe en Esschen. Eerlang zal het moeten gelegd worden tusschen Breda en Roosendaal, waar dit in het belang van geregeld verkeer dringend gevorderd wordt, als ook in het volgende jaar op de sectie Arnhem-Zutphen.

Met de inrichting van het station Maastricht tot gemeenschappelijken dienst kan nog niet worden aangevangen, doordien de onderhandelingen met de betrokken spoorwegbesturen nog niet zijn afgelopen.

Er is op dit oogenblik eene lengte van 963.109 meter voltooid, terwijl een lengte van 339.898 meter in aanleg is.

B. Hollandsche IJzeren-Spoorwegmaatschappij.

De maatschappij is opgericht bij notarieele acte van 8 Aug. 1837, bekrachtigd bij Kon. Besluit van 1837 (Stbl. 58). Aan de Heeren Serrurier c. s. was bij Kon. Besluit van 1 Juni 1836 de vergunning verleend, een

spoorweg aan te leggen tusschen Amsterdam en Haarlem. Dit recht werd overgedragen aan de maatschappij, aan wie bij besluit van 22 Juni 1840 werd toegestaan de lijn te verlengen tot Rotterdam. De lengte van deze lijn bedraagt 85.9 K. M.

Bij de concessie van $\frac{30 \text{ Maart}}{20 \text{ April}}$ 1865, bekrachtigd bij de wet van 7 Aug. 1865 (Stbl. 99), is aan deze maatschappij de exploitatie van den Noord-Hollandschen Staatsspoorweg opgedragen en tevens vergunning verleend tot het aanleggen en exploiteeren van een spoorweg tusschen de stations Haarlem en Uitgeest.

De Noord-Holl. Staatsspoorweg, loopende van Helder langs Alkmaar door de Zaanstreek naar Amsterdam, heeft eene lengte van 80.8 K. M. De lijn van Uitgeest tot Haarlem is 17.9 K. M.

Volgens de concessie van $\frac{30 \text{ Maart}}{4 \text{ April}}$ 1870 heeft deze maatschappij aangelegd den spoorweg van Amsterdam over Hilversum en Amersfoort naar Zutphen, met een zijtak van Hilversum naar Utrecht.

Deze lijn, sedert 15 Mei 1876 geheel in exploitatie, heeft eene lengte van 125.6 K.M. Door deze maatschappij wordt tevens, sedert 24 Juli 1878, geëxploiteerd de lijn van Zutphen tot Winterswijk, lang 43.5 K. M. en aangelegd door de Nederl.-Westph. Spoorwegmaatschappij.

De geheele lengte der lijnen, waarover de maatschappij sedert laatstgenoemd tijdstip het beheer voert, is 354 K. M.

Bij het afdrukken dezer Mededeelingen — November 1882 — heeft eene nieuwe commissie voor al de lijnen der Maatschappij en voor de Noord-Hollandsche staatslijn de goedkeuring der Tweede Kamer verworven.

De zetel der maatschappij is te Amsterdam.

**Personeel van de Hollandsche IJzeren-
Spoorwegmaatschappij.**

ALGEMEEN BEHEER.

R. W. J. C. van den Wall Bake, Administrateur, Amsterdam.

P. J. Mouthaan, Hoofd-Ingenieur-Adviseur, Delft.

A. ADMINISTRATIEVE DIENST.

Afdeeling Algemeene Dienst, Mr. C. Bakker Cz. Chef, Amsterdam.

Afdeeling Tariefwezen, J. J. Froger Wz. Chef, Amst.

Afdeeling Contrôle, H. J. F. Mirandolle, Chef, »

Afdeeling Dienstregeling, Personen-tarieven en Magazijn,
P. C. Beelenkamp, Hoofd-Inspecteur, Amsterdam.

Afdeeling Boekhouding, H. J. Pieltjes, Hoofd-Boekhouder, Amsterdam.

B. UITVOERENDE DIENST.

1. Afdeeling weg en werken.

L. E. Asser, Ingenieur, waarnemend Chef, Amsterdam.
C. Vlaanderen Azn., Hoofdopzichter voor de lijn Amsterdam-Rotterdam, 's Gravenhage.

J. W. Ruys, idem, voor de lijnen Helder-Amsterdam en Uitgeest-Haarlem, Haarlem.

Jb. Smit, idem voor de lijn Amsterdam-Amersfoort met zijtak Hilversum-Utrecht, Hilversum.

W. van Doorn Jr., idem, voor de lijn Amersfoort-Winsterwijk, Zutphen.

M. Brondgeest, Opzichter van de telegraaf, Haarlem.

J. J. Smit, idem idem Hilversum.

2. Afdeeling tractie en rollend materieel.

- G. A. A. Middelberg, Ingenieur-werktuigkundige, Chef, Amsterdam.
H. Stolp, Ingenieur der Tractie, Amsterdam.
L. Slood, idem idem belast met het beheer der werkplaatsen te Haarlem.

3. Afdeeling beweging en vervoer.

- A. K. P. F. R. van Hasselt, Ingenieur, Chef, Amsterdam.
J. A. D. Bakx, algemeen goederen-Agent, »
E. D. Kits van Heijningen, Inspecteur in algemeenen dienst, Amsterdam.
G. F. Schadd Wz., Inspecteur van het gedeelte spoorweg te Amsterdam.
J. C. van Lockhorst, Inspecteur van de lijnen Amsterdam-Rotterdam, Helder-Amsterdam en Uitgeest-Haarlem, Haarlem.
W. F. Ruffelse, Adjt-Inspecteur, idem, Haarlem.
R. H. F. Ronte, Inspecteur van de lijn Amsterdam-Winsterwijk met zijtak Hilversum-Utrecht, Amersfoort.

C. Nederlandsche Rhijn-Spoorwegmaatschappij.

Deze maatschappij werd in 1845 opgericht met een kapitaal van f 24,000,000,— verdeeld in 100,000 aandelen, ieder groot f 240,—, die alle zijn volgestort. Het doel was te exploiteeren de reeds aangelegde lijn Amsterdam-Arnhem, de spoorwegwerken te Amsterdam uit te breiden, verder aan te leggen en te exploiteeren de lijnen: Arnhem-Pruisische grenzen en Utrecht-Gouda-Rotterdam. In 1867 werd concessie verleend tot

den aanleg en exploitatie van de lijnen: Harmelen-Breukelen en Gouda-den Haag. Het kapitaal werd met *f* 6,000,000,— vergroot, verdeeld in 25,000 aandeelen. Op 22,000 is het volle bedrag van *f* 240,— op de overige *f* 96,— gestort. In 1872 is het kapitaal nogmaals vergroot met *f* 6,000,000,— verdeeld in 25,000 aandeelen, op ieder waarvan *f* 36,— is gestort.

Deze maatschappij exploiteert de lijn Leiden-Woerden, van de maatschappij van dien naam.

De maatschappij is te Utrecht gevestigd.

Personeel van de Nederlandsche Rhijn-Spoorweg- maatschappij.

Directie.

Mr. H. Ameshoff, President, Utrecht.

J. Staats Forbes, Vice-President, Londen.

J. C. 's Jacob, Thesaurier, Utrecht.

F. C. Zillesen, 's Gravenhage.

Mr. J. J. Uytwerf Sterling, Secretaris, Utrecht.

Mr. S. P. J. A. van Hoogstraten, Adjunct-Secretaris,
Utrecht.

A. L. d' Hamecourt, Administrateur van de eigendommen der maatschappij, Utrecht.

A. M. Buis, Contrôleur, Utrecht.

W. M. J. Werker, Boekhouder, Utrecht.

J. Verloop Cz. Ingenieur der maatschappij, Utrecht.

C. W. Verloop, Ingenieur-werktuigkundige *

B. Tweedy, Inspecteur van den loopenden dienst en van de stations.....	Utrecht.
R. Wright, Ingenieur van den weg, inzonderheid belast met het toezicht op het onderhoud en de bewaking.....	»
G. Hageman, Hoofdopzichter voor de uitbreiding en verbetering van weg en werken..	»
W. F. van Vliet, Hoofdopzichter voor het onderhoud in de bewaking van den weg Amsterdam-Emmerik.....	Arnhem.
T. J. Koobs, Hoofdopzichter van den weg Utrecht-Rotterdam, Gouda-den Haag, Leiden-Woerden en Harmelen-Breukelen.....	Gouda.
D. G. Bingham, Algemeen-Goederen-Agent.	Utrecht.
A. Herkenrath, Goederen-Inspecteur.....	»

D. Nederlandsche Centraal-Spoorwegmaatschappij.

Deze maatschappij is opgericht in 1860. Zij had toen concessie voor de lijn Utrecht-Zwolle. In 1863 verkreeg zij concessie voor de lijn Zwolle-Kampen. De lijn is 102 K. M. lang.

De zetel der maatschappij is te Utrecht.

Personeel van de Nederlandsche Centraal-Spoorwegmaatschappij.

Mr. David J. C. van Lennep, Directeur.

Henri Boers, Secretaris, tevens belast met de funtiën van Chef van den Algemeenen dienst (Comptabiliteit, kas en magazijn) en van Chef der afdeeling Contrôle.

C. P. J. Verhoesen, Chef der afdeeling aanleg en onderhoud van weg en werken.

J. W. H. Conrad, Chef der afdeeling beweging.

H. A. van Beuningen, Chef der afdeeling goederenvervoer.

C. M. Heckenrath, Chef der afdeeling materieel en tractie.

**E. Nederlandsche Zuid-Ooster-Spoorweg-
maatschappij.**

Opgericht in 1872 tot aanleg en exploitatie van de lijn Tilburg langs 's Hertogenbosch naar Nijmegen. De lijn is 66 K. M. lang.

De zetel der maatschappij is te 's Gravenhage.

**Personeel der Nederlandsche Zuid-Ooster-
Spoorwegmaatschappij.**

Directie.

J. P. de Bordes, Directeur-Voorzitter, 's Gravenhage.

Jhr. Mr. J. B. A. J. M. Verheyen, 's Hertogenbosch.

Joh. H. Graadt van Roggen, Waarnemend-Secretaris, Nijmegen.

W. P. Nieuwenhuysen, Chef der Exploitatie, Nijmegen.

H. Waldorp, Ingenieur van Weg en Werken, »

A. L. H. Melotte, Inspecteur..... »

G. Roukens, Chef-Werktuigkundige..... »

F. Wüstenberg, Chef der Contrôle..... »

D. Soeterik, Boekhouder..... »

P. T. Laponder, Chef Tarieven en Goederen- vervoer.....	Nijmegen.
F. Colb, Chef Algemeene Dienst en Reclamen.	„
J. F. Zijp, Chef Wagenconttôle.....	„

F. Noordbrabant-Duitsche-Spoorwegmaatschappij.

Aan deze maatschappij werd concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van een spoorweg van Boxtel over Gennep naar de Pruisische grenzen.

G. De Aken-Maastrichtsche-Spoorwegmaatschappij

werd opgericht in 1845 met het doel om Aken, Maastricht en Hasselt door een spoorweg te verbinden. De lijn wordt sedert 1 Augustus 1867 geëxploiteerd door den *Grand Central Belge*.

H. De Luik-Maastrichtsche-Spoorwegmaatschappij

nam in 1860 de in 1856 verleende concessie over voor den aanleg en de exploitatie van de lijn Luik-Maastricht.

I. De Nijmeegsche-Spoorwegmaatschappij,

opgericht in 1863, tot aanleg van de lijn Nijmegen-Duitsche grens in de richting van Cleef, welke lijn wordt geëxploiteerd door de *Reinische Eisenbahn*, die de lijn Cleef-Nederlandsche grenzen heeft aangelegd.

K. Nederlandsche Westphaalsche-Spoorweg- maatschappij.

Deze maatschappij nam de concessiën over tot aanleg en exploitatie van de spoorwegen van Zutfen langs Winterswijk naar de Pruisische grenzen in de richting van Bocholt.

De lijn Zutfen—Winterswijk wordt sedert 24 Juli 1878 geëxploiteerd door de Hollandsche IJzeren-Spoorwegmaatschappij.

De Bergisch-Märkische-Spoorwegmaatschappij exploiteert sedert 21 Juni 1880 de lijn Winterswijk—Borken en sedert 25 Augustus 1880 eveneens de lijn Winterswijk—Bocholt.

L. De Spoorwegmaatschappij Gent-Terneuzen

nam de in 1864 verleende concessie voor den aanleg van de lijn: Sluiskil, Sas van Gent tot aan de Belgische grenzen, in de richting van Gent over. Deze lijn wordt geëxploiteerd door het *„Syndicat d'exploitation des chemins de fer dans les Flandres.”*

M. Spoorwegmaatschappij Mechelen-Terneuzen

opgericht in 1869.

N. Spoorweg van Venlo naar de Pruisische grenzen in de richting van Straelen.

De concessie voor den aanleg en de exploitatie van dezen Spoorweg werd den 11den September 1867 ver-

leend aan de Keulen-Mindensche-Spoorwegmaatschappij te Keulen, sinds 1 April 1881 Königliche Eisenbahn-Direction. (Rechts-Rheinische).

O. Rheinische-Eisenbahn.

Lijnen: Kaldenkirchen-Venlo, Elten-Zevenaar en Groesbeek-Nijmegen.

Lokaalspoorwegen.

Voor deze spoorwegen geldt de wet van 9 Augustus 1878 (Stb. 124), waarbij de Koning wordt gemachtigd afwijking toe te laten van verschillende bepalingen der wet van 9 April 1875. Daaraan is gevolg gegeven door Kon. Besl. van 31 Januari 1879 (Stb. 27).

Onder lokaalspoorwegen heeft men volgens de wet van 1878 te verstaan spoorwegen, waarbij de belasting, welke door iedere as van het rollend materieel op de spoorstaven wordt gebracht, niet meer bedraagt dan 10000 kilogram en waarbij geene grootere snelheid dan van 30 kilometer per uur wordt bereikt.

Haarlem-Zandvoort Spoorweg-Maatschappij.

Directie.

G. Eltzbacher, President-Commissaris, Amsterdam.

P. C. Beelenkamp, Hoofdinspecteur der

H. IJ. S. M., Amsterdam.

Prof. Mr. T. M. C. Asser, Amsterdam.

J. Eltzbacher, Amsterdam.

E. Sulzbach, Frankfort.

W. R. Blankenberg, Secretaris, Amsterdam.

E. J. J. Kuinders, Directeur, Haarlem.

J. C. J. Elemans, Ingenieur, Haarlem.

} Commis-
sarissen.

De lijn is ruim 9 KM. lang. De zetel der maatschappij is te Amsterdam.

STOOMTRAMWEGEN. ¹⁾

De wetgeving op de spoorwegen en de lokaalspoorwegen is niet van toepassing op de stoomtramwegen, wanneer het vervoer eene snelheid van 15 kilometer per uur niet overschrijdt. Voor zoover zij door meer dan ééne gemeente loopen, geldt de wet van 23 April 1880 (Stb. 60) betreffende de openbare middelen van vervoer, met uitzondering der spoorwegdiensten, alsmede het Kon. Besl. van 31 Juli 1880 (Stb. 121) ter verzekering van de veiligheid der reizigers. Overigens is de regeling van dit onderwerp aan de gewestelijke en plaatselijke besturen opgedragen.

A. Stoomtramwegen aangelegd en geëxploiteerd door Spoorwegmaatschappijen.

1. Den Haag—Scheveningen,
geëxploiteerd door de Nederlandsche Rhijn-Spoorwegmaatschappij. Lang 4.750 meters.

2. Ede—Wageningen,
eveneens geëxploiteerd door de Nederlandsche Rhijn-Spoorwegmaatschappij.

3. Beverwijk—Wijk aan Zee,
geëxploiteerd door de Hollandsche IJzeren-Spoorwegmaatschappij.

4. Kerkrade—Simpelveld,
geëxploiteerd door de Aken-Maastrichtsche-Spoorwegmaatschappij. Lang 8.000 meters.

B. Stoomtramwegen aangelegd en geëxploiteerd door Stoomtramwegmaatschappijen.

1. Rijnlandsche Stoomtramweg Maatschappij.
Leiden—Katwijk aan Zee.

Directeur P. Crans.

¹⁾ Bij gebrek aan tijd en inlichtingen heeft de redactie alleen de volgende mededeelingen kunnen verkrijgen.

2. Amsterdam—Sloterdijk.

Directeuren: Sanders, van der Ploeg.

3. Rotterdamsche Tramweg-Maatschappij.

Rotterdam—Delfshaven—Schiedam.

Directeur: H. F. Guichart.

Lang 6.750 meters.

4. Noord- Zuidhollandsche Stoomtramwegmaatschappij.

Leiden—Haarlem.

Directeur: Jansen.

Ingenieur: Linse.

5. Gooische Stoomtram.

Amsterdam—Naarden—Laren en Huizen—Laren—
Hilversum.

Directeur: Corn. Bok.

6. Geldersche Stoomtramwegmaatschappij.

Terborgh—Doetichem—Dieren.

Directeur: Erdbrink.

Ingenieur: Eussen.

7. Stoomtramweg-maatschappij Oldambt.

Finsterwolde—Winschoten en Finsterwolde—Scheemda.

Directeur: Dalhuizen.

8. Zuider-Stoomtramwegmaatschappij.

Breda—Oosterhout—Geertruidenberg.

Directeur: Jhr. J. H. van Reigersberg Versluis.

9. Stoomtramwegmaatschappij 's Hertogenbosch-Helmond.

Directeur: Jhr. van der Does de Willebois.

Ingenieur-Adviseur: G. A. Middelberg.

10. Noord-Brabantsche Stoomtram.

Tilburg—Waalwijk.

Ingenieur-Directeur: J. van den Elzen.

11. Stoomtram Gouda—Bodegraven.

Directeur: Kaptijn.

Ingenieur: van den Elzen.

Voor de volledigheid vermelden wij hier nog de overige bestaande Stoomtramwegen, hoewel het daarbij behorend personeel ons onbekend is gebleven.

12. Westlandsche Stoomtramweg.

Den Haag—Loosduinen.

13. Stoomtramwegmaatschappij Middelburg--Vlissingen.

14. Stoomtram Amsterdam—Hilversum.

15. Stoomtram Bergen-op-Zoom—Tholen.

16. Stoomtram Amsterdam—Krommenie.

Ten slotte maken wij nog melding van het bestaan van de Electriche-tramwegmaatschappij Zandvoort—Kostverloren.

Directeur: J. C. Graue.

AMSTERDAMSCH KANAALMAATSCHAPPIJ.

Onder dagteekening van 10 December 1861, 25 Juni 1862, 24 September 1862, 7 Januari 1864 en 8 November 1864 is concessie verleend tot het maken van een kanaal ter verbinding van de Noord- en Zuiderzee en daarmede in verband staande werken, benevens indijking en droogmaking van gronden in het oostelijk en westelijk IJ en in het Wijkmeer. De concessie is, voor zoover noodig, bekrachtigd bij de wetten van 1863 (Stbl. 4), 1864 (Stbl. 72) en 1868 (Stbl. 117). De naamlooze vennootschap, tot uitvoering van dit werk opgericht, is gevestigd te Amsterdam. De statuten, goedgekeurd bij Kon. Besluit van 1863, n°. 44; 1864, n°. 48; 1864, n°. 66; 1865, n°. 75 en 1868, n°. 81, zijn opgenomen in de *Staatscouranten* van 3, 4, 5 en 6 Juli 1864, 28 December 1864, 7 September 1865 en 1 Februari 1868. Den 8sten Maart 1865 is in de Breesaap, op ongeveer 600 M. van het strand, de eerste spade voor het werk in den grond gestoken, den 2den November 1876 is het kanaal met beperkten diepgang voor het verkeer geopend.

De overeenkomst tusschen den Staat en de Kanaal-Maatschappij waardoor de werken aan den Staat worden overgedragen is thans door de 2de Kamer aangenomen, zoodat we dit jaar waarschijnlijk voor de laatste maal de opgave van het personeel laten volgen.

**Personéel van de Amsterdamsche
Kanaalmaatschappij.**

Toezicht op de uitvoering en het onderhoud der werken.

J. F. W. Conrad, Inspecteur van den Waterstaat.
Mr. M. H. 's Jacob.

} van wege
het Rijk.

Directie.

S. W. Jos. Jitta, <i>President.</i>	S. de Clercq Wzn.
Aug. M. J. Hendrichs, <i>Vice-President.</i>	Jhr. Mr. J. W. H. Rutgers van Rozenburg.
J. Boelen, J. Rzn.,	
<i>Secretaris:</i> Mr. M. F. de Monchy.	
<i>Consulent:</i> Mr. Aug. Philips.	
<i>Eerstaanwezend-Ingenieur:</i> J. Dirks.	
<i>Adviseerend-Ingenieur:</i> J. A. A. Waldorp.	

Technisch Bureau te Amsterdam.

....., Bureau-chef.
C. J. Hana Hz., } Opzichters.
C. Dorland, }

Sectie Velzen.

....., Sectie-Ingenieur.
H. Slegtkamp, } Opzichters.
J. F. Helmers, }
H. H. de Boer, }
F. W. Köllöffel Jr., } Tijdelijke Opzichters.
F. T. de Ruiter, }
W. P. Eskes, }

Sectiewerken beoosten den Staatsspoorweg.

A. W. Olivier, Hoofdopzichter.

M. te Nuijl, Tijdelijk Opzichter.

Voor de verdere Ambtenaren en Bestuurderen, zie men den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix.)

WETENSCHAPPELIJKE EN TECHNISCHE
VEREENIGINGEN.

Koninklijk Instituut van Ingenieurs.

Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, opgericht door wijlen de heeren F. W. Conrad, Dr. G. Simons en L. J. A. van der Kun, met medewerking van 199 leden, heeft zijn zetel te 's Gravenhage. Het bedoelt de bevordering van de wetenschap en de kunst van den ingenieur in den meest uitgestrekten zin. De oprichting werd goedgekeurd bij Kon. Besluit van 1848 n°. 81, hetwelk tevens een reglement vaststelde, dat bij Besluit van 1849 n°. 77 door een nieuw reglement werd vervangen; dit werd later bij verschillende Besluiten gewijzigd en bij Besluit van 1871 n°. 16, het thans van kracht zijnde daarvoor in de plaats gesteld.

Het instituut bestaat uit honoraire, gewone en buitengewone leden. Tot honoraire leden kunnen worden voorgesteld personen, die door kunde en ondervinding, hoogen stand of geboorte in de mogelijkheid zijn om den voortgang der wetenschappen en kunsten te bevorderen. Tot gewone leden zij, die het vak van ingenieur of architect of de daarop betrekking hebbende wetenschappen en kunsten beoefenen. Tot buitengewone leden zij, die opgeleid worden tot ingenieur of architect.

Zij blijven het vijf jaren, en zijn na dat tijdsverloop, zonder ballotage, gewone leden. De gewone vergaderingen van het instituut hebben plaats, zooveel mogelijk op den tweeden Dinsdag in September, November, Februari en April, en op den tweeden Donderdag in Juni. Het instituut telde op 23 Mei 1882, behalve den beschermheer, 11 honoraire, 766 gewone en 163 buitengewone leden, te zamen 941. Eene afdeeling van het instituut is gevestigd te Batavia en genaamd »Afdeeling Nederlandsch Indië." Zij telde op 1 April 1882 184 leden.

De werken van het Instituut zijn aanwezig in de Bibliotheek van de Polytechnische School.

Beschermheer, honorair president.

Z. M. de Koning.

Raad van Bestuur.

	JAAR VAN AFTREDING.
J. F. W. Conrad, <i>President</i>	1884
Dr. E. F. van Dissel, <i>Vice-President</i>	1884
A. J. Voorduin, <i>Penningmeester</i>	1883
F. J. van den Berg.....	1883
J. W. Welcker.....	1883
Dr. J. Bosscha.....	1884
G. van Diesen.....	1885
J. P. de Bordes.....	1885
H. P. L. C. de Kruijff.....	1885
J. Tideman, <i>Secretaris</i> ⁽¹⁾	1884

De jaarlijksche bijdrage bedraagt: voor de gewone

(1) Geen lid van het bestuur.

leden *f* 20,—, voor de buitengewone leden *f* 10,—; de gewone en buitengewone leden betalen voor intrede en diploma nog *f* 5,—; de honoraire leden betalen bijdragen, noch intrede- en diplomageld.

Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs.

Deze vereeniging, welke te Delft gevestigd is en 201 gewone en 9 buitengewone leden telt, werd opgericht den 30sten Maart 1853 en hervormd den 23sten Maart 1872. Zij heeft ten doel het vormen van een band tusschen de burgerlijke Ingenieurs.

Beschermheer.

Z. M. de Koning.

Bestuur voor het vereenigingsjaar
1882—1883.

L. J. Kesper, *Voorzitter*, Gorinchem.
C. F. M. H. Schnebbelie, *Secretaris*, 's Hertogenbosch.
J. M. Telders, *Penningmeester*, Rhenen.
W. H. van Hasselt, Rotterdam.
D. A. Wittop Koning, Rotterdam.
J. W. Welcker, Alkmaar

Maatschappij tot Bevordering der bouwkunst te Amsterdam.

Het doel dezer maatschappij, opgericht in 1842, is de beoefening en kennis der bouwkunst te bevorderen.

De maatschappij tracht dit doel te bereiken: 1^e door jaarlijks prijsvragen uit te schrijven en de bekroonde antwoorden, in plaat gebracht, met verklarenden tekst, onder den titel van »Bouwkundige ontwerpen» te doen uitgeven; 2^e door de uitgifte van een tijdschrift met platen getiteld: »Bouwkundige bijdragen», waarin mededeelingen over de bouwkunst (zoowel in theoretischen als in praktischen zin) worden opgenomen; 3^e door de afzonderlijke uitgaaf van »Afbeeldingen van oude bestaande gebouwen» hier te lande, welke uit het oogpunt der kunst en geschiedenis merkwaardig zijn; 4^e door het uitgeven van afzonderlijke platen van belangrijke gebouwen in ons land; 5^e door het voorstaan der belangen van de bouwkunst en der algemeene belangen harer beoefenaars; 6^e door het bevorderen van het onderwijs in de bouwkunst; 7^e door het houden van vergaderingen en tentoonstellingen; 8^e door het vormen eener bibliotheek; en 9^e door het oprichten van afdeelingen.

Jaarlijks worden te Amsterdam eene algemeene vergadering en eene algemeene wetenschappelijke bijeenkomst gehouden, en in eene der plaatsen, waar eene afdeeling gevestigd is, eene tweede wetenschappelijke bijeenkomst.

De Maatschappij telt omstreeks 1000 leden, van welke bijna één vijfde gedeelte te Amsterdam; de belangen der buitenleden worden door correspondenten in de voornaamste steden waargenomen. Zij telt voorts acht afdeelingen, die te Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Leiden, Arnhem, Zwolle, Leeuwarden en Utrecht gevestigd zijn, haar eigen bestuur en geldmiddelen hebben, en wier leden niet gehouden zijn tot het lidmaatschap der maatschappij toe te treden.

Het bestuur is samengesteld als volgt:

C. Muysken, *Voorzitter*.
C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris*.
P. J. H. Cuypers, *Vice-Voorzitter*.
N. Redeker Bisdorn, *Penningmeester*.
J. R. de Kruijff.
T. Sanders.
E. Gugel.
J. W. Schaap.
J. F. Metzelaar.
J. N. Nieuwenhuis.

Correspondent te Delft.

G. J. Morre.

Wiskundig Genootschap.

Het Wiskundig Genootschap, onder de zinspreuk: »Een onvermoeide arbeid komt alles te boven», te Amsterdam, werd reeds in het jaar 1779 opgericht door A. B. Strabbe, J. Bolten, H. Rakers, allen te Amsterdam, en P. Heijnis, te Haarlem woonachtig. Het heeft ten doel, de beoefening der wiskundige wetenschappen, zoowel zuivere als toegepaste, aan te moedigen en te bevorderen, en tracht dit doel te bereiken: *a.* door het houden van vergaderingen, eensdeels maandelijks van October tot Maart, ten andere eene jaarlijksche algemeene vergadering in April; *b.* door de uitgave van een tijdschrift, thans onder den titel: »Nieuw Archief voor Wiskunde»; *c.* door de uitgave van eene reeks

vraagstukken ter oplossing voor de leden, later gevolgd door de oplossingen; *d.* door het jaarlijks uitschrijven van prijsvragen; *e.* door de instandhouding en vermeerdering eener boekerij, die thans eene afzonderlijke plaatsing heeft in de Universiteits-bibliotheek te Amsterdam; enz.

Het genootschap bestaat uit gewone leden, leden van verdienste en honoraire leden. Op 1 Maart 1882 telde het 217 binnenlandsche en 5 buitenlandsche leden. De gewone leden, waartoe ieder kan worden aangenomen, betalen eene jaarlijksche contributie van vijf gulden, en als entrée één gulden.

Bizonderheden omtrent de geschiedenis van het genootschap komen o. a. voor in eene op 3 Mei 1879 door den hoogleeraar Dr. C. J. Matthes gehouden feestrede ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan.

De werken van het genootschap zijn voor het meeren-deel voorhanden in de bibliotheek der Polytechnische School.

Het bestuur is thans samengesteld uit de volgende leden:

Dr. D. van Lankeren Matthes, Voorzitter.

C. Knapper Kz.

Dr. J. D. van der Waals.

F. J. van den Berg.

J. Versluys.

Dr. D. Bierens de Haan, 1^e Secretaris.

Dr. N. P. Kapteijn, 2^e Secretaris.

Mr. H. S. van Lennep, Penningmeester.

J. W. Tesch, Redacteur der „Wiskundige Opgaven”.

A. J. van Pesch, Inspecteur der boekerij.

Eene »Wetenschappelijke Commissie» (Dr. D. Bierens de Haan, Voorzitter; Dr. C. H. C. Grinwis, F. I. van den Berg, Ch. M. Schols en A. J. van Pesch) behandelt, onder goedkeuring van het bestuur, alles wat tot het wetenschappelijke vak behoort.

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het departement.

Minister: W. F. van Erp Taalman Kip.

Audiëntie: Vrijdag ten 11 ure.

Secretaris-Generaal: L. J. T. Broekhoff.

Eerste afdeeling: *Materieel der Zeemacht.*

Aanbouw, onderhoud en herstelling van het materieel der Zeemacht. Stoomvaartdienst. Artillerie. Het technische deel der Marine. Bestuur der werven en magazijnen en het ambtelijk personeel bij de maritieme directiën, benevens het personeel van het werkvolk.

Kapitein ter Zee, Chef der afdeeling: Jhr. A. C. van Haeften.

In den Staats-Almanak komt met betrekking tot de benoembaarheid tot Adspirant-Ingenieur bij de Marine het volgende voor:

»Naar gelang der behoefte worden door middel van de Staatscourant, kandidaten opgeroepen, die op den 1sten September van het jaar, waarin de toelating geschiedt, hun, 26ste jaar nog niet zijn ingetreden, in

het bezit zijn van het diploma van Scheepsbouwkundig-Ingenieur, ingevolge de Wet van 1863 (Stbl. 50), en verlangen geplaatst te worden als Adspirant-Ingenieur bij de Marine. Zij moeten zich daartoe onderwerpen aan een vergelijkend examen in de vakken, waarvan de kennis voor deze betrekking wordt vereischt en die in het programma voor het examen zijn omschreven.”

In de Verordeningen voor 's Rijks werven komt het volgende voor:

»Indien er behoefte aan Adspirant-Ingenieurs bij de Kon. Ned. Marine bestaat, wordt in de Nederlandsche Staats-Courant eene oproeping gedaan van kandidaten, met vermelding van het aantal beschikbare plaatsen en de vereischten.

Voor de betrekking van Adspirant-Ingenieur bij de Marine komen alleen in aanmerking jongelieden van een gezond gestel, die op den 1sten September van het jaar, waarin de toelating geschiedt, hun 26ste jaar nog niet zijn ingetreden en in het bezit zijn van het diploma van Scheepsbouwkundig-Ingenieur, ingevolge de Wet van den 2den Mei 1863 (Stbl. 50). Zij, die voor de opengestelde plaatsen wenschen in aanmerking te komen, dienen daartoe een verzoekschrift op zegel in aan den Minister van Marine, onder overlegging van:

- 1°. de geboorte-acte;
- 2°. het gevorderde diploma van Scheepsbouwkundig-Ingenieur.
- 3°. een certificaat, door een bevoegd geneesheer afgegeven, waaruit blijkt, dat de kandidaat een gezond gestel heeft.

Indien het aantal kandidaten dat der opengesteelde plaatsen niet overtreft, zijn de gevorderde vereischten voldoende om tot Adspirant-Ingenieur te kunnen worden benoemd.

Voor de rangschikking en ook voor de benoeming bij meer kandidaten dan plaatsen, zijn zij aan een vergelijkend examen onderworpen, af te nemen door eene commissie, benoemd door den Minister van Marine.

Dit examen omvat:

- 1°. de mechanica;
- 2°. de scheepsbouwkunde, inzonderheid met betrekking tot het oorlogschip;
- 3°. de kennis aan het scheepsstoomwerktuig onder de meestvoorkomende vormen;
- 4°. het scheeps- en werktuigkundig teekenen, blijkbaar uit overgelegde gewaarmerkte teekeningen;
- 5°. vaardigheid in het uit de hand schetsen van werktuigen;
- 6°. het vlug cijferen en vaardig toepassen van formules op voorbeelden en getallen;
- 7°. de beginselen van de burgerlijke bouwkunde, waarvan de kennis aanbevelend is.

Tot Adspirant-Ingenieur benoemd, blijven zij onder het genot eener jaarwedde van *f* 1000 één jaar aan de Pol. School te Delft, ten einde zich tot het door hen af te leggen examen C voor Werktuigkundig-Ingenieur te bekwamen, om daarna, zoowel op 's Rijks als op sommige belangrijke buitenlandsche werven, in de gelegenheid gesteld te worden zich in de praktijk te oefenen en hunne studiën voort te zetten en te voltooien.

Personeel der Marine hier te lande.

Algemeene dienst.

Hoofd-Ingenieur, A. J. H. Beeloo.

Directeur van de modelkamer en bibliotheek, J. J. Backer Dirks.

Verificateur van 's rijks zeeinstrumenten, Dr. P. J. Kaiser.

Er zijn verder drie Directiën der Marine: te Willemsoord, te Amsterdam en te Hellevoetsluis.

Willemsoord.

Directeur en Kommandant, R. L. de Haes, Vice-Admiraal.

Onder-Directeur, A. N. L. Koops, Kapitein ter zee.

Hoofd-Ingenieur, J. C. Jansen.

Ingenieur der 1^e klasse, G. Turk.

» » 2^e » F. S. C. M. Wijs.

Adspir.-Ingenieur, J. S. van Veen. } tijdelijk gede-

» » H. M. van Andel. } tacheerd.

Amsterdam.

Directeur en Kommandant, W. B. F. Escher, Schout-bij-nacht.

Onder-Directeur, W. Steffens, Kapitein ter zee.

Hoofd-ingenieur, Adviseur voor scheepsbouw, Dr. B. J. Tideman.

Hoofd-Ingenieur, L. C. P. W. Visser.

Ingenieur der 1^e klasse, C. L. Loder.

Ingenieurs der 2^e klasse, J. F. van Beek en H. Cop.

Adspirant-Ingenieur, K. F. Koning.

Hellevoetsluis.

Directeur en Kommandant, J. A. Vandavelde, Schout-
bij-nacht.

Onder-Directeur, D. J. Weijs, Kapitein-Luitenant ter zee.

Hoofd-Ingenieur, J. W. Calten.

Ingenieur der 1e klasse, P. J. Turk.

**Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het
Departement van Marine voor het jaar 1883.**

1ste AFDEELING.

ART. 7. *Bezoldigingen en toelagen van de ingenieurs der Marine.*

A. *Algemeene dienst.*

één hoofdingenieur, adviseur voor scheeps- bouw.....	f	5500,—
één hoofdingenieur, voor algemeene diensten.....	"	4000,—
twee adspirant-ingenieurs, voor 8 maan- den à f 1000,— per jaar.....	"	1333,33½
twee idem, voor 4 maanden à f 1500,— per jaar.....	"	1000,—
toelagen en verdere kosten vallende op het detacheeren buitenslands van twee adspirant-ingenieurs.....	"	6666,66½

B. *Amsterdam.*

één hoofdingenieur.....	f	4000,—
één ingenieur 1 ^e kl.....	"	3000,—
twee ingenieurs 2 ^e kl. à f 2000 à f 2500	"	4500,—
één adspirant-ingenieur.....	"	1000,—

C. *Hellevoetsluis.*

één hoofdingenieur.....	f	4000,—
één ingenieur 1e kl.....	"	2500,—

D. *Willemsoord.*

één hoofdingenieur.....	f	3500,—
één ingenieur 1e kl.....	"	2500,—
één ingenieur 2e kl.....	"	2500,—

INHOUD VAN HET GEDEELTE

BETREFFENDE

NEDERLANDSCH OOST-INDIE.

MINISTERIE VAN KOLONIËN.

DEPARTEMENT VAN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

	Blz.
Het Departement.....	201

Afdeeling Waterstaat, Wegen en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken.

Reglement op het beheer en toezicht over de B. O. W.....	203
Opmerking omtrent dit Reglement.....	220
Personeel van den Waterstaat, de Wegen en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken.....	221

Afdeeling Stoomwezen.

Organisatie van het Personeel voor het Stoomwezen.....	222
Besluit van den Gouverneur-Generaal, houdende reorganisatie van den dienst van het Stoomwezen.....	225

Afdeeling Post- en Telegraafdienst.

Afdeeling Spoorwegen.

A. Staatsspoorwegen.....	229
Personeel van de Staatsspoorwegen (Hoofd-Ingenieurs).....	233
B. Particuliere Spoorwegen.....	233
<i>a.</i> Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij.....	234
Directie van de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij..	235
<i>b.</i> Concessie aan D. Maarschalk, c. s.....	236
<i>c.</i> Stoomtramwegen op Java.....	236
<i>d.</i> Stoomtram op Sumatra.....	237

Afdeeling Bataviasche Havenwerken.

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor Nederlandsch Oost-Indië, dienst 1883, voor het Departement van B. O. W....	239
--	-----

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS, EEREDIENST EN NIJVERHEID.

Het Departement.....	243
----------------------	-----

Nijverheid.

Afdeeling Mijnwezen	243
Reglement op den dienst van het Grondpeilwezen	244
Personeel bij het Mijnwezen (Hoofd-Ingenieurs).....	251
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor Nederlandsch Oost-Indie, dienst 1883, voor het Departement van O. E. N....	251

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het Departement.....	252
De Marine-etablissemmenten te Soerabaja en Onrust.....	252
Regeling en samenstelling van het Korps Ingenieurs voor het vak van den Scheepsbouw in Nederlandsch-Indië	253
Fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaja.....	256
De Geographische dienst.....	256
Personeel bij de Marine-iurichtingen.....	257
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting van Nederlandsch Oost-Indië, dienst 1883, voor het Departement der Marine.....	257

NEDERLANDSCH OOST-INDIE.

MINISTERIE VAN KOLONIËN.

Minister van Koloniën: Jhr. Mr. M. W. de Brauw.

Audiëntie: Vrijdag ten 1 ure.

Secretaris-Generaal: Jhr. Mr. H. van der Wijck.

DEPARTEMENT VAN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

Het Departement.

Directeur: T. C. J. Kroesen.

Secretaris: B. Th. de Bruijn.

Tot den werkkring van het departement behooren:

a. de Waterstaat, de wegen en 's lands burgerlijke openbare werken.

b. het stoomwezen.

c. de post en telegraafdienst.

d. de spoorwegen.

e. De Bataviasche Havenwerken.

Afdeeling Waterstaat, wegen en 's lands burgerlijke openbare Werken.

Bij Koninklijk Besluit van 1873 n°. 44 (Ind. Stbl. 1874 n°. 58) gewijzigd bij dat van 1878 n°. 18 (Ind. Stbl. 1879 n°. 102) en dat van 1880 n°. 24 (Ind. Stbl. 1881 n°. 56) is, met wijziging in zooverre van het Kon. Besl. van 1864 n°. 70 (Ind. Stbl. 1865 n°. 30), de leiding van en het toezicht over den dienst van den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Ned. Indië opgedragen aan den directeur der burgerlijke openbare werken.

Met het plaatselijk en gewestelijk toezicht en beheer over 's lands Openbare Werken zijn belast de residenten (hoofden van gewestelijk bestuur). Ind. Stbl. 1877 n°. 338 art. 1.

Een gedeelte dier werken wordt toevertrouwd aan de ondergeschikte ambtenaren van bestuur (assistent-residenten, controleurs, inlandsche hoofden enz.). Zie Bijblad n°. 3301.

Het overige gedeelte wordt opgedragen aan de technische ambtenaren van den waterstaat (ingenieurs en opzichters), die daarbij de bevelen van het hoofd van het gewestelijk bestuur uitvoeren.

Bij Kon. besluit van 22 Aug. 1873 (Ind. Stbl. 1874, n°. 58) werd vastgesteld eene *Organisatie* van het *technisch personeel* van den *Waterstaat* en 's *Lands Burgerlijke Openbare Werken*.

Daardoor wordt gewijzigd het Kon. besluit van 1864 (Ind. Stbl. 1865, n°. 30), ingetrokken dat van 1865 (Ind. Stbl. 1866, n°. 10) en is sedert gewijzigd bij Kon. besluit 1881 (Ind. Stbl. n°. 56),

met betrekking tot de formatie bedoeld in Art. 2.

Wat het besluit van 1873 aangaat, verwijzen wij naar de vorige almanakken.

**Reglement op het toezicht en beheer over de
burgerlijke openbare werken ⁽¹⁾.**

[(Ind. Stbl. 1877, n°. 238).

ART. 1. Met het beheer en toezicht over 's lands burgerlijke openbare werken zijn belast de hoofden van gewestelijk bestuur. De inspecteurs staan zoowel die hoofden als den directeur der burgerlijke openbare werken ter zijde.

De ambtenaren der burgerlijke openbare werken in eenig gewest te werk gesteld, voeren de bevelen van het hoofd van het gewestelijk bestuur uit.

ART. 2. De standplaatsen van de inspecteurs zijn Batavia, Semarang en Soerabaja.

(¹) Daar de residenten, blijkens art. 1 van dit reglement, belast zijn met het beheer en toezicht over de plaatselijke en gewestelijke werken, en de technische ambtenaren de bevelen uitvoeren van deze hoofden van bestuur, geeft dit reglement aan den aanstaanden ingenieur slechts een onvolledig denkbeeld van den werkkring der ingenieurs en opzichters in Indië. Voor een meer volledig overzicht zou bekendheid worden vereischt met de talrijke instructiën aan residenten gegeven, waarvan slechts een gedeelte is gepubliceerd. Onder de gepubliceerde instructiën verdient lezing: Bijblad 3252 waarin het reglement wordt toegelicht.

Voorts Bijblad 3301 waarin de twintig categoriën van openbare werken worden vermeld (waaronder wegen, dijken, water-

De werkring van den inspecteur in de 1ste afdeeling (standplaats Batavia) strekt zich uit over de residentien Bantam, Batavia, Krawang, Preanger-Regentschappen en Cheribon.

Die van den inspecteur in de 2de afdeeling (standplaats Semarang) over de residentien Tegal, Pekalongan, Semarang, Japara, Kedoe, Bagelen, Banjoemas, Djocdjocarta, Soerakarta en Madioen.

Die van den inspecteur in de 3de afdeeling (standplaats Soerabaja) over de residentien Rembang, Soerabaja, Madoera, Pasoeroean, Probolingo, Bezoeki, Banjoewangi en Kediri.

ART. 3. De directeur der burgerlijke openbare werken kan de inspecteurs belasten met werkzaamheden buiten de afdeeling waarin zij geplaatst zijn.

ART. 4. Met uitzondering van de inspecteurs en hoofd-ingenieurs, wier standplaatsen door den Gouverneur-Generaal worden aangewezen, worden de standplaatsen van de ambtenaren der burgerlijke openbare werken door den directeur bepaald.

De reizen binnen het gewest, waarin de ambtenaren zijn werkzaam gesteld, geschieden op last of machtiging

leidingen en dammen) waarvan de uitvoering aan ambtenaren van Bestuur wordt opgedragen.

Bijblad 3338 waarin de Directeur van B. O. W. zich beklagt over de ondervonden bezwaren in het beoordeelen van ontwerpen van bruggen opgemaakt door niet-deskundigen; en wenscht dat daarbij voortaan met technische voorlichting worde te rade gegaan.

Bijblad 3439 waarin aan de residenten wordt opgedragen om nogtans aan de ambtenaren van den Watersraat zoo weinig mogelijk bemoeienis te geven met de werken bedoeld in Bijblad 3301, enz. enz.

van het hoofd van gewestelijk bestuur, onder wiens bevelen zij dienen.

De directeur bepaalt, met inachtneming van het door den Gouverneur-Generaal gestelde maximum, welke der ambtenaren van de burgerlijke openbare werken bij zijn departement geplaatst worden.

ART. 5. Aan de eerstaanwezende ingenieurs, bijgestaan door de overige ambtenaren der burgerlijke openbare werken, is onder de bevelen van de hoofden van gewestelijk bestuur de zorg opgedragen voor het onderhoud der werken, het maken van ontwerpen, het toezicht op de uitvoering van werken door aannemers en de uitvoering buiten contract van aanbesteding.

Hiervan worden, behoudens uitzondering naar gelang van plaatselijke toestanden of bijzondere redenen, uitgesloten werken van eenvoudige constructie en gemakkelijke uitvoering naar normale en speciale projecten, geleverd door het departement van burgerlijke openbare werken. Ten opzichte van de begroeting, uitvoering, vernieuwing, herstelling en het onderhouden van deze werken, wordt voor zooveel noodig door het hoofd van gewestelijk bestuur bepaald, welke de bemoeijenissen van de ambtenaren der burgerlijke openbare werken zullen zijn.

ART. 6. De eerstaanwezend ingenieur stelt het hoofd van gewestelijk bestuur steeds op de hoogte van al hetgeen op de burgerlijke openbare werken in zijn gewest betrekking heeft en doet hem de noodige voorstellen.

ART. 7. Bij ontstentenis of verhindering van den eerstaanwezend ingenieur, treedt als zoodanig op de oudste in rang der in het gewest te werk gestelde ambtenaren van de burgerlijke openbare werken.

ART. 8. De eerstaanwezend ingenieur kan over onderwerpen van zuiver technischen aard en geen betrekking hebbende of voorstellen op plannen van een of meer werken in het bijzonder, rechtstreeks correspondeeren met den directeur der burgerlijke openbare werken, mits de minuut en het te verzenden stuk voor gezien zijn geteekend door het hoofd van gewestelijk bestuur.

ART. 9. De hoofden van gewestelijk bestuur zenden aan den directeur der burgerlijke openbare werken, in den door dezen voor te schrijven vorm, eene globale opgaaf van de herstellingen, die in een jaar zullen noodig zijn, en van het daarover geraamd bedrag.

De inzending der opgaaf geschiedt uiterlijk op 15 November van het jaar, voorafgaande aan dat, waarin de begrooting van Nederlandsch-Indië aan het Opperbestuur moet gezonden worden.

Een ontwerp van de opgaaf wordt vóór de inzending onderworpen aan de beoordeeling van den betrokken inspecteur, die het ten spoedigste terug zendt, onder mededeeling van zijne opmerkingen, naar aanleiding waarvan de opgaaf zooveel noodig wordt gewijzigd of nader toegelicht.

Het advies van den inspecteur, waar zoodanig hoofdambtenaar bescheiden is, wordt bij de inzending van de opgaaf aan den directeur overgelegd.

ART. 10. Voorstellen van vernieuwingen of nieuwe werken worden door het hoofd van gewestelijk bestuur aan den directeur der burgerlijke openbare werken gezonden naar gelang de behoefte blijkt.

Zij vermelden alles wat dienen kan om de urgentie aan te toonen, voorts eene beschrijving van het werk,

voldoende om over de doelmatigheid in algemeenen zin en over het betrachten der noodige spaarzaamheid te oordeelen, eindelijk de raming der kosten.

Tevens wordt opgegeven in hoeveel jaren de uitvoering zou moeten plaats hebben, en hoeveel in elk jaar zou moeten worden besteed. Vooraf kan het hoofd van gewestelijk bestuur het advies van den inspecteur inwinnen over de doelmatigheid van het ontworpen plan en omtrent de technische bijzonderheden, ook in verband met de plaatselijke gesteldheid.

Zoo het advies is ingewonnen, wordt het bij het voorstel overgelegd.

Van alle gedane voorstellen van vernieuwingen of nieuwe werken wordt dadelijk eene beknopte kennisgeving gezonden aan den inspecteur.

Wanneer het werk bestemd is voor een diensttak, ressorteerende onder een ander departement, dan dat der burgerlijke openbare werken, geschiedt de inzending van het voorstel door tusschenkomst van eerstgemeld departement. Ingeval een voorstel strekt om te bouwen binnen den verboden kring van fortificatiën, wordt vóór de indiening in overleg getreden met de militaire autoriteit, en wordt bij het voorstel bericht gezonden van den uitslag, vergezeld, voor zooveel de vergunning tot bouwen niet wordt verleend overeenkomstig het bepaalde bij Staatsblad 1848 n°. 13, van eene situatieschets aanwijzende het bedoelde terrein, de versterking en de andere binnen den verboden kring in de nabijheid liggende lands- of particuliere gebouwen.

ART. 11. De ingekomen voorstellen worden, zoo noodig na voorafgaande gedachtenwisseling met het hoofd van gewestelijk bestuur of van een ander depar-

tement van algemeen bestuur, vóór de opmaking van het ontwerp van afdeeling VI der jaarlijksche begrooting, vergezeld van eene lijst, door den directeur der burgerlijke openbare werken gesteld in handen van den betrokken inspecteur, ten einde advies uit te brengen over de urgentie en de doelmatigheid van het voorgestelde, de betrachting van de noodige spaarzaamheid bij de raming en de in elk jaar te verwerken bedragen. Tevens wordt door den inspecteur opgegeven welke werken geen uitstel gedoogen zonder stellige benadeeling van 's Lands belangen en welke geheel of gedeeltelijk voor uitstel in aanmerking zouden kunnen of moeten komen, ook met het oog op de beschikbare werkkrachten.

Van de werken, die voor uitstel in aanmerking zouden kunnen of moeten komen, wordt de rangorde aangewezen, waarin zij naarmate van de urgentie zouden zijn te stellen.

De directeur kan de stukken door de drie inspecteurs gezamenlijk doen behandelen, al of niet in zijne tegenwoordigheid en onder zijne leiding.

ART. 12. De directeur maakt van de gegevens, in 't vorig artikel bedoeld, gebruik bij de samenstelling van het werkplan, over te leggen bij het ontwerp der begrooting.

ART. 13. Belangrijke werken van buitengewonen aard worden, in stede van bij het werkplan, bij afzonderlijk schrijven aan den Gouverneur-Generaal voorgesteld. Van de reeds ingediende of nader in te dienen voorstellen, als hier bedoeld, wordt in de toelichting der begrooting melding gemaakt.

ART. 14. Nadat het ontwerp der begrooting met het

werkplan, of een afzonderlijk voorstel door den Gouverneur-Generaal aan den Minister van Koloniën is gezonden, geeft de directeur aan de hoofden van gewestelijk bestuur bericht:

1°. in hoever hunne opgaaf omtrent de herstellingen, bij vaststelling der begrooting overeenkomstig het ontwerp, zal kunnen gevolgd worden;

2°. welke vernieuwingen of nieuwe werken in het aan den Minister gezonden werkplan of in een afzonderlijk voorstel zijn begrepen.

ART. 15. De voorstellen betreffende de uitvoering der in het vorig artikel bedoelde herstellingen, vernieuwingen of nieuwe werken, vergezeld van plannen, profils, opstanden en andere detailteekeningen, bestekken en begrootingen van kosten, worden daarna door de hoofden van gewestelijk bestuur zoo spoedig mogelijk ingediend.

De bij het voorstel over te leggen stukken dragen de handteekening van den ambtenaar der burgerlijke openbare werken, die ze opmaakte, en worden voor gezien geteekend door den eerstaanwezend ingenieur, onder wien de vervaardiger werkzaam is.

ART. 16. Op dezelfde wijze wordt gehandeld nadat tusschentijds door de Regeering besloten is om eene herstelling, eene vernieuwing of een nieuw werk te doen uitvoeren.

In spoed vereischende gevallen kan een voorstel, als bedoeld in artikel 10, dadelijk worden vergezeld van de in artikel 15 bedoelde stukken.

ART. 17. De directeur stelt de regelen vast, die gevolgd moeten worden bij de opmaking van teekeningen, bestekken en begrootingen.

ART. 18. Bij de voorstellen tot het verrichten van herstellingen of vernieuwingen wordt overgelegd een proces-verbaal van den eerstaanwezend ingenieur of een ander ambtenaar der burgelijke openbare werken, aangewezen door het hoofd van gewestelijk bestuur, bevattende eene beschrijving van den toestand en van hetgeen te verrichten is.

Het proces-verbaal wordt opgemaakt op den eed aan den lande gedaan en door den eerstaanwezend ingenieur voor gezien geteekend, wanneer het door een zijner ondergeschikten is opgemaakt.

Ingeval de uitgaaf geheel of ten deele noodig is geworden ten gevolge van verwaarloozing of van onvoldoende constructie van het werk, of van het gebruik van slechte materialen, wordt zulks omstandig in het proces-verbaal vermeld, en doet het hoofd van gewestelijk bestuur zoo noodig een voorstel omtrent de deswege te nemen maatregelen.

ART. 19. De directeur brengt de stukken, bedoeld in artikel 15, zóó tijdig bij de Regeering voor, dat met de uitvoering, nadat de noodige fondsen bij de begrooting zijn toegestaan, zonder vertraging kan worden begonnen.

ART. 20. Ingeval de begroote uitgaven voor een werk de som te boven gaan, voor het betrekkelijk jaar daarvoor uitgetrokken in het werkplan, wordt onderzocht en bij het doen van het voorstel aan de Regeering medegedeeld in hoever en op welke gronden kan worden aangenomen, dat de uitvoering van het voorstel geene overschrijding der begrooting zal ten gevolge hebben.

Wanneer er voor de bereiking van dat doel eenige

maatregel noodig wordt geacht, wordt deze mede voorgesteld.

ART. 21. Op gelijke wijze wordt gehandeld wanneer de uitvoering van een werk, niet op het werkplan voorkomende, desniettemin wordt voorgesteld, of in geval een hoofd van gewestelijk bestuur tot de uitvoering van zoodanig werk last heeft gegeven ingevolge artikel 2 der regelen van het administratief beheer (Stbl. 1875 n°. 25).

ART. 22. Binnen drie weken na afloop van elke maand zenden de hoofden van gewestelijk bestuur aan den directeur een staat van alle werken, wier uitvoering bevolen is, met vermelding:

welk bedrag aanvankelijk gerekend werd in het jaar te zullen worden verwerkt;

hoeveel sedert het begin van het jaar verwerkt is;

hoeveel naar schatting in het overblijvende deel van het jaar nog zal worden verwerkt;

hoeveel alzoo van het geraamd bedrag onverwerkt zal blijven, of met hoeveel dat bedrag zal worden overschreden.

De redenen, waarom in een jaar meer of minder wordt verwerkt dan berekend was, worden vermeld. Voor de werken, wier uitvoering is aanbesteed, wordt ingevuld het bedrag, dat de aannemer reeds kan vorderen of hem reeds uitbetaald is ten laste der begrooting van het loopende jaar, en het bedrag dat gerekend wordt, volgens de voorwaarden, voor afgeleverd werk in het overblijvende deel van dat jaar nog gevorderd te kunnen worden.

ART. 23. Zoodra blijkt dat voor een werk meer zal noodig zijn dan bij het geven van den last tot uit-

voering is beschikbaar gesteld, wordt door het hoofd van gewestelijk bestuur een voorstel ter zake gedaan, vergezeld van eene uiteenzetting der redenen, ingericht op de wijze bepaald door den directeur.

Door den directeur wordt gehandeld overeenkomstig artikel 20.

ART. 24. Zoodra mogelijk na afloop van een jaar wordt door den directeur nagegaan, en voor het einde van Januari, zoo noodig voorloopig, aan den Gouverneur-Generaal medegedeeld welke sommen gedurende het ingetreden jaar nog zullen moeten worden besteed voor werken, die gerekend waren in het afgelopen jaar te zullen worden voltooid;

bij de mededeeling wordt tevens opgegeven of en zoo ja, welke maatregelen noodig zijn om overschrijding der begrooting te voorkomen.

ART. 25. Bij de opvolging van de artikelen 20 tot en met 24 wordt in het oog gehouden, dat de begrooting alleen dan kan worden overschreden, wanneer 's lands belang bepaaldelijk schade zou lijden door het vasthouden aan de vastgestelde cijfers, en dat in dit laatste geval de Gouverneur-Generaal tijdig moet worden ingelicht en in de gelegenheid gesteld de noodige maatregelen te nemen.

ART. 26. Tijdig vóór het begin van een jaar worden door de hoofden van gewestelijk bestuur de noodige voorstellen gedaan betreffende het gewoon onderhoud der werken.

ART. 27. Voorwaarden van openbare aanbesteding worden bij alle voorstellen betreffende het onderhoud of tot uitvoering van herstellingen, vernieuwingen en nieuwe werken overgelegd, tenzij een gemotiveerd voorstel

wordt gedaan, om geen openbare aanbesteding te houden.

ART. 28. Ter uitvoering van werken buiten contract van aanbesteding worden aan de eerstaanwezende ingenieurs of aan andere ambtenaren, die door het hoofd van gewestelijk bestuur met de uitvoering zijn belast, gelden ter goeder rekening verstrekt.

De verstrekking geschiedt niet afzonderlijk voor elk werk, maar aan elk ambtenaar voor alle werken, waarbij hij betrokken is, en die te zamen komen ten laste van één artikel.

Buitengewone gevallen uitgezonderd, wordt niet meer ter goeder rekening verstrekt dan voor de behoefte van één maand wordt noodig geacht.

De gelden worden aangevuld, nadat aan hem, die de ordonnancie of het mandaat moet uitreiken, gebleken is, dat daaraan behoefte bestaat.

In geen geval mag meer geld worden verstrekt dan voor de uitvoering van het werk of de werken door de bevoegde autoriteit is toegestaan.

Het bedrag, dat verstrekt en verwerkt is boven hetgeen is toegestaan, wordt terug gevorderd van hem, die de ordonnancie of het mandaat, daarstellende de overschrijding, heeft afgegeven.

De verantwoording der verstrekte gelden geschiedt na afloop van elk kwartaal.

Binnen eene maand na afloop van een jaar wordt, hetgeen ten laste van een artikel der begrooting in dat jaar meer is ontvangen dan uitgegeven, teruggestort.

Van de uitgaven voor elk werk wordt boekgehouden op de wijze door den directeur te bepalen, zoodanig, dat ten allen tijde het bedrag der voor een werk gedane uitgaven kan worden nagegaan.

ART. 29. Bij de uitvoering van elk werk buiten contract van aanbesteding moet ter plaatse eene opgaaf aanwezig zijn van al de materialen voor dat werk aangevoerd, en van het getal werklieden — afzonderlijk naarmate zij verschillende betaling krijgen — dat elken dag aanwezig is of geweest is.

Zij, die deze opgaaf raadplegen, houden tevens daarvan aantekening, ten einde zich later te kunnen overtuigen van de juistheid der verantwoording.

ART. 30. De ambtenaar met de uitvoering belast ziet toe op de levering van artikelen voor werken, die buiten contract van aanbesteding worden geleverd.

De aanschaffing van artikelen buiten contract van aanbesteding geschiedt door den eerstaanwezenden ingenieur of een ander ambtenaar met de uitvoering van het werk belast, ten ware zij door het hoofd van gewestelijk bestuur in bijzondere gevallen aan een ander mocht worden opgedragen.

ART. 31. Na voltooiing van een werk buiten contract van aanbesteding, wordt door het hoofd van gewestelijk bestuur beslist of de overgebleven materialen en de niet gebruikte afbraak zullen worden bewaard of dadelijk voor een ander werk bestemd, dan wel in het openbaar verkocht zullen worden.

De opgaaf geschiedt reeds vroeger wanneer vóór den afloop van het werk blijkt, dat materialen of afbraak niet voor het werk zullen worden gebruikt.

Bij het proces-verbaal van opneming, bedoeld in artikel 32 en volgende, wordt een lijst van de voorwerpen overgelegd, aanwijzende de daaraan gegeven bestemming en de geschatte waarde.

Wanneer de totale waarde *f* 500 te boven gaat,

wordt de openbare verkoop niet bevolen dan op machtiging van den directeur.

Het resultaat van elken openbaren verkoop wordt aan dezen medegedeeld, door toezending van een extract uit de vendurol.

ART. 32. Al de voltooide herstellingen, vernieuwingen en nieuwe werken op Java en Madoera, waarvoor meer dan *f* 3000 is toegestaan, worden door den inspecteur opgenomen.

Van zijne bevinding maakt hij, op den eed aan den lande gedaan, een proces-verbaal op, vermeldende zijne bevinding ten aanzien van de opvolging van het bestek en de gegeven voorschriften, de deugdzaamheid der gebezigde materialen en van het werk.

De opneming van werken, waarvoor minder dan *f* 3000 is toegestaan, geschiedt als in artikel 35 is omschreven.

Voor hetgeen buiten contract van aanbesteding is uitgevoerd wordt, mede op den eed aan den lande gedaan, de verklaring afgelegd: dat de inspecteur zich, zooveel dit mogelijk is, overtuigd heeft, dat al de in rekening gebrachte materialen voor het werk zijn gebruikt, dat de opgebrachte dagloonen werkelijk en nuttig zijn besteed en in het algemeen dat er geenerlei som in rekening is gebracht, die niet ten dienste van het werk is besteed en noodig was; eindelijk: dat er geene aanleiding is gevonden om eenige onregelmatigheid of onjuistheid in de verantwoording te constateeren of te vermoeden.

Kunnen deze verklaringen niet worden afgelegd, dan worden de redenen omstandig medegedeeld.

ART. 33. Voltooide gedeelten van belangrijke werken, die, om hunne ligging beneden den beganen grond,

bezwaarlijk na afloop van het geheele werk zouden zijn te beoordeelen, worden afzonderlijk opgenomen.

ART. 34. De hoofden van gewestelijk bestuur doen, onder overlegging van de vereischte stukken, aan de inspecteurs tijdig mededeeling van de voltooiing van het geheel of van het gedeelte, dat afzonderlijk moet worden opgenomen.

ART. 35. Buiten Java en Madoera geschiedt de opneming, in de artikelen 32 en 33 bedoeld, op den daarbij aangewezen voet, door eene commissie van twee zooveel mogelijk deskundige personen, door het hoofd van gewestelijk bestuur benoemd.

De commissie wordt in het bezit gesteld, van al de teekeningen, begrootingen, plannen en de verantwoording der gelden, en ontvangt van het personeel der burgerlijke openbare werken de noodige inlichtingen.

ART. 36. De processen-verbaal, bedoeld bij de artikelen 32, 33 en 35, worden in duplo opgemaakt en door het hoofd van gewestelijk bestuur, zooveel noodig onder bijvoeging van opmerkingen, aan den directeur gezonden, die een exemplaar aan de algemeene rekenkamer overlegt.

ART. 37. De opnemingen ontheffen den ambtenaar, met het toezicht op of de uitvoering van het werk belast geweest, niet van verantwoordelijkheid.

Art. 38. Wanneer bij de processen-verbaal, afwijkingen van de gearresteerde plannen zijn geconstateerd, die:

- 1^e geene verhooging aan uitgaven ten gevolge hadden,
- 2^e geene verandering van de inrichting of de uitgestrektheid van het werk betreffen,
- 3^e niet bestaan in het gebruik van andere materialen,
- 4^e niet te kort doen aan de soliditeit of deugdzaam-

heid, kan hierin door den directeur worden berust.

Van zijne beschikkingen, waaruit de berusting blijkt, wordt driemaandelijks aan den Gouverneur-Generaal kennis gegeven door middel van een staat.

ART. 39. De directeur regelt de inzending van inventarissen van gereedschappen, instrumenten en bureau-meubilair.

ART. 40. De inspecteurs staan den directeur en de hoofden van gewestelijk bestuur ter zijde, met het doel om zooveel mogelijk te waken:

dat de werken behoorlijk worden onderhouden en dat het daarvoor toegestane geld doelmatig worde besteed;

dat de noodige herstellingen naar behooren geschieden;

dat niet onder den naam van herstelling geschiede, wat niet noodzakelijk of met het oog op de beschikbare fondsen niet urgent is;

dat geene vernieuwingen of nieuwe werken worden ondernomen dan die in hun geheel noodig en met het oog op de beschikbare fondsen urgent zijn;

dat gepaste zuinigheid worde betracht bij het ontwerpen en uitvoeren, en dat de toegestane gelden doelmatig worden besteed;

dat aan de meest urgente werken de voorrang worde verzekerd;

dat bij het maken van een werkplan rekening worde gehouden met de beschikbare krachten en plaatselijke omstandigheden;

dat de gearresteerde plannen en de gegeven voorschriften worden gevolgd;

dat de uitvoering van herstellingen, vernieuwingen en nieuwe werken in elk opzicht deugdelijk zij;

dat de toegestane gelden alleen worden gebezigd voor het doel, waarvoor zij worden verstrekt;

dat de verantwoording van verstrekte gelden naar waarheid geschiede.

ART. 41. Behalve den tijd, die noodig is voor de uitoefening van toezicht te hunner standplaats en tot het verrichten van zoodanige werkzaamheden als eigenaardig daar geschieden, zijn zij op reis en bezoeken zij 's lands gebouwen en werken, ook die, waaraan niet wordt gearbeid.

Zij verzamelen ter plaatse tevens de gegevens, die noodig zijn om een advies uit te brengen over de opgaaf bedoeld in artikel 9 en over voorstellen tot uitvoering van werken.

Bij elk bezoek aan de in uitvoering zijnde werken gaan zij in bijzonderheden na: of het werk in allen deele naar behooren wordt verricht; bij uitvoering buiten contract van aanbesteding, speciaal of van de beschikbare middelen wordt gebruik gemaakt, of niet meer materialen zijn aangevoerd dan noodig zijn; of de aangevoerde materialen, voor zoover zij niet meer aanwezig zijn, voor het werk zijn gebruikt; of de sommen, blijkens de stukken uitgegeven, werkelijk voor het werk zijn besteed en noodig waren; en of met de toegestane som het werk kan worden voltooid.

ART. 42. Elke ontdekte onregelmatigheid en in het algemeen hetgeen minder wenschelijk of afkeuringswaardig voorkomt in het beheer en de uitvoering der openbare werken, wordt dadelijk ter kennis gebracht van het hoofd van gewestelijk bestuur.

Onder de aandacht van dezen worden mede gebracht

de maatregelen, die den inspecteur ten opzichte van bepaalde werken nuttig voorkomen.

Voorstellen van meer algemeene strekking worden aan den directeur gedaan.

ART. 43. Aan degenen, die met het toezicht op de uitvoering van werken of met de uitvoering van werken buiten contract van aanbesteding zijn belast, worden de noodige wenken en inlichtingen gegeven.

ART. 44. Maandelijks wordt den directeur een overzicht gezonden van hetgeen is verricht, van de in artikel 42 bedoelde mededeelingen aan de hoofden van gewestelijk bestuur en van de wenken aan ambtenaren in het vorig artikel bedoeld, een en ander over de afgelopen maand, zoomede van het gevolg, dat deze mededeelingen of wenken en die van vorige maanden hebben gehad.

ART. 45. Ingeval de inspecteur het noodig acht zich op eene inspectiereis te doen vergezellen door een ambtenaar der burgerlijke openbare werken binnen het gewest, waarin deze is geplaatst, treedt hij dienaangaande in overleg met het hoofd van gewestelijk bestuur.

Wanneer tusschen dat hoofd en den inspecteur geen overeenstemming bestaat, wordt de zaak onderworpen aan de beslissing van den directeur.

ART. 46. De inspecteur kan inzage nemen van al de in een gewest aanwezige stukken betrekkelijk de uitvoering der burgerlijke openbare werken.

Wanneer de dienst het toelaat, worden zij hem op zijn verzoek ten gebruike afgestaan.

ART. 47. Behalve door de hoofden van gewestelijk bestuur, wordt ook door de inspecteurs in den loop van de maand Januari eene beoordeeling ingezonden

van de geschiktheid en den ijver van de ambtenaren der burgerlijke openbare werken, die in het afgelopen jaar in hunne afdeeling waren geplaatst, met opgaaf, wie hunner voor bevordering in aanmerking kunnen komen, wie niet.

ART. 48. De ambtenaren der burgerlijke openbare werken hebben ten allen tijde toegang tot de landsgebouwen, die binnen den kring hunner werkzaamheden liggen, doch vallen de bewoners zoo min mogelijk lastig, en geven, als het kan, steeds vooruit kennis van hunne komst.

ART. 49. Dit reglement is niet van toepassing op spoorwegen en op de Bataviasche havenwerken.

Als staande in nauw verband met het voorafgaande Reglement, volgt de onderstaande opmerking:

Nadat eindelijk de schadelijke gevolgen van het Reglement op Openbare Werken (Ind. Stbl. 1877 n°. 238) en de daarmede in verband staande circulaires, tot ontwerping en uitvoering van openbare werken door *niet* technisch personeel, aan de regeering overvloedig gebleken waren, is bij Gouvernements-besluit van 4 Maart 1882 n°. 12 aan deze proefneming ten laatste een einde gemaakt. Hoezeer bedoeld Reglement en de daarmede in verband staande besluiten niet zijn ingetrokken, zijn zij door het besluit van 4 Maart 1882 n°. 12 nogtans feitelijk onschadelijk gemaakt. Dit besluit bepaalt dat alleen dan de zorg voor openbare werken aan niet-technische ambtenaren kan worden opgedragen, wanneer de drie volgende omstandigheden samenloopen:

1°. Indien de krachten van het technisch personeel

te kort schieten of wel het gebruik van dit personeel door de afgelegenheid van het werk of om andere redenen te duur zou zijn.

2°. Ingeval de bemoeienis met het beoogde werk niet strekt ten nadeele van den gewonen dienst van de landsdienaren, niet behoorende tot het korps der ambtenaren van de openbare werken, die er mede worden belast.

3°. als die personen voor het hun op te dragen werk geschikt zijn.

Zullende de residenten, aldus eindigt het besluit, omtrent het bestaan der voorwaarden van ongenoegzaamheid der krachten van het personeel der B. O. W. en van de geschiktheid der met de uitvoering te belasten personen beslissen, na te zijn voorgelicht door den eerstaanwezend Ingenieur.

**Personeel van den Waterstaat, de Wegen en
's Lands Burgerlijke Openbare Werken.**

Hoofd-Ingenieurs der 1^e klasse.

M. J. Schram.	P. J. Siedenburgh.
R. C. van der Palm.	F. H. van Egmond.
S. Verburgh.	A. M. S. Hogerwaard.

Hoofd-Ingenieurs der 2^e klasse.

J. W. P. Kennis.	H. Wakkie.
C. Gast.	J. A. de Gelder.
H. J. Roeland.	

Afdeeling Stoomwezen.

Het bureau, waarin de aangelegenheden van den dienst van het Stoomwezen behandeld worden, maakt een deel uit van dit departement onder de benaming van »Afdeeling Stoomwezen» en staat onder de leiding van een hoofdambtenaar, die den titel heeft van »Hoofd-Ingenieur, Chef der Afdeeling Stoomwezen,»

Voor het personeel van den algemeenen dienst bij het Stoomwezen zie men Ind. Stbl. 1874 n°. 116.

Het reglement, regelende het toezicht op het gebruik van stoomtoestellen in Ned.-Indië, is opgenomen in Ind. Stbl. 1873 n°. 218 en gewijzigd bij art. IV van Ind. Stbl. 1879 n°. 213 en Ind. Stbl. 1881 n°. 125. Zie voorts in Ind. Stbl. 1866 n°. 146 de bepalingen, ter verzekering van de goede orde en de openbare veiligheid, bij de uitoefening der stoomvaart hier te lande, zoomede Bijblad 3243, waarbij wordt aangegeven wie als de gebruikers van een stoomketel behooren te worden beschouwd.

De bepalingen voor het afleggen van het examen voor Ingenieur van het Stoomwezen zijn vastgesteld bij Ind. Stbl. 1874 n°. 70.

Wij laten hier volgen de twee besluiten opgenomen in Ind. Stbl. 1874 n°. 116 en in Ind. Stbl. 1874 n°. 70.

Organisatie van het personeel voor het Stoomwezen.

Kon. Besluit van 13 December 1873 (Ind. Stbl. 1874 n°. 70) houdende bepalingen zoo op de benoem-

baarheid tot technisch Ambtenaar bij den algemeenen dienst van het stoomwezen, als ten aanzien van de voordeelen en verplichtingen verbonden aan de uitzending uit Nederland van technisch personeel voor dien dienst.

ART. 1. Tot Ingenieur van het Stoomwezen in Nederlandsch-Indië zijn benoembaar zij, die hebben afgelegd een voldoende examen, dat omvat:

- a.* grondige kennis van de Nederlandsche taal;
- b.* de wiskunde, voor zoover deze wordt gevorderd bij het examen B, bedoeld bij art. 64 der wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), houdende regeling van het middelbaar onderwijs;
- c.* de beginselen van de theoretische en toegepaste mechanica waaronder ook de leer van den wederstand der bouwstoffen;
- d.* de natuur- en scheikunde en hare voornaamste toepassingen, inzonderheid de leer der dampen;
- e.* kennis van werktuigen, bijzonder theoretische en praktische kennis der stoomketels en stoomwerktuigen;
- f.* theoretische en praktische kennis der materialen, waaruit stoomketels worden gemaakt;
- g.* het werktuigkundig teekenen, bijzonder het teekenen van stoomketels;
- h.* kennis van de wet, regelende het toezicht op en het gebruik van stoomtoestellen en van de verordeningen ter uitvoering daarvan, zoo in Nederland als in Nederlandsch-Indië.

De commissiën tot het afnemen van het examen worden benoemd in Nederland door onzen Minister van Koloniën, in Nederlandsch-Indië volgens voorschriften uit te vaardigen door den Gouverneur-Generaal.

ART. 2. Van het afleggen van het in art. 1 omschreven examen zijn vrijgesteld:

1°. Zij, die in het bezit zijn van een diploma van werktuigkundig Ingenieur, verkregen aan eene van 's Rijks instellingen.

2°. Zij, die tijdens de afkondiging van dit besluit, reeds in het bezit waren van eene akte van bekwaamheid als Ingenieur van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië, bedoeld bij art. 8 der bepalingen, vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, dd. 21 Augustus 1864 n°. 9 (Ind. Stbl. 123).

ART. 3. Naar gelang van de behoefte wordt door onzen Minister van Koloniën het vereischte technisch personeel voor het stoomwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal.

ART. 4. Aan de uitzending uit Nederland zijn verbonden de volgende voordeelen:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 100,— 's maands ingaande met den dag van inscheping naar Batavia, waarop vóór het vertrek uit Nederland, een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

b. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 2500,—

c. overtocht naar Batavia als gouvernementspassagier der eerste klasse.

ART. 5. Het door onzen Minister van Koloniën voor den dienst van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te stellen technisch personeel, moet zich schriftelijk verbinden tot de onverwijlde teruggave aan 's lands kas in Nederlandsch-Indië van alle gelden, welke aan hetzelfde en

te zijnen behoefte zullen zijn voldaan, zoo wegens kosten van opleiding voor den dienst in Indië, zoo daarvoor uit 's lands kas is bijgedragen, als ter zake der gratificatie voor uitrusting en overtocht naar Batavia, bijaldien het binnen den tijd van vijf jaren na zijn aankomst op Java, anders dan ten gevolge van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's Gouvernementsdienst wordt ont-
slagen.

ART. 6. De bepalingen van dit besluit treden in werking, enz.

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 1874 (Ind. Stbl. 116) houdende reorganisatie van den dienst van het Stoomwezen.

EERSTE GEDEELTE.

ART. 1. Personen van een goed zedelijk gedrag kunnen op hun verzoek tot het Ingenieurs-examen, bedoeld bij Ind. Stbl. 1874, n°. 70, worden toegelaten.

Zij wenden zich tot dat einde:

a. indien zij in 's lands dienst zijn, door tusschenkomst van hun onmiddellijken chef;

b. indien zij niet in dienst van den lande zijn, door tusschenkomst van het hoofd van het burgerlijk beheer in het gewest hunner inwoning,

bij een behoorlijk gezegeld verzoekschrift en onder overlegging van een personeelen beschrijvingsstaat en van een door de bevoegde plaatselijke autoriteit afgegeven bewijs van goed gedrag, tot den Directeur der

Burgerlijke Openbare Werken, die, indien er geen bedenkingen tegen bestaan, hun de gelegenheid tot het afleggen van het examen aanwijst.

ART. 2. Indien de adspiranten niet slagen in het examen, wordt hun telkenreize na verloop van een jaar na de dagteekening van het laatst afgelegd examen, daarvoor nader de gelegenheid aangewezen, mits zich daartoe anmeldende op de wijze bij art. 1 voorgeschreven.

ART. 3. De examina, bij de voorgaande artikelen bedoeld, worden slechts eenmaal in het jaar en wel in de tweede helft van de maand Maart afgenomen op de hoofdplaats Batavia door eene daartoe voor elk geval door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken bijeen te roepen commissie.

ART. 4. De bij het vorig artikel bedoelde commissie bestaat uit drie leden.

Het voorzitterschap wordt bekleed door den hoogsten, en bij gelijkheid in rang, door den oudsten in rang van de leden der commissie.

ART. 5. Het examen geschiedt naar den aard der vakken mondeling of schriftelijk; dat gedeelte van de verschillende vakken, hetwelk voor een practisch onderzoek naar de bekwaamheden van den aspirant vatbaar is, wordt zooveel doenlijk practisch behandeld.

ART. 6. Van het afgelegd examen wordt opgemaakt een proces-verbaal *in duplo*, waarin de meerdere of mindere bekwaamheid van den aspirant in elk der bij het programma vermelde vakken wordt omschreven.

Aan het slot bevat dat proces-verbaal de verklaring of de aspirant *al* dan *niet* aan het examen heeft voldaan.

Een exemplaar van dat proces-verbaal blijft berusten ten bureele van den Ingenieur, die de commissie van examinatie heeft gepresideerd; het andere wordt opgezonden aan den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken.

ART. 7. Indien de adspirant een voldoende examen heeft afgelegd, wordt hem eene akte van bekwaamheid als Ingenieur van het Stoomwezen afgegeven.

ART. 8. De akte, in het voorgaand artikel bedoeld, wordt opgemaakt overeenkomstig het na te melden model en geschreven op een zegel van *één gulden* en voorts onderteekeend door al de leden van de commissie van examinatie en gecontrasigneerd en voor de afgifte goedgekeurd door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken.

ART. 9. De in de voorgaande artikelen vermelde akten geven geenerlei aanspraak op plaatsing van den Ingenieur in 's lands dienst, zij strekken slechts tot aanbeveling in verband tot de aanspraken van anderen en met de in het algemeen op de aanstelling van Ingenieurs voor het Stoomwezen in Nederlandsch-Indië van kracht zijnde bepalingen.

Het *model* van de akte van bekwaamheid wordt hier, als van minder belang zijnde, weggelaten.

TWEEDE GEDEELTE.

(Krachtens machtiging des Konings.)

a. met intrekking van het besluit van 3 Februari 1861 n°. 51, (Ind. Stbl. 2), het personeel bij de afdeling „Stoomwezen” van het Departement van Bur-

gerlijke Openbare Werken samen te stellen, als volgt:

Een Hoofd-Ingenieur, op een jaarlijksch tractement van	f 12000,— tot f 14400,—
Een Ingenieur der 1 ^e klasse, op een jaarlijksch tractement van	» 9000,—
Een Ingenieur der 2 ^e klasse, op een jaarlijksch tractement van	» 6000,—
Een Ingenieur der 3 ^e klasse, op een jaarlijksch tractement van	» 3900,—
Een Tweede Kommies op een jaarlijksch tractement van	» 2640,—

met bepaling, dat de periodieke tractementsverhoogingen van den Hoofd-Ingenieur van het minimum tot het maximum met f 50,— 's maands, na ommekomst van elke drie jaren ingaan;

b. de volgende jaarlijksche uitgaven voor genoemde afdeeling toe te staan:

Bezoldiging van minder personeel	» 1690,—
Aanschaffing van schrijf- en teekenbehoeften »	450,—
Reis-, verblijf- en transportkosten	» 5500,—
Bureauhuur	» 600,—

DERDE GEDEELTE.

De Hoofdingenieur, chef der afdeeling stoomwezen van het Departement der Burgerlijke Openbare Werken, blijft gevestigd te Batavia, en aan den Directeur van evengemeld Departement wordt de bevoegdheid toegekend om, op voorstel van genoemden Hoofd-

ingenieur, de standplaatsen van de Ingenieurs der 1^e, 2^e en 3^e klasse van het stoomwezen te regelen.

S. L. Huizer, Hoofdingenieur bij het stoomwezen.

Afdeeling Post- en Telegraafdienst.

Wat deze afdeeling van het Departement van B. O. W. betreft, zie men den Regeerings-Almanak voor Nederlandsch-Indië, 1883.

Afdeeling Spoorwegen.

A. Staatsspoorwegen.

Nadat door de wet van 1875 (Ind. Stbl. n°. 141) was beslist, dat een aanvang zou worden gemaakt met den aanleg van spoorwegen op Java voor rekening van den Staat en wel dadelijk met den bouw eener lijn ter verbinding van Soerabaja, Pasoeroean en Malang, en met het doen van opnemingen elders op Java, werd in verband met den afloop van de ter zake plaats gehad hebbende opnemingen bij de wet van 1878 (Ind. Stbl. n°. 201) en van 1880 (Ind. Stbl. n°. 138) bepaald, dat mede voor rekening van den Staat zullen worden aangelegd spoorwegen ter verbinding van Sidho-Ardjo (in de lijn Soerabaja-Pasoeroean) met Madioen en Soerakarta met een zijtak naar Blitar en ter verbinding van Tandjong-Priok of van eenig punt der lijn Batavia-Buitenzorg met Tjitjalengka en de vlakte van Bandong.

Als een gevolg van de uitbreiding, welke aan het stelsel van staatsspoorwegbouw op Java werd gegeven, kwam de formatie van het personeel voor den algemeenen dienst en den dienst der staatsspoorwegen op Java tot stand bij Kon. Besl. van 1878 (Ind. Stbl. n°. 234), gewijzigd bij Kon. Besl. van 1880 (Stbl. n°. 195) en wel in dier voege, dat daaraan ook het doen van opnemingen voor nieuwe spoorwegverbindingen, zoodat het toezicht op de particuliere spoorwegen kan worden opgedragen.

De overdracht van dit toezicht op de particuliere spoorwegen met stoom als beweegkracht en op de daarbij in gebruik zijnde stoomtoestellen en rollend materiaal had plaats bij ordonnantie van 1879 (Stbl. n°. 213) zoodat dit toezicht sedert 19 Aug. 1879 onder de bevelen van den Inspecteur-Generaal, chef van den dienst gekomen is. Deze staat aan het hoofd van den geheelen dienst der staatsspoorwegen op Java als hoofdamtenaar met bovengenoemden titel.

De exploitatie der Staatsspoorwegen op Java wordt onderscheiden in die der Oosterlijnen en Westerlijnen, of de lijnen ten Oosten en ten Westen van Soerakarta. Voor het personeel der exploitatie van de Oosterlijnen is voorloopig, tot zoolang de lijnen niet verder dan tot Kertosono in exploitatie zijn, eene formatie vastgesteld bij Stbl. 1880 n°. 52. ⁽¹⁾

(1) Eene nieuwe formatie, waarbij gerekend is op personeel, dat noodig zal wezen, wanneer de gezamenlijke Oosterlijnen tot Madioen en Soerakarta, lang pl. m. 450 K. M., in exploitatie zal zijn gekomen, is in overweging.

Van de Oosterlijnen kwamen achtereenvolgens in exploitatie de trajecten:

Soerabaja-Pasoeroean	16 Mei 1878,
Bangil-Sengon	1 Nov. 1878,
Sengon-Lawang	1 Mei 1879,
Lawang-Malong	20 Juli 1879,
Sidhoardjo-Modjokerto	16 Oct. 1880,
Modjokerto-Sembong	27 Febr. 1881,
Sembong-Kertosono	25 Juni 1881,
Kertosono-Kediri (zijtak)	13 Aug. 1881,
Kertosono-Ngandjoek	1 Oct. 1881,
Ngandjoek-Madioen	1 Juli 1882,

zoodat nu in het geheel 281,187 K. M. der Oosterlijnen in exploitatie zijn, terwijl nog in aanleg zijn de trajekten Soerakarta-Madioen, Kediri-Blitar en Pasoeroean-Probolinga.

Voor den dienst der exploitatie der Westerlijnen is voorloopig voor het traject Buitenzorg-Soekaboemi eene formatie voor het personeel vastgesteld bij Ind. Stbl. 1881 n°. 24.

Van de Westerlijnen kwam den 5den October 1881 een klein gedeelte, nl. van Buitenzorg naar Tjitjoe-roek ter lengte van 26,304 K. M. in exploitatie, terwijl den 21sten Maart j.l. het daaropvolgende gedeelte tot Soekaboemi, lang 30,399 K. M. voor het publiek verkeer werd geopend. Wordt geen bijzondere tegenspoed ondervonden, dan zal het gedeelte Soekaboemi-Tjandjoer (bijna 39 K. M.) omstreeks 1 Jan. 1883 voor het publiek verkeer open gesteld kunnen worden.

Ontworpen en opgenomen zijn de trajecten Tjitjalingka-Tjilatjap, met een zijtak naar Garoet en Tjilatjap-

Djocdjokarta. (¹)

De opnemingen tot verbinding van Djocdjokarta met Ambarawa over Magelang worden voortgezet. De Indische Regeering heeft bepaald, dat een voorontwerp zal worden opgemaakt omtrent eene rechtstreeksche spoorwegverbinding tusschen Magelang en Poerworedjo, welke wellicht de voorkeur zou verdienen boven eene lijn van Magelang naar Djocdjokarta.

De verkenning van het terrein oostelijk van Probolinggo tot Panaroekan in de residentie Bezoeki, waarvan het vorige verslag gewaagde, leverde het resultaat op, dat eene spoorwegverbinding tusschen die beide plaatsen door de binnenlanden ten Zuiden van het Janggebergte de voorkeur verdient boven een spoorweg langs de Noordkust. De opnemingen voor den eventueelen aanleg van zoodanigen spoorweg zijn echter, in verband met meer spoedeischende werkzaamheden, voorloopig achterwege gelaten.

Omtrent de indemniteit voor reis- en verblijfkosten en veldwerk Ind. Stbl. 1879 nos. 142 en 170, 1880 n°. 86 en voor ambtenaren der exploitatie, Ind. Stbl. 1881 n°. 46.

Omtrent het recht om daggeld te declareeren door uit Nederland gezonden ambtenaren in afwachting van de aanwijzing hunner standplaats, zie Ind. Stbl. 1879 n°. 308, aangevuld bij Ind. Stbl. 1882 n°. 186.

Omtrent het in rekening brengen bij definitieve benoeming van dienstdtijd als tijdelijk ambtenaar bij de exploitatie der staatsspoorwegen doorgebracht, zie Ind.

(¹) In hare zitting van 22 November 1882 heeft de Tweede Kamer een amendement aangenomen, strekkende tot weigering van het door de regeering aangevraagd bedrag voor de lijn Soerabaija-Oedjong.

Stbl. 1879 n°. 311.

Wat de organisatie van het personeel voor den dienst en den aanleg der staatsspoorwegen op Java betreft, verwijzen wij naar de vorige almanakken.

Personeel van de Staatsspoorwegen.

Inspecteur-generaal, chef van den dienst.

H. G. Derx.

Hoofd-Ingenieurs.

J. K. Kempees.

J. J. Dijkstra.

J. W. IJzerman.

J. C. Schippers.

Hoofd-Ingenieur-werktuigkundige.

.....

L. Th. ten Hones, *chef der exploitatie van de oosterlijnen.*

A. C. Uljee, » » » » » *westerlijnen.*

B. Particuliere Spoorwegen.

Zie omtrent het toezicht van Regeeringswege uitgeoefend op de door particulieren aangelegd of geëxploiteerd wordende spoorwegen het hierboven medegedeelde onder staatsspoorwegen.

Omtrent vergoedingen voor reis- en verblijfkosten aan de ambtenaren, belast met het toezicht op de particuliere spoorwegen, zie Ind. Stbl. 1879 n°. 214.

Bij Ind. Stbl. 1871 n°. 113 zijn de bepalingen op het bezigen van beweegbare of tijdelijke spoorbanen vastgesteld.

a. Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 28 Augustus 1862 n°. 1 werd aan de Heeren W. Poolman c. s. concessie verleend voor den aanleg van een spoorweg van Semarang langs Soerakarta naar Djocdjokarta, met een zijtak van Kedong-Djatti naar Willem I, 202 K. M. lang. Deze concessie, goedgekeurd bij Kon. Besluiten van 10 Maart en 16 Juni 1863 n°s. 1 en 38 en, voor zooveel noodig, bekrachtigd bij de wet van 6 Juli 1863 (Ind. Stbl. n°. 116) en later gewijzigd bij de wet van 10 April 1869 (Ind. Stbl. 52), is vervolgens overgegaan op de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, waarvan de oprichting is goedgekeurd bij Kon. Besluit van 17 September 1863 n°. 37.

Aan voornoemde maatschappij werd tevens concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van een spoorweg tusschen Batavia en Buitenzorg, 58 K. M. lang, welke concessie voor zooveel noodig werd bekrachtigd bij het Kon. Besluit van 22 Juli 1868 n°. 83 en de wet van 10 April 1869 (Ind. Stbl. 52). De voorwaarden van beide concessiën zijn opgenomen in de Bijbladen n°s. 3296 en 3424.

Bij Kon. Besluit van 5 September 1864 n°. 61 (Ind. Stbl. n°. 178), gewijzigd bij dat van 20 Januari 1876 n°. 11 (Ind. Stbl. n°. 82) is bepaald, dat de resident van Semarang en de secretaris van dat gewest, ambts-halve respectievelijk zijn: commissaris van het gouvernement en zijn plaatsvervanger bij het plaatselijk comité van het bestuur der maatschappij in Indië.

Behoudens goedkeuring door de Wetgevende Macht werd in het afgelopen jaar met de Ned. Ind. Spoor-

wegmaatschappij eene overeenkomst gesloten, waarbij zij den spoorweg van Batavia naar Buitenzorg voor f 6,000,000,— aan den Staat verkocht. De regeering had eerst getracht de maatschappij over te halen om zich te belasten met de exploitatie van den staatsspoorweg tusschen Batavia en de haven te Tandjong-Priok, maar toen het gebleken was, dat te dier zake geen voor beide partijen aanneemlijke regeling te maken viel, achtte zij de bedoelde overeenkomst noodig, om de ongelegenheden te ontgaan, die konden voortvloeien uit de exploitatie door den Staat van twee door eene particuliere lijn gescheiden spoorwegen, waarvan de eene, slechts enkele K. M. lang, niet dan met onevenredig hooge kosten zelfstandig geëxploiteerd zou kunnen worden.

Het wetsontwerp tot bekrachtiging van de hoofdovereenkomst werd echter in de zitting van 8 Dec. 1881 door de Eerste Kamer der Staten-Generaal verworpen. Een nader overleg met de Spoorwegmaatschappij, ten einde door eene andere schikking de gevreesde ongelegenheden te voorkomen, heeft voorts hands tot geen resultaat geleid.

Directie van de Ned.-Indische Spoorweg- Maatschappij.

J. van Swieten, regeerings-commissaris in Nederland.

Raad van beheer :

J. Groll, *voorzitter.*

G. C. Daum.

De resident van Semarang, regeerings-commissaris in Ned.-Indië.

Comité van Bestuur:

A. Oltmans, *voorzitter.*

J. J. M. Everts, }
A. J. Pool, } *leden.*

b. Concessie is in de maand October 1882 verleend aan D. Maarschalk c. s. voor de volgende trajecten:
van Tegal naar Palapoelang, met een' zijtak naar Pangka, 24 K. M. lang, verder van Cheribon naar bovengenoemde lijn en van Pangka naar Semarang, 232 K. M. lang.

c. Stoomtramwegen op Java. ⁽¹⁾

In 1881 is concessie verleend:

1. aan J. F. Dijkman c. s. om, voor zooveel mogelijk over den gouvernements-postweg, eene stoomtramverbinding aan te leggen en te exploiteeren tusschen Semarang en Joana. (Besluit van 18 Maart n°. 5). ⁽²⁾

2. aan de firma Dummler en Co. om een stoomtramweg aan te leggen en te exploiteeren door de stad Batavia en tusschen die plaats en Meester-Cornelis. (Besluit van 30 Maart n°. 38). ⁽³⁾

In 1882:

⁽¹⁾ Op den aanleg en de exploitatie van Stoomtramwegen in Ned. Indië is nog geen algemeen reglement ingevoerd.

⁽²⁾ De concessie aan Dijkman c. s. is overgegaan op eene naamlooze vennootschap, «de Semarang-Joana Stoomtram-Maatschappij». De lijn is in aanleg.

⁽³⁾ De verleende vergunning aan de firma Dummler en Co. is overgedragen aan de Ned. Ind. Tramweg-Maatschappij.

3. aan A. A. W. Brewer te Batavia tot het aanleggen en exploiteeren van een stoomtramweg ter lengte van $\pm$ 20 K. M. van de haven te Pasoeroean door de stad (zooveel mogelijk langs den postweg) naar de dessa Banjoebiroe (Besluit van 15 April n°. 15).

Bij Ind. Stbl. n°. 132 zijn in de laatstelijk uitgevaardigde regeling betreffende het toezicht op de particuliere spoorwegen (Ind. Stbl. 1879 n°. 214) eenige wijzigingen gebracht met het doel om op Java het toezicht op stoomtramwegen (spoorwegen met stoom als beweegkracht, waarop vervoer plaats heeft met snelheden van 15 K. M. per uur of minder), van den dienst der Staatsspoorwegen over te brengen op de hoofden van gewestelijk bestuur en, voor zooveel het gebruik van stoomketels betreft, op den dienst van het stoomwezen, alles onder de bevelen van den directeur der B. O. W.

d. Stoomtram op Sumatra.

In exploitatie is de lijn van Oleh-leh naar Kotta-Radja, terwijl men bezig is met den aanleg van Kotta-Radja naar Glékambing.

Afdeeling Bataviasche Havenwerken.

Bij de Indische begrooting voor 1877 werden door de wetgevende macht in Nederland middelen aangewezen tot den aanleg door den Staat in eigen beheer van eene zeehaven voor Batavia te Tandjong-Priok en van een' spoorweg en scheepvaartkanaal tusschen die haven en de hoofdplaats Batavia.

De leiding van en het beheer over den bouw dezer werken is opgedragen aan een' Ingenieur (hoofdingenieur) der B. O. W., overeenkomstig de instructie voor dezen, vastgesteld bij het besluit van 13 Juli 1877 n°. 2, Bijbl. 3223. Zie ook Bijbl. 3348, 3473 en 3502.

De aanstelling, de bevordering en het ontslag der ambtenaren, wier maximum-bezoldiging f 240,— 's maands bedraagt, is aan den chef van den dienst overgelaten.

Gedurende het laatste jaar zijn de havenwerken te Tandjong-Priok weder aanmerkelijk gevorderd, zoodat hunne geheele voltooiing in den loop van het jaar 1883 verwacht kan worden. De haven werd reeds bezocht door verschillende groote mailbooten, waarvan sommige aan den kaaimuur werden vastgemeerd. Zij bleek uitmuntend aan de verwachting te beantwoorden.

De vroegere IIe afdeeling der werken, die het kanaal van Priok naar Batavia met de daarlangs loopende spoor-, rij- en jaagwegen omvatte, kwam geheel gereed.

Omtrent de exploitatie is nog geene beslissing genomen. Eene aanvraag om concessie voor de exploitatie is in Indië nog in overweging.

J. A. de Gelder, hoofd-ingenieur 2e klasse, chef van den dienst bij de Bataviasche Havenwerken.

Uittreksel uit de Ontwerp-Begrooting voor Nederlandsch Oost-Indië, dienst 1883.

Vide AFDEELING.

Departement van Burgerlijke Openbare Werken.

A. Batavinsche havenwerken.

één hoofdingenieur, chef van den dienst ¹	f 18000,—
één ingenieur, chef van het technisch bureau ¹	" 9000,—
één eerstaanwezend ingenieur.	" 14400,—
één ingenieur	" 11400,—
één "	" 7650,—
één "	" 6000,—
zes hoofdopzichters à f 4800,—	" 28800,—
elf opzichters à f 3000,—	" 33000,—

B. Aanleg van staatsspoorwegen.

I. Algemeene uitgaven voor den dienst.

één inspecteur-generaal, chef	f 24000,—
één hoofdingenieur, sous-chef	" 16800,—
één " werktuigkundige. "	" 14400,—
één ingenieur, 1e kl.	" 10500,—
één " 2e kl.	" 8400,—
één opzichter, 1e kl.	" 3960,—
één " 2e kl.	" 2760,—

II. Aanleg van de lijn Buitenzorg— Tjitjalengka.

één hoofdingenieur	f 13200,—
twee ingenieurs 2e kl. à f 7500.—..	" 15000,—
één adjunct-ingenieur 1e kl.	" 4800,—

¹ Behooren beiden tot het korps ingenieurs van den waterstaat en 's lands B. O. W.

twee bouwkundige ambtenaren 2e kl.	
à f 4200,—	f 8400,—
twee adjunct-ingenieurs 2e kl. à f 3000,—	" 6000,—
twee opzichters 1e kl. à f 3600,—	.. " 7200,—
drie " 2e " " 3000,—	.. " 9000,—
twee " 3e " " 2400,—	.. " 4800,—
één adjunct-ingenieur-werktuigkundige	
à f 4800,— of één werktuigkundig	
ambtenaar 2e kl. à f 4200,—	.. " 4800,—

III. Aanleg van de lijn Soerakarta— Sidhoardjo.

één hoofd-ingenieur à f 13200,— over	
9 maanden ¹	f 9900,—
één ingenieur 1e kl.	" 9600,—
één ingenieur-werktuigkundige 2e kl.	" 7500,—
één ingenieur 2e kl. à f 7500,—, één	
bouwk. ambtenaar 1e kl. à f 6600,—	
of twee ingenieurs 2e kl. à f 7500,—	" 15000,—
één adjunct-ingenieur-werktuigkundige	
2e kl. of werktuigk. ambtenaar 1e kl.	" 4800,—
drie bouwk. ambtenaren 2e kl. à f 4200,—	" 12600,—
één adjunct-ingenieur 2e kl.	.. " 3000,—
twee opzichters 1e kl. à f 3600,—	.. " 7200,—
twee " 2e " " 3000,—	.. " 6000,—
vier " 3e " " 2400,—	.. " 9600,—

IV. Aanleg van de lijn Pasoeroean— Probolingo.

één hoofd-ingenieur à f 13200,— over	
3 maanden ¹	f 3300,—
één ingenieur 1e kl.	" 9600,—
één adjunct-ingenieur 2e kl.	.. " 3000,—
één opzichter 1e kl.	" 3600,—

¹ De hoofd-ingenieur is tevens chef van de lijn Pasoeroean—Probolingo, zoodat zijn tractement over de beide lijnen verdeeld is in verhouding tot de lengten der onderhanden zijnde gedeelten.

één opzichter 2e "	f	3000,—
één " 3e "	"	2300,—

V. Opmeten en ontwerpen van nieuwe lijnen.

één ingenieur 1e kl.	"	9600,—
één adjunct-ingenieur 2e kl.	"	3000,—
één opzichter 1e kl.	"	3600,—
één " 2e kl.	"	3000,—

C. Exploitatie van staatsspoorwegen.

I. Oosterlijnen.

één chef der exploitatie	f	10800,—
één ingenieur, chef der afdeeling „onderhoud en bewaking van weg en werken”	"	6600,—
één adjunct-chef	"	4800,—
twee sectie-opzichters 1e kl. à f 3600,—	"	7200,—
twee " 2e " " 3000,—	"	6000,—
drie " 3e " " 2400,—	"	7200,—
één ingenieur-werktuigkundige, chef der afdeeling „beweging en onderhoud van het materieel”	"	6600,—
één adjunct-chef	"	4800,—
één ingenieur-werktuigkundige, chef der werkplaatsen		Memorie.
één chef der afdeeling „vervoer”	"	6600,—
één adjunct-chef	"	4800,—

II. Westerlijnen.

één chef der exploitatie	f	10800,—
één ingenieur, chef der afdeeling „onderhoud en bewaking van weg en werken”	"	6600,—
één sectie-opzichter 1e kl.	"	3600,—
één " 2e kl.	"	3000,—
één " 3e kl.	"	2400,—
één ingenieur-werktuigkundige, chef		

der afdeeling „beweging en onderhoud van het materieel”..... f 6600,—

D. Waterstaat.

vier hoofdingenieurs	1e kl. à f	18000,—	f	72000,—
vier „	2e „ „ „	12000,—	„	48000,—
zestien ingenieurs	1e „ „ „	9000,—	„	144000,—
twee en twintig „	2e „ „ „	6000,—	„	132000,—
veertien „	3e „ „ „	4200,—	„	58800,—
tien aspirant-ingenieurs	„ „	3000,—	„	30000,—
tien architecten.....	1e „ „ „	5400,—	„	54000,—
tien „	2e „ „ „	3600,—	„	36000,—
veertig opzichters	1e „ „ „	3000,—	„	120000,—
zestig „	2e „ „ „	2400,—	„	144000,—
drie en veertig „	3e „ „ „	1800,—	„	77400,—

E. Stoomwezen.

één hoofdingenieur.....	f	12000,—
één ingenieur 1e kl.....	„	9000,—
één „ 2e „	„	6000,—
één „ 3e „	„	3900,—

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS, EEREDIENST EN NIJVERHEID.

HET DEPARTEMENT.

Directeur: Mr. W. Stortenbeker Jr.

Secretaris: W. P. Groeneveldt.

Nijverheid.

Afdeeling: Mijnwezen.

Deze afdeeling staat onder de leiding van een hoofd-ambtenaar, die den titel heeft van hoofdingenieur, chef der afdeeling Mijnwezen. Bij besluit van 1873 (Ind Stbl. 280), gewijzigd bij dat van 1882 (Ind. Stbl. 63), is de formatie van het korps ingenieurs van de mijnen vastgesteld op 3 hoofdingenieurs, 4 ingenieurs der 1^e, 4 der 2^e en 4 der 3^e klasse.

De algemeene voorschriften betreffende de verhouding en den werkkring van de ingenieurs en opzieners bij het Mijnwezen zijn vervat in Ind. Stbl. 1852 n°. 37; 1853 n°. 83; 1854 n°. 90; 1855 nos. 9 en 18; 1857 n°. 119; 1863 n°. 176 en Bijbl. 2224; zie ook Bijbl. 3078.

De voorwaarden voor benoembaarheid tot ingenieur

bij den dienst der mijnen zijn opgenomen in Ind. Stbl. 1866 n°. 22, zie Ind. Stbl. 1873 n°. 280.

Wat de »voorwaarden voor benoembaarheid tot adspirant-ingenieur bij den dienst der mijnen», »het programma van de kundigheden, welke worden vereischt voor het examen, bedoeld bij art. 1 van Ind. Stbl. 1866 n°. 22» en »de regeling van den dienst van het mijnwezen» aangaan, verwijzen wij naar den vorigen almanak.

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 1873 (Ind. Stbl. 280).

Krachtens machtiging des Konings, is vastgesteld het onderstaand

Reglement op den dienst van het grondpeilwezen in Nederlandsch-Indië.

ART. 1. De dienst van het grondpeilwezen maakt een onderdeel uit van de afdeeling mijnwezen en is als zoodanig onderworpen aan alle voor dezen laatsten dienst bestaande of nog in te voeren bepalingen.

ART. 2. De dienst van het grondpeilwezen bestaat in:

a. het opsporen door middel van diepe grondpeilingen, van nuttige ertsen, gesteenten, kolenlagen, minerale wateren en oliën;

b. de uitvoering der geologische opname, zooals deze aan elke diepe grondpeiling behoort vooraf te gaan, voor het geval de samenstelling van den bodem niet reeds door vroegere grondpeilingen voldoende bekend is;

c. het algemeen onderzoek, in verband tot artesische boringen, naar de voorhanden middelen tot voorziening van drinkwater of tot irrigatie van landbouwgronden

door het opsporen en aanwijzen van daarvoor geschikte natuurlijke bronnen of goed rivierwater.

ART. 3. Grondpeilingen tot geringe diepte, die alleen ten doel hebben het opsporen van welwater (drinkwater) of het onderzoek van den bodem in het belang van 's lands bouwwerken, worden alleen dan door den dienst van het grondpeilwezen uitgevoerd, wanneer de betrokken Departementen, met de hun ten dienste staande middelen de vereischte diepte niet kunnen bereiken of meer bepaald geologische voorlichting noodig hebben.

ART. 4. Alle kosten voor de uitvoering van diepe grondpeilingen komen ten laste van het Departement, waartoe de afdeeling mijnwezen behoort.

Wanneer grondpeilingen ten behoeve van andere Departementen worden uitgevoerd, bepaalt de dienst van het grondpeilwezen zich alleen tot de uitvoering der grondpeiling en de duurzame bekleeding van het boorgat. De bovenbouw, zoo deze vereischt wordt, komt voor rekening van en wordt uitgevoerd door het betrokken civiel of militair Departement.

ART. 5. De dienst van het grondpeilwezen wordt onder de algemeene leiding van den Hoofd-Ingenieur, chef der afdeeling mijnwezen, uitgevoerd door Ingenieurs en Opzieners van het mijnwezen en door Boormeesters.

ART. 6. Met den onmiddellijken dienst van het grondpeilwezen wordt belast een der meest ervaren en bekwame Ingenieurs voor de mijnen, die den titel voert van: „Ingenieur belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen.” Hij staat als zoodanig in alle opzichten gelijk met zelfstandig werkzame Ingenieurs bij het mijnwezen.

ART. 7. Het getal Ingenieurs en Opzieners der mijnen, toegevoegd aan den Ingenieur, belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen, regelt zich naar de behoefte, in verband met de behoefte bij andere onderzoekingen.

ART. 8. De Boormeesters worden verdeeld in twee klassen. Hun getal wordt vastgesteld op een minimum van zes, van welke bij voldoende bekwaamheid drie van de eerste en drie van de tweede klasse kunnen zijn.

(Hetgeen nu volgt handelt uitsluitend over de Boormeesters en wordt dus als van minder belang zijnde weggelaten. De Boormeesters 1^e en 2^e klasse staan in rang en inkomsten gelijk met Opzieners 1^e en 2^e klasse bij het mijnwezen. Op hen zijn van toepassing alle voor deze laatsten bestaande of nog in te voeren bepalingen, met uitzondering van de voorwaarden tot benoeming in elken rang, welke in dit reglement geregeld zijn.)

Verder is bij hetzelfde besluit bepaald:

Bij den Ingenieur, belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen in dienst te stellen:

a. een klerk, tevens magazijnmeester, op eene bezoldiging van *f* 100,— 's maands;

b. een bureaubediende op eene bezoldiging van *f* 10,— 's maands;

c. aan den meergenoemden Ingenieur toe te kennen een loon van *f* 15,— 's maands voor bureau en schrijf-behoeften.

Ter uitvoering van het besluit, waarbij werd vastgesteld de regeling van den dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, is door den Gouverneur-Generaal nog het volgende bepaald:

A. Bevoegdheden en verplichtingen van den Departementschef.

ART. 1. De Directeur van het Departement van Burgerlijk Algemeen Bestuur, waaronder het mijnwezen behoort, heeft het algemeen beheer en toezicht over dezen tak van dienst.

Hij wijst de standplaatsen aan van de Ingenieurs. Hij benoemt en ontslaat de Opzieners van de 2^e en 3^e klasse, zoomede de Teekenaars en Klerken bij de verschillende bureaux van het mijnwezen.

Hij benoemt de Commissiën voor het afnemen van de examina der Opzieners en wijst de plaats aan, waar die zullen worden afgenomen.

Hij regelt de samenstelling en den werkkring van het personeel bij de Afdeeling Mijnwezen.

Hij dient jaarlijks aan de Regeering in een uitgewerkt verslag omtrent het Mijnwezen.

B. Omtrent de diensten en verplichtingen van den Hoofd-Ingenieurs en de Ingenieurs⁽¹⁾.

ART. 2. De Hoofd-Ingenieur, Chef der Afdeeling Mijnwezen, is, onder de rechtstreeksche bevelen van den Directeur van het Departement, belast met de

⁽¹⁾ Volgens Ind. Stbl. 1882 n°. 63, is de betrekking van chef van het mineralogisch-scheikundig-laboratorium opgeheven, waarom de artikelen hierop betrekking hebbende, achterwege zijn gelaten.

leiding van den dienst van het Mijnwezen en houdt een geregeld toezicht over de werkzaamheden en gedragingen van al de Ambtenaren tot dien tak van dienst behoorende.

Hij is de adviseur van den Directeur van het Departement omtrent alle aangelegenheden, het mijnwezen betreffende, en zorgt voor eene behoorlijke uitvoering der beschikkingen en bevelen van den Directeur.

Hij maakt de rapporten van de Ingenieurs gereed voor openbaarmaking in het in Nederland uitgegeven wordende jaarboek voor het Mijnwezen en zorgt tevens voor de opmaking van het jaarlijksch verslag.

Hij zorgt mede voor de opmaking van de jaarlijksche begrooting van het Mijnwezen.

Hij is buitengewoon komptabele en als zoodanig rekenplichtig aan de Algemeene Rekenkamer voor de gelden en goederen aan zijn beheer toevertrouwd. De verantwoording van een en ander geschiedt in den vorm en de toezending der rekeningen heeft plaats op de tijdstippen door de Algemeene Rekenkamer vastgesteld of vast te stellen.

Hij correspondeert met het personeel van de mijnen over alle zoodanige zaken, het Mijnwezen betreffende, welke niet onder de aandacht van den Directeur behoeven te worden gebracht of diens tussenkomst vereischen en geeft onverwijld kennis aan den Directeur van alle wetenswaardige voorvallen op het gebied van het Mijnwezen.

ART. 3. De Afdeeling Mijnwezen wordt verdeeld in twee bureaux. De Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling, is tevens Chef van het eerste bureau, waarop behooren de correspondentie, het archief, het personeel,

zoomede het kabinet van mineralen, de modellen en het teekenwerk.

Het tweede bureau bevat het Mineralogisch-scheikundig-laboratorium.

ART. 4. Wanneer twee of meer Ingenieurs te samen werken, is de hoogste in rang en bij gelijken rang de oudste of eerstbenoemde met de leiding van het werk belast.

De anderen zijn hem ondergeschikt.

Hij correspondeert met de besturende Ambtenaren van de landstreek, waar hij werkzaam is gesteld, en overigens met den Hoofd-Ingenieur, chef der afdeeling Mijnwezen.

Het van Gouvernementswege in het belang der veiligheid of van den fiskus te houden toezicht over de particuliere ontginningen van delfstoffen bevattende gronden en daaruit voortvloeiende fabriekmatige inrichtingen draagt de Departementschef op aan de Mijn-Ingenieurs, die hem daartoe het meest geschikt voorkomen; daarvoor bij voorkeur de Ingenieurs aanwijzende, die het meest nabij de plaats van vestiging van zoodanige ondernemingen werkzaam zijn.

ART. 5. Maandelijks dient elk Mijn-Ingenieur aan den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling, een kort verslag in van hetgeen merkwaardigs door hem gevonden en opgemerkt is of bij het werk voorgevallen is, en zulks onverminderd de verplichting om van zaken of voorvallen van gewichtigen aard onverwijld een afzonderlijk rapport in te dienen.

Ondergeschikt dienende Ingenieurs doen dit door tusschenkomst van hunnen onmiddellijken Chef.

ART. 6. *Handelt over den Chef van het Mineralogisch-scheikundig-laboratorium.*

ART. 7. De Hoofd-Ingenieurs en Ingenieurs der mijnen, belast met onderzoekingen, zijn buitengewone comptabelen en als zoodanig rekenplichtig aan de Algemeene Rekenkamer voor de gelden, ten dienste der onderzoekingen toegestaan, en de voorwerpen en gereedschappen, ten gebruike ontvangen.

De verantwoording van een en ander geschiedt in den vorm en de inzending der rekeningen heeft plaats op de tijdstippen, door de Algemeene Rekenkamer vastgesteld of vast te stellen.

ART. 8. De declaratiën van reis- en verblijfkosten van de Ambtenaren van het mijnwezen worden ingezonden aan den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling, die ze onder aantooning of toelichting van de reden of noodzakelijkheid der gedane reizen doorzendt aan den Directeur van het Departement.

De Departementschef en de Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling mijnwezen, zien nauwkeurig toe, dat de Mijn-Ingenieurs geen reizen ondernemen, die voor den dienst niet noodzakelijk zijn en dat in geen geval declaratiën worden te goed gedaan voor reizen, die niet blijken uitsluitend in 's lands belang te hebben plaats gehad.

(Nu volgt de instructie voor de Opzieners en het programma van het examen voor Opziener 1^e en 2^e klasse. Dit gedeelte wordt als van minder belang zijnde niet opgenomen.)

Personeel bij het Mijnwezen.

Hoofd-Ingenieurs.

P. van Dijk, *Chef der afdeeling.*

J. A. Huguenin.

G. P. A. Renaud.

**Uittreksel uit de Ontwerp-Begrooting voor
Nederlandsch Oost-Indië. Dienst 1883.**

Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

Afdeeling: Mijnwezen.

I. Mijnwezen in 't algemeen.

Drie hoofd-ingenieurs.....	à f 10800,—	f 32400,—
Vier ingenieurs 1e klasse.....	" " 7800,—	" 31200,—
" " 2e "	" " 5400,—	" 21600,—
" " 3e "	" " 3600,—	" 14400,—

*II. Opleiding tot Adspirant-Ingenieur voor den
dienst der mijnen, benevens daarmede in
verband staande uitgaven.*

Toelage à f 6,— daags aan zes leerlingen (berekend over 543 reisdagen).....	f 3258,—
Toelage aan den Mijn-Ingenieur titulair voor de mijnen in Nederlandsch-Indië	" 500,—
Reis- en verblijfskosten van den Hoogleraar aan de Poly- technische school, die de candidaten op hunne oefen- ningsreizen vergezelt.....	" 342,—

(De kweekelingen der Polytechnische school, die zich voor den dienst der mijnen in Nederlandsch-Indië bekwamen, genieten, wanneer zij bij eene mijninrichting verblijven f 70,— 's maands; op oefeningsreizen een daggeld van f 6,—. In 1883 zal geen van de kweekelingen aan eene mijninrichting vertoeven, maar er zal meer gereisd worden dan in 1882.)

DEPARTEMENT DER MARINE.

HET DEPARTEMENT.

J. van Gogh, vice-admiraal, kommandant der zee-macht en chef van het Departement der Marine.

F. G. C. de Gendt, secretaris.

De Marine-établissements te Soerabaja en Onrust.

Soerabaja. Het reglement op het beheer van en den dienst bij 's lands maritiem-établissement te Soerabaja, alsmede de samenstelling en bezoldiging van het personeel aldaar, voor zoover van belang voor den aanstaanden ingenieur, zijn geregeld bij Ind. Stbl. 1858 n°. 51 en 86; 1859 n°. 92; 1866 n°. 9; 1868 n°. 9; 1869 n°. 37; 1870 n°. 103; 1877 n°. 1 en 206; 1879 n°. 15; 1881 n°. 133 en Bijbl. 1434 en 338.

Het reglement voor het drooge dok is te vinden in Ind. Stbl. 1850 n°. 5.

Onrust. De samenstelling en de bezoldiging van het personeel enz. bij het établissement te Onrust zijn geregeld bij Ind. Stbl. 1864 n°. 13; 1870 n°. 60; 1873 n°. 177; 1877 n°. 1; 1879 n°. 15.

Het reglement voor het dok is opgenomen in Ind. Stbl. 1856 n°. 8.

Nieuwe voorschriften ter regeling van de rechtsmacht van den directeur van het Marine-établissement Onrust en de daaronder ressorteerende eilanden zijn vervat in Ind. Stbl. 1876 n°. 298 en 299.

Over de »Regeling en samenstelling van het korps ingenieurs voor het vak van den scheepsbouw in Nederlandsch-Indië» zie men den vorigen Almanak. Zij is vervat in Ind. Stbl. 1858 n°. 50; 1862 n°. 5; 1866 n°. 9, 1867; n°. 40; 1876 n°. 314; 1877 n°s. 1, 61 en 206; 1879 n°. 15 en 1881 n°. 133.

Krachtens machtiging des Konings wordt gearresteerd de volgende

**Regeling en samenstelling van het Korps
Ingenieurs voor het vak van den scheepsbouw in
Nederlandsch-Indië.**

ART. 1. De Ambtenaren voor het vak van den scheepsbouw in Nederlandsch-Indië voeren den titel van Ingenieurs voor het vak van den scheepsbouw.

ART. 2. ⁽¹⁾ Zij zijn verdeeld in drie klassen, als:
Hoofd-Ingenieur.

Ingenieur 1^e klasse.

Ingenieur 2^e klasse.

ART. 3. Het getal Ingenieurs 1^e en 2^e klasse regelt zich naar de speciale organisatie van 's Rijks maritieme instellingen en wordt mitsdien bij afzonderlijk besluit vastgesteld.

ART. 4. ⁽²⁾ Zij zijn bezoldigd met een maandelijksch inkomen van:

⁽¹⁾ Bij besluit van 1877 (Ind. Stbl. 61) werd het korps vermeerderd met twee Adspirant-Ingenieurs, welke zoodra ze in Indië zijn aangekomen, zullen ontvangen een tractement van f 250,— 's maands en verdere wettige voordeelen.

⁽²⁾ Bij besluit van 1863 (Ind. Stbl. 146) werd het minimum en maximum tractement van den Hoofd-Ingenieur verhoogd tot f 900,— en f 1200,—.

	Minimum.	Maximum.
Hoofd-Ingenieur ⁽¹⁾	f 750,—	f 1000,—
Ingenieur 1 ^e klasse.....	» 500,—	» 750,—
» 2 ^e klasse.....	» 300,—	» 450,—

ART. 5. Zij genieten een driejaarlijksche tractementsverhooging, gelijkstaande aan het een vijfde van het verschil tusschen het minimum en maximum der organieke bezoldiging.

ART. 6. In zeer buitengewone omstandigheden en ter belooning aan personen, die door gedrag, bekwaamheden of dienstijver boven anderen uitmunten, kan, op voorstel van het Marine-Departement, van dezen regel worden afgeweken; met dien verstande nogtans, dat het maximum der bezoldiging nimmer dan na tien jaren dienst in denzelfden rang kan verkregen worden.

ART. 7. De Ingenieurs voor het vak van scheepsbouw in Nederlandsch-Indië zijn of worden beschouwd te zijn burgerlijke Ambtenaren voor een bizonder vak.

Op hen zijn van toepassing de bestaande of nader vast te stellen bepalingen op de burgerlijke pensioenen en verloven, mitsgaders het civiel weduwe- en weezenfonds voor burgerlijke Ambtenaren.

ART. 8. Zij ontvangen hunne aanstelling voor den dienst der Marine in Indië in het algemeen en zijn verplicht de bestemming te volgen, die aan hen, op voorstel van het Marine-departement, door den Gouverneur-Generaal wordt aangewezen.

ART. 9. In dienst reizende, genieten zij reis- en transportkosten overeenkomstig de bepalingen voor de burgerlijke Ambtenaren, gearresteerd of later vast te stellen.

⁽¹⁾ Bij besluit van 1867 (Ind. Stbl. 40) werd de titel *Hoofd-Ingenieur* veranderd in *Hoofd-Ingenieur, adviseur*.

ART. 10. De Hoofd-Ingenieur voor het vak van scheepsbouw houdt in den regel deszelfs verblijf in Batavia.

Hem wordt een oppasser of boodschapper toegevoegd op een maandelijksche bezoldiging van *f* 12,—.

In de bureaux van het Marine-Departement aldaar wordt hem een lokaal tot kantoor aangewezen.

Voor de betaling van schrijf- en teekenloon, schrijf- en teekenbehoeften, geniet hij eene maandelijksche indemniteit van *f* 150,—.

ART. 11. Hij is rechtstreeks ondergeschikt aan het hoofd van het Marine-Departement, doch is als ambtenaar voor den algemeenen dienst verplicht, de verschillende autoriteiten te dienen van consideratie en advies omtrent alle zaken, in verband staande tot den scheepsbouw en de daaraan verwante wetenschappen.

ART. 12. De kosten, voortspuitende uit de aanstelling van Hoofd-Ingenieur, worden bij afzonderlijke afdeeling van een hoofddeel B, van het IXe hoofdstuk der algemeene begrooting van Nederlandsch-Indië (Departement van Marine, setendaire inrichtingen) uitgetrokken.

De traktementen der overige Ingenieurs blijven ten laste der maritieme instelling, waaraan zij zijn geaffeliteerd,

(Alsnu volgt een voorschrift omtrent het door de Ingenieurs der Marine te dragen costuum, hetgeen als van minder belang zijnde, wordt weggelaten.)

Fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaja.

Deze fabriek, in 1849 door het gouvernement aangekocht, staat sedert 1 Januari 1851 als een afzonder-

lijke instelling onder het beheer van het departement der Marine. Zij is bestemd om te voorzien in de behoeften van 's rijks zee- en stoomwezen en kan dienstbaar worden gemaakt voor de openbare werken en de overige departementen van algemeen bestuur.

Het reglement voor den dienst bij en het beheer van de fabriek is vastgesteld bij besluit van 29 November 1857 (Ind. Stbl. 109) en gewijzigd en aangevuld bij het besluit van 2 Juni 1863 (Ind. Stbl. 66).

De samenstelling en bezoldiging van het personeel is geregeld bij Ind. Stbl. 1870 n°. 103. De regeling van de belasting der werken bij het établissement is vastgesteld bij Ind. Stbl. 1868 n°. 17.

De Geographische dienst.

Eene organieke regeling van dezen dienst is vastgesteld bij Ind. Stbl. 1862 n°. 44; 1869 n°. 4 en 1879 n°. 352. Volgens die regeling omvat de dienst:

a. Triangulatiën.

b. Magnetische en meteorologische waarnemingen.

Zie ook Ind. Stbl. 1865 nos. 86 en 127; 1869 n°. 55 en 1874. n°. 19.

Het personeel van het magnetisch en meteorologisch observatorium is vastgesteld bij Ind. Stbl. 1875 n°. 38.

De triangulatie van Java wordt aan het meten van lengte- en breedtegraden dienstbaar gemaakt. (Bijbl. n°. 1849).

Personeel bij de Marine-inrichtingen.

Jhr. E. P. de Steurs, Directeur der marine-établissements te Soerabaja.

R. T. du Cloux, Directeur der marine-établissemerten te Onrust.

H. A. Sirks, Directeur der fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaja (tijdelijk).

Vak van Scheepsbouw.

J. L. von Leschen, hoofd-ingenieur.

**Uittreksel uit de Ontwerp-Begrooting voor
Nederlandsch Oost-Indië. Dienst 1883.**

VIIIste AFDEELING.

Departement der Marine.

A. Uitgaven in Nederland.

Tractementen van adspirant-ingenieurs voor het vak van
scheepsbouw in Nederlandsch Indië, gedetacheerd bij
eene van 's Rijks werven in Nederland ⁽¹⁾ f 1000,—

B. Uitgaven in Indië.

Personeel voor keuring van houtwerken voor den scheepsbouw.

één ingenieur 2e kl. f 3600,—
één eerste of tweede opziener. " 2520,—

(1) De adspirant-ingenieur, die thans ter voltooiing van zijne studiën bij 's Rijks werf te Willemsoord is gedetacheerd, zal waarschijnlijk in 1883 zijne bestemming naar Indië opvolgen. Na diens vertrek dient, om de formatie voltallig te kunnen houden, weer op de aanstelling van een nieuwen adspirant-ingenieur gerekend te worden.

Marine-Etablissement te Soerabaja.

één directeur.....	f	12000,—
één hoofdingenieur.....	"	9000,—
één ingenieur 1e kl.....	"	6000,—
twee ingenieurs 2e kl. à f 3600,—.....	"	7200,—
twee adspirant-ingenieurs à f 3000,—....	"	6000,—
één officier-machinist.....	"	4860,—
één teekenaar.....	"	3000,—
vier opzieners, één à f 2520,— en drie à f 2100,—.....	"	8820,—

Marine-Etablissement Onrust.

één directeur.....	f	9600,—
één ingenieur 1e kl.....	"	6000,—
één eerste opziener.....	"	2520,—
één tweede ".....	"	2100,—
één chef van het werktuigkundig atelier.	"	4200,—

*Fabriek voor de Marine en het Stoomwezen
te Soerabaja.*

één waarnemend directeur (toelage).....	f	1800,—
twee ingenieurs 1e kl. à f 9000,—.....	"	18000,—
één ingenieur 2e kl.....	"	6000,—
één opziener.....	"	3600,—

Geografische dienst.

a. Triangulatie.

Hierop behoeft niet meer gerekend te worden, daar de werkzaamheden van de triangulatie van Java en Madura in 1882 zullen afloopen.

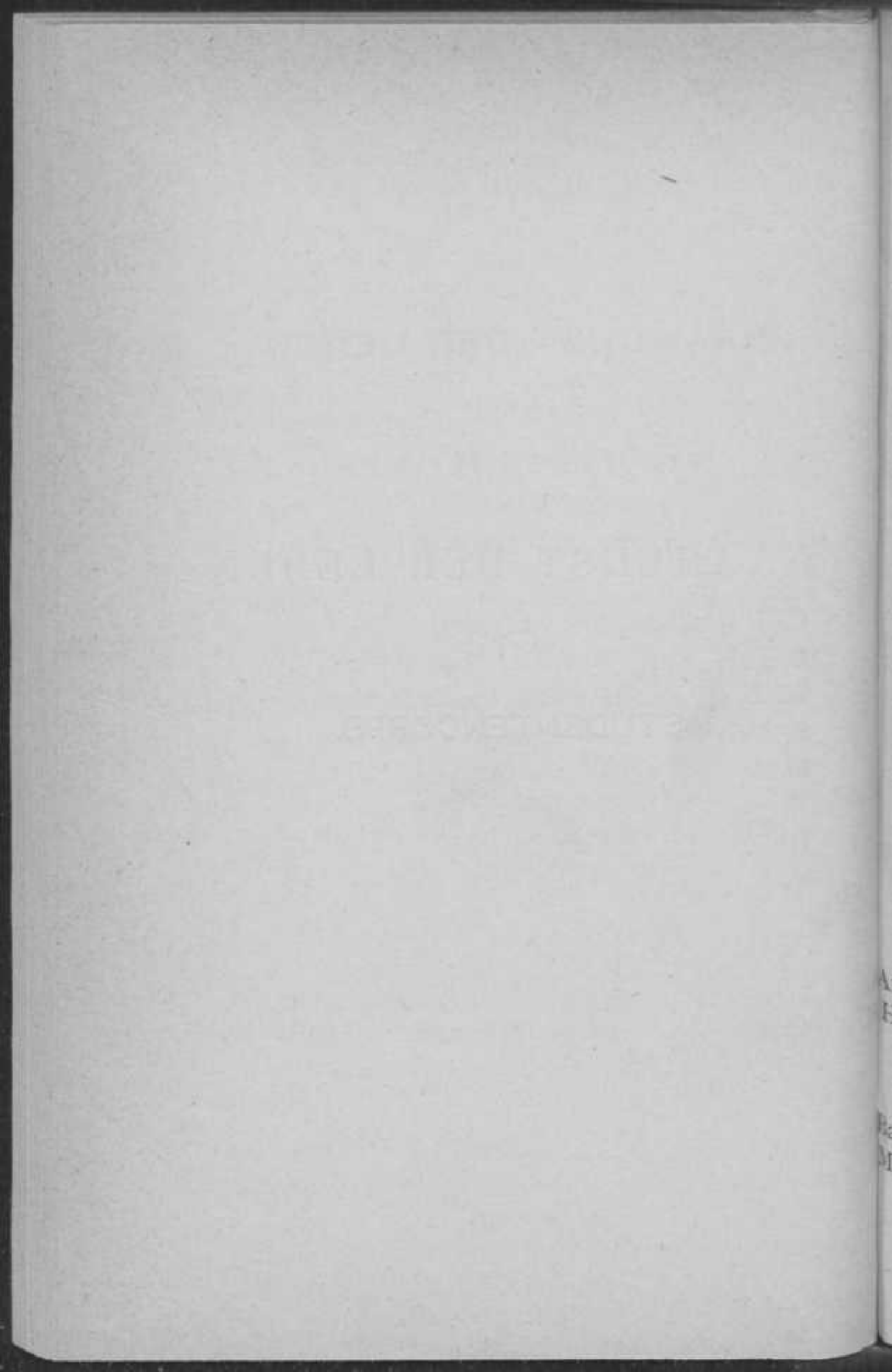
b. Magnetische en meteorologische waarnemingen.

één directeur.....	f	5400,—
één onder-directeur.....	"	5400,—
één rekenaar.....	"	2400,—

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

STUDENTENCORPS.

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

STUDENTENCORPS.

C. I. beteekent Civiel-Ingenieur.

B. I. » Bouwkundig-Ingenieur.

W. I. » Werktuigkundig-Ingenieur.

S. I. » Scheepsbouwkundig-Ingenieur.

M. I. » Mijnen-Ingenieur.

T. » Technoloog.

IJ. » IJker.

V. S. » Verschillende Studievakken.

A.

André de la Porte,
H. Arntzenius Jr.,

C. I. Wed. Bosman, *Brab. Turfm.* 3.
W. I. Collignon, *Oude Delft* 136.

B.

Parendregt NRzn.,
M. Barnet Lyon,

V. S. Nieuwland, *Oude Delft* 239.
C. I. v. d. Heuvel, *Voorstraat* 36.

T. J. van der Bent,	B. I. Schenk,	<i>Houttuinen</i> 17.
F. A. van den Berg,	v. s. Reichert,	<i>Markt</i> 3.
P. J. A. M. v. d. Bergh,	C. B. I. 's Hage,	<i>Rijnstraat</i> 1.
P. J. Bertel,	C. B. I. Wed. Berkhout,	<i>Voorstraat</i> 10.
J. A. Beyerinck,	C. B. I. 's Hage,	<i>Nobelstraat</i> 12.
C. J. Beynen,	v. s.	<i>Voorburg.</i>
L. Bienfait,	w. i.	<i>Vlamingstr.</i> 7.
C. N. Binnendijk,	v. s. de Maar,	<i>Voorstraat</i> 57.
B. M. Blijdenstein,	C. I. Nijenhuis,	<i>Binn.watersl.</i> 2.
H. du Bois,	w. i. Schram,	<i>Markt</i> 65.
R. C. van den Bor,	v. s. v. d. Bor,	<i>Oude Delft</i> 20.
P. J. Boreel,	C. B. I. Houtzager,	<i>Koornmarkt</i> 3.
S. Bouma,	C. B. I. Kroesemeijer,	<i>Br. Turfm.</i> 6.
J. Boumeester,	v. s. de Ruyter,	<i>Voldersgr.</i> 17.
A. Boxman Diemont,	T. Dielwaart,	<i>Nieuwstraat</i> 3.
G. van Breda Kolf,	v. s. Fesevur,	<i>Choorstraat</i> 3.
R. v. d. Broek,	C. I. Sar,	<i>Markt</i> 44.
W. H. M. de Bruyn,	C. I. v. d. Velden,	<i>v. Leeuwenhoek</i>
		<i>cingel</i> 20a.
J. F. J. de Bruyn Kops,	s. w. i. de Bruyn Kops,	<i>Aschvest</i> 31.
A. J. Buis,	C. I. Molkenboer,	<i>Geer.</i>
D. J. Burger,	C. B. I. 's Hage,	<i>Trompstraat</i>
H. Burger Jr.,	v. s. v. d. Boogerd,	<i>Vrouwenrecht</i>
K. Burger,	C. I. Fauel,	<i>Papenstraat</i>
C. van Buijsen,	s. w. i.	<i>Pijnakker.</i>

C.

B. M. A. Carp,	T. 's Hage,	<i>Bankastraat.</i>
D. H. S. ten Cate,	C. B. I. v. d. Stuyt,	<i>Markt</i> 46.
Ch. C. Coomans,	C. B. I. Sar,	<i>Markt</i> 44.
J. B. Cores de Vries,	C. B. I. de Groot,	<i>Hypolitusb.</i> 5.
M. M. Craandijk,	v. s. 's Hage.	

D.

L. F. Dankmeijer,	v. s.	Lubbers,	<i>Br. Turfm.</i> 93.
A. E. v. Deventer,	c. i.	Oudshoorn,	<i>Oude Langend.</i> 25.
W. C. Diepenheim,	c. i.	van Osselen,	<i>Kolk</i> 26.
H. K. Dokters van Leeuwen,	c. i.	's Hage,	<i>Heemskerkstr.</i> 2.
H. Doijer Azn.,	c. B. i.	van Ree,	<i>Oude Langend.</i> 16.
H. Doijer Dzn.,	w. i.	La Heij,	<i>Oude Delft</i> 247.
J. J. v. Drevelt,	c. B. i.	Moerman,	<i>Vrouwenr.</i> 12.
F. L. Th. v. Drevelt,	c. i.	Moerman,	<i>Vrouwenr.</i> 12.
L. Driessen,	c. i.	Monna,	<i>Oude Delft</i> 175.
Drost,	c. B. i.	Drost,	<i>Oude Delft</i> 132.
C. Dijkhoorn,	w. i.	Holstein,	<i>Oude Langend.</i> 20.

E.

C. Easton,	v. s.		<i>Burgwal.</i>
A. C. J. van Eelde Jr.,	c. i.	Bitter,	<i>Kolk</i> 32.
G. A. van Eelde,	c. i.	van de Seijp,	<i>Voorstraat</i> 105.
W. C. M. van Eeten,	c. i.	Debertrand,	<i>Burgwal.</i>
Eindhoven,	v. s.	Oudshoorn,	<i>Oude Langend.</i> 25.
W. v. Engelenburg,	c. B. i.	Monna,	<i>Voorstraat</i> 48.
A. Enthoven,	v. s.	's Hage.	
A. E. v. Eijk Bijleveld,	c. B. w. i.	Wed. Visser,	<i>Kolk</i> 9.

F.

G. G. Feith,	c. B. i.	v. Moorsel,	<i>Br. Turfm.</i> 77.
François,	c. B. i.	Velthoven,	<i>Oude Delft</i> 142.

G.

G. A. C. Gastman,	v. s.	Ahsman,	<i>Oude Delft</i> 50.
-------------------	-------	---------	-----------------------

E. Gerst,	w. i.	Debertrand,	<i>Burgwal.</i>
H. v. Gorsel,	c. i.	Schenk,	<i>Houttuinen 4.</i>
D. L. Graadt v. Roggen,	s. w. i.	v. Kol,	<i>Molenstraat 15.</i>
B. M. Gratama,	v. s.	v. de Velden,	<i>v. Leeuwenhoek cingel 20a.</i>
C. C. van 't Groenewout,	c. i.	Rotterdam,	<i>Hofplein 17.</i>
A. de Groot,	c. w. i.	v. Keekem,	<i>Voorstraat 11.</i>
H. A. de Groot,	v. s.	Jollie,	<i>Markt 73a.</i>
J. J. de Groot,	c. i.	de Groot,	<i>'s Hage.</i>

H.

M. J. van 't Haaff,	w. i.	Mension,	<i>Choorstraat 11.</i>
T. C. M. Hanegraat,	v. s.		<i>Oude Delft 25.</i>
M. A. C. Hartman,	c. b. i.	Baer,	<i>Markt 33.</i>
M. J. van Hattum,	c. b. i.	Swarttouw,	<i>Oude Langend. 1.</i>
D. A. R. Hellendoorn,	v. s.	Kloosterman,	<i>Hypolitusb. 26.</i>
J. F. R. Hellendoorn,	w. i.	v. d. Noorda,	<i>Koornmarkt 52.</i>
H. M. Henket,	c. b. i.	Henket,	<i>Koornmarkt.</i>
H. J. Herbig,	w. i.	Duffels,	<i>Binn.watersl. 2.</i>
Hk. J. Heuvelink,	c. i.	Wolf,	<i>Burgwal 22.</i>
H. J. Heyting,	v. s.	v. Dentzsch,	<i>Oude Delft 12.</i>
T. A. L. Heyting,	v. s.	de Ruyter,	<i>Voldersgr. 17.</i>
D. H. v. d. Hoek,	v. s.	Jollie,	<i>Markt 73a.</i>
J. v. d. Hoek,	c. i.	v. Noorden,	<i>Koornmarkt 52.</i>
R. A. v. Holthe tot Echten,	c. i.	Waterreus,	<i>Camaretten 1.</i>
W. G. ten Hones,	c. b. w. i.	's Hage,	<i>Anna Paul.str. 6.</i>
J. 't Hooft,	s. w. i.	Berkel,	<i>Oude Delft 7.</i>
J. Hoogenboom,	c. i.	van Rooijen,	<i>Oude Delft 19.</i>
B. V. E. Houthuijsen,	c. b. i.	van Kan,	<i>Korte Breedst. 1.</i>
C. Hubers,	c. b. i.	v. Keekem,	<i>Voorstraat 11.</i>

J.

J. J. 's Jacob,	C. I. van Hees,	<i>Voorstraat</i> 58.
A. G. Janssen van Raay,	v. s. Janssen v. Raay,	<i>Rotterd. weg</i> 37.
W. H. L. Janssen v. Raay,	s. w. I. Janssen v. Raay,	<i>Rotterd. weg</i> 37.
H. J. Jesse,	v. s. Huurman,	<i>Vlamingstaat</i> 54.
J. H. G. Jordens,	s. I. Heemskerk,	<i>Binn.watersl.</i> 12.

K.

J. B. Kam,	v. s. Schram,	<i>Nieuwstraat</i> 5.
P. J. de Kanter,	w. m. I. van Rijn,	<i>Oude Delft</i> 135.
J. C. Keller van Hoorn,	v. s. de Koning,	<i>Hypolitusb.</i> 24.
C. Kemper,	v. s. Wolff,	<i>Burgwal</i> 22.
F. M. E. L. Kerstens,	C. B. I. v. Helden,	<i>Buitenwatersl.</i>
W. J. Ketjen,	v. s. Visser,	<i>Kolk</i> 9.
F. A. Kloppert,	C. B. W. I. Ahsman,	<i>Voorstraat</i> 4.
G. Kniphorst,	v. s. Gijsb. Hodenpijl,	<i>Haagpoort.</i>
A. Koolhoven,	C. I. Koolhoven,	<i>Oude Delft</i> 149.
J. Kraus,	C. I. Mulder,	<i>Koornmarkt</i> 66.
L. van Krimpen,	C. B. I. Timmermans,	<i>Br. Turfm.</i> 69.
C. W. J. Kymmell,	C. B. I. v. d. Heuvel,	<i>Voorstraat</i> 36.

L.

S. P. F. Lehmkuhl,	C. B. I. v. Doorne,	<i>Choorstraat</i> 27.
A. van Lennep,	C. B. I. Nienhuis,	<i>Choorstraat</i> 29.
G. A. van der Leijé,	s. w. I. Heemskerk,	<i>Binn.watersl.</i> 12.
J. Limburg,	C. B. I. 's Hage.	
H. J. A. Ligtvoet,	C. W. I. de Groot,	<i>Oude Dclft</i> 187.
C. J. van Loon,	m. I. Paters,	<i>Br. Turfm.</i> 88.
H. IJ. A. Looijen,	v. s. Timmermans,	<i>Papenstraat</i> 11.
H. Loudon,	C. B. I. Nienhuis,	<i>Choorstraat</i> 30.

W. F. Loudon,	v. s. Schraag,	<i>Oude Delft</i> 162
T. B. Lyphart,	c. i. Gebing,	<i>Oude Delft</i> 100

M.

C. van der Made,	c. i. v. Rutte,	<i>Kolk</i> 11.
J. H. P. de Man,	c. i. Kaper,	<i>Voorstraat</i> 90.
A. B. Marinkelle,	s. w. i.	<i>Koornmarkt</i> 79.
Ph. J. van Marle,	v. s. van Langen,	<i>Breedsteeg</i> .
W. Massink,	c. i. Sar,	<i>Markt</i> 44.
P. Mesu,	c. b. i. Dikhof,	<i>Binn.watersl.</i> 18
G. H. v. d. Meulen,	c. b. i. Blom,	<i>Binn.watersl.</i> 24
J. H. Meursinge,	v. s. Meursinge,	<i>Markt</i> 7.
H. v. d. Minne,	c. i. Meijer,	<i>Oude Delft</i> 85.
H. de Mol v. Otterloo,	c. i. de Vries,	<i>Binn.watersl.</i> 10
F. H. de Honté Ver Loren,	c. i. Dujardin,	<i>Choorstraat</i> 23.
W. C. Moojen,	c. i. v. d. Noorda,	<i>Koornmarkt</i> 52.
H. Muller van Voorst,	r. Sypesteijn,	<i>Oude Delft</i> 130
J. I. de Muijnck,	c. i. Begelinger,	<i>Oude Delft</i> 235

N.

J. H. Nachman,	v. s. Wouters,	<i>Hypolitusb.</i> 41.
T. D. Nagtglas Versteeg,	c. b. i. Monna,	<i>Voorstraat</i> 48.
L. C. Nijenhuis,	c. w. i. Bosschaert,	<i>Oude Delft</i> 8.

O.

J. B. Onnen,	v. s. v. d. Noorda,	<i>Koornmarkt</i> 52.
K. F. Ozinga,	w. i. Steenbeek,	<i>Voorstraat</i> 106.

P.

C. L. J. Palmer v. d. Broek,	c. b. i. Leiden.
------------------------------	------------------

H. Paul,	C. I. Berkhout,	<i>Voorstraat</i> 103.
J. H. Peelen,	W. I. Keuhler,	<i>Koornmarkt</i> 9.
K. Peereboom,	V. S. Ahsman,	<i>Voorstraat</i> 4.
G. v. Pelser Berensberg,	C. I. v. d. Vaart,	<i>Molenstraat</i> 16.
A. M. Peman Kakebeeke,	C. B. I. v. Hulst,	<i>Markt</i> 67.
J. J. F. Pino,	V. S. Mevr. Pino,	<i>Oranjeplant.</i> 39.
A. Plomp,	C. I. Bloemendaal,	<i>Vlamingstr.</i> 30.
A. O. v. d. Poel,	V. S. van Ree,	<i>Voorstraat</i> 3.
L. L. Polis,	C. I. van Kan,	<i>Korte Breedst.</i> 4.
A. J. v. d. Poll,	C. B. I. de Kaper,	<i>Voorstraat</i> 90.
J. Pompe,	C. I. Koumans,	<i>Koornmarkt</i> 83.
K. Pringle,	C. W. I. 's Hage,	<i>Balistraat</i> 74a.
C. C. Prins,	C. W. I.	<i>Voorburg.</i>

Q.

J. M. C. Quarles de Quarles,	C. B. I. Quarles de Quarles,	<i>Oranjeplant.</i> 19.
---------------------------------	---------------------------------	-------------------------

R.

J. J. Raat,	W. I. 's Hage.	
W. H. v. Raders,	V. S. Abel,	<i>Oude Delft</i> 83.
H. E. Ram,	C. I. Batenburg,	<i>Hypolitusb.</i> 45.
R. J. F. W. Rauws,	C. I. 's Hage.	
J. F. Rebel,	C. B. I. Coster,	<i>Voorstraat</i> 101.
J. C. Reesse,	V. S. Noble,	<i>Oude Delft</i> 215.
A. Reijding,	C. B. I. v. Leeuwen,	<i>Markt</i> 57.
L. Rheingantz,	V. S. Kossea,	<i>Voldersgr.</i> 18.
P. du Rieu Fzn.,	B. I. Mevr. du Rieu,	<i>Oude Delft</i> 51.
C. W. A. v. Rinsum,	V. S. Kloeg,	<i>Oude Delft</i> 249.
H. Ris,	V. S. Schiedam,	<i>Westvest</i> 36.

J. A. Roessingh Udink,	C. I. Beyns,	<i>Voorstraat</i> 67.
J. P. F. Römer,	W. I. Wed. v. Veen,	<i>Koornmarkt</i> 7a.
J. G. F. Rooker,	M. I. Filedt Kok,	<i>Oude Delft</i> 188.
K. F. H. Roos,	C. I. Mevr. Roos,	<i>Oude Delft</i> 237.
W. Rutgers,	C. I. Noble,	<i>Oude Delft</i> 215.
J. N. v. Ruyven,	C. I. 's Hage,	<i>Pavillioensgr.</i> 8.

S.

H. H. Sandberg,	C. I. Vreeswijk,	<i>Oude Delft</i> 194a.
L. v. d. Sande,	C. I. v. d. Schot,	<i>Choorstraat</i> 56.
A. J. Sandenbergh		
Matthiesen,	C. B. I. Lorrewa,	<i>Oude Delft</i> 176.
E. L. C. Schiff,	W. I. Collignon,	<i>Oude Delft</i> 136.
J. Schoehuizen,	S. W. I. Schoehuizen,	<i>Oranjeplant.</i> 21.
J. L. Schouten,	C. I. Brederode,	<i>Zuidwal</i> 6.
G. van Schouwen,	V. S. Holtwijk,	<i>Vrouwjuttentl.</i> 17.
IJ. A. Schram,	W. I. Brons,	<i>Hooikade</i> 14.
N. J. Singels,	W. I. Donkers,	<i>Voldersgr.</i> 28.
H. G. Six,	C. B. W. I. Voet,	<i>Oude Delft</i> 34.
J. H. Slicher,	C. I.	<i>Voorburg.</i>
A. Snethlage,	C. B. I. Weustenrath,	<i>Voorstraat</i> 13.
A. L. Snouck Hurgronje,	C. B. I. Berkel,	<i>Oude Delft</i> 7.
W. C. Snouckaert van		
Schauburg,	C. I. Eterman,	<i>Oude Delft.</i>
P. A. M. Spaan,	V. S. Steuerwald,	<i>Oude Delft</i> 81.
J. C. Spakler,	C. B. I. Snippe,	<i>v. Leeuwenhoek-6.</i>
F. L. W. Steinmetz,	C. B. I. 's Hage.	
J. J. Stieltjes,	C. W. I. Mevr. Stieltjes,	<i>Oude Delft</i> 4.
H. F. van Stipriaan		
Luiscius,	W. I. 's Hage.	
C. F. Stoel,	C. I. 's Hage,	<i>Spui</i> 216.

A. J. M. Stoffels ,
J. van Stolk ,
H. C. Stork ,
H. C. Stuart ,
A. Suermondt ,
A. van Swieten ,
A. Sijthoff ,

C. I. Wed. Grenier, *Br. Turfm.* 4.
C. B. I. Ahsman, *Voorstraat* 4.
M. I. Beijer, *Krabbelaan.*
C. B. I. Ashman, *Voorstraat* 4.
V. S. Reichert, *Markt* 3.
W. I. 's Hage, *Prinsengracht* 10.
C. B. W. I. 's Hage, *v. d. Doesstraat.*

T.

G. den Tex ,
J. P. Teding v. Berkhout ,
G. J. van Thienen ,
D. Tollenaar ,
D. G. Turk ,

C. B. I. v. d. Pijl, *Oude Delft* 62.
S. W. I. Iding, *Oude Delft* 30.
S. W. I. Mevr. v. Thienen, *Rotterd. weg* 8.
V. S. Kloeg, *Oude Delft* 249.
C. I. v. Alphen, *Choorstraat* 24.

U.

G. D. Uittien.,

C. B. I. Wed. Nieuwen-
huis, *Voorstraat* 99.

V.

A. van Veen ,
A. H. W. van der Vegt ,
N. C. H. Verdam ,
C. H. Verhulst ,
P. C. Verkerk ,
Joh. Veth ,
N. de Vicq ,
P. C. Visser ,
H. L. C. B. van Vleuten ,
J. Vlieland ,

S. W. I. Baer, *Markt* 33.
C. B. I. Jenje, *Markt* 59.
S. W. I. Kollewijn, *Vrouwenrecht* 15.
C. B. I. Schram, *Markt* 34.
C. B. I. Heemskerk, *Binn. watersl.* 12.
T. Reichert, *Markt* 34.
S. W. I. Borking, *Voorstraat* 100.
C. I. v. Kempen, *Koornmarkt* 38.
V. S. 's Hage.
C. I. Karis, *Hypolitusb.*

H. de Vogel,	v. s. de Vogel,	<i>Oude Delft</i> 129.
J. C. Vorstman,	v. s. Cieremans,	<i>Br. Turfm.</i> 82.
G. de Vries,	s. w. i. van Veen,	<i>Koornmarkt</i> 7a.
G. J. F. van Vrijberghe de Coningh,	w. i. 's Hage,	<i>Bazarstraat</i> 1e.

W.

J. F. R. v. d. Wall,	c. i. Mevr. v. d. Wall	<i>Geer</i> 68.
P. F. v. d. Wallen,	t. Waltman,	<i>Binnenwatersl.</i>
L. J. K. v. Waveren,	s. w. i. v. d. Stuyt,	<i>Markt</i> 46.
J. G. H. ter Weele,	c. i. Mevr. Sanders,	<i>Oranjeplant.</i> 41.
W. H. Wegener,	v. s. v. d. Noorda,	<i>Koornmarkt</i> 52.
C. M. J. Wertheim,	m. i. Nijenhuis,	<i>Binn.watersl.</i> 27.
A. Westenberg,	c. i. Koumans,	<i>Koornmarkt</i> 83.
C. J. Westenberg,	v. s. Westenberg,	<i>Spoorsingel</i> 24.
H. O. Wichers,	c. i. 's Hage,	<i>Anna Paul.str.</i> 16.
N. Wildeboer,	c. i. Romeyn,	<i>Voorstraat</i> 96.
D. W. P. Wisboom,	c. i. Batenburg,	<i>Hypolitusb.</i> 45.
J. F. de Witt,	v. s. Bosschaert,	<i>Oude Delft</i> 8.
J. J. Witteveen,	t. Lubbers,	<i>Br. Turfm.</i> 93.
P. Witsen Elias,	v. s. 's Hage,	<i>Huyghenspl.</i>

Z.

J. H. Zeeman,	s. w. i. Coster,	<i>Voorstraat</i> 101.
---------------	------------------	------------------------

N A A M L I J S T

der Ingeschrevenen aan de Polytechnische School,
die Leden van het Corps geweest zijn.

A. B. Hesselink,	C. B. I.	<i>Molslaan 57.</i>
H. W. van Rossem,	C. B. I. 's Hage.	
J. J. Stoel,	C. I. Bloemkolk,	<i>Voorstraat.</i>
L. M. von Weiler,	C. I. v. Osselen,	<i>Kolk.</i>

N A A M L I J S T

der Ingeschrevenen aan de Polytechnische School,
die geen Lid van het Corps zijn.

J. C. van Aalst ,	C. I. van Wely ,	<i>Boterbrug 5.</i>
J. H. Abuis ,	v. s.	<i>Markt.</i>
A. C. van Aelst ,	C. B. I. Reijnders ,	<i>Markt 41.</i>
G. J. Bakkus ,	v. s. Rotterdam ,	<i>v. Hogendorpspl.</i>
J. v. d. Ban ,	v. s.	
K. Barendregt ,	v. s.	<i>Achterom 18.</i>
E. M. Baskers ,	v. s.	
S. H. v. d. Berg ,	v. s. Goester ,	<i>Oranjestraat 13.</i>
E. Beukers ,	v. s. Schiedam ,	<i>Frankenland.</i>
W. Bieschel ,	v. s.	
A. H. Blaeser ,	v. s.	
J. Blokland ,	C. B. I. v. Rooijen ,	<i>Binn.watersl. 14.</i>
R. A. de Boer ,	v. s. Riem ,	<i>Br. Turfmarkt.</i>
S. L. Boersma ,	v. s.	
H. D. H. Bosboom ,	v. s. 's Hage.	
H. C. Bottelier ,	v. s.	
G. Brouwer ,	C. B. I. Lely ,	<i>Geer 36.</i>
J. de Bruyn ,	C. B. I. 's Hage ,	<i>Vlamingstraat.</i>
H. v. Bijlandt ,	v. s. Leiden.	

G. J. G. van Caspel,	w. i.	Genet,	<i>Kolk.</i>
Mej. M. de Chauvigny			
de Blot,	v. s.	's Hage.	
S. J. J. Collee,	v. s.		<i>Oranjeplant. 65.</i>
Mej. J. Croiset v. d. Kop,	v. s.	's Hage,	<i>Spuistraat.</i>
J. Th. J. Cuypers,	C. B. I.		<i>Oude Delft 81.</i>
A. W. Derens,	M. I.	Rotterdam.	
W. B. F. M. v. Ditzhuyzen,	C. B. I.	Renard,	<i>Voorstraat 14.</i>
K. M. J. Dolk,	v. s.	Rotterdam.	
J. G. M. Egelie,	v. s.	Rotterdam.	
J. M. Erdmansdörfer,	C. B. I.	Koeberg,	<i>Molenstraat 22.</i>
J. J. Flohil,	C. I.		<i>Molslaan.</i>
J. J. C. Hardenberg,	C. B. I.	's Hage,	<i>Z. O. B. sing. 231.</i>
D. Harkink,	v. s.		
J. O. van Hattem Jr.,	v. s.	van Hattem,	<i>Oude Delft.</i>
E. Haverkamp,	C. B. I.	's Hage,	<i>Bierkade.</i>
A. D. Heederik,	C. B. I.	Schiedam,	<i>Rotterd. Dijk.</i>
J. P. Heyblom,	C. B. W. I.	Rotterdam.	
D. Heyen,	C. B. I.	's Hage,	<i>Groenewegje 59.</i>
M. G. Hoekstra,	C. B. I.	Fundatie van	
		Renswoude,	<i>Oude Delft.</i>
W. de Hoog,	C. B. I.	Boogert,	<i>Vrouwenrecht.</i>
P. L. M. Karthaus,	w. i.	Peters,	<i>Jacobgerritstr.</i>
F. T. Kesting,	v. s.		
G. J. Koopman,	v. s.	Stuit,	<i>Markt.</i>
F. H. van Kooten,	C. I.	Schaller,	<i>Verwersdijk.</i>
M. Koperberg,	M. I.		
A. Koppejan,	v. s.	Rotterdam,	<i>Alkemadepl. 32.</i>
M. H. C. Kramers,	w. i.	Schiedam,	<i>Dam.</i>
Mej. J. P. Landheer,	v. s.	Rotterdam.	
K. A. Lantinga.	v. s.		
P. T. L. Laurentius,	v. s.	Feldkamp,	<i>Geer 2.</i>

J. Manders,	v. s.	Vetter,	<i>Choorstraat.</i>
Mej. E. C. N. du Mée,	v. s.	's Hage.	
Mej. A. E. Mesdag,	v. s.	's Hage.	
J. A. Milders,	v. s.	Milders,	<i>Oude Delft.</i>
J. J. A. Muller,	v. s.	's Hage.	
P. Mijs,	v. s.		<i>Scheepmakerij.</i>
M. Niemants Verdriet,	v. s.	Kok,	<i>Oude Delft 23.</i>
A. Oosthoek,	t.	Kraan,	<i>Nieuwstraat 9.</i>
D. Okhuizen,	C. B. I.		
F. J. van Oppen,	C. I.	Rotterdam.	
A. L. Perk,	v. s.	Perk,	<i>Scheepmakerij.</i>
W. van Prehn,	C. I.	's Hage,	<i>Laan van Meer dervoort.</i>
C. van Puffelen,	v. s.	's Hage,	<i>Dennenvweg 116a.</i>
H. Rappard,	s. w. I.	Leiden,	<i>Rapenburg.</i>
R. L. E. C. Rant,	v. s.		<i>Buitenwatersl.</i>
A. Renaud,	v. s.		
F. G. H. Routs,	v. s.	de Vries,	<i>Oranjeplantsoen.</i>
Mej. M. van Salk,	v. s.		
W. W. Schipper,	v. s.		
Mej. Ch. v. d. Schraft,	v. s.	Rotterdam.	
P. A. Schroot,	C. B. I.	's Hage,	<i>Smitswater 11.</i>
L. J. Senf,	v. s.	Senf,	<i>Br. Turfm. 49.</i>
J. v. Sillevoldt,	v. s.		
T. K. L. Slinterman,	v. s.	Verschoor,	<i>Vlamingstr. 72.</i>
L. v. d. Snoek,	v. s.	Vlaardingen.	
S. P. M. Spaapen,	v. s.	Rotterdam.	
P. M. H. v. d. Steenstraten,	v. s.		
Mej. C. E. Stieltjes,	v. s.	Rotterdam.	
J. T. P. J. Straatman,	C. B. I.		
G. B. M. Sühl,	v. s.		
J. M. Swaan,	w. I.	's Hage,	<i>Zwarteweg 76.</i>

J. Swemer,	W.I.	Wed. Swemer,	<i>Genestetstraat.</i>
B. P. Tideman,	C. B. W. I.	Garjeanne,	<i>N. Langendijk.</i>
J. W. Tideman,	C. B. W. I.	Garjeanne,	<i>N. Langendijk.</i>
Mej. M. F. W. Tonnet,	v. S.	Leiden,	<i>Oude Singel 228.</i>
H. T. G. Vermijne,	v. S.		
A. J. Verstevee,	v. S.	Vlaardingen.	
M. H. van de Wall,	v. S.		<i>Oranjeplantage.</i>
G. J. van de Well,	v. S.	Mevr. Toe Wa- ter v. d. Laar,	<i>Boterbrug 17.</i>
N. Wing Easton,	M. I.	Antonietti,	<i>Voldersgracht.</i>
J. M. F. M. van Winkel,	C. B. I.	Rotterdam,	<i>Jonkerfransstr.</i>
W. Wolff van Gudenberg,	v. S.		
E. H. M. v. d. Zande,	v. S.		<i>Koornmarkt.</i>
R. Zwier,	v. S.	v. d. Lely,	<i>Geer 64.</i>

AANTAL DER INGESCHREVENEN

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

	Leden van het Corps. Oud-leden. Niet-leden. Totaal.			
Voor C. I.....	61	2	5	68
» B. I.....	2	0	0	2
» W. I.....	19	0	5	24
» M. I.....	4	0	3	7
» S. I.....	1	0	0	1
» T.....	6	0	1	7
» IJ.....	0	0	0	0
» C. B. I.....	48	2	17	67
» C. B. W. I.....	5	0	3	8
» C. W. I.....	6	0	0	6
» S. W. I.....	16	0	1	17
» W. M. I.....	1	0	0	1
» V. S.....	53	0	58	111
Tot. der ingeschrevenen:	222	4	93	319

COMMISSIËN IN HET STUDENTENCORPS.

SEN A A T.

- R. A. van Holthe tot Echten, *President*.
B. V. E. Houthuijsen, *Secretaris*.
J. Schoehuizen, *Vice-President* en *Thes.*
H. Loudon, *Vice-Secretaris* en *Bibliothecaris*.
A. Suermondt, *Commissaris*.

Commissie tot regeling van de Feesten in 1883.

- B. A. van Holthe tot Echten, *President*.
B. V. E. Houthuijsen, *Secretaris*.
J. Schoehuizen, *Vice-President* en *Thes.*
H. Loudon, *Vice-Secretaris*.
A. Suermondt,
L. van der Sande,
S. Bouma,
D. W. P. Wisboom,
J. H. Nachman,
- } *Commissarissen*.

Commissie tot regeling van den Historisch- Allegorischen Optocht.

- G. den Tex, *President*.
J. B. Cores de Vries, *Secretaris*.
R. A. van Holthe tot Echten, *Vice-Presid.*
H. Loudon, *Vice-Secretaris*.
A. Reijding, *Commissaris*.

**Commissie tot redactie van den Almanak
voor 1883.**

- H. Doijer Dzn., *President*.
W. H. L. Janssen van Raay, *Secretaris*.
J. A. E. van Deventer, *Vice-President*.
J. G. F. Rooker, *Vice-Secretaris*.
A. Reijding, *Commissaris*.

**Stemcommissie en commissie voor den
Schouwburg.**

- H. Doijer Dzn., *Secretaris*.
A. G. A. van Eelde.
W. H. Wegener.

BIJZONDERE COMMISSIËN.

Commissarissen der Societeit „Phoenix”.

- L. van der Sande, *President*.
J. B. Cores de Vries, *Secretaris*.
S. Bouma, *Vice-Pres.* en *Bibliothecaris*.
H. Loudon, *Thesaurier*.
J. B. Onnen, *Comm. v. h. Consumabel*.
P. J. Boreel, *Comm. v. d. Inventaris*.
A. Suermondt, *Vice-Secretaris*.

**Commissarissen van het Muziek-
gezelschap „Apollo”.**

- F. A. van den Berg, *President*.
W. H. Wegener, *Secretaris*.
H. Nachman, *Vice-President*.

J. J. Witteveen, *Vice-Secretaris*.

L. F. Dankmeijer, *Commissaris*.

Orchest-Directeur.

J. C. Boers, (*Eere-lid*).

Commissarissen van het Scherm- en Gymnastiekgezelschap „Odin”.

J. F. J. de Bruyn Kops, *President*.

J. A. E. van Deventer, *Secretaris*.

P. J. Boreel, *Vice-President*.

C. J. Beijnen, *Vice-Secretaris*.

R. H. Arntzenius Jr., *Commissaris*.

Vaandeldrager.

W. C. Moojen.

Gymnastiek- en Schermmeester.

W. F. H. Hijmans.

Dispuutgezelschap „Vrije Studie”.

A. Suermondt, *President*.

H. Loudon, *Secretaris*.

P. J. Boreel, *Vice-President*.

F. A. van den Berg, *Vice-Secretaris*.

J. H. Nachman, *Commissaris*.

Debating-Club.

Eere-Voorzitter.

Prof. Mr. B. H. Pekelharing.

F. H. de Monté Ver Loren, *President*.

A. van Lennep, *Secretaris*.

W. H. L. Janssen van Raay, *Vice-President*.

Delftsche Studenten-Roeivereeniging „Laga”.

J. F. J. de Bruyn Kops, *President*.
Cl. M. J. Wertheim, *Secretaris*.
P. J. Boreel, *Vice-President*.
A. G. A. van Eelde, *Vice-Secretaris* en *Thes.*
W. C. Moojen, *Commissaris*.

Delftsche Studenten-Caroussel-Vereeniging.

J. B. Onnen, *President*.
P. J. Boreel, *Secretaris*.
E. L. C. Schiff, *Commissaris*.

Delftsch Studenten-Tooneel-Gezelschap.

D. Tollenaar, *President*.
J. B. Onnen, *Secretaris*.
F. A. van den Berg, *Vice-President* en *Thes.*
J. H. Nachman, *Vice-Secretaris*.
C. W. J. Kymmell, *Commissaris*.

Leesgezelschap „Baldur”.

J. Kraus, *President*.
D. H. van der Hoek, *Secretaris*.
C. D. Nagtglas Versteeg, *Vice-President*.

Technisch Leesgezelschap.

W. H. L. Janssen van Raay, *President*.
J. C. Dijkhoorn, *Secretaris*.
G. J. F. van Vrijberghe de Coningh, *Thesaurier*.

**Studenten-Afdeeling der Vereeniging
„Frederik Hendrik”.**

P. C. Visser, *Kapitein*.

B. V. E. Houthuijsen, 1^e *Luitenant*.

G. den Tex,

J. B. Cores de Vries, } 2^e *Luitenants*.

Studenten-Weekblad „Vox Studiosorum”.

W. H. L. Janssen van Raay, *Correspondent*.

Studenten-Weekblad „Minerva.”

A. van Lennep,

J. A. E. van Deventer, } *Redacteuren*.

DISPUTEN EN VERDERE GEZELSCHAPPEN.

O. K. W.

W. F. Loudon, *President*.

J. J. Witteveen, *Secretaris*.

W. H. van Raders, *Thesaurier*.

F. C. Q. D.

A. C. J. van Eelde Jr., *President*.

C. van der Made, *Secretaris*.

J. H. G. Jordens, *Commissaris*.

SNELLIUS.

J. J. 's Jacob, *President*.

..... *Secretaris*.

..... *Commissaris*.

NACHTEGAAL.

ONDER DE ZINSPREUK:

«Deez' met zijn zoet gekweel
Is vogel Philomeel.»

CARTESIUS.

ONDER HET MOTTO:

«Cogito, ergo sum.»

D. Tollenaar, *President*.

S. Bouma, *Secr.-Penningmeester*.

* KAMERMUZIEK-VEREENIGING.

J. B. Cores de Vries, *President*.

L. van der Sande, *Secretaris*.

* BIERCLUB „HEINEKEN”

ONDER HET MOTTO:

«Hony soit qui mal y pense.»

Gerard A. Heineken, te Amsterdam, *Eere-Voorzitter*.

L. L. Polis, *President*.

B. V. E. Houthuijsen, *Secretaris*.

* ABRUZ.

ONDER HET MOTTO: L. D. G.

Lazaroni, *Hoofdman*.

Donizetti, *Schatmeester*.

Garibaldi, *Luitenant*.

* **MAKAN NASSI SAMA KERRI.**

ONDER HET MOTTO: «SEDOT»

P. C. Visser, *President.*

G. den Tex, *Secretaris.*

..... *Vice-President.*

WANDELGEZELSCHAP „AMBULANTES”.

ONDER DE ZINSPREUK: F. t. W. o. L.

J. B. Cores de Vries, *President.*

J. B. Onnen, *Secretaris.*

W. C. Moojen, *Vice-President-Thes.*

F. A. van den Berg,	} <i>Commissarissen.</i>
W. H. Wegener,	

PRAKTISCHE STUDIE.

P. J. Boreel, *President.*

F. A. van den Berg, *Secretaris.*

J. J. Witteveen, *Vice-President-Thes.*

* **DELFTSCHE STUDENTEN REVOLVER-CLUB.**

..... *President.*

J. B. Cores de Vries, *Secretaris.*

B. V. E. Houthuijsen, *Commissaris.*

* **W₇.**

P. J. Boreel, *President.*

N. de Vicq, *Secretaris.*

A. G. A. van Eelde, *Vice-President-Thes.*

• ZELANDIA.

ONDER HET MOTTO:

»Luctor et Emergo.»

J. van der Hoek, *Dijkgraaf*.

J. I. de Muijnck, *Gezworene*.

D. H. van der Hoek, *Ontvanger-Griffier*.

• Z. C.

ONDER HET MOTTO:

»Tres faciunt collegium».

Sadrach, *President*.

Mesach, *Secretaris*.

Abednego, *Vice-President-Thes.*

• O. N. S.

J. H. Peelen, *President*.

Ch. C. Coomans, *Secretaris*.

J. J. F. Pino, *Thesaurier*.

H. Ris, *Vice-President*.

R. v. d. Broek, *Vice-Secr.*

C. F. Stoel, *Vaandeldrager*.

• „DE GEMEENTERAAD”.

J. B. Onnen, *President*.

J. J. Witteveen, *Secretaris*.

W. H. Wegener, *Wethouder en Thes.*

• „DE GEZELLIGE NACHTRUST”.

J. J. Witteveen, *President*.

W. F. Loudon, *Secretaris*.

E. L. C. Schiff, *Porder*.

L. F. Dankmeijer, *Nachtklabak*.

W. H. van Raders, *Slaapsteehouder*.

* „t LANDSCHAP".

R. A. van Holthe tot Echten, *Drost*.

C. W. J. Kymmell, *Landschrijver*.

* S. S. S. S.

S₁ D. H. van der Hoek, *Poelier*.

S₂ J. P. F. Römer, *Onbegrijpelijk wezen*.

S₃ A. J. J. van Dreveltdt, *Kapper*.

S₄ A. De Groot, *Voorsmijter*.

* LA PHALANGE LYRIQUE.

L. van der Sande, *Directeur*.

..... *Regisseur*.

* O. R. D.

M. A. C. Hartman, *President*.

A. de Groot, *Secr.-Penningmeester*.

D. H. van der Hoek, *Vice-President*.

* INDOLOGISCHE VEREENIGING.

Bestuur.

A. Suermondt, *President*.

C. J. Beynen, *Secretaris*.

J. B. Onnen, *Thesaurier*.

Commissie tot redactie van het Jaarboekje.

D. Tollenaar, *President*.

C. J. Westenberg, *Secretaris*.

W. H. Wegener, *Commissaris*.

* **DE TORTELDUIVEN.**

ONDER HET MOTTO:

»Zwei Seelen und ein Gedanke" of »Liefde is de geldelijke reductie van een bankroet gemoed, dat zijne obligatiën omzet in klinkende munt."

Huibert, *President.*

Klaartje, *Vice-Presidente en Secretarisse.*

* **H. O. O. F. T.**

A. IJ. A. Looijen, *President.*

G. J. van Thienen, *Secretaris.*

L. C. Nijenhuis, *Commissaris.*

* **MALEISCH COLLEGE.**

ONDER HET MOTTO:

»esalam alaïkoem".

Mohamed, *jang meng adjar dan kapala hormat.*

Aboe Bekr, *jang peladjar.*

Omar, *jang berdjam oedan jang peladjar.*

„**De Vijf Kolommen**".

L. M. Barnet Lyon, *President.*

J. W. C. Diepenheim, *Secretaris.*

H. E. Ram, *Comm.-Penningm.*

NB. De met een * geteekende gezelschappen zijn door den Senaat niet erkend.

V E R V O L G

OP DE

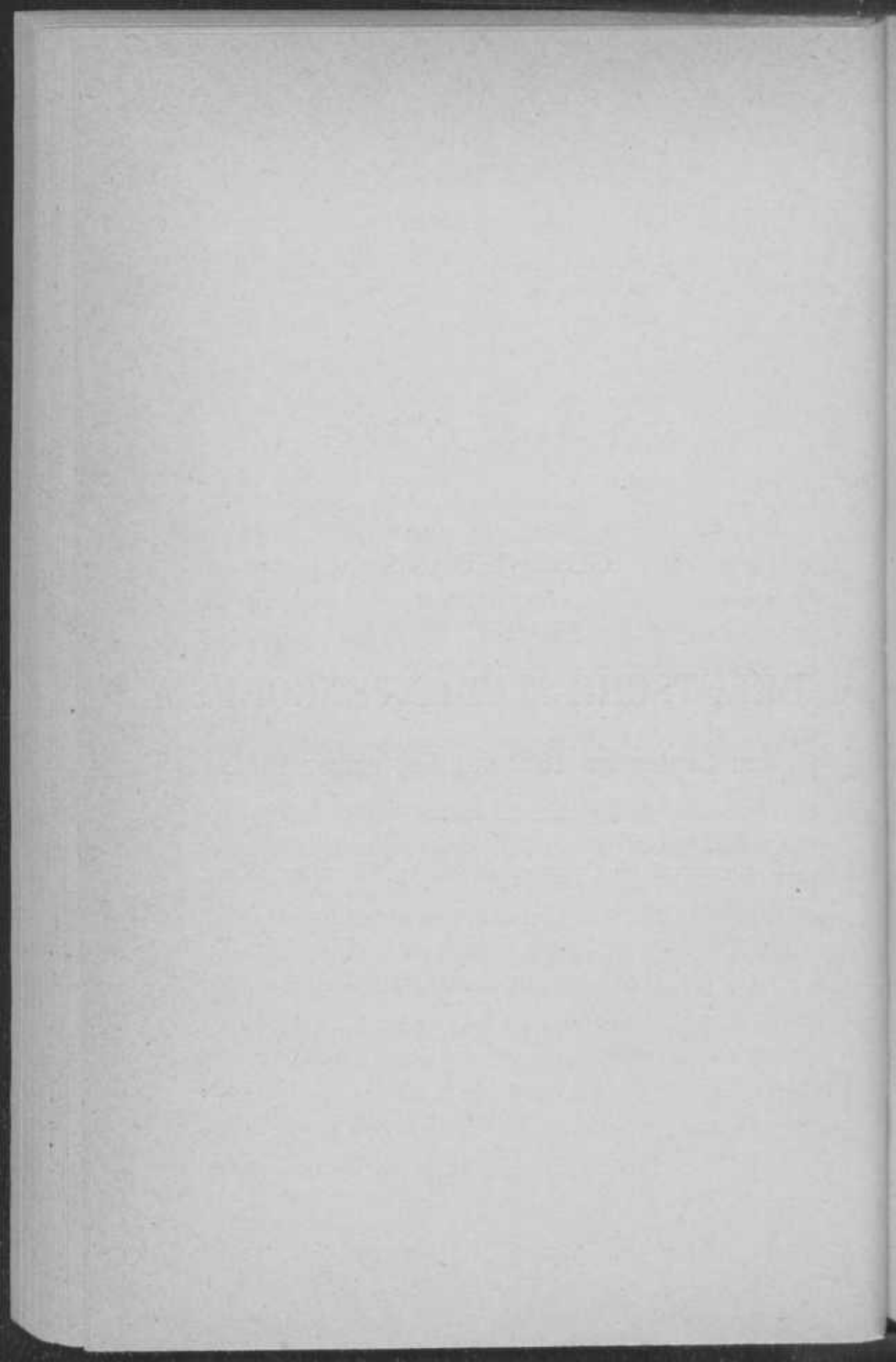
GESCHIEDENIS

VAN HET

DELFTSCHE STUDENTENCORPS

Van September 1881 tot September 1882.

Goedgekeurd bij Corpsbesluit van 29 November 1882.

Bij de intrede van een nieuw jaar staat de verslaggever weer voor zijne taak, een overzicht te geven van de voornaamste feiten, die de geschiedenis van het jaar, dat voorbij gegaan is, kenmerken.

Niet altijd is die taak licht. In sommige gevallen kan het hem soms uiterst moeilijk vallen, zijn neutraal standpunt te bewaren, b.v. als het corpsleven door partijtwisten heftig bewogen geweest is, en vooral, wanneer hij zelf, wat gemakkelijk kan gebeuren, een levendig aandeel in den strijd heeft genomen.

Haast even moeilijk valt hem het geven van een niet al te vervelend verslag, als het corpsleven bijna niet bewogen geweest is, en hij dus voor het *fait-accomplì* van gebrek aan stof staat. Dit laatste is nu het geval; het afgelopen jaar heeft zich gekenmerkt door eene bijzondere mate van kalmte, terwijl slechts

enkele sprekende feiten, sporadisch voorkomend, de eentonigheid wat verbraken. Waar dit het geval is, is het eene onmogelijkheid in scherpe trekken de geschiedenis van dat jaar weer te geven, en kan eene zekere eentonigheid niet vermeden worden.

Trachten wij evenwel zoo volledig mogelijk te zijn.

Aan ieder inwoner van het goede stadje Delft valt het in het oog, welk eene vroolijkheid in de eerste Septemberdagen in de straten heerscht, vergeleken bij de stilte der afgeloopen vacantie maanden. En hoewel misschien niet geheel, voor een deel althans moet dit toegeschreven worden aan den terugkeer van hen, die hunne studiën weer komen hervatten, en bij hunne aankomst in eene blijde stemming de bekende grachten en huizen, en vooral de vrienden, terugzien na een paar maanden, die zij meer of min aangenaam, hetzij bij familie of kennissen, hetzij op reis, hetzij reeds voorloopig in staatsdienst, hebben doorgebracht. Hierbij het vooruitzicht van den groentijd met zijne traditioneele jolen en inauguratiefeesten, en het is natuurlijk, dat ieder student, en alles wat op studenten- en in het bijzonder op corpsleven betrekking heeft, het stempel eener algemeene vroolijkheid draagt.

Is een groentijd, afgescheiden van andere omstandigheden, die er invloed op kunnen uitoefenen, in het algemeen meer geanimeerd, naar mate het aantal nieuw aangekomenen grooter is, zoo waren op dit punt de vooruitzichten niet bijzonder schitterend, aangezien het contingent, dat met het doel kwam, om de gedunde gelederen van ons corps aan te vullen, uit slechts 35 personen bestond. De hoop, dat misschien in den loop van het jaar nog eenigen tot het corps zouden toetreden, werd ook slechts voor een klein gedeelte vervuld, daar dit in dien tijd maar één nieuw lid rijker werd.

Gelukkig echter voor het slagen van den groentijd, dat ook andere oorzaken er het hunne toe kunnen bijdragen om hem zoo aangenaam mogelijk te maken. En aan pogingen om dit te doen, ontbrak het werkelijk niet; twee bierdonderjolen bij van der Arend in het van ouds bekende lokaal, en een in den tuin van den Doele stelden de leden van het corps in staat, hunne aanstaande broeders eens *en bloc* van nabij te beschouwen, en maakten het den groenen gemakkelijk met het grootste deel der studenten kennis te maken. Door het geringe aantal groenen viel dit natuurlijk betrekkelijk licht, maar dezelfde oorzaak had ook ten gevolge, dat de gezelligheid minder groot was dan zij had kunnen zijn.

Ook de worstelwedstrijd, dien Odin uitgeschreven had, maakte om dezelfde reden weinig effect, waartoe nog meer werd bijgedragen door het feit, dat het aankomende jaar weinig op het gebied van gymnastiek bleek te kunnen presteeren.

De groentijd was nog nauwelijk ingetreden, toen de treurige mare ons bereikte, dat het Huis van Oranje Nassau weer een zijner leden had verloren. Prins Frederik was overleden. Weinige dagen daarna werd op eene Corpsvergadering besloten den rouw aantenemen voor den tijd van drie weken, ingaande den 8^{en} September, en een brief van rouwbeklag te schijven. Op eene Corpsvergadering, aan het einde dezer maand gehouden, werd een brief voorgelezen, dien de Senaat van den Prins en de Prinses von Wied had ontvangen, en waarin Hunne Hoogheden aan het Corps voor de betoonde belangstelling Hun dank betuigden. Ook van het Cabinet des Konings was een dergelijk schrijven ontvangen. Deze treurige gebeurtenis had ten gevolge, dat geen feesten in het openbaar konden gegeven worden.

De begrafenis viel ook in den groentijd, en wierp, zoo als van zelve spreekt, eene schaduw op de heerschende stemming; alleen voor de groenen trof het in zoovere gelukkig, dat zij een vrijen dag verkregen.

De rouwtijd eindigde op den dag vóór de inauguratie, zoodat deze met de gewone feestelijkheden kon plaats hebben. Met een enkel woord dient echter gewag gemaakt van de groenencomédie, die den avond te voren werd gespeeld. In tegenstelling met die van het vorige jaar werd zij met zeer weinig aandacht aangehoord, en de bijzonder rumoerige stemmig, die onder het toeschouwend publiek heerschte, was oorzaak dat van de stukken bijna niets verstaan en in het geheel niets begrepen werd, zoodat schrijvers en spelers van hun werk zeer weinig voldoening smaakten. Dit nam echter niet weg, dat de avond zich door eene groote gezelligheid kenmerkte, zoodat wat dit betrof de toeschouwers voor het meerendeel verre van onvoldaan huiswaarts keerden.

Nog aangenamer en opgewekter was de geest die den volgenden avond heerschte, toen het corps wederom met een aantal nieuwe leden zou verrijkt worden. De dag der inauguratie is dan ook wel de dag, waarop het corps op de meest vroolijke wijze feest viert. Reeds des morgens heeft de geheele stad een lachend aanzien, als ter eere der plechtigheid talloze vlaggen wapperen; en wanneer dan des avonds eene talrijke studentenschaar, door fakkeldragers begeleid, met muziek voorop, en vergezeld van eene massa nieuwsgierigen, door de straten trekt, is

het dan te verwonderen, dat gejoel en gezang, afgebroken door opgewonden vreugdekreten getuigenis geven van de blijde, feestelijk gestemde gedachten, die ieder vervullen?

Nadat de plechtige installatie en de fakkeltocht afgeloopen waren, keerde men als gewoonlijk terug naar de vroolijk met groen en banieren versierde zaal van den Doele, waar een gezellige avond den dag kroonde.

De feestelijkheden, waarmede de intrede der nieuwe leden in het corps gepaard gaat, zijn zijn echter nog niet geheel afgeloopen vóór ook de traditioneele rijpartij heeft plaats gehad. Den volgenden morgen waren dan ook de meeste nieuw geinaugureerden op de Phoenix present, om den tocht te aanvaarden.

Onder leiding der Heeren W. Maclaine Pont, L. F. Dankmeijer, A. O. van de Poel en J. J. Witteveen, die het bestuur uitmaakten, begaf men zich naar de Vink om daar te dejeuneeren.

Op den terugtocht gebruikte men het middagmaal op Reineveld, en de orde, gepaard met den aangename toon, die er heerschte, als ook het keurige menu, zetten de kroon op het werk der rijcommissie.

Na afloop trok men weer in fakkeloptocht door de stad en begaf zich daarna naar de kroeg, om voor het eerst als leden van het D. S. C. onder de wiken van den heiligen vogel feest te vieren.

Om dezen tocht, die waarlijk recht aange-naam was, zóó te doen slagen, had ook het weder, dat buitengewoon gunstig was, niet weinig medegewerkt.

Zooals gewoonlijk volgden op deze luidruchtige feesten eenige dagen van groote kalmte. Spoedig echter werden zij afgebroken door den roeiwedstrijd, dien »Laga" had uitgeschreven. Reeds sinds weken was lang en veel over deze gebeurtenis gesproken en met spanning zag men den dag te gemoet, waarop het pleit zou moeten beslist worden. Dat sommigen zelfs voor den goeden uitslag vreesden, was geen wonder, wanneer men bedenkt, dat reeds tweemaal achter elkaar »Laga" zegevierend uit den strijd was getreden, waardoor natuurlijk de kans op overwinning deze maal zooveel geringer was.

Deze en dergelijke gedachten maakten, dat aller oogen op de baan gericht waren en ieders aandacht op het hoogst was gespannen, zoodat men zich ook om den regen, dien men anders alles behalve aangenaam zou vinden, weinig bekommerde. De wedstrijd liep ten einde, beide gieken, die van »Njord" en »Laga", naderden het eindpunt der baan, en toen dit bereikt was, en nu bleek, dat »Laga" voor de derde maal overwinnaar was, uitte zich de geprikkelde corpsgeest en gaf zich de tengevolge

der spanning nog gestegen vreugde lucht door een lang en enthousiastisch gejuich. En welverdiend was deze hulde aan eene vereeniging, die tot driemalen toe de eer van ons D. S. C. op zoo waardige wijze had weten op te houden.

De agitatie, die deze heuchelijke gebeurtenis had verwekt, bedaarde echter langzamerhand, en het corps trad de periode in, waarin de corpsgeest zich gewoonlijk slechts bij stemmingen uit.

In deze periode zijn de leden van het corps namelijk geroepen tot hernieuwing van enkele besturen hunne stemplichten te vervullen.

Vooreerst trad de Senaat af; hij werd vervangen door een nieuwen, die den 29sten November geïnstalleerd werd en zich als volgt constituëerde

G. den Tex, *President*.

J. J. Jacob, *Secretaris*.

E. Meertens, *Vice-Pres.* en *Thesaurier*.

L. van de Sande, *Vice-Secretaris*.

L. L. Polis, *Commissaris*.

Tevens werden tot stem- en schouwburg-commissarissen gekozen de Heeren Wiersma tot secretaris, Keller van Hoorn en Suermondt.

Door het vertrek van den Heer de Gruyter

naar Indië en het bedanken van den Heer Hasselman waren in de commissie tot redactie van den almanak vacatures ontstaan, die aangevuld werden door de Heeren Blijdenstein en Wiersma, waarna zij zich aldus constitueerde

B. M. Gratama, *President*.

D. A. J. B. de Graaf, *Secretaris*.

B. M. Blijdenstein, *Vice-President*.

Ch. Stork, *Vice-Secretaris*.

E. C. Wiersma, *Commissaris*.

Den almanak zou echter een treurig lot beschoren zijn. Reeds dikwijls en altijd toenemend was in de laatste jaren geklaagd over te weinig inzending van mengelwerk, en deze maal was de deelneming daaraan zóó gering, dat de redactie zich verplicht gevoelde de uitgave van den almanak tot na de kerstvacantie uit te stellen, in de hoop, dat hierdoor nog eenigen tot ijver zouden worden aangespoord.

En toen in Januari de almanak verscheen, bleek deze hoop niet ijdel te zijn geweest, want werkelijk was hij niet alleen voorzien van mengelwerk en een plaat, maar dit overtrof zelfs veler verwachtingen, al mocht dan ook het aantal inzenders niet groot zijn geweest.

Maar toch ontbrak een gedeelte, dat gewoonlijk als een noodzakelijk bestanddeel pleegt beschouwd te worden, de Varia.

Terwijl dergelijke zaken der redactie haar arbeid onaangenaam maakten, bracht gedurende eenige weken eene andere questie het geheele corps in beweging.

Men vreesde namelijk voor de onaangename taak te moeten staan, over een candidaat-lid te balloteeren.

Daar tijdens zijn candidaat-lidmaatschap zeer compromitteerende berichten over hem in omloop waren, stelden eenige personen pogingen in het werk, om bewijzen voor de al of niet juistheid daarvan te verkrijgen.

De ingewonnen berichten waren helaas van dien aard, dat ballotage werd aangevraagd. Nadat de Senaat de persoon in questie ter verantwoording had geroepen, en het hem niet gelukt was, zich van schuld vrij te pleiten, gaf hij gelukkig gehoor aan den raad, dien de Senaat hem gaf, om zich terug te trekken, waardoor aan vele corpsleden het vervullen van eene onaangename plicht gespaard bleef.

Langzamerhand geraakte deze questie in vergetelheid, en na de inauguratie van een nieuw lid op den 15 November werd de herinnering er aan geheel uitgewischt.

Spoedig volgde nu de kerstvacantie, en de eerste maanden daarna, waarin gewoonlijk nog al eens wat voorvalt, gingen nu kalm en rustig voorbij. Eene enkele gebeur-

tenis verbrak deze eentonigheid, maar zij was *en revanche* een glanspunt in de geschiedenis van het geheele jaar. Het gezelschap »Vrije Studie" vierde namelijk zijn vierde lustrum.

Wanneer men bedenkt, welke oorzaken tot de oprichting dezer vereeniging geleid hebben, hoe zij ontstond toen en doordat de dierbaarste belangen van het corps op het spel stonden, en hoe dus als het ware de geheele geschiedenis van »Vrije Studie" met die van het corps is samengeweven, dan is het niet te verwonderen, dat dit feest op eene waarlijk luisterrijke wijze werd gevierd. Een der glanspunten was de matinée op de kroeg, die hare zalen voor zeer talrijke introducés geopend had, terwijl het bestuur receptie hield. Talrijk waren de bewijzen van belangstelling en de felicitaties, die het van alle zijden en zelfs van verscheidene Hoogleeraren en Leeraren ontving. Op het hoofdnummer volgde de feestvergadering, die een waardig vervolg van de zoo gezellige matinée was.

Niet vreemd zal het dan ook schijnen, dat de volgende dagen sterk afstaken bij dezen dag van vreugde, voor »Vrije Studie" niet alleen, maar voor het geheele corps. Nadat nu de gewone gang van zaken wederom was ingetreden en een poosje geduurd had, kwam

langzamerhand de viering der lustrumfeesten in 1883 ter sprake.

Reeds voor de kerstvacantie was op eene corpsvergadering besloten eene commissie van drie leden te benoemen, die zich zouden bezig houden met het opmaken van een voorloopig plan. Hiertoe werden gekozen de Heeren Snouck Hurgronje, du Rieu en Vrijburg van der Hell. Natuurlijk hielden zij zich het allereerst bezig met de questie, wat het hoofdnummer van het feestprogramma zoude zijn, en spoedig waren zij zooveer gevorderd, dat hun de keus tusschen twee dingen bleef, eene technische tentoonstelling en een optocht. Daar de commissie van meening was, dat men vooral trachten moest eens iets oorspronkelijks te doen, helde zij in den aanvang zeer tot het eerste punt over, en op eene vergadering, waaraan verscheidene Hoogleraren en Leeraren der Polytechnische School deelnamen, werd hierover veel gesproken. Hoewel de vergadering aanvankelijk vóór eene tentoonstelling was, schrikte men echter spoedig voor de onoverkomelijke finantieele bezwaren terug, zoodat van dit plan werd afgezien. De Commissie was nu genoodzaakt, hare toevlucht tot eenen gecostumeerden optocht te nemen, en na in overleg te zijn getreden met den Heer Le Comte, leeraar aan de Polytechnische school, meende zij een

Potpourri-optocht ten sterkste aan te kunnen raden. Op eene corpsvergadering, in Februari gehouden, werd dit plan dan ook ter sprake gebracht; aanvankelijk ondervond het een heftigen tegenstand, die nog vergroot werd door de dwaling, waarin sommigen verkeerden, dat het niets dan een dies-optocht in het groot wezen zoude. De Commissie lichtte haar plan echter nader toe; de optocht zou eene gedeeltelijk allegorische voorstelling moeten zijn van de geschiedenis der stad Delft, van hare oprichting af tot op het midden der zeventiende eeuw. Het groote voordeel boven eene maskerade was, dat de costumes veel goedkooper zouden zijn, waardoor natuurlijk het aantal deelnemers aanmerkelijk groter zou wezen, terwijl het geheel even goed, zoo niet beter zou voldoen. De voorstanders eener maskerade meenden echter, dat vooral dit laatste lang niet het geval zou zijn en het duurde dan ook geruimen tijd, zonder dat men het eens kon worden, tot eindelijk bij stemming de overgroote meerderheid zich voor een potpourri-optocht verklaarde.

Tot voorloopige regeling hiervan werden nu bij stemming tien personen gekozen, en aan den Senaat voorgedragen, die er eene keuze van vijf uit deed. Deze commissie werd den 3 Maart geïnstalleerd, en constitueerde zich als volgt

G. den Tex, *President*.

J. B. Cores de Vries, *Secretaris*.

R. A. van Holthe tot Echten, *Vice-President*.

H. Loudon, *Vice-Secretaris*.

A. Reyding, *Commissaris*.

Onmiddellijk toog zij aan het werk om bouwstoffen voor den optocht te verzamelen, die, daar nu definitief werd bepaald, dat hij episoden uit de geschiedenis van Delft zou voorstellen, den naam van Historisch-Allegorischen Optocht verkreeg.

Nog in Maart werd op eene corpsvergadering het plan dezer Heeren aan de goedkeuring der leden onderworpen. Er heerschte, erg gemakkelijk voor de commissie, een bijzonder meegaande geest onder de aanwezigen; bijna zonder op- of aanmerkingen werd dan ook goedgekeurd, dat er episoden uit de Delftsche geschiedenis van 1350 tot 1650 ongeveer zouden worden voorgesteld. Hierop volgde de belangrijke questie, of zegewagens al dan niet een deel van den optocht zouden moeten uitmaken.

Reeds eenigen tijd te voren was men, dank zij de groote moeite, welke de Heer Le Comte zich hiervoor getroost had, in de gelegenheid geweest schetsen van allegorische voorstellingen der studievakken aan de Polytechnische

school te bezichtigen. Geldelijke motieven noopten de corpsvergadering echter van de verwezenlijking dier groepen af te zien en het aantal zegewagens werd gereduceerd tot één.

Nu de weg eenmaal was afgebakend, dien de commissie te volgen had, bleef haar niets over dan tot het regelen van den optocht in alle details, voorzeker niet het minst omvangrijke deel van hare taak, over te gaan, en met allen ijver begon zij er zich dan ook dadelijk aan te wijden.

In dien tusschentijd had eene belangrijke gebeurtenis plaats gehad, die een oogenblik ieders aandacht had afgeleid van deze zorgen voor de toekomst; ik meen het gymnastiekconcours, dat de Utrechtsche vereeniging »Olympia» had uitgeschreven. Het spreekt van zelve, dat men begeerig was, den uitslag te vernemen, en dat men zooveel te meer hier naar verlangde, als men dacht aan de zege, die »Laga» ditzelfde jaar had behaald.

»Odin» werd geslagen, en schoon men dit natuurlijk minder aangenaam vond, werd toch de teleurstelling verzacht door de overtuiging, dat tegen de vele overwinningen, die de Delftsche vereenigingen in den laatsten tijd hadden behaald, deze ééne nederlaag toch waarlijk niet kon opwegen. En tot troost diende nog, dat

de kansen zeer twijfelachtig gestaan hadden, dat Delft toch in de tweede plaats na »Arena'' in aanmerking kwam, en dat de overwinning moeielijk te behalen was geweest. En het is onze meening, dat »Odin'' met de betrekkelijk geringe krachten, waarover zij dit jaar te beschikken had, op dit resultaat nog mag bogen.

Vrij snel hierop volgde de Dies. Voorzeker behooren de dagen, die men aan de viering van dit feest wijdt tot de prettigste van het jaar.

Weinigen zouden gaarne afwezig blijven op Oudejaarsavond, wanneer de Phoenix voor alle leden zijne gastvrije zalen openstelt om de laatste uren van een weldra vervlogen jaar in gezelligheid door te brengen.

De aandacht werd spoedig van het gewone comediestukje afgeleid, toen het uur van midnacht naderde.

En kort daarop, toen de president der Sociëteit stilte verzocht, om dit oogenblik af te wachten, en de klok daarna plechtig en afgemeten hare twaalf slagen deed hooren, rees ieder op, en uit aller kelen weerklonk het bekende gezang, waarmede men de uitvaart van het jaar pleegt te begeleiden. Nadat het zingen geeindigd was, en de laatste galmen langzaam wegstierven, stond de Heer den Tex

op, om met enkele woorden in breede trekken de geschiedenis van het afgelopen jaar weer te geven.

In welsprekende woorden memoreerde hij goeden geest, die gedurende dien tijd in het corps had geheerscht, hoe het zich op eene waardige wijze verdedigd had, toen de laster getracht had een smet op zijn goeden naam te werpen, hoe schitterend »Vrije Studie" zijn vierde lustrum gevierd had, en hoe de meeste gezelschappen zich in eene betrekkelijke hooge mate van bloei mochten verheugen.

Het comediestukje werd hierna voortgezet, en de intrede van het nieuwe jaar deed zoo mogelijk de feestvreugde nog stijgen.

Dat men nog steeds veel animo betoonde in het vieren van den Dies, bewees de rijpartij den volgenden dag, waaraan vele liefhebbers deelnamen.

De gewone tocht over Voorburg, de Wijkerbrug en Rijswijk was uiterst gezellig, en de verschillende soorten van costumes gaven aan het geheel een vroolijk aanzien. Er waren Kroumirs, Chineezers, Negerzangers, kortom alle klimaten en hemelstreken waren vertegenwoordigd. Wat tot het effect, dat de stoet maakte, niet weinig bijdroeg, was de eerewacht, uit 9 personen bestaande, die den Seuaat begeleidde. Des avonds werd in den Doele een

comediestukje opgevoerd, haast volmaakt slecht, waar, zooals gewoonlijk buiten de studenten, weinig publiek aanwezig was. Vooral ook voor den Senaat was dit eene levendige teleurstelling, daar hij de troep van Pierre de Boer had besproken, en eerst op het laatste oogenblik vernam, dat deze niet kon komen.

Hierop volgde een collation, waar, dank zij de vele deelnemers, tot laat in den nacht een vroolijke geest bleef heerschen; ook de goede orde droeg hiertoe het hare bij, en voor een groot deel was deze te danken aan de uitstekende leiding van den hoofdcommissaris, den Heer Snouck Hurgronje.

Met genoegen zullen waarschijnlijk velen, die als student nimmer meer een dergelijk feest zullen meemaken, aan dezen dies terugdenken.

Gewoonlijk is de dies het laatste feest, dat het Corps in een jaar viert. Spoedig er na beginnen de examens, en in het vooruitzicht hiervan maakt zich een geest van ijver en arbeid van ieder meester. Zoo ook nu; alleen werd kort voor de vacantie de almanakredactie gekozen, die den 10^{den} Juni geïnstalleerd werd, en zich als volgt constitueerde

H. Doijer Dz., *President*.

W. H. L. Janssen van Raay, *Secretaris*.

J. A. E. van Deventer, *Vice-Pres*.

J. G. F. Rooker, *Vice-Secretaris*.

A. Reijding, *Commissaris*.

Wij kunnen niet nalaten met een enkel woord gewag te maken van den gunstige uitslag, die dit jaar zoowel de verschillende examens B als de eindexamens voor ingenieur hadden.

Weinige dagen vóór het studiejaar was afgelopen, leed het Corps een groot verlies in een zijner leden door den dood van den Heer Ch. Stork.

Hoewel het bekend was, dat hij reeds lang lijdende was geweest, trof zijn dood velen, die hem hadden gekend en liefgehad. In den bloei van zijn leven, op het punt van zijne intrede te doen in de groote maatschappij, ont-rukte de dood hem aan zijne talrijke vrienden.

Het Corps nam voor zes weken den rouw aan.

Wanneer wij een terugblik werpen op het afgelopen jaar, kunnen wij niet nalaten met een enkel woord melding te maken van de op-richting van een nieuw gezelschap, het Studenten-tooneel, dat reeds twee voorstellingen heeft gegeven, en bij zijn debut al de stoutste ver-wachtingen overtrof.

Geen wonder dan ook, dat de president van het Corps het in zijne oudejaarsavondrede reeds een parel te meer aan de kroon van het D.S.C.noemde.

In de vacantie konden nog verschillende Corpsleden vast een voorproef nemen van de feesten in '83, zij namelijk, die in de gelegenheid waren deel te nemen aan de Amsterdamsche lustrumfeesten. De hartelijke ontvangst, die alle Delftsche gasten, en in het bijzonder de Senaat, genoten, kunnen bij velen dan ook niet anders dan aangename souvenirs achterlaten.

Ook dient nog vermeld de schietwetstrijd van Pro Patria in Leiden, die in Juni gehouden werd, en waaraan »Frederik Henderik» deelnam.

Wel is waar behaalde de Delftsche vereeniging geen corbsprijs, maar vier personeele prijzen vielen haar toch ten deel.

De kroeg vierde in Maart haar 35sten verjaardag door een kroegjool, waarop alle Hoogleeraren, Leeraren en Assistenten der Polytechnische School en de leden der Societeit »Standvastigheid» geinviteerd waren. Dat dit idee werkelijk uitstekend was geweest, bleek uit het feit, dat tot vroeg in den morgen een groot aantal studenten zoowel als gasten niet moe werden, in de meest vroolijke stemming aan de Poenix wijnoffers te plengen.

Niets meer blijft den verslaggever te ver-

vermelden over, maar aangenaam is het hem, aan het einde zijner taak gekomen, te kunnen constateeren, dat sinds de president van het Corps op oudejaarsavond van den goeden geest sprak, die onder de leden heerschte, zijne woorden geen oogenblik beschaamd zijn geworden. En wanneer zij altijd van toepassing blijven, zal voorzeker veel moeten gebeuren, eer men den bloei van ons Delfsch Studenten-corps zal zien tanen. Zij het daarom ons aller streven, zoolang wij nog geschaard zijn onder de banieren van dat Corps en onder de beschermende wieken van den onsterfelijken Phoenix, te zorgen, dat die wieken niet geknakt worden, en dat de banier steeds fier en onbevlekt blijve wapperen. Dat zij zoo!

GEZELSCHAPPEN.

Societeit »Phoenix». Wanneer wij ons voor een oogenblik de vele gezelschappen voor den geest roepen, waarover ons Corps een wakend oog houdt, dan komt als van zelf de Sociteit Phoenix het eerst in onze gedachten. Waar is gezelliger plaats te vinden, om, na afwezigheid van maanden, elkanders wederwaardigheden te hooren, dan in conversatiezaal of in den lommerijken tuin van onze geliefde Phoenix?

Wat al genoegelijke avonden hebben wij daar ook dit jaar weer niet gesleten, hetzij bij een luidruchtig feest, hetzij in de kalmste stemming om de gezellige groote tafel.

Het afgelopen jaar biedt den verslaggever eene rij van feesten, eene groote verscheidenheid van gebeurtenissen aan.

Als eerste merkwaardig moment wijst hij op den avond, die aan het einde der Septembermaand de leden in grooten getale de Societeits lokalen deed binnen stormen. De vroolijke stemming, die heerschte op den avond, toen de nieuwe corpsleden voor het eerst hun intrede als student in onze Societeit deden, was oorzaak dat het feest tot laat in de nacht duurde en de vermoeienissen van den afgelopen dag door de jongeren waardig werden getrotseerd.

Nadat de woelige Septembermaand gelijk een storm had uitgewoed, kwam er voor de Societeit een oogenblik van rust, doch ook slechts één oogenblik, daar al spoedig de gebruikelijke whist-, kegel- en biljardconcoursen hunne jaarlijksche rechten kwamen handhaven.

Als laatste feest, dat in 1881 plaats vond, memoreert de verslaggever de zoo uitstekend geslaagde kroegjool op den tweeden December. Was er een oogenblik sprake van geweest, dat zulk een eigenaardig feest nooit meer zou gevierd worden, door toedoen van een der leden

bleef de traditie gehandhaafd en de Phoenix verleende als altijd welwillend een schuilplaats aan de nachtegalen, die onze conversatiezaal dien avond in een waar Eden herschiepen.

Als altijd gaf de uitreiking der prijzen van de gehouden concoursen, gecombineerd met den traditioneeelen courantenbrand en de boekenloterij een genoegelijken avond in de maand Januari; ook dient gemomoreerd te worden de plechtige overreiking van den Studenten-almanak.

Nadat de Societeit op 6 Februari hare zalen aan »Vrije Studie'' had afgestaan, zoodat tweemaal op één dag de feestvreugde Delftsch Studentenschare en burgerij als één man de marmere trappen deed beklimmen, van veel grooter gewicht was de 28ste Februari. Toen bevond zich een jarige in ons midden, de Phoenix had zijn 35ste jaar achter den rug, en had zich daarom voorgenomen dien dag vol luister te vieren. Daar eenige weken te voren eene receptie door »Vrije Studie'' op onze Societeit was gehouden, zoo kon een dergelijk feest zoo spoedig daarop niet herhaald worden; daarentegen werd des avonds een allergezelligste kroegjool gehouden. Onder de officieele gasten zag men Delft's Burgervader, en eenige Professoren, Leeraren en Assitenten van de Polytechnische school, benevens het bestuur van de Societeit »Standvastigheid.'' Nadat de President, de heer van der Sande,

den aanwezigen een hartelijk woord van welkom had toegeroepen, nam de Burgemeester van Delft het woord, om in eene schoone rede een heildronk in te stellen op de Societeit Phoenix. De heer Westenberg, President van de societeit »Standvastigheid," noodigde een ieder in hartelijke woorden uit, een dronk te wijden aan den President van het Corps, den heer G. den Tex. Het zij den verslaggever vergund, over de verschillende toasts heen te stappen, en alleen te blijven stilstaan bij het oogenblik, waarop een ieder de 12 slagen der kolk hoorde, of meende te hooren. Nadat het gebruikelijke 160ste gezang uit volle borst door de zaal had weergalmd en de rumoerige vroolijkheid voor de diepste stilte had plaats gemaakt, nam de Voorzitter van de Phoenix weer het woord, om ons in gedachten terug te voeren tot op 35 jaren geleden, en ons uit te noodigen met hem ons die jarenreeks, waarin de Societeit had gegroeid en gebloeid, voor den geest te roepen. Hij schetste ons haar ontstaan en haar wederwaardigheden van haar geboortedag af tot op dit oogenblik.

Nog lang bleef het feest voortduren, en eerst toen de dagvorstin haar gulden mantel over Delft had uitgespreid, gingen oud en jong uit elkander.

De maand Maart is een van die gedeelten

van het jaar, waarin het geheele Delftsche Studentencorps en vele van zijne gezelschappen gedurig feestvieren. Het glanspunt is de oudejaarsavond.

De 24ste Maart zag bijna al de corpsleden bij elkander, ter plechtige uitvaartviering van het oude, ter begroeting van het nieuwe jaar. Onder de uitstekende leiding van den muziek-direkteur werden de ooren van velen op de aangenaamste wijze door het orkest gestreeld. Aan het verzoek van de kroegcommissie was voldaan geworden; eenige leden hadden de handen aan het werk geslagen en aan de Phoenix comediestukjes voor dien avond opgedragen. De keuze was gevallen op het werk van den heer A. Suermondt.

De meesten vertrokken vroeger dan hun lief was, met het oog op den drukken dag, die volgen moest; het collation, dat den volgenden avond gehouden werd, slaagde dan ook onder de uitstekende leiding van den heer Snouck Hurgronje volkomen.

Aan het einde van zijne taak gekomen, drukt de verslaggever den wensch uit, dat de Societeit steeds moge blijven wat zij is, het troetelkind der leden.

Vrije Studie. De verslaggever kan hier niet beter beginnen dan met een relaas van de

luisterrijke wijze, waarop Vrije Studie op 6 Februari van het afgelopen jaar zijn 4de lustrum vierde.

Het bestuur hield dien dag receptie op de eetzaal der Societeit Phoenix. Behalve de Senaat en andere besturen uit ons Corps, kwamen ook vele van Hoogleeraren en Leeraren blijken hunner sympathie voor het feestvierende gezelschap geven. Bizonder treffend waren de woorden, door den Hoogleeraar-Directeur der Polytechnische School, Prof. Dr. J. Bosscha, bij die gelegenheid uitgesproken. Z. H. G. sprak bij het einde zijner hoogst kernachtige en hartelijke rede ongeveer het volgende:

»En wanneer dan eenmaal mocht blijken, dat hetgeen wij thans voor het beste houden, heeft uitgediend, moge zich dan wederom Vrije Studie aan het hoofd stellen van den strijd voor vooruitgaan en ontwikkeling.»

Schoonere hulde kon voorzeker aan Vrije Studie niet worden gebracht.

Na afloop der receptie had in de zalen der Societeit Phoenix eene matinée musicale plaats, waarop de kleine kapel van de Grenadiers en Jagers zich deed hooren. De trouwe opkomst van het Delftsche publiek droeg veel bij tot het welslagen van het feest.

De matinée werd gevolgd door eene feestvergadering des avonds ten 7½ ure in den Stads Doele.

De President, de heer van der Sande, opende de vergadering met eene hoogst interessante redevoering, waarin hij ons in breede trekken de geschiedenis van het gezelschap in herinnering bracht.

Mevrouw Kleine-Gartman en de heer Justus van Maurik, hielden daarna voordrachten, die luiden bijval vonden bij het in grooten getale opgekomen publiek. Het feest werd dien avond voor de leden van Vrije Studie besloten met een zeer geanimeerde kroegjool.

Verder blijven ons nog drie spreekbeurten, in het afgeloopen jaar vervuld, te memoreeren over. De eerste door den heer Beekman, die een zijner novellen voordroeg, de tweede door Dr. Jan ten Brink, die ons in zeer boeiende woorden eene schets der Vlaamsche beweging gaf, terwijl de rij der voordrachten op aangename wijze besloten werd door den heer C. van Nievelt met een drietal zijner novellen.

Het jaar 1880—1881 zal voorzeker bij de leden van Vrije Studie vele aangename blijvende herinneringen achterlaten.

Laga. Dat deze vereeniging ook dit jaar niet bij andere ten achteren stond, bleek op den 9^{den} October 1881, toen zij haar eersten wedstrijd uitschreef. Wederom zouden Leiden en Delft elkaar de zege betwisten, wederom

werd een kwartieruurs in angstige spanning doorgebracht. — Geen wonder, dat een uitbundig gejuich de wakkere bemanning der Sirene, met name A. G. A. van Eelde stuurman, F. A. Gips slag, J. F. J. de Bruyn Kops tweede slag, J. Einthoven tweede boeg, W. C. Moojen boeg, begroette, toen deze ten derde male aan Laga de overwinning verzekerde.

De met den studenten-race gecombineerde huishoudelijke wedstrijd vond zeer weinig deelnemers; vierriemsgieken kwamen niet uit, terwijl uit den wedstrijd van tweeriemsgieken ten slotte zegevierend optraden de heeren Coomans, stuurman, Nagtglas Versteeg slag en van der Leijé boeg. Het waterfeest werd besloten met een proletarierrace, uitgeschreven door eene afzonderlijke commissie. Dit nummer wekte de algemeene hilariteit op, wat den velen gasten nog eene aangename herinnering zal zijn. Na afloop vereenigden zich, behalve de talrijke officieele gasten van het bestuur, velen aan den feestdisch in den Doele, waar de President, de heer Schoehuizen, na aan een drom van sprekers het woord verleend te hebben, voor het eerst het idee opperde van een gezamenlijk te houden studentenrace. Ten slotte bood de societeit Phoenix den feestgenooten na den maaltijd hare gastvrije lokalen als verblijfplaats aan. Hier besloot een gezellige kroegjool, welke

door den heer H. M. van Andel met eene kernachtige toespraak geopend werd, dit zoo luisterrijke feest.

Dat de woorden van den heer Schoehuizen instemming gevonden hadden, bleek op eene vergadering, in Mei te Leiden gehouden, waar op initiatief van Njord besloten werd eene verbindtenis tusschen de drie Roeivereenigingen Njord, Laga en Triton tot stand te brengen, welke ten doel zal hebben het houden van jaarlijksche Studentenraces.

Na den wedstrijd was het Roeisaisoen onveer afgelopen; de administratieve werkzaamheden werden echter niet vergeten; het voorstel, door het vroegere bestuur gedaan, inhoudende, dat, den financiëelen toestand der Vereeniging in aanmerking genomen, niet meer dan 10 in plaats van 20 aandeelen 's jaars zouden worden afgelost, werd op eene vergadering van aandeelhouders goedgekeurd.

Nog werd aan het besluit der algemeene vergadering van Mei 1881 uitvoering gegeven; bij Kon. besluit van 2 Jan. 1882 werd der Vereeniging rechtspersoonlijkheid toegekend.

Schuitenhuis, gieken en verdere inventaris verkeeren in uitstekenden toestand, zoodat de Vereeniging zonder eenige vrees een stroom van werkende leden tegemoet ziet, ten einde ze te kunnen vormen tot ferme roeiers, welke

de vlag van Laga met even veel eer kunnen zien wapperen, als hun voorgangers tot nu toe gedaan hebben.

Odin. Een jaar is voorbijgegaan dat, hoe ongaarne de verslaggever het ook vermeldt, zich geenszins roemrijk aan de twee vorige aansluit.

De leden, hoewel vrij aanzienlijk in getal, bezochten zeer slecht de oefeningen; zelfs de uitnoodiging om deel te nemen aan een concours, dat door de Utrechtsche Studenten Gymnastiek- en Schermvereeniging »Olympia'' uitgeschreven was, bracht Odin's zaal geen grooter toevoer van oefenaars aan. Zij, die zich voor dat concours oefenden en eenige bestuursleden, zie daar degenen, die op de oefeningen verschenen.

De uitslag van den wetstrijd te Utrecht mag, hoewel aan Odin geen nieuwe lauweren ten deel vielen, toch niet ongunstig genoemd worden; in de rij toch van de vier gezelschappen, die aan den wedstrijd deelnamen, was Odin het tweede, wat gymnastiseeren betreft, terwijl op sabel, degen en gewichten en bij het springen de geoefendheid en kracht der Delftsche werkers algemeen werden erkend.

De heeren Cosijn, Sanders, Vlaanderen, Drost en Arntzenius waren afgevaardigden voor gymnastiek, de heeren Snethlage en Eindhoven

voor het schermen, de heer Vlaanderen voor gewichten, de heer Verhulst voor het springen. De heer Vlaanderen mocht het genoegen smaken den 3^{en} personeelen prijs te verwerven.

Er was op eene vergadering besloten dat in dit jaar een huishoudelijk concours zou gehouden worden, waarvan de kosten door vrijwillige bijdragen zouden worden bestreden; wegens de geringe deelneming was het Bestuur echter genoodzaakt van dit plan af te zien en de wedstrijd had niet plaats.

In den aanvang van dit jaar werd de heer Hijmans voor goed als onderwijzer aan Odin verbonden, daar de heer Sonne zijn ontslag gevraagd en verkregen had. Een woord van dank aan den nieuwen onderwijzer voor zijne uitmuntende leiding is hier niet misplaatst.

Moge Odin toonen, dat het dit jaar slechts even gesluimerd heeft, om daarna zoo veel opgewekter en met verjongde kracht te ontwaken.

Debating-club. Niettegenstaande wij melding kunnen maken van vier goed bezette vergaderingen, mogen wij den toestand van het gezelschap niet geheel en al bevredigend noemen. Te zeer werd op de vergaderingen het wegblijven van twee der beste sprekers opgemerkt, die in vroegere jaren de debatten zoo zeer in waarde wisten te doen stijgen, dan dat men

zich den vereeniging in den ideaaltoestand zou kunnen denken.

Het gemis van twee sprekers had niet zóó moeten gevoeld worden. Jaarlijks moesten de verloren krachten herwonnen worden, en dit geschiedt niet.

Wij hopen daarom dat het voorbeeld, in het afgelopen jaar door een der oprichters gegeven, het animo voor het gezelschap weer wat zal aanwakkeren; hoe meer sprekers, hoe meer wrijving van gedachten, des te interessanter het debat. Het eerelid, de heer van Marken, was n. l. zoo welwillend een spreekbeurt op zich te nemen, en bezorgde ons daardoor een avond, dien wij niet licht zullen vergeten.

Een tweede hoogst belangrijk feit in het afgelopen jaar was de benoeming van twee eereleden. Waar men denkt aan het zeldzame van eene dergelijke gebeurtenis in de Debating-club kan men eenigzins het verlies schatten, dat zij leed door het bedanken van de heeren Tellegen en Israëls. Wij hopen dan ook, dat hun eerelidmaatschap hun een aansporing zij, nog menigmaal in ons midden op te treden.

En nu ten slotte een woord van dank aan onzen Eerevoorzitter. Waar een man als Prof. Pekelharing zich steeds zooveel moeite voor een gezelschap geeft, en ook telkenjare even welwillend eene spreekbeurt op zich neemt,

mogen wij gerust de toekomst van het gezelschap te gemoet zien.

Wij hopen dat in het volgend jaar het nut van debatteeren wat meer door de leden zal ingezien worden, op dat de Debating-club niet in de categorie der doode gezelschappen vervalle.

Apollo. Apollo gaf dit jaar behalve de gewone concerten voor orchest en kamermuziek, nog eene uitvoering ten voordeele der Delftsche armen. Dat het gezelschap zich nog steeds in de sympathie en medewerking van het Delftsche publiek mag verheugen, bleek bij dit armenconcert duidelijk; de intekenlijsten werden spoedig en ruim volteekend en een vrij groot bedrag kon worden uitgekeerd.

Evenals vroeger werd dit jaar de rij der uitvoeringen besloten met een Dilettantenconcert. Te betreuren is het voorzeker, dat er onder de leden van het gezelschap slechts zoo weinigen kunnen gevonden worden, die in staat zijn, bij eene dergelijke uitvoering mede te werken, zoodat bijna altijd dezelfde leden zich voor het publiek doen hooren. Ook valt het helaas niet te ontkennen, dat, waar de financieele toestand van Apollo niet gunstig kan genoemd worden, en het Bestuur zoowel door aantal als door gehalte der concerten zich alle moeite gegeven heeft, den leden genot-

volle avonden te verschaffen, zoo velen toch voor hun lidmaatschap bedankten. Met den meesten aandrang moeten wij dus den verderen steun der leden inroepen, opdat het gezelschap eene toekomst te gemoet ga, beter dan zijn tegenwoordige toestand.

Studenten-Tooneelgezelschap. In het afgelopen jaar werd ons Corps een gezelschap rijker. In de maand September n.l. namen eenige leden van het Corps het initiatief tot oprichting van eene vereeniging, die zich uitsluitend ten doel zou stellen het geven van tooneeluitvoeringen; zij deponeerde tot dat doeleinde eene lijst op de Societeit Phoenix, die binnen korten tijd een zoo groot aantal handteekeningen droeg dat tot de definitieve oprichting kon worden overgegaan, hetgeen op den 10^{den} Oct. geschiedde.

Reeds op den 25sten November werd de eerste uitvoering gegeven, en al aanstonds bleek, dat de jonge vereeniging niet alleen recht van bestaan had, maar tevens de kiemen van een grooten bloei in zich bevatte.

De dien avond opgevoerde tooneelstukjes mochten in hooge mate den bijval der leden niet alleen, maar ook dien van het talrijk opgekomen publiek wegdragen.

In Maart werd eenige dagen vóór den Dies

van het Corps eene tweede uitvoering gegeven. Ook ditmaal mocht het spel van vele der medewerkers de algemeene goedkeuring wegdragen en werd vooral het nastukje toegejuicht.

Moge ook in dit jaar de jonge vereeniging zich nieuwe lauweren om het voorhoofd vlechten en als een der erkende gezelschappen eene der uitingen van den waren Corpsgeest zijn.

Caroussel-Vereeniging. Dit gezelschap mocht zich het afgeloopen jaar in de aanwinst van een vrij groot aantal nieuwe leden verheugen, waaronder verscheidene werkende, zoodat het even als de vorige jaren eene uitvoering kon geven, die goed geslaagd kan genoemd worden. Een woord van dank aan den heer Huitink, directeur der Stads-Rijschool, voor de welwillendheid door hem betoond in het vullen van twee nummers van het programma. Wat in de laatste twee jaren niet was gebeurd, had dit jaar plaats; den Senaat werd n. l. op den Dies eene eerewacht aangeboden, die, hoewel slechts uit 9 personen bestaande, vrij goed aan de gekoesterde verwachtingen beantwoordde.

Dat de Caroussel-Vereeniging voortdurend bloeie en een groot ledental blijve behouden, is onze oprechte wensch.

Technisch-Leesgezelschap. Dit verkeerde het

geheele jaar zoo niet in bloeienden toestand, dan toch in een staat, die zeer bevredigend kan genoemd worden, aangezien het vastgestelde maximale ledental steeds gevuld bleef. Wij vreezen dan ook niet voor de toekomst.

Baldur verkeert in bevredigenden toestand.

Ambulantes. Voor *Ambulantes* was het een kalm jaar, waartoe verschillende omstandigheden medewerkten, de examens niet het minst. Toch werd er in November een geanimeerde en goed geslaagde tocht ondernomen in de omstreken van Katwijk, die met een diner in Rotterdam besloten werd.

De dies werd in plaats van op 7 December, op 10 December gevierd. Er kan van gezegd worden, dat hij evenals alle feesten en tochten van *Ambulantes*, in de beste orde afliep.

Moge het gezelschap steeds in bloei toenemen!

Praktische Studie. Het gezelschap hield in September 1881 een uitmuntend geslaagden tocht naar Antwerpen.

In November van hetzelfde jaar mocht P. S. een lang gekoesterden wensch vervuld zien door zijne opname in de rij der door den Senaat van het D. S. C. erkende gezelschappen. De »Dies Natalis'', samenvallende met de erken-

ning door den Senaat, werd ook dit jaar op luisterrijke wijze gevierd.

De pogingen, in het vorige jaar aangewend tot herziening van de wet, werden in het begin van 1882 met een goeden uitslag bekroond. Aan den verdienstelijken wetsherziener is het te danken, dat thans voor P. S. een nieuw reglement van kracht is, dat bij de vorige veel in redactie en duidelijkheid gewonnen heeft.

In April 1882 werden de nieuwe leden op feestelijke wijze geinaugureerd.

De werkzaamheden werden besloten met een tocht, in Mei gehouden binnen de stad Delft.

Dank zij den bloeienden toestand, waarin P. S. zich verheugen kan, mocht het zich gedurende het afgelopen jaar een onbekommerd bestaan verschaffen.

O. K. W. Nadat *O. K. W.* gedurende een paar jaar niets van zich had laten hooren, en een naderenden dood scheen tegemoet te gaan, werd het op 4 Februari 1882 aan de vergetelheid ontrukkt, en jeugdige krachten in het D. S. C. vol heiligen dispuutijver, trokken zich het lot van het eertijds zoo bloeiende gezelschap aan.

Het was op bovengenoemden datum, dat de heeren R. F. C. de Bruyn en H. L. A. van de Wall Bake zich in het stedeke onzer inwoning bevonden, de eerste, om voor het laatst

den hamer van het gezelschap te zwaaien, de tweede om nog eens voor 't laatst de pen voor het Dispuut te voeren.

In eenige welgekozen woorden schetste de President het schitterend verleden van O. K. W. en drukte den wensch uit, dat het steeds mocht blijven wat het vroeger was, dat het zijn ouden naam mocht behouden.

Een nieuw bestuur werd op deze vergadering gekozen, en een gezellig diner in den Stads Doele volgde op de plechtigheid.

Jong O. K. W bevind zich thans in bloeienden toestand, en op de vergaderingen gaat het nuttige nauw met het aangename samen.

De wet onderging eene verandering, en in den loop van het jaar nam het Dispuut een nieuw lid op, zoodat het ledental thans tot 11 is geklomen.

*W*₇ nam in den aanvang van het jaar nieuwe leden op en hield voortdurend uiterst gezellige bijeenkomsten, waar Spartaansche eenvoud zich aan Attischen geest paarde.

Zelandia. Het dispuutgezelschap Zelandia getuigde in den loop van het jaar veel levenskracht te bezitten. De Dies werd luisterrijk gevierd.

Z. C. dat in eene lang gevoelde behoefte voorzag, hield vooral in den aanvang van het jaar gezellige wekelijksche bijeenkomsten.

Indologische-Vereeniging. Op het einde van den cursus 1881—82 werd deze vereeniging opgericht. Het initiatief hiertoe werd genomen door de heeren de Graaf, Tollenaar, Meertens, Tiedeman en Smulders. Het doel is voornamelijk de studiebelangen der I. I. te behartigen. Dat het gezelschap de algemeene sympathie mocht wegdragen der leden van het Corps, welke op de I. I. studeeren, blijkt hieruit, dat spoedig allen lid werden. Tot het bestuur werden gekozen de heeren

D. Tollenaar, *President.*

E. Meertens, *Secretaris.*

C. J. Hasselman, *Thesaurier.*

Doordat de voorbereidende maatregelen tot het oprichten der vereeniging veel tijd hadden gekost, was van het jaar reeds te veel verstreken om nog eene lezing te houden. Wel werden betrekkingen met professoren aangeknoopt, welke alle hunne instemming aan het oprichten van het gezelschap schonken.

Het is onze oprechte wensch, dat de Indologische Vereeniging in bloei moge toenemen, en van veel belang worden voor alle Corpsleden, welke aan de I. I. studeeren.

De Gemeenteraad. Een nieuw Gezelschap verrees dit jaar aan de kimme, en werd gedoopt »de Gemeenteraad».

Het hield eenige zeer geanimeerde zittingen, waar de belangrijkste questies van den dag besproken werden, en niet weinig gewerkt werd in het belang van het D. S. C.

Het Gezelschap mag zich zeker in het bezit van levensvatbaarheid verheugen.

De gezellige nachtrust. »De gezellige nachtrust» is te beschouwen als een uitvloeisel van eerstejaarsstudenticositeit, die zoo ver gaat, dat zij zelfs tracht de nachtrust gezellig te doen zijn. Daar naast beoogt het gezelschap algemeene ontwikkeling onder zijne leden te bevorderen, door tochten naar andere steden te maken, en allerlei inrichtingen van kunstsmaak te bezoeken.

Het gezelschap telt vijf leden, en heeft statuten, die op degelijken grondslag zijn vastgesteld.

In het afgelopen jaar werd eene bijeenkomst gehouden, die geheel aan haar doel beantwoordde.

Moge een voortdurende bloei en een langdurig bestaan de bewijzen zijn van de levensvatbaarheid van het gezelschap.

O. N. S. hield om de veertien dagen zeer geanimeerde vergaderingen; over het algemeen kan de toestand van het gezelschap als zeer bevredigend beschouwd worden.

OPMERKINGEN BETREFFENDE HET ONDER-
WIJS AAN EN DE INRICHTING VAN
DE POLYTECHNISCHE SCHOOL.

1881—1882.

Wij kunnen niet nalaten het verlies te betreuren, dat de P. S. heeft geleden door de benoeming van Dr. H. Kamerlingh Onnes tot Hoogleraar aan de Universiteit te Leiden; terwijl wij Z. Ed. onzen oprechten dank betuigen voor de vele moeite die hij zich gedurende het afgelopen jaar voor zijne colleges gegeven heeft, wenschen wij Z. Ed. geluk met de onderscheiding, die hem ten deel is gevallen.

Naar wij zagen zal Prof. Snijders de colleges over Natuurkunde voortaan waarnemen, en ofschoon wij het betreuren, dat Prof. Bosscha de vroeger door hem gegeven colleges nog niet hervat heeft, hebben wij allen, die reeds vroeger in de gelegenheid waren, de Wiskunde-lessen van Prof. Snijders bij te wonen, met genoegen opgemerkt, dat Z. H. G. nu als docent zal

optreden, waar hij vroeger als assistent reeds werkzaam is geweest.

Het spijt ons zeer, dat in den loop van het jaar het aantal colleges van Prof. Schols zoo belangrijk ingekrompen werd. De Wiskunde-colleges, vroeger door Z. H. G. gegeven, werden het vorige jaar door Prof. Legebeke waargenomen, en het is ons eene aangename taak te kunnen vermelden, dat de wijze van doceeren van dezen Hoogleeraar door ieder, die zijne lessen volgt, ten zeerste geapprecieerd wordt.

Een gedeelte der lessen over Mechanische Technologie zal tijdelijk door den Heer van der Burg worden gegeven, terwijl ZEd. tevens den Heer Reuvekamp vervangt. Wij wenschen ZEd. toe, dat hij lang aan de P. S. verbonden moge blijven.

Met leedwezen vermelden wij, dat aan de klacht, in den vorigen almanak geuit, omtrent het beperkt aantal college-uren in de scheepsbouwkunde geen gevolg is gegeven. Mocht in dezen toestand eene verandering plaats grijpen in den zin, door ons bedoeld, wij zouden daarvoor zeer dankbaar wezen.

Als een verblijdend verschijnsel moeten wij memoreeren, dat het aantal studievakken met één is vermeerderd, n. l. met Kennis van Bouwstoffen, waardoor in eene lang gevoelde be-

hoeft is voorzien; alleen mogen wij de opmerking niet weerhouden, dat het daarvoor ingerichte lokaal niet aan billijkerwijs te stellen eischen voldoet. Den Heer Van der Kloes wenschen wij geluk met zijne benoeming tot leeraar in bovengenoemd vak.

Op de colleges over Kennis van Werktuigen en Werktuigleer heeft de volledigheid, waarmede Prof. Ravenek *alle* onderdeelen behandelt, in verband met de betrekkelijk weinig beschikbare uren, ten gevolge, dat men zeer dikwijls genoodzaakt is, de talrijke formules, die door Z. H. G. ontwikkeld worden, van het bord over te nemen, zonder den gang der redeneering te kunnen volgen. Wij meenen dus Z. H. G. te mogen verzoeken, de meer ondergeschikte zaken aan eigen studie over te willen laten.

Wij zouden het zeer wenschelijk achten, dat de Heer Huet op de teekenuren (Werktuigbouwkunde) door een assistent werd bijgestaan, waardoor het bezwaar zou opgeheven worden, dat ZEd. zijne hulp niet gelijkelijk over de verschillende leerlingen kan verdeelen.

Op examen B is het velen opgevallen hoe bewerkelijk de vragen over burgerlijke bouwkunde waren in verband met den daarvoor beschikbaren tijd; tevens is door allen geklaagd over ééne der vragen, n.l. die over de fundeering

op palen van een gegeven gebouw, als minder behoorende in het kader van dit vak.

Hoewel de wijze van examineeren op examen C dit jaar over het algemeen geroemd werd, moeten wij tot ons leedwezen melding maken van de weinig bemoedigende wijze, waarop Prof. Baehr op de mondelinge examens enkele der candidaten behandelde.

Wij hebben dit jaar niet anders dan met genoegen den goeden uitslag van de examens B en C kunnen begroeten.

Een weinig meer stilte op de bibliotheek van de P. S. zou volgens ons inzien in het belang der bezoekers zeer wenschelijk zijn.

Er wordt geklaagd over de bewegelijkheid van den vloer in zaal 22 (Werktuigbouwkundig teekenen), die bij het teekenen natuurlijk zeer hinderlijk is.

Ten slotte zij hier nog opgemerkt, dat het een vreemd feit is, dat in het verslag over het examen C (Werktuigkunde) van 1881 is gezegd, dat de kundigheden in het schetsen en in de kennis van werktuigonderdeelen veel te wenschen overliet, niettegenstaande er door de examinandi van dat jaar veel geteekend was en zes van de acht candidaten slaagden. Wij vermelden dit eerst nu, daar de vorige redactie niet meer in staat was, deze opmerking in den almanak van 1882 op te nemen.

WET EN REGLEMENT VAN HET DELFTSCH STUDENTENCORPS.

HOOFDSTUK I.

Studenten-Corps en Senaat.

ARTIKEL -1. Het Studenten-Corps stelt zich ten doel de bevordering en handhaving van eensgezindheid en trouw onder de Leden, de behartiging hunner belangen, en het tot stand brengen en onderhouden van nuttige inrichtingen onder hen.

ART. 2. Het zinnebeeld van het Corps is het beeld der waarheid, wijsheid en wetenschap met het opschrift: »inspice et cautus eris". De Corpskleur is rood.

ART. 3. Aan het hoofd van het Corps staat een bestuur, den naam dragende van Senaat, aan welk de handhaving der eer en der wet van het Corps is opgedragen.

ART. 4. De Senaat bestaat uit 5 Leden, n.l. een President, een Secretaris, een Thesaurier tevens Vice-President, een Vice-Secretaris tevens Archivaris en een Commissaris. De President,

Secretaris en Thesaurier worden afzonderlijk gekozen. De Senaat heeft het recht zijne Oud-Leden met algemeene stemmen tot Eere-Leden te benoemen. Deze hebben in zijne Vergaderingen eene raadgevende stem.

ART. 5. De Senaat zal met de bevriende Studenten-Corpsen officiële betrekkingen onderhouden.

ART. 6. De onkosten door de Senaats-Vergaderingen veroorzaakt, worden door de Corpskas bestreden.

ART. 7. Elk Senaats-lid heeft recht op een voorschot uit de Corpskas tot een maximum van f 50,—.

ART. 8. Het voorschot moet 6 maanden na het aftreden van den Senator terugbetaald worden.

ART. 9. Leden van den Senaat en Corpscommissien, die zich als zoodanig buiten Delft moeten begeven, ontvangen eene door den Senaat te bepalen vergoeding van reis- en verblijfkosten.

ART. 10. De Senaat heeft het recht ieder Lid en Candidaat-Lid voor zich te roepen.

ART. 11. Ieder Lid is verplicht aan de schriftelijke uitnoodiging van den Senaat om voor

hem te verschijnen, te voldoen op boete van *f* 2,50.

ART. 12. Wanneer iemand, driemaal gedaagd zijnde, niet verschijnt, kan hij door den Senaat bij verstek veroordeeld worden.

ART. 13. Deze dagvaardingen geschieden schriftelijk met tusschenpoozen van 3×24 uren.

ART. 14. De Senaat, een Lid schuldig bevindende, kan hem straffen met eene tijdelijke verbeurdverklaring van een of meer zijner rechten.

ART. 15. Deze tijdelijke verbeurdverklaring mag voor niet meer dan zes maanden worden opgelegd, de vacanties hieronder niet begrepen.

ART. 16. Wanneer de Senaat vermeent een Lid van het Corps voor meer dan zes maanden te moeten straffen, of hem voor altijd van het Lidmaatschap vervallen wil verklaren, zal hij daartoe de toestemming van het Corps behoeven.

ART. 17. Van elk besluit van den Senaat, bedoeld bij Art. 14, zal bij het Corps geappelleerd kunnen worden. Daartoe moet men zich binnen 3×24 uren schriftelijk wenden tot den Senaat, die naar aanleiding daarvan zoo spoedig mogelijk eene Corps-Vergadering uitschrijft.

ART. 18. De Senaat heeft het recht om vereenigingen onder de Leden te erkennen. Eene vereeniging, die erkend wenscht te worden, moet zich daartoe schriftelijk wenden tot den Senaat met overlegging harer wet.

ART. 19. De Senaat heeft het recht omtrent alle zaken een praeadvies uit te brengen.

ART. 20. De Senaat is verplicht bij iedere vacature, waarin het Corps moet voorzien, hiervan kennis te geven aan de Commissie tot stemopneming, die gehouden zal zijn binnen acht dagen eene verkiezing uit te schrijven, behoudens Art. 91.

ART. 21. Ieder, die zijne benoeming tot Lid van den Senaat heeft aangenomen, wordt op de eerstvolgende Senaats-Vergadering geïnstalleerd.

ART. 22. Hij moet zich onderwerpen aan een Huishoudelijk Reglement, door den Senaat opgemaakt. Bestaan hiertegen zijnerzijds bezwaren, dan kan hij zich op het Corps beroepen, onder de voorwaarde vermeld in Art. 17.

ART. 23. De Secretaris is belast:

- 1°. met de correspondentie en het bijhouden van het brievenboek;
- 2°. met het houden der notulen;

- 3°. jaarlijks in October een lijst der namen van alle Leden van het Corps op te maken, met den datum waarop zij lid zijn geworden. Zoodra iemand ophoudt lid te zijn, wordt hiervan aantekening gehouden in bedoelde lijst;
- 4°. te zorgen dat op iedere Corps-Vergadering eene volledige lijst der stemhebbende en der niet-stemhebbende leden aanwezig is;
- 5°. zorg te dragen dat op elke Corps-Vergadering en op de Societeit »Phoenix'' een volledig exemplaar der Wet voorhanden is;
- 6°. alle Wetsveranderingen terstond te laten drukken en aan de Leden rond te zenden;
- 7°. met het aankondigen der Corps-Vergaderingen.

ART. 24. De Thesaurier is belast met het beheer der gelden, welke hij belegt bij een door de Leden aan te wijzen kassier, voor zoover zij niet voor dagelijksche uitgaven noodig zijn.

Hij is verantwoording schuldig van alle gelden, doch alleen persoonlijk verantwoordelijk voor het niet belegde gedeelte daarvan.

ART. 25. De Vice-Secretaris, tevens Archivaris, is belast met het in goeden staat onderhouden van het Archief van het Corps.

ART. 26. In gevallen, waarin de Wet niet heeft voorzien en waarvan de regeling spoed vereischt, heeft de Senaat recht te handelen; hij verantwoordt zich daarna in de eerststvolgende Corps-Vergadering.

ART. 27. Het costuum van den Senaat bestaat in een zwart lakenschen rok, vest en pantalon, hoogen hoed, zwarte das en handschoenen en het insigne.

Het staat den Senaat vrij bij plechtige gelegenheden de zwarte das en handschoenen met witte te verwisselen.

ART. 28. Waar de Senaat bij plechtige gelegenheid optreedt, is hij verplicht in costuum te verschijnen.

Op Corps-Vergaderingen enkel met de insigniën.

ART. 29. Het insigne van den Senaat bestaat in:

Het zinnebeeld van het Corps, omgeven door een lauwerkrans, en wordt gedragen om den hals aan een rood zijden lint van vier centimeter breed.

ART. 30. De insigniën zijn en blijven het eigendom van het Corps.

HOOFDSTUK II.

Over de Leden.

ART. 31. Alleen zij, die bij den Directeur der Polytechnische School zijn ingeschreven, kunnen Lid worden van het Delftsche Studenten-Corps.

ART. 32. De wijzen van opname in het Corps zijn:

1°. Voor nieuwe Leden de plechtige installatie door den Senaat, die tijd en plaats daartoe bepaalt;

2°. Voor hen, die zich nadat de plechtige installatie heeft plaats gehad ter opname aanmelden, de installatie in eene Senaats-Vergadering, waartoe zij echter dan nog voor installatiekosten *f* 10,— moeten betalen;

3°. Voor oud-Leden de inschrijving bij den Secretaris, behoudens Art. 33.

ART. 33. Laat volgens Art. 32 3°. een oud-Lid zich weder bij den Secretaris inschrijven, zoo kan binnen 3 × 24 uren ballotage over hem aangevraagd worden.

ART. 34. Oud-Leden treden door de inschrijving bedoeld bij Art. 32 3°. in alle rechten en verplichtingen, die zij bezaten vóór zij voor hun Lidmaatschap bedankten.

ART. 35. Zij, die in het Corps zijn opge-

nomen, en de Wet hebben onderteevend, erlangen ten bewijze hiervan een diploma van lidmaatschap.

ART. 36. Het lidmaatschap van het Corps wordt gerekend in te gaan op 1° October.

De jaarlijksche contributie bedraagt *f* 10,—.

De quitantie voor de jaarlijksche contributie moet zoo ingericht zijn, dat zij tevens dient tot bewijs van lidmaatschap voor dat jaar, en moet vóór 15 October ¹ ter betaling aangeboden worden.

Indien zij vóór 15 November ² met eene verhooging van *f* 5,— boete niet betaald is, wordt de nalatige gedurende 8 dagen ter royeering voorgehangen en vervolgens geroyeerd.

De Leden, bedoeld bij Art. 32 2°. moeten bij de installatie de contributie voor het eerste jaar van hun lidmaatschap en de *f* 10,— voor installatie-kosten voldoen.

ART. 37. De rechten der Leden zijn:

- 1°. Deel te nemen aan Corps-Vergaderingen, serenades, maskerades en andere feesten en plechtigheden;
- 2°. Eene vergadering te doen beleggen, mits zoodanig verzoek schriftelijk bij den Senaat

¹ Zie blz. 365.

² Zie blz. 365.

ingediend met opgave der reden, door 10 Leden is onderteekend;

3°. Op vergaderingen het woord te voeren, voorstellen te doen en amendementen voor te stellen;

4°. Aanmerkingen te maken op de notulen, zoodra ze voorgelezen zijn.

ART. 38. Bijzondere rechten van hen, die 3 maanden Lid van het Corps zijn geweest, zijn:

1°. Stemrecht over personen en zaken;

2°. De bevoegdheid tot alle betrekkingen te kunnen worden gekozen, behalve tot Lid van den Senaat, van de Commissie tot Stemopneming en van de Commissie bedoeld bij Art. 81 waartoe zij eerst in October van hun derde verblijfjaar, en van Commissie tot Redactie van den Almanak, waartoe zij eerst in Maart van hun tweede verblijfjaar verkiesbaar zijn.

ART. 39. Het Lidmaatschap houdt op:

1°. Door vrijwillige opzegging van het Lidmaatschap, hetwelk vóór 1° October schriftelijk aan den Secretaris van den Senaat moet geschieden;

2°, ' Zoodra men niet meer ingeschreven is bij den Directeur der Polytechnische School;

¹ Zie blz. 365.

3°. Door vervallenverklaring bij uitspraak van het Corps;

4°. Door royeering door den Senaat.

ART. 40. Ieder Lid dat verkozen is tot Lid van eenige Commissie van het Studenten-Corps uitgaande, is verplicht na daarvan schriftelijke kennisgeving van den Secretaris van den Senaat ontvangen te hebben, hem binnen 3 dagen zijn al of niet aannemen schriftelijk mede te deelen op boete van *f* 2,50.

Binnen zes dagen niet geantwoord hebbende, wordt hij geacht de op hem uitgebrachte keuze niet aan te nemen, behoudens wettige redenen ter beoordeeling van den Senaat.

ART. 41. Alle boeten moeten één maand nadat zij zijn opgelegd voldaan zijn op boete van *f* 1,—.

Inteekeningsgelden moeten binnen één maand na de sluiting der inteekening betaald worden op boete van *f* 1,—. Eene maand later wordt de nalatige acht dagen ter royeering voorgehangen en vervolgens geroyeerd.

ART. 42. Het bedrag der bons op Corpsfeesten uit te geven moet, op boete van *f* 1,—, vóór den eersten 8sten, welke na verloop van een maand invalt, voldaan zijn. Een maand later wordt de nalatige acht dagen ter royeering voorgehangen en vervolgens geroyeerd.

ART. 43. Alle quitantiën van aan het Corps

verschuldigde gelden moeten tweemaal aan huis ter betaling gepresenteerd worden met tusschenpoozen van minstens 2×24 uren.

De Senaat heeft het recht hierop uitzonderingen te maken behoudens verantwoordelijkheid aan het Corps.

ART. 44. De Leden, die een voorstel tot Wetsverandering wenschen te doen, zijn verplicht dit schriftelijk bij den Senaat in te dienen.

HOOFDSTUK III.

Over de Candidaatleden.

ART. 45. Zij, die zich ingevolge eene oproeping van den Senaat vrijwillig hebben laten inschrijven om Lid te worden van het Studenten-Corps, zijn tot aan de plechtige installatie Candidaatleden. Zij ontvangen bij hunne inschrijving een exemplaar der Wet, benevens een door den Senaat gestempeld boekje. ¹

ART. 46. Van het Noviciaat zijn ontheven:
1°. Zij, die Leden zijn geweest van een Studenten-Corps waarmede het Delftsche Corps officieele betrekkingen onderhoudt;
2°. Zij, die den leeftijd van 23 jaar bereikt hebben;

¹ Zie blz. 365.

3°. Zij, die bijzondere redenen, ter beoordeeling van den Senaat, kunnen aanvoeren, om vrijgesteld te worden.

ART. 47. De tijd van het Noviciaat zal minstens 2, doch hoogstens 3 weken duren. De Senaat kan, behoudens verantwoordelijkheid aan het Corps, hierop uitzonderingen maken.

ART. 48. Wanneer een Candidaat-Lid de stad moet verlaten of belet wordt aan zijne verplichtingen te voldoen, moet hij daarvan schriftelijk kennis geven aan den Senaat.

ART. 49. Ieder Candidaat-Lid is gehouden stiptelijk te voldoen aan de uitnoodigingen der Leden, om op een daartoe bepaald uur, van 's morgens 12 tot 's avonds 12 uur, uitgezonderd de college-uren, daaronder niet die van het teekenen gerekend, bij hen te verschijnen.

ART. 50. Slechts éénmaal en gedurende één uur behoeft hij bij ieder Lid te verschijnen, waartoe deze zijn naam, datum en uur moet opschrijven, in het in Art. 45 genoemde boekje.

ART. 51. Wanneer het Candidaat-Lid nalatig is in het voldoen aan zijne verplichtingen, dan kan de Senaat den tijd van zijn Noviciaat verlengen.

ART. 52. Het zal den Candidaat-Leden vrijstaan bij eventueele beleedigingen of bij dwang

tot voldoening aan onrechtmatige eischen hun beklag bij den Senaat in te dienen.

ART. 53. Op Zon- en Feestdagen behoeft een Candidaat-Lid aan geene zijner verplichtingen te voldoen. Het is aan de Leden van het Corps verboden zijne Godsdienstige gevoelens te kwetsen.

ART. 54. In het publiek mag een Candidaat-Lid nooit als zoodanig behandeld worden.

ART. 55. Het begin van het Noviciaat mag niet zoodanig gekozen worden dat een gedeelte daarvan met de vacantie samenvalt.

ART. 56. Niet later dan 3×24 uren vóór de installatie van een nieuw Lid kan door minstens 10 Leden Ballotage over hem aangevraagd worden.

HOOFDSTUK IV.

Commissiën en hare Functiën.

ART. 57. Er is eene Commissie tot stemopneming, bestaande uit 3 Leden n.l. één Secretaris en twee Commissarissen, welke tevens Commissarissen voor den Schouwburg zijn.

Het Lidmaatschap dezer Commissie is niet vereenigbaar met dat van den Senaat.

De Secretaris wordt afzonderlijk door het Corps gekozen.

ART. 58. Deze Commissie zal zich moeten belasten met het zitting houden voor alle mogelijke stemmingen bij de Bus. Verder is zij belast met de zorg voor de voorrechten van en met de handhaving der orde onder de Leden van het Corps in den Delftschen Schouwburg, en bij alle andere publieke gemakkelikheden hier ter stede, waar de Leden van het Corps eenig voorrecht genieten. De Commissie is verplicht de aan het Corps toegestane voorrechten minstens 24 uren van te voren bekend te maken op een boete van *f* 2,50.

ART. 59. Indien een Lid dezer Commissie zitting heeft voor eene Corpsstemming, mag hij niet tegelijkertijd zitting houden ten behoeve van een gezelschap.

ART. 60. Bij alle publieke gemakkelikheden, waar de Leden van het Corps eenig voorrecht genieten moet minstens één der Commissarissen van het begin tot het einde tegenwoordig zijn op een boete van *f* 7,50, welke in dit geval van de Commissie gevorderd wordt.

ART. 61. Indien eene stemming door de nalatigheid van een der Leden van de Stem-Commissie vernietigd wordt, zal van de Commissie eene boete van *f* 7,50 gevorderd worden.

ART. 62. Het insigne dezer Commissie be-

staat uit twee zilveren eikels aan een rood koord, dat zij moeten dragen als zij in functie zijn. Deze insignes zijn en blijven het eigendom van het Corps.

ART. 63. De kosten van toegangskaarten voor de Leden dezer Commissie worden door de Corpskas gedragen.

ART. 64. De Senaat heeft het recht, zoo één dor Leden dezer Commissie verhinderd is zijne betrekking te vervullen, daarin tijdelijk te voorzien.

ART. 65. Van wege het Corps wordt jaarlijks uitgegeven een Delftsche Studenten-Almanak.

De redactie van dien almanak is opgedragen aan eene commissie van 5 leden. De President en de Secretaris-Penningmeester worden onmiddelijk door het Corps gekozen; voor het overige constitueert de commissie zich zelve.

De President van het Corps is niet verkiesbaar voor deze Commissie. De Commissie heeft het recht hare oud-Leden met algemeene stemmen tot Eere-Leden te benoemen. Deze hebben in hare vergaderingen eene raadgevende stem.

ART. 66. De Almanak zal bevatten een kalender, een hoofdstuk over de Polytechnische School en een over het Delftsch Studenten-Corps, verder zal hij mogen bevatten mengelwerk en platen

en voorts andere zaken, welker plaatsing de Commissie tot Redactie wenschelijk oordeelt, na den Senaat gehoord te hebben.

Het hoofdstuk over de P. S. zal bevatten eene opgave van de hoogleeraren, leeraren, assistenten en verdere ambtenaren van de P. S., met vermelding hunner woonplaatsen, het programma der lessen, de verschillende reglementen en den uitslag der examens.

Tevens kunnen in dit hoofdstuk worden geplaatst de opmerkingen betreffende het onderwijs aan en de inrichting van de P. S., welke de Redactie-Commissie noodig oordeelt.

Het hoofdstuk over het D. S. C. zal bevatten: de Corps-Commissiën, de Besturen van Gezelschappen uit het D. S. C., de naamlijsten der Leden van het Corps, der oud-Leden, die nog ingeschreven zijn aan de P. S. en der overige Studeerenden aan de P. S. met opgave der woonplaatsen, een opgaaf van het aantal ingeschrevenen aan de P. S. en eindelijk een jaarlijksch vervolg van de geschiedenis van het Corps, dat door den Secretaris der Redactie-Commissie ontworpen wordt, die hiervoor verantwoordelijk is.

De Almanak zal verschijnen vóór of op 15 December.

ART. 67. De Senaat dient jaarlijks vóór den

aanvang der groote vacantie bij den Secretaris der Commissie tot Redactie eene memorie in, behelzende de feiten, welker vermelding in de geschiedenis van het Corps hij noodig oordeelt, benevens die opmerkingen daaromtrent welke hem nuttig zullen toeschijnen.

ART. 68. De Commissie stelt voor de Besturen van de Gezelschappen de gelegenheid open om verslagen in te dienen over den toestand dier Gezelschappen, en voor de Corpsleden omtrent de inrichting van en het onderwijs aan de P. S.

De Commissie behoeft in de lijst der Besturen slechts die op te nemen, waarvan de Secretarissen haar kennis hebben gegeven. Mochten de Leden van een Bestuur verdichte namen dragen, zoo moet de Secretaris daarvan de opgave met zijn waren naam onderteekenen.

De lijsten der Leden, oud-Leden en niet-Leden moeten 8 dagen ter inzage liggen op de Societeit Phoenix en de P. S.

ART. 69. Het ontwerp-Corpsverslag moet vóór of op 15 October aan den Senaat verzonden worden. Deze zendt het met zijne opmerkingen terug aan den Secretaris der Redactie-Commissie, die het gedurende acht dagen ter lezing legt op de gebruikelijke plaatsen, gedurende welken tijd ieder Corpsslid het recht heeft zijne onder-

teekende opmerkingen nevens het verslag te schrijven.

Vervolgens wordt het op eene Corps-Vergadering aan de goedkeuring der Leden onderworpen. Over voorstellen tot verandering wordt beslist door de meerderheid der aanwezige Leden; het geheele ontwerp wordt ten slotte behandeld als eene Wetsverandering, voor zoover de stemming daarover betreft. Een afdruk van de geschiedenis van het Corps wordt gedeponneerd in het Archief van het Corps.

ART. 70. Bijdragen voor het mengelwerk of platen, zal de Commissie slechts mogen aannemen van Leden van het Corps, en nog gedurende vier jaren na hun vertrek van Oud-Leden.

Met den waren naam der schrijvers onderteekende stukken mogen niet in aanmerking daartoe komen. De Commissie tot redactie heeft echter het recht in bijzondere gevallen hierop eene uitzondering te maken.

Afgekeurde stukken zullen na de uitgave van den Almanak gedurende twee maanden ter beschikking der inzenders staan, na dien tijd is de Commissie gehouden ze binnen een maand te vernietigen.

ART. 71. De Commissie is gehouden de inzenders van goedgekeurde stukken minstens twee malen op te roepen ter bekendmaking van hun-

nen naam, en zoo noodig met hen in onderhandeling te treden omtrent veranderingen.

Zulks geldt niet voor ingezonden varia.

ART. 72. De Commissie is gehouden het strengste stilzwijgen te bewaren omtrent de namen der inzenders en omtrent die zaken welker openbaarheid zoude strijden met de belangen van het Corps en van zijn Leden.

Dit artikel is verbindend voor allen, die door hunne verhouding tot de Commissie met zoodanige zaken bekend zijn.

ART. 73. De Commissie tot redactie van den Almanak dient eene zoo nauwkeurig mogelijke begrooting van kosten voor elken Almanak in bij den Senaat, welke deze onderzoekt; bij eventueel verschil van gevoelen is de Commissie gehouden hare bewijsstukken te leveren met inachtname van Art. 72.

Is deze begrooting goedgekeurd door den Senaat, dan wordt naar aanleiding daarvan door hem de prijs van den Almanak bepaald en aan het Corps medegedeeld.

ART. 74. De Commissie heeft recht op een crediet van *f* 100,— uit de Corps-kas. De Senaat kan zoo noodig dit bedrag verhoogen.

ART. 75. De maximumprijs van den Almanak wordt bepaald op *f* 3,—; worden de kosten

hooger, dan zal het meerdere uit de Corps-kas worden bestreden. Ook de present-exemplaren door den Senaat en de Commissie uitgereikt, worden uit de Corps-kas betaald.

ART. 76. Gezelschappen in het Corps kunnen exemplaren verkrijgen tegen den zelfden prijs als de inteekenaren, mits zij het verlangde aantal vóór 15 October bij de Commissie aanvragen.

ART. 77. De Leden van het Corps, welke ingeteekend hebben op den Almanak zijn daar-door gedurende hun Lidmaatschap verbonden, al zijn zij ook eenigen tijd geen lid van het Corps geweest.

Vóór de uitgave zal de Redactie-Commissie op twee verschillende dagen zitting houden tot het afgeven van Bons, en wel op één dag van $11\frac{3}{4}$ — $12\frac{1}{4}$ en van $12\frac{3}{4}$ — $1\frac{1}{4}$ op de P. S., den anderen dag van $3\frac{3}{4}$ — $4\frac{3}{4}$ en van 6—7 op de Societeit Phoenix. De quitanties zullen tusschen 15 en 31 Januari tweemaal ter betaling aan huis gepresenteerd worden; wanbetaling wordt na 31 Januari gestraft met eene boete van *f* 1,—. Acht dagen hierna nog niet betaald hebbende worde de nalatige geroyeerd.

Bij elke inauguratie zal eene Lijst ter inteekening aanwezig zijn.

ART. 78. De uitgever van den Almanak heeft

het recht dezen in den handel te brengen, doch tegen een door de Commissie te bepalen minimumprijs welke hooger moet zijn dan de intekeningsprijs.

Hij mag eerst één dag na de uitgave den Almanak voor het publiek verkrijgbaar stellen.

ART. 79. Namens het Corps zal door den Senaat aan den Hoogleeraar-Directeur der P.S., de Besturen van Studentencorpsen en andere Vereenigingen, waarmede het Corps officiële betrekkingen onderhoudt een present-exemplaar van den Almanak worden aangeboden.

Het Archief van het Corps en van de Commissie tot Redactie van den Almanak en de Bibliotheek der P. S. erlangen eveneens een present-exemplaar.

De Commissie zal aan de Sociëteit Phoenix een present-exemplaar aanbieden en heeft daarenboven het recht zulks te verleenen aan die Studenten-Vereenigingen, inrichtingen en personen, waarvoor zij zulks noodig oordeelt.

ART. 80. Afdrukken van het hoofdstuk over de P. S. en van de jaarlijksche geschiedenis van het D. S. C. moeten aan alle Hoogleeraren en Leeraren verzonden worden.

ART. 81. Er zal telken jare in de maand September eene Commissie van drie Leden be-

noemd worden. ten einde een verslag uit te brengen over het beheer van den Senaat gedurende het afgelopen jaar.

ART. 82. Dit verslag wordt, na op eene Corps-Vergadering te zijn behandeld, welke Vergadering moet plaats hebben voordat de nieuwe Senaat aan het bestuur komt, in het Archief van het Corps gedeponeerd.

HOOFDSTUK V.

Stemmingen en Verkiezingen.

ART 83. Alle stemmingen op Vergaderingen geschieden met ondertekende briefjes. Indien niemand er zich tegen verklaart, hetzij vóór of na de stemming, kan er ook gestemd worden met handen opsteken.

Bij acclamatie mag nooit gestemd worden.

ART. 84. Alle besluiten op Vergaderingen worden genomen met de meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen, behoudens Art. 85. Indien de stemmen staken zoo moet er op een binnen 8 dagen te houden Vergadering nogmaals over gestemd worden. Bij hernieuwde staking wordt het voorstel geacht verworpen te zijn.

ART. 85. Uitzonderingen op de eerste alinea van het vorig artikel zijn:

1°. Voorstellen tot Wetsveranderingen of tot amplifiatiën op de Wet ;

2°. Voorstellen tot hoofdelijken omslag.

Deze kunnen niet worden aangenomen dan met meerderheid van het aantal stemhebbende Leden. Verklaart slechts de meerderheid van het aantal gestemd hebbende Leden zich vóór het voorstel, dan moet op eene binnen 8 dagen te houden Vergadering nogmaals er over gestemd worden. Alsdan beslist de meerderheid der uitgebrachte stemmen.

Staken de stemmen zoo is het voorstel verworpen.

ART. 86. Geen voorstel, dat verworpen is, kan binnen den tijd van 6 maanden weder in behandeling worden genomen, hetzij het Corps zulks verlangt.

Het wordt dan op eene Vergadering volgende op die, waarop het Corps bovenstaand besluit heeft genomen, wederom in behandeling genomen.

ART. 87. Alle verkiezingen en de stemmingen over personen geschieden bij de bus op twee achtereenvolgende dagen, één dag van $11\frac{3}{4}$ — $12\frac{1}{4}$ en van $12\frac{3}{4}$ — $1\frac{1}{4}$ in de Receptiekamer der P. S., den anderen dag van $3\frac{3}{4}$ — $4\frac{3}{4}$ op de Societeit Phoenix.

Zij hebben plaats op gestempelde briefjes, den

Leden door de Stem-Commissie verstrekt, en welke zij eigenhandig moeten invullen en in de bus werpen.

Stemmen bij procuratie is verboden.

ART. 88. De verkiezingen voor de Leden der Commissie tot Redactie van den Almanak hebben plaats in de maand Maart van ieder jaar. De stemmingen voor President en Secretaris moeten het eerst plaats hebben.

De verkiezingen voor den President van het Corps en de overige Leden van den Senaat, en voor de Leden der Commissie tot Stemopneming hebben plaats in de maand October van ieder jaar.

De stemmingen voor President, Secretaris en Thesaurier van het Corps hebben het eerst plaats.

ART. 89. De verkiezingen bedoeld in Art. 88 hebben plaats met de volstrekte meerderheid van het aantal stemhebbende Leden. Heeft niemand deze meerderheid verkregen, zoo moet er binnen 8 dagen eene herstemming plaats hebben, waarbij hij gekozen is, die de meeste uitgebrachte geldige stemmen op zich vereenigd heeft. Bij gelijk aantal beslist het lot. Bij de herstemming komen van hen, die de meeste stemmen op zich hadden vereenigd, tweemaal zooveel personen in aanmerking als er te benoemen zijn.

Hebben eenige personen een gelijk aantal stem-

men verkregen, en zou één van hen voor de herstemming in aanmerking komen, zoo worden zij allen in herstemming gebracht.

ART. 90. Indien vóór de herstemming één der Candidaten den Secretaris der Stemcommissie schriftelijk kennis geeft, dat hij niet in aanmerking wenscht te komen, zoo moet er eene nieuwe vrije stemming plaats hebben.

ART. 91. Geen verkiezingen, vrije stemmingsen of herstemmingen mogen plaats hebben van 8 dagen vóór tot 8 dagen na eene vacantie, en op Zater-, Zon- en Feestdagen.

Alle verkiezingen en vrije stemmingsen moeten minstens 3×24 uren van te voren op de gebruikelijke plaatsen worden aangekondigd, tevens met vermelding, wanneer zoo noodig de herstemming zal plaats hebben. In geval van herstemming moet deze minstens 24 uren van te voren worden aangekondigd. Tusschen de laatste zitting der vrije- en de eerste der herstemming moet een tijdruimte zijn van minstens 24 uren.

ART. 92. Iedere andere Commissie wordt verkozen met meerderheid van het aantal uitgebrachte geldige stemmen. Bij eene herstemming geldt hetzelfde als in Art. 89.

ART. 93. Bij eene stemming zijn alleen die

stembriefjes geldig, welke eene duidelijke naams-opgave van de bedoelde persoon bevatten.

Een uitgebracht stembriefje is bovendien ongeldig wanneer

- 1°. het stembriefje niet gestempeld is,
- 2°. het briefje onderteevend is,
- 3°. het meer namen bevat dan er personen verkozen moeten worden.

Komen op een stembriefje de namen van verschillende personen voor, waaronder niet-benoembare, zoo worden alleen de op deze uitgebrachte stemmen ongeldig verklaard. Dit geldt ook voor stemmen op personen uitgebracht, die bij de herstemming niet aanmerking kwamen.

ART. 94. Een eenmaal uitgebrachte stem kan niet meer herroepen of veranderd worden.

ART. 95. De Stemcommissie beslist omtrent alle moeilijkheden, welke zich bij eene stemming mochten voordoen, behoudens verantwoordelijkheid aan het Corps.

ART. 96. Indien binnen 2 × 24 uren na het bekend maken van den uitslag der stemming geene bezwaren hiertegen schriftelijk bij den Senaat zijn ingediend, wordt zij als wettig beschouwd. Zijn er bezwaren tegen ingediend, dan moet hunne gegrondheid op eene Algemeene Vergadering worden uitgemaakt. Blijken de be-

zwaren gegrond, zoo kan de Vergadering de stemming vernietigen.

ART. 97. Wanneer het getal der stembriefjes in de bus niet overeenkomt met het aantal gestemd hebbende Leden, en dit verschil niet tot de stemming afdoet, blijft de stemming geldig.

ART. 98. Een Lid is vervallen verklaard van het lidmaatschap van het Corps, wanneer de Corpsvergadering op voorstel van den Senaat of van 10 stemhebbende Leden eene stemming bij de bus beveelt, en zich bij deze stemming de meerderheid van het aantal stemhebbende Leden tegen het bedoelde Lid verklaart.

Voor het geval bedoeld bij Art. 33 en 56 wordt iemand geacht gedeballoteerd te zijn, indien $\frac{1}{3}$ der stemhebbende Leden zich tegen zijne opname verklaart.

Rehabilitatie van iemand kan niet plaats hebben dan met $\frac{2}{3}$ van het aantal stemhebbende Leden. De aanvraag tot rehabilitatie moet geschieden door mintens 5 Leden van het Corps, binnen 8 dagen na de royeering.

ART. 99. Binnen 24 uren na afloop eener stemming moet de uitslag op de gebruikelijke plaatsen aangekondigd zijn, terwijl tevens een afschrift van het proces-verbaal moet zijn gezonden aan den Senaat.

HOOFDSTUK VI.

Vergaderingen en Aankondigingen.

ART. 100. Zoo dikwijls de Senaat zulks noodig oordeelt, worden Corpsvergaderingen bijeengeroepen. De Vergadering moet minstens 2 × 24 uren van te voren op de gebruikelijke plaatsen aangekondigd worden.

Is zulks niet geschied, zoo kan eene Vergadering toch in dringende omstandigheden wettig verklaard worden, mits twee derde van de aanwezige Leden zich daarvoor verklaren.

ART. 101. De President van het Corps leidt de Vergaderingen en handhaaft de orde. In geval van wanorde heeft hij het recht de Vergadering onmiddellijk te sluiten.

ART. 102. De President heeft het recht de Vergadering zonder nadere aankondiging te verdagen, [mits niet later dan 2 × 24 uur na de gehouden Vergadering.

ART. 103. De President behoeft aan niemand meer dan tweemaal over dezelfde zaak het woord te verleen.

ART. 104. Elk besluit op eene Vergadering genomen is verbindend voor alle Leden van het Studenten-Corps.

ART. 105. De Secretars houdt op iedere Ver-

gadering nauwkeurig notulen van het verhandelde; deze moeten op de eerstvolgende Vergadering ter goedkeuring worden voorgelezen.

ART. 106. Van 8 dagen vóór het begin tot 8 dagen na het einde van elke vacantie en op Zater-, Zon- en feestdagen mogen buiten dringende noodzakelijkheid geene Vergaderingen worden gehouden.

ART. 107. Het is verboden, op boete van *f* 1,—, honden op Corps-Vergaderingen mede te brengen.

ART. 108. Alle aankondigingen zullen worden aangeplakt op de daarvoor bestemde plaatsen in de Polytechnische School, Indische Inrichting en de Societeit Phoenix.

Onder deze aankondigingen zijn begrepen:

- 1°. Eene nauwkeurige opgave van tijd, plaats en doel der Corps-Vergaderingen;
- 2°. Alle Wetsveranderingen, amplifiatiën op de Wet en voorstellen tot hoofdelijken omslag, die voorgesteld worden of aangenomen zijn;
- 3°. Alle besluiten door Senaat of Corps genomen;
- 4°. De constitutie van Senaat en Corps-Commissiën;

- 5°. Eene nauwkeurige opgave van tijd en plaats der verkiezingen voor Senaat en Corps-Commissiën met vermelding der namen van de aftredende Leden en of zij zich al of niet herkiesbaar stellen;
- 6°. De uitkomsten der verkiezingen met aanwijzing van het aantal uitgebrachte geldige stemmen, dat der stemmen van onwaarde en het aantal dat ieder op zich vereenigd heeft;
- 7°. De naamlijsten van Candidaat-Leden en nieuwe Leden, van hen wier Lidmaatschap ophoudt en van hen, die zich op nieuw hebben laten inschrijven;
- 8°. De erkenning door den Senaat van Gezelschappen in het Corps.

ART. 109. Al de onder 3° tot en met 8° bedoelde aankondigingen moeten 3 dagen blijven hangen.

ART. 110. Het verslag der Commissie, bedoeld bij Art. 81, Hoofdstuk IV, zal gedurende 8 dagen vóór de Vergadering, waarop het uitgebracht wordt, in de Polytechnische School en tevens in duplo in de Societeit Phoenix ter lezing liggen.

HOOFDSTUK VII.

Rouw en Funus.

ART. 111. Wanneer een Hoogleeraar of Leer-
aar, verbonden aan de Polytechnische School,
of wanneer een Lid van het Delftsch Studenten-
corps overlijdt, zal door het Corps de rouw
worden aangenomen. Ook over andere personen
zal het Corps op voorstel van den Senaat of
van minstens 10 Leden den rouw kunnen aan-
nemen.

ART. 112. De rouw zal bestaan in het dragen
van eene rouwrozet aan pet of fantaisiehoed, en
een rouwband van 4 cM. breedte met rouwrozet
om den hoogen hoed.

ART. 113. Gedurende den rouwtijd zullen van
Corpswege geene officieele feesten worden ge-
geven.

ART. 114. De gewone duur van den rouw is
zes weken, ingaande onmiddellijk na het ont-
vangen van het officieele doodsbericht.

In buitengewone gevallen echter, kan door
den Senaat, behoudens goedkeuring van het
Corps, in aanvang of duur van den rouw wijzi-
ging worden gebracht.

ART. 115. Onmiddellijk na ontvangst van het
officieele doodsbericht, zal door den Senaat

namens het Corps een brief van rouwbeklag aan de betrekkingen van den overledene worden gezonden.

ART. 116. In geval de ter aarde bestelling van een Hoogleeraar of Leeraar aan de P. S. of van een Lid van het Corps te Delft plaats heeft, zal door het Corps het Funus worden aangeboden.

ART. 117. Wanneer het Funus wordt aangenomen worden alle kosten der ter aarde bestelling behalve die van het graf en de lijk-kist door het Corps gedragen.

ART. 118. De overige zaken het Funus betreffende worden bij afzonderlijk Funus-Reglement geregeld.

Slotbepaling.

Deze Wet treedt in werking den 28sten Maart 1879.

De Senaat,

J. G. VON HEMERT, *President.*

R. J. RAUWS, *Secretaris.*

C. C. M. HENNY, *Thesaurier-Vice-Pres.*

J. C. DIRKSEN, *Bibliothecaris-Vice-Secr.*

P. J. A. M. VAN DEN BERGH, *Commissaris.*

AANTEKENINGEN.

Op de Corps-Vergadering van 22 November 1880 zijn de volgende veranderingen aangebracht:

In ART. 36 is

15 October veranderd in 15 November;

15 November veranderd in 15 December.

ART. 39, 2° is aldus gewijzigd:

Wanneer men op 1 November nog niet is ingeschreven bij den Directeur der Polytechnische School.

De Senaat zal den leden, die op 15 October hierin nog nalatig zijn gebleven, schriftelijk van dit verzuim kennis geven.

Bij ART. 45 is gevoegd:

De Senaat gaat tot deze inschrijving niet over, voordat hen het bewijs van inschrijving bij den Directeur der Polytechnische School is vertoond.

Deze voorwaarde wordt in de oproeping van den Senaat vermeld.

FUNUS-REGLEMENT.

ART 1. In geval het Funus wordt aangenomen, zullen de Leden van het Corps zich op daartoe aan te wijzen plaats en uur vereenigen in het volgend costuum: zwarte rok, vest en pantalon, witte das, zwarte handschoenen, hoogen hoed met rouwband en rozet, en dito band met groote rozet om den linkerarm.

ART. 2. Zij zullen zich van daar met de Corps-Banieren, evenals de Senaats-Insignes, in rouwfloers gehuld, voorafgegaan door den Senaat begeven naar het sterfhuis.

ART. 3. Nadat het lijk in den lijkwagen geplaatst is zal de stoet zich in de volgende orde naar de begrafenis begeven: treurmuziek, de bedienaars der begrafenis met den lijkwagen,

ter weerszijden waarvan twee slipdragers, een vaandeldrager met twee aides, twaalf lijkdragers uit de Leden van het Corps, de Senaat, de Leden van het Corps met de overige Corps-Banieren, de rijtuig en voor familie en bekenden.

ART. 4. Op de begraafplaats aangekomen zal de familie onmiddellijk achter het lijk volgen; daarachter de Senaat met de overige Leden van het Corps.

ART. 5. Nadat de familie de begraafplaats verlaten heeft, keert de stoet naar de verzamelplaats terug en wordt daar ontbonden.

ART. 6. De banier-, slip- en lijkdragers worden door den Senaat gekozen uit de Leden van het Corps.

ART. 7. Bij de ter aarde bestelling van eenen Hoogleraar of Leeraar aan de Polytechnische School, zullen ook niet-Leden van het Corps, mits in het hierboven opgegeven Costuum, uitgezonderd de rouwrozetten, achter de Leden van het Corps mogen aansluiten.

ART. 8. Indien de leden der Familie of Hoogleraren of Leeraren aan de Polytechnische School den stoet te voet wenschen te volgen, zal hunne plaats in den stoet zijn onmiddellijk achter den Senaat.

Aldus vastgesteld op de Corps-Vergadering
van 27 Maart 1879.

De Senaat,

J. G. VON HEMERT, *President.*

R. J. RAUWS, *Secretaris.*

C. C. M. HENNY, *Thesaurier-Vice-Pres.*

J. C. DIRKSEN, *Bibliothecaris-Vice-Secr.*

P. J. A. M. VAN DEN BERGH, *Commissaris.*

TER NAGEDACHTENIS.

Dr. Franciscus Johannes Stamkart ontsliep den 15^{den} Januari 1882; de Polytechnische School telde een oud-Hoogleeraar minder.

De jonge Stamkart, in Januari 1805 te Amsterdam geboren, genoot nimmer eenig school-onderricht; het eerste onderwijs werd hem door zijnen vader gegeven. Toch deed hij op negentienjarigen leeftijd een examen, waardoor hij de aanstelling bekwam van leeraar in de Wis- en Zeevaartkunde. In deze betrekking was hij een paar jaar te Antwerpen werkzaam, doch de woelingen van 1830 noodzaakten hem die vaarwel te zeggen.

Niet lang daarna, in 1833, werd hij benoemd tot ijker te Alkmaar, en later te Amsterdam. Dit bleef hij tot 1867, toen hij geroepen werd om Prof. Grinwis, als Hoogleeraar aan de Polytechnische School te vervangen. De vele wetenschappelijke verhandelingen, die hij toenmaals reeds het licht had doen zien, verwierven hem den titel van doctor honoris causa, dien de

Leidsche Hoogeschool hem schonk, en het lidmaatschap van de Koninklijke Academie van Wetenschappen. Een paar jaar vóór zijne benoeming te Delft werden hem de werkzaamheden voor de internationale graadmeting, voor zooverre deze Nederland betrof, opgedragen; hieraan bleef hij arbeiden tot aan zijnen dood. Aan de Polytechnische School bleef hij verbonden tot 1878, en dat hij ook daar gewaardeerd werd, bewijzen de collegeverslagen in de almanakken van dien tijd, waarin over zijne voordrachten betreffende het meten en wegen gesproken wordt.

Te ver zou het ons voeren nog te vermelden, wat Stamkart gedaan heeft tot vermeerdering van den roem van ons vaderland op wetenschappelijk gebied; ook zouden hiervoor onze pogingen te gering blijken te zijn. Genoeg zij het te weten, dat de Hooge Regeering zóózeer zijne verdiensten op prijs stelde, dat zij hem begiftigde met het kruis van Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

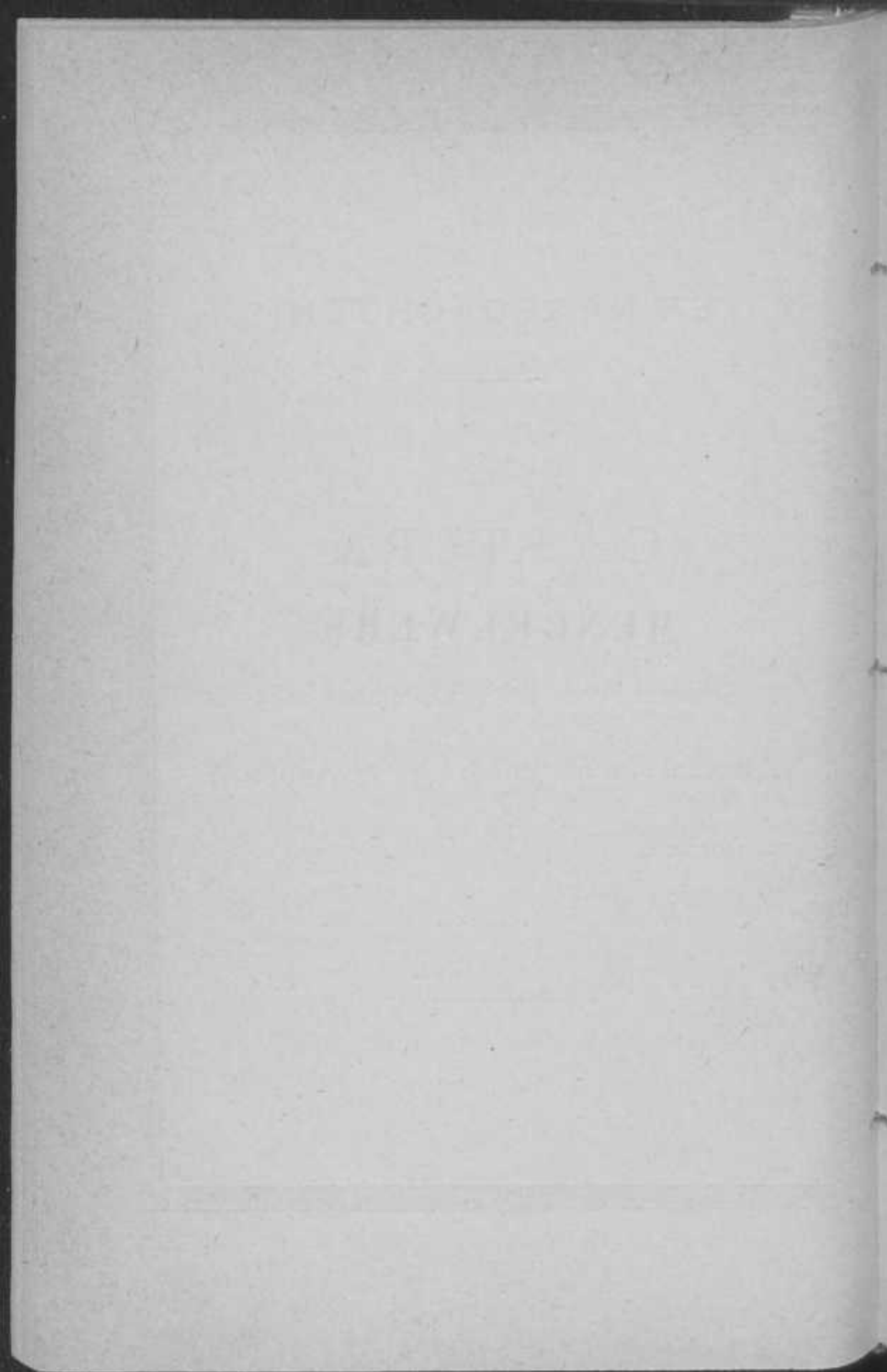
Zijn dood zal zeker niet alleen voor de geleerde wereld, maar ook voor den ruimen kring van zijne vrienden en leerlingen een diepgevoeld verlies zijn.

HIJ RUSTE IN VREDE!

TER NAGEDACHTENIS.

CH. STORK.

Geboren den 8sten December 1859 te
Oldenzaal, overleden den 13^{den} April 1882
te Lochem.

MENGELWERK.

WOMAN AND CIVILIZATION

BY THE AUTHOR OF "THE HISTORY OF THE WORLD"

IN TWO VOLUMES

LONDON: J. B. LIPPINCOTT & CO.

1888

NEW YORK: J. B. LIPPINCOTT & CO.

1888

PHILADELPHIA: J. B. LIPPINCOTT & CO.

1888

BOSTON: J. B. LIPPINCOTT & CO.

1888

CHICAGO: J. B. LIPPINCOTT & CO.

1888

ST. LOUIS: J. B. LIPPINCOTT & CO.

1888

SPRINGFIELD: J. B. LIPPINCOTT & CO.

1888

WOORDEN VAN DIEPGEVOELDE HULDE

op het ontvangen van eene cervelaatworst ,

GERICHT AAN DE EDELE GEEFSTER. ⁽¹⁾

Vaak vraagt de mensch: »Is 't leven
Om aardsch genot ons slechts te geven?
Is het niet schooner en verhevener?»
»Ben ik niet een ten hemel stevener?»
Zoo vraagt een filosoof
En raadpleegt zijn geloof. —
En ik, ik vraag het ook bij wijlen;
'k Vraag ook, »zou ik ten hemel zeilen?»
Maar weet het niet,
Want beneveld is het hemelverschiet.

En dan, dan is het zielsverrukkend,
Vrijmakend van lasten, drukkend
't Gemoed,

(1) Mijne tante.

Om 't aardsche volop te genieten!
Zoo smult de landman aan zijn bieten,
De rijkaard aan zijn champignons,
De eed'le freule aan bonbons.

En zoo is 't mij nu ook gegaan,
Toen ik uw cervelaatworst vóór mij zag staan;
Want te midden der smarten van deez' aardkorst,
Smaakte mij zoo heerlijk uw cervelaatworst.

A. B.

Eene Oudejaarsavondvertelling.

»Dag moeder, gezondheid! Bob en de boot wachten;» eene omarming, en Harry Dodd verliet zijn eenigen schat, want vader was dood en zusjes of broertjes? Neen gelukkig niet, want, was 't loon al opgeslagen, sinds hij na den dood van vader diens opvolger was geworden, veel was 't niet; en dan zat je er ook zoo eenzaam en verlaten. Die Bob is toch een vreemde kerel; nu, op de fabriek was 't beter, al wordt er minder betaald. Ik mis nu toch maar Stringer; ha, die kon goed zijn, ha! ha! en Harry lachte en ontwaakte uit zijne mijmering. Hij zag rond; die huizen, die boomen, alles weer vaarwel gezegd voor geruimen tijd; niets in 't vooruitzicht dan lucht en water, ja, en Bob, maar.... Hij komt aan den steiger. »Je komt laat,» zegt de kapitein, »je kameraad is er al. We moeten aanmaken; er komt wat.»

De zee is daar nooit recht kalm, en daarom

dus afgegaan per stoombootje, met levensmiddelen beladen, om Fletcher en Tomky af te lossen op den vuurtoren op Rocky Isle. »Arme zielen, ze zitten er al lang; maar nu jij,» denkt Harry; hij rilt, maar herinnert zich moeder, die het nu heeft als vroeger, en beter zelfs.

Daar duikt de toren al op; een flink stuk, maar de golven en de branding op de rotsen zijn er ook niet malsch; jongens, met storm kun' je hoog 't nat voelen, en hij staat er ook niet voor niets.

»Laat vallen je anker,» luidt het kommando, en de sloep brengt eene verbinding tusschen zich zelve en den toren, waarna levensmiddelen opgeheschen en wachters per zelfde mand verwisseld worden.

»Dank je,» had Tomky gezegd; »houdt je goed. 't Zware weer moet nog komen.»

Of hij gelijk had; maar ze zaten er nu eenmaal en trachtten dus 't land maar door goed onderzoek van den inventaris te verdrijven. Er was goed voor alles gezorgd, want de glazen en lenzen waren helder en de lamp was zindelijk. Ook de lamp, die, ingeval de andere onklaar raakt, in gebruik komt, was genoeg ingesmeerd. Olie en brandstof in overvloed en goede, zindelijke bedden. Wat zou er meer te wenschen zijn?

»Pfhiuuoeoe,» antwoordde de wind; och, dat was nog niet eens erg, want de toren beefde

slechts. De kapitein had wel gelijk; er zou zwaar weer komen. Kijk, de lucht wordt reeds triestig in het westen.

»Bob!» zegt Harry, »ik zal wel beginnen; jij van acht tot twaalf, en dan ik weer.»

»All right,» antwoordt Bob, »op zoo'n avond ben ik niet graag wakker na twaalf.»

»Hoe zoo?» vraagt Harry.

»Ja, dat's eene geheele geschiedenis,» is het antwoord; »je moet weten dat ik wel eens droom —»

»Dat doe ik ook wel eens.»

»Nu, wacht wat: eergisteren zag ik twee witte menschen voor mijn' kooi staan en ze keken boos, hoor; ik zei terstond het Onze Vader, kijk weer, en weg zijn ze. Verleden week zag ik een schip vol geraamten; de kapitein zelf was geheel been, en toch kon hij met zijn roeper een leven maken! Ja, en daar was ik in eens op den steiger en al de menschen liepen weg, want 't schip kwam de haven binnen; en we zeiden al: »was ie maar vergaan.»

»Hm,» deed Harry; hij vond de geschiedenis toch niet zoo plezierig.

»Ja, en toen ben ik naar Culleper gegaan; ze zeggen, dat hij wel wat van geesten weet, en toen ik hem alles verhaald had, zei de oude smokkelaar: o, dat is makkelijk te zeggen; ik zie zooveel geesten; ik zie er nu een vlak

bij jou; — nu, ik sprong op zij — wees maar niet bang, zei hij, ze zal je niets doen; 't is mijne petemoei. — Ik was nog niets lekker.

Maar, zei hij verder, zie je, die twee witten, die zoo boos keken, waren zeker je ouders, die niet goedvinden, dat je je tijd aan den wal zoo zonder werken doorbrengt; en dan dat schip met geraamten; nu, ik heb wel eens gehoord, dat de Vliegende Hollander zoo'n schip bevaart. Kijk dus maar goed, of je hem op den toren kunt zien, — en hij lachte, man, een lach, dat ik hard ben weggelopen."

Harry had eenigszins verstrooid toegeluisterd en keek naar buiten; wat al schepen zag hij er, en er was wind ook. Als zwanen bewogen de groote fregatten zich op het water. En daar is waarlijk ook een viermaster; zeker een Australiavaarder. Verderop dobberen ook een paar visschers. Als *hij* er eens bij was. Tegelijkertijd vat hij den kijker en knarsetandt: »Ja, L. 103; *hij* is 't, die vervloekte roover, die hem Polly ontstal." Hoe herinnert hij zich nog, toen hij haar het eerst zag, en naar haar moeders gezondheid vroeg; want moeder kent de hare goed, en toen had ze een tikje beet.

En later zag hij haar meer, en toen achter die schuit heeft hij haar gezoend, en ze heeft »ja" gezegd. Daar kwam later de jonge Atkins. Zijn vader heeft geld, en hij heeft zijne eigen

schuit. Zoo'n visscher verdient toch veel, want, al heeft hij vele gevaren te doorstaan, zijne waar wordt goed betaald. Ja, ik verdien ook wel wat, maar zoo'n tijd weg te blijven, 't Ging minder en minder met Polly's vertrouwelijkheid. Wel bleef ze vriendelijk, maar ze kon toch ook niet anders zijn. Of werkte hij niet aan den wal, evenals ieder ander, zoodat er zelfs wat overgelegd kon worden? En eindelijk, — ja, Atkins is rijk, — toen heeft Polly aan Harry gezegd, niet boos te worden en nu is ze Atkins' vrouw.

Als hij eens . . . *hij* is nog aan den westkant en heeft nog vijf volle uren noodig om aan de oostzijde te komen; en voor dien tijd moet het licht reeds ontstoken zijn; hij kan immers de wacht van acht tot twaalf nemen en dan geen licht ontsteken; dan komt *hij* op de rotsen, en . . . Groote God! en de andere, die daar nog varen en misschien hopen nog dezen avond bij hunne moeder te komen; en vader, die steeds als een eerlijk, rechtschapen man bekend stond, — en ik, zijn zoon! . . .

»Dat verhoede God!" zeide hij luid.

»Ei wat! heb je wat gezien? Is er een in nood?"

»Neen, ik denk aan de arme vogels, die zich hier weer te pletter zullen vliegen," is Harry's antwoord.

»Nu, dat 's maklijker dan ze te schieten,» zegt Bob, »en bovendien is het ook volgens jou niet zoo wreed. Is 't onze schuld, dat de toren hier staat? En je houdt toch ook wel van zoo 'n kluijfe; weet je nog wel, dat we er verleden jaar zooveel hadden? Als de wind ze maar niet te veel meeneemt. Dat zijn me eene massa ganzenzieltjes geweest; als ze hier nog eens rondvlogen! Jongens, en dat schip met die geraamten; als de oude eens gelijk had?»

»Praat niet als een oud wijf,» is Harry's knorrig antwoord. »Laten we 't licht aansteken.»

Snel verbreidt de reddende fakkel haar licht. Over een afstand van 7 mijlen is het zichtbaar. Vroeger was deze plek een ware Charybdis, die ieder schip verslond, en 't is, of men nog de wanhoopskreten der schipbreukelingen kan hooren in het huilen van den wind.

»Pfhhiiuuuuoeoe,» suist het en de toren heeft niet meer, maar schudt.

»Lief weertje; 't wordt goed,» zegt Bob.

Harry antwoordt niet; hij denkt aan moeder; ze zal nu toch wel, den laatsten dag van het jaar, zitten bij de moeder van Polly. En dan is Atkins terug, en... Harry's oogen worden vochtig en hij zegt met gedempte stem: »Ik ga eens naar mijne kooi kijken; 't is toch bijna acht uur; denk er om me te wekken.»

«Ja, en dan laat ik je den Vliegendeu Hol-
lander zien, ha, ha,» lacht Bob.

»Een gekke kerel,» denkt Harry en gaat
een paar verdiepingen lager, in zijn slaapsalet,
tevens huiskamer, waar de wanden, met hout
afgeschoten, de warmte beter binnenhouden.
Het ziet er hier gezellig uit; behangen met
platen zijn de muren, en eene kast laat eene
menigte boeken zien. Hoe zou het er anders
ook zijn uit te houden?

Ondertusschen blaast de wind, en de toren
schudt heviger.

»We verdienen toch eigenlijk moeilijk ons
brood,» denkt Harry bitter, »en ze mogen blij
zijn, dat we hier zitten. Op de fabriek was 't
wel minder, maar je zit toch rustiger op oude-
jaar bij moeder dan» — weer een gehuil van
den wind en schudden van den toren — »nu,
hij is stevig genoeg en zal het wel houden;
spoedig maar naar kooi.»

Maar Harry kon niet slapen. Hij is dat schom-
melen, dat geloei ook niet meer zoo gewoon.
Aan den wal is het anders. En hij denkt aan
moeder, Polly, Atkins, aan den schoolmeester,
die hem wegens zijn rekenen zoo prees, —
aan allerlei uit zijne jeugd.

»Ho! ho!» klinkt het aan Harry's oor, en
hij wordt hevig geschud. Bob staat voor hem

met eene lantaarn. Hij ziet bleek als een doode: misschien geeft de lantaarn hem dat aanzien, maar hij schijnt toch in zijn schik te zijn, want hij grijnslacht en roept: »de Vliegende Hollander, kom kijken.»

Harry schiet zijne kleeren aan.

»Boem!» klinkt het, een noodshot, en de wind gilt nog steeds zijn grafzang, doch harder dan straks; het heeft veel van een vliegenden storm.

»Arme menschen,» denkt Harry, »ze kunnen je daar toch geene reddingsboot zenden.»

Ondertusschen is Bob vooruit gesneld, en wijst aan zijn makker het schip. Ja, in 't zuidwesten zit eene stoomboot; zij is hoog op eene rots geworpen.

»Is er olie genoeg, en heb je de gewichten opgetrokken?» vraagt Harry.

»Stil,» grijnst Bob, »zie je niet? 't Is de Vliegende Hollander.»

»Waar?» vraagt Harry.

»Daar,» en het draailicht werpt zijn lichtbundel in de gegeven richting; ja, waarlijk, daar vaart een fregat, doch zooals een ander het ook zou doen in zulk een weêr. Niets spookachtigs is er aan het schip te bespeuren. En Bob riekt toch niet naar whisky; trouwens, er is slechts een klein fleschje van in den toren, en wel in de medicijnkist.

Eene sloep, van de stoomboot afgelaten, slaat terstond om.

»Stil,» zegt Bob verder, en op 't nog zichtbare fregat wijzende, »zie je niet den kapitein? Hij staat op de brug. 't Is het spookschip en mag niet binnenkomen.» En vertrouwelijk tot Harry: »wat zou je moeder schrikken, als ze kwamen»; naar het fregat wijzende: »Weet je wat,» fluistert hij, »we zullen 't licht blusschen, dan vergaat ie toch,» en ter zelfder tijd heeft hij de hand aan eene der deuren van de lantaarn.

Harry begrijpt terstond, wat er gaande is; de oude Culleper heeft Bob aan het malen gebracht met zijne praatjes; nu is 't zaak hem te doen bedaren.

»Kalm, Bob,» zegt hij en trekt zijn arm weg; »de vliegende Hollander vergaat toch. Kijk hij komt al op Dogshead aan.»

»Wat,» roept de ander, »en je wilt hem bij ons binnen laten vallen? Kijk, — 't fregat is weer zichtbaar -- dan zal *ik* er voor zorgen.» Weer grijpt hij naar den grendel, doch Harry was niet voor niets zoo gevreesd bij de dorpsjeugd; hij heeft de beweging gezien en Bob daarna op den vloer geworpen.

In deze kleine ruimte grijpt nu eene vreeselijke worsteling plaats; de krankzinnige, met eene kracht als die van twee man, tegenover den gezonden, sterken Harry, die het behoud van misschien honderden menschenlevens wenscht. Nader naar de trapopening, — het luik is ge-

lukkig open. De razende verweert zich woedend, het schuim staat hem op de lippen, hij heeft eene hand vrij en wil Harry naar de keel grijpen, — Bom! Bob rolt eene verdieping lager. »God-dank,» zegt Harry hijgende en luistert; doch het blijft stil beneden en de wind huult, en de toren schudt als te voren.

Den volgenden dag kwam een visscher te L. berichten, dat de vuurtoren op Rocky Isle een noodsein voerde. Zoo spoedig mogelijk werd er eene boot gezonden, en na veel moeite waren eenige mannen in den toren geheschen. Later vertelden ze, dat Harry, bleek en zenuwachtig, hen had opgewacht en naar eene bergplaats gebracht, waar ze Bob, stevig gebonden, met eene wond aan het hoofd, hadden gevonden; hij was zijn bewustzijn kwijt. Spoedig werd hij overgebracht, en ook Harry gaf zijn wensch te kennen, om mee te gaan. Twee andere wachters bleven achter.

»En aan den wal kreeg ik de koorts,» vervolgde de verhaler, want Harry was het, die me deze vertelling deed. »En die duurde lang; maar toen ik wat beterde en weer wakker werd, zag ik voor me mijne goede moeder en dat papier,» hier wees hij op een getuigschrift, dat de regeering hem gezonden had voor zijn moed,

» en mijne moeder heeft tien pond ontvangen, en nu zit ik weer op de fabriek. Maar, geloof me, licht zal ik dien avond niet vergeten.”

En na eene poos zwijgens vervolgde hij: » maar wil je niet nog een grogje? 't Is nu twaalf jaar geleden; we kunnen er dan eens op drinken, dat ik er zoo goed ben afgekomen.”

» Van harte,” was mijn antwoord, en de klok liet twaalf slagen hooren, — 't was nieuwjaar.

PHARE.

WOUD-IDYLLE.

Een van de bekendste verschijnselen uit de ridder-
tijden

Is, dat tóen de jonkvrouwen zooveel moesten lijden,
Wanneer hun ridderlijke vader of wel papa haar
verbod,

What you call te kiezen een eigen echtgenoot.
Dit feit was voornamelijk daaraan toe te schrijven,
Dat papa zich niet geneerde, in zoo'n geval den
minnaar te ontlijven.

Gewoonlijk had dan de oude heer ook een eigen
candidaat,

Die altijd wordt beschreven als een verbazende on-
verlaat;

Zoodat het 't nageslacht niet moet verwonderen,
Dat het der maagd was, alsof zij het te Keulen
hoorde donderen,

Als papa, zonder zich veel te bekommeren
Om de tranen, die 't schoon maagdenoog gingen
belommeren,

Bulderend uitriep: »Je minnaar is dood, hier heb
je een ander,

»'t Is zooals het is, morgen trouw je elkander."
Een dergelijke historie las ik nu in het Waltarilied,
Waarvan ik u hier de volgende variatie aanbied.

Wie is zoo stout
Door 't donkere woud,
In een nacht zoo koud,
Slechts in nachtgewaad,
(Dus blijkbaar ten einde raad)
Rond te dolen?
Bij God, 't is Adelheidéda!

En vraagt gij mij lezer, waarom zij dat doet?
Hoor, hoe u antwoordt haar eigen gemoed,
Dat (niettegenstaande de kou) zich ontsluit,
En in deze bezielende woorden zich uit:

„Zou ik dan dien Wolf trouwen?
O, dien boozen, wreeden man!
Neen, dat zou mij zoo berouwen,
Dat ik dat niet doen en kan.”

„Zou ik hem nu laten schieten,
Die mij eeuwig trouwe zwoer?
Neen, dat zou mij zoo verdrieten,
Als mislukte oogst den boer.”

Zoo sprak Adelheidéda en zij schreide er bij,
En aan elken kant stond een boom aan haar zij.

Wie is zoo stout
Door 't donkere woud,
In een nacht zoo koud,
In ridderlijken dos,
Op het snuivende ros
Te rennen?
Bij God, het is Waltari!

Geachte lezer, wat zou het mij letten,
Deze dichteraffaire op denzelfden voet voort te zetten?
Maar ik wil mijn verhaal liefst een beetje bekorten,
Wat in 't algemeen een praktische methode is om
zijn gevoel uit te storten.
Weet dan, hoe het aan een gelukkig toeval was
toe te schrijven,
Dat Waltari Adelheidéda tegenkwam, juist bezig
van kou te verstijven.
(Dat, lezer, Waltari haar minnaar was, behoef ik u
niet te zeggen,
Want dan zou ik er het raison d'être van mijn ver-
haal bij laten leggen;
Genoeg dus, dat toen Waltari zag wie hij voor zich had,
onmiddellijk van 't paard steeg, waar hij op zat.)

Na een kleine pour-parler
Ging Adelheidéda met hem meê.

Zoo zaten zij weldra met hun beiden te paard,
En voort ging het nu over den omtrek der aard,
Voort over bergen en dalen en slooten,
Voort, zonder zich ergens ook maar aan te stooten,
Voort over rotsen en beken en struiken,
Totdat d'opkomende zon begon te ontluiken.

Nu werd ook weder de stelling bewezen,
(Die wij trouwens in Buffon kunnen lezen)
Dat geen paard er zich aan kan gewennen,
Om maar altijd door te rennen.
Zoodat een der redenen, die aan de reis een einde
maakte,
Was, dat Waltari's ros van de beenen geraakte.

»Wat nu te doen?»

Sprak Waltari toen.

Maar voor een man zoo koen,

Op reis met een meisje van fatsoen,

Was er eigenlijk niets aan om er zich uit te redden.

't Eenige, wat hem hinderde, was: er waren geen
bedden;

Maar ook hierop wist onze held wat te prakkizeeren;

Fluks pakte hij Adelheidéda bij haar weinige kleeren,

En droeg haar naar een bergpas,

Die tot zijn geluk vlak in de buurt was.

Daar lei hij haar neer in een vrij groote grot,

En sprak: »O geliefde, verbei hier uw lot.

Probeer intusschen een weinig te slapen,

Want ik moet zeggen je bent verschrikkelijk aan
't gapen;

Dus Adelheidéda, slaap ze met smaak,

Ik Waltari, ik voor jou waak.

Toen nu Waltari daar een tijdlang had gestaan,

Dacht hij »wat drommel, waar komt al dat leven
van daan?»

Nu, ik moet zeggen, hij kon ook niet weten,

Dat een troep ruiters, op paarden gezeten,

In volle vaart kwam aangestoven,

Om hem Adelheidéda weer te ontrooven.

Maar toen zij den hoek om kwamen gerend,

Werden zij onmiddellijk door Waltari herkend.

»'t Is de papa

Van Adelheidéda»,

Zoo sprak Waltari, zette zich schrap

En dacht bij zich zelf: »nu begint pas de grap.»

Zes knechten en de oude heer
Trokken nu subiet van leer.

Maar volgens het gebruik van die tijden
Zouden zij één voor één Waltari bestrijden.

Dit wist de held, en hij riep: »Kom maar op,
»De eerste die naakt, dien kloof ik den kop!»
»Zwijg,” riep de oude heer, »zwijg moordenaar,
»Zwijg dochterschaker, wat hier en daar!
»Als gij mij niet onmiddellijk mijn dochter wilt geven,
»Hier staan er zes om u te doen sneven!”

Trotsch richtte Waltari zich op, en riep met veel
emphase:

»Bang maakt gij mij niet met al dat razen;
»Ik ben geen moordenaar, ik ben geen bloedver-
gieter,
»Ik heb uw dochter lief, ik bemin haar totaliter.
»De eerste, die komt in 't bereik van mijn zwaard,
»Die leeft zijn laatste sekund op deez' aard!”

't Valt gemakkelijk te begrijpen,
Dat de oude heer zich van woede begon te verknijpen.
Hij gaf een teeken, en een zijner knechten
Reed op Waltari los om met hem te vechten.
Maar toen hij dichtbij was gekomen,
Was hij wel een beetje van zijn moed bekomen;
Want Waltari keek hem zoo vreeselijk aan,
Dat de arme knecht niet meer zoo vast in zijn
schoenen begon te staan;

Toch reed hij voort en wierp den speer,
Maar die deed Waltari al heel weinig zeer;
Want met zijn schild, dat hij in zijn linkerhand had,
Weerde hij de speer, en dat verzacht wat.

En toen nu de ander met het zwaard op Waltari
los wou tijgen,
Kostte het dezen niets geen moeite, hem aan zijn
speer te rijgen.

Was 's mans dood voor Waltari een zaak van gewicht,
Voor den ouden heer was het een minder plezierig
gezicht.

Maar hij hield zich goed, en riep donderend uit:
»Een tweede mijner knechten rijde vooruit!
»Wat satan, wat henker, wat donder is dat,
»Sla er toch op met je ijzeren lat!”
Zoo sprak de oude heer, en de knecht reed nu heen
Op een merrie vlug ter been.

Veel korter tijd, dan ik om het te vertellen,
Had Waltari noodig om de knechten ter neder te
vellen.

Dus alle zes, die hem naar het leven hadden gestaan,
Waren in betrekkelijk korten tijd naar de maan.

Zoo was er nu nog één meer,
En dat was Adelheidéda's oude heer,
Doch deze had weinig lust om te vechten,
En wilde de zaak in der minne beslechten.

Hij trad dus nader en sprak: »Zes mijner mannen
hebt gij gevelde;

»Ik moet zeggen Waltari, je bent een respectabele held;

»Had ik dat nu maar vroeger geweten,

»Ik had je niet achterna gezeten.

»Waarachtig, als ik wist waar ik mijne dochter kon
vinden,

»Ik zag er geen bezwaar in, je met haar in den
huwelijken staat te verbinden!”

»Hier, pa,
»Is uw Adelheidéda.”
En met veel gebloos,
Als een pas ontwaakte roos,
(Want ze zag nog wat bleek,
Omdat het korte slapen haar al heel weinig leek),
Kwam de schoone maagd uit de vrij groote grot.
»Kom mede naar mijn slot”,
Sprak de oude heer, en met vlugge schrêen
Gingen zij met hun drieën allereendrachtigst heen.

C. B.

EEN AVOND EN EEN MORGEN.

Een hand vol rust is beter
dan beide de vuisten vol arbeid
en kwelling des geestes.

Prediker 4, vers 6.

Verrijs! gij, mijne Chamaeleone; wordt wakker uit den zoeten slaap, den slaap der onzijdigheid! — Ik roep u, word dan toch wakker!

Kunt gij mij te vergeefs laten roepen? Moet ik u toonen, dat ge dit kunt noch wilt?

Ben ik steeds gedwongen te beginnen met u te zeggen, wie ge zijt, eer ge mij hooren wilt? Is u deze kwalificatie steeds noodig, om uwe liefelijke, onschuldige droomen te eindigen, en u te doen komen om mij te dienen, mij, die u alleen roep in de uren, waarin ik u niet ontberen kan?

Moet ik u eerst weer die drie vragen beantwoorden, die gij mij altijd stelt?

Is de beantwoording van die drie vragen het

eenige toovermiddel, om u te doen verschijnen?

Is zelfs het groote tijdperk onzer verstandhouding niet in staat te maken, dat gij mij ontslaat van deze plichtplegingen. Erkent gij eerst dan mijne indentiteit, als ik u die vragen beantwoord? Mijne stem alleen schijnt nog niet genoeg te zijn.

Maar, Chamaeleone! gij, die niet zijt, eischt gij dit werkelijk?

Nu dan, ik *sal* antwoorden en dat wel volgens die zelfde oude volgorde.

Wie zijt gij?

Gij zijt het maaksel mijner hand; ik noemde u Chamaeleone, omdat de kleur van uw optreden afhankelijk is van mij, die u roep, om mij te vleien als ik geveid wil zijn.

Hoe zijt gij?

Onoplosbare vraag. Gij, die mij bij onedele daden verschoont, omdat ik u dan dwing te kijken door dien kijker, dien veelkleurigen, dien gij reeds lang kent. O, wat is door dien kijker uw blik zoet en zacht. Gij, die mij rechtvaardig noemt, als ik in overigens gelijke omstandigheden voor den eenen kruip en op den anderen trap, alleen om toe te geven aan mijne

onlogische hartstochten. Gij, die dit alles doet, omdat gij *niet* zijt, en het daarom doen kunt, eischt gij dat ik u zeg, hoe gij zijt?

Waarom zijt gij?

Gij zijt, omdat ik, zonder verder onderzoek, wil, dat gij zijt, omdat ik u noodig heb, en gij zijt altijd welkom, omdat gij alleen komt, als ik u roep, en dan wel, omdat ik u te voren uitdos in dat kleed, hetwelk mij bij uw verschijnen het aangenaamst zal zijn.

En moet ik uw optreden nu nog rechtvaargen, waar duizenden mijner natuurgenooten hetzelfde doen met hunne Chamaeleones, die zij alleen anders noemen. Ik weet van u, wat zij van de hunne niet weten, namelijk dat gij niet bestaat.

Nu, strenge, nu zijt gij tevreden, want gij zijt gekomen, voor ditmaal uitgedost in een blauw kleed, over uwe linkerarm eenen witten mantel, in uwe rechterhand eene weegschaal, wier juistheid ik vooraf beproefde. Ik ben van plan iets te maken; weeg dat juist en geef mij het gewicht op; den mantel zult gij mij omwerpen, opdat alle invloeden van buiten worden teruggekaatst door dat heldere wit.

Ik smEEK u: werp den mantel en weeg juist. Ik verlang en eisch gít van u, laat ik het u niet gebieden

En nu, Chamaeleone, ga met mij mede en hoor aan, wat ik u dan vertellen wil.

I.

Volg mij nu op den voet. Het gedrang was toch zoo alledaagsch, dat ik u tot nu toe niets vertelde.

Ziezoo, wij zijn gelukkig alleen. Ik bracht u in dezen verlichten tuin. Die twee boomen dáár laten eene ruimte open, die zij dan ook begrenzen, eene ruimte juist groot genoeg voor ons beiden. De takken en bladeren beschermen ons tegen het felle licht. Er is eene bank; daar zat ik ook gisteren, maar zonder u, Chamaeleone. Dat de andere bezoekers deze plaats niet innamen, is bij ongeluk of geluk. Gij moet niet denken, dat ze ons als heilig, dat is afgezonderd, beschouwen, omdat ze ons dit plekje vrij lieten.

En nu, zet u links van mij, dan zien we beiden goed; het klimaat van deze landstreek doet ook aan de teederste gestellen een avond buiten zitten niet berouwen, wat dan aan u, Chamaeleone? gij zijt van ijzer en staal.

Vlak voor u die reusachtige pauw. Ik zal

u zeggen wat dat beteekent; die pauw sluit eene kwartbolvormige doos — ik leerde u immers wiskunde, dus gij begrijpt me —; die doos sluit hij met zijn staart; in het lichaam van den pauw, die natuurlijk niet leeft, maar van hout is, zit een mensch, namelijk een souffleur, tevens mechanicus van den staart. We hebben met dien man verder niets te maken. Door eene bijzondere bewerking doet hij den staart opensplijten, naar rechts en links nedervallen, en gij kunt de binnenzijde van de groote doos zien, die een too neel voorstelt.

En wat ge daar zult zien?

Wát wil ik u niet zeggen; zooveel zij u genoeg, dat ge zult lachen en weenen van genot; het is voor mijne rekening, als gij geen genotvollen avond hebt, een avond, zooals er maar één op de duizend mag voorkomen, om ons niet geheel te doen vergeten, dat we op aarde zijn en eten, dus werken moeten, of om ons niet te gewennen aan dit genot, waardoor we het als noodzakelijk zouden gaan beschouwen.

Ik wil u niet opmerkzaam maken op de vele bezoekers van dit Tivoli; honderden gezichten zou ik u anders kunnen beschrijven, die nu allen dit gemeen hebben, ook met u, Chamaeleone, dat er blijde verwachting op te lezen staat.

Let dan goed op; de staart beweegt zich, de doos is open.

Wat al toeren aan werktuigen, wier naam en bestaan ik sinds gisteren eerst weet, en toch op school gegaan en gymnastiek geleerd.

Wat zijn die menschen vlug. Zoudt ge dat ook niet willen kunnen, Chamaeleone? Zoudt ge ook niet willen loopen op een gespannen koord, of springen zoodat uw beenen en uw hoofd schijnen krijgertje te spelen? Misschien wilt gij ook wel eens op één been staan, of een steunvlak bezitten, dat zich tot één punt kan concentreeren!

Wat kijkt gij knorrig!

Zijt gij boos op mij? Is de mantel los, of beweegt zich de weegschaal ongunstig voor mij?

O, ik merk het al, ik dwaalde. Mijne opmerkingen, zij wegen niet op tegen wat gij kunt zien, o scherpzinnige; dank voor uwe terechtwijzing.

Ja, gij zaagt eer dan ik, dat de eerste komiek van de wereld optrad; het is Pierrot. Zie, hoe meesterlijk hij zijne rol vervult.

Hoe behendig weet hij zijn meester de deur uit te krijgen. Let op dat onbetaalbare gezicht als hij het bezoek van den Dood afwacht; hoe hij schrikt wanneer deze hem in zijne eenzaamheid verschijnt, juist, als hij dien brief, voor zijn meester geschreven, onderteekenen wil.

Welk eene lenigheid stelt hem in staat elk gedeelte van zijn wit kleed, onafhankelijk van de andere deelen, te bewegen, op de potsierlijkste wijze. Zie zijne verbazing, als hij, van de schrijftafel opgestaan, bespeurt, dat zijn magere gast hem het doodshoofd in plaats van zijn hoed onder de armen gegeven heeft. Jammer dat het eene pantomime is, want wat moet hij eene curieuse stem kunnen laten looren; zoudt gij niet denken, Chamaeleone?

Begrijpt gij, hoe ik hem benijd, dien man, wien het gegeven is zóó over de gewaarwordingen van al zijne toeschouwers te heerschen, zóó een geheel publiek tot de hoogst mogelijke gespannen aandacht te dwingen en daardoor voor velen een weldoener te zijn. Want hoe boeit hij ieder! Niet door den klank zijner stem, niet door overprikkeling der zenuwen met behulp van ijselijke tafereelen, maar door de onweerstaanbare macht van het komiesche.

Want schoone woorden slepen niet zoo mede, muziek kan niet die hooge mate van opgeruimtheid opwekken, alleen het geestige, onvergeelijk dwaze gebarenspeel kan alle zwarte gedachten verdrijven en den meest treurig gestemden mensch een schaterenden lach afdwingen niet alleen, maar zelfs door de herinnering er aan soms plotseling een helderen lichtstraal werpen in een somber gemoed. Had ik onrecht,

Chamaeleone, Pierrot een weldoener te noemen, zooals slechts weinigen dat kunnen zijn.

Hoe? Gij kijkt nog boozter dan zooeven. Werp toch die weegschaal weg, als zij u dwingt boos op mij te zijn, maar neen, ik mag niet zwak zijn. Houd de weegschaal, ik zal goed oppassen; vergeef mij mijne ontboezemingen, die u stoorden in uw genot. Ik voel het wel, ik kan dien man toch niet beschrijven; het was alleen eene gebrekkige poging om den indruk weer te geven, dien hij op mij maakte. Misschien wordt de stand der weegschaal weer gunstig voor mij, ik zal mijn best doen.

Gij zijt weer goed op mij, Chamaeleone. Dan ben ik welgemoed. Wij scheiden tot morgen.

II.

Goeden morgen, Chamaeleone!

Hebt gij wel gerust, of werd uw slaap gestoord door herinneringen aan dien Pierrot?

Dan fluks die gedachten van u geworpen, en spoedig met mij mede; er is weer iets schoons te zien, gij zult ook eene schoone morgengedachte medenemen.

Mede, onmiddellijk, al kunt gij bij de gedachte aan gisterenavond niet nalaten aan de knorrige ochtendplooien van uw gelaat den

vorm van een glimlach te geven. Gij, die het verschil eens zoo juist weergaaf, tusschen ochtend- en avondphantasieën, zoudt gij ook aan hen onderworpen zijn.

Op! met mij mede, even streng als gisterenavond, en ontnem mij ook ditmaal den invloed van ochtendideeën.

Na deze straat nog een en dan nog een ten deele, — die groote, donkergroene deur — schel aan, gij zijt bij een medicus, een man, die toch de namen zijner bezoekers niet vraagt dat laat hij over aan een zijner gediensstigen; hij *schrijft* niet, hij *denkt* alleen.

U ziet hij niet, en mij herkent hij niet, dus naar binnen, en nu »hooren, zien en zwijgen.”

Vóór u, in het halve licht van dezen regenachtigen morgen zit een man in de kracht des levens,forsch gebouwd en daarbij fijn gekleed. Hij zit in een leuningstoel te wachten op de komst van den geleerden dokter Gleichgültig, die nog ontbijt, en dat wel klokke half tien.

Pijnlijke trekken paren zich aan die, welke een half uur wachters op het gelaat van een patient kunnen afteekenen. Somber kijkt hij naar den grond en staart op een der roode ruitjes van het tapijt. Streng is ook zijn blik, zoo ongeveer als de mijne, wanneer ik u iets uit zou leggen; Chamaeleone, wat ik eigenlijk zelf niet wist.

Zou die man pijn lijden, of zou langdurig en veel verdriet hem dus hebben doen worden, dat hij zoo zwaarmoedig kijkt? Zou hij misschien pas een beminden doode ten grave hebben gebracht?

Zou niets dien blik kunnen verhelderen?

De tegenstelling met gisterenavond is u toch niet te groot, Chamaeleone?

De tusschendeur gaat open. De heer Gleichgültig treedt met twee bijloopers binnen. De een trekt aan een der vele koordjes, die langs de gordijnen afhangen; nu is er meer, zelfs voldoende licht. Ook ziet gij den man beter. — O, wat dwingt hij tot medelijden!

Zelfs Gleichgültig, anders even streng en kortaf, is minzaam als hij hem verzoekt nader te komen.

Langzaam slaat de patient zijne oogen op en bepaalt zijne kwaal, als volgt:

»Dokter Gleichgültig, mijn leven is mij tot last, niets boeit mij, genot schijnt voor mij niet te bestaan, van hoop alleen kan ik niet leven; ziehier op welke gronden ik de waarde van mijn leven tot nul reduceer.

Ik leef eenmaal, met of zonder doel, dat weet ik niet; die onbekendheid dwong mij een doel te kiezen, ik koos matig genot. Ga ik nu evenwel eene balans opmaken, aan de eene zijde het genot, of liever wat ik genot noem

en aan de andere zijde wat ik verdriet noem, dan slaat zij naar de laatste zijde sterk door. Ik meen dus, dat ik mijn doel mis en vraag u om een middel, of om de balans naar de andere zijde te doen doorslaan, of om te sterven. Genot met gal gemengd, wil ik niet, al is de percentage van die gal ook maar een tiende."

Stilte in het salon; men hoort alleen de knarrende pen van den bediende.

De geneesheer kijkt voor zich; dit geval boeit den anders vrij onverschilligen Gleichgültig. Verbaasd als hij eerst was, denkt hij na over deze zonderlinge ontboezeming, zou hij dezen man wegzenden en hem vertellen dat hij geen geneesheer is van zielsziekten? Hoe streng ook, kon de ongelukkige blik van den patient hem niet doen besluiten zulk een consult te geven. Ook hij is meer pessimist dan optimist, maar niet alle genot is hem een droombeeld.

Zijn gelaat verheldert als hij meent den man te kunnen helpen.

„Ik weet misschien wel raad voor u."

O, Chamaeleone! Merk d'e gelaatsverandering bij den patient op nu er hoop komt; die aandoening is het gevolg van eene zeldzame zielsverandering.

Reeds wordt de patient ongeduldig de oplossing te vernemen; snel vraagt hij:

»En welke is die raad?»

Dokter Gleichgültig kon niet nalaten aan deze smeekende bede spoedig gehoor te geven, en vraagt:

»Zijt gij gehuwd?»

»Neen.»

»Nu dan, zoek eene aardige lieve vrouw en tracht in een huiselijk leven een stil, maar duurzaam genot te vinden.»

De eenigszins opgewekte stemming vermindert als hij antwoordt:

»Acht jaar geleden verloor ik mijne vrouw en twee jaar daarna mijn kind; ik trouw nooit weer.»

Gleichgültig, nog vol moed, zegt, »zoek dan afleiding in reizen of zwaren arbeid.»

En de patient antwoordt, steeds somberder wordende:

»Ik heb reeds veel gereisd; in half Europa en Amerika ben ik geweest, ik heb altijd hard gewerkt en daarbij steeds hetzelfde gedacht.»

Nog verliest Gleichgültig den moed niet.

»Nu dan, blijf hier, reis niet, werk niet hard, maar ga ontspanning zoeken. Ga bijvoorbeeld eens een avondje naar Pierrot kijken; die man bezit de gave om den grootsten melancholicus op te vroolijken; hij zal ook u doen lachen.

Kent gij hem? Hebt gij hem wel eens gezien? Hij, die in staat is het meest gemengde publiek op het punt van genot homogeen te maken, zou hij ook u.”

»Dokter, houd op, Pierrot kan mij niet genezen. Door het noemen van zijn naam opent gij mij eene nieuwe wonde. Hij kan mij niet opvroolijken; wel vermoeit hij zich om een groot publiek te doen lachen, maar hij glimlacht bij de gedachte aan hun genot. Het kost hem evenwel veel moeite die grappen te verkoopen en een half uur van dien arbeid is reeds genoeg om hem doodmoe te maken. Maar *mij* kan hij niet doen lachen, tenzij hij zelve lacht, en *dat* hebt gij nog nooit gezien. Zoudt gij meenen dat hij om zichzelf zou kunnen lachen? — Nu, zoo min dat mogelijk is, kan ik om hem lachen, want — dat ge 't niet wist, doet me zeer — ik ben Pierrot zelf.”

Chamaeleone, ga heen, ik heb u niet meer noodig. Ik wil den stand der weegschaal niet kennen; hij zal mij door anderen, niet door u medegedeeld worden.

Ik, die u uit niet schiep tot iet, ik beveel u tot het niet weder te keeren.

DIMORPHUS.

De man achter Tafel.

Ach menschen, ik was op de koffie gevraagd,
Maar ik heb er geen koffie gedronken,
En achter de tafel diende een heer,
Die madeira en port heeft geschonken.

Het was er heel chic, dat zweer ik voorwaar,
Met soep en pasteitjes begonnen,
En er was ook geen brood en geen boter en kaas,
Maar het feest had er niet bij gewonnen.

Want achter de tafel twee ooren te veel;
Men moet op zijn woorden gaan letten,
Ook telt men de glazen, men waagt het toch niet
Zich nu in de stemming te zetten.

Ik houd van een liedje en luimige scherts,
Maar iedereen moet er in deelen,
En daarom ook kan ik, hoe graag of ik wil,
Zoo'n man achter tafel niet velen.

En daarom aan ieder: vraagt gij mij te gast,
Wil dan aan een kleinigheid denken,
Geen man achter tafel, ik houd niet van lui
Die madeira en port voor u schenken.

J. T.

TWEE MONUMENTEN

BIJ DE HASBRUCH.

De trein brengt ons in korten tijd van Oldenburg naar het station Hude, alwaar ge zeker wel met mij uit wilt stappen om gezamenlijk een paar merkwaardigheden te gaan bezichtigen. Vooruit is door ons een voertuig met twee paarden aan het station besteld en we hebben dus na aankomst van den trein niets anders te doen, dan in den bestelden kar te stijgen, die ons zoo snel als met het oog op het mulle zand mogelijk is, rechtstreeks naar het doel van ons uitstapje zal brengen.

Als koetsier zit op den bok een mannetje van misschien 16 jaar, niet groot en met een buitengewoon dom uiterlijk. Zijn haar is van het soort, dat men in Holland zoo kernachtig »melkboeren-hondenhaar'' noemt, zijne oogen zijn lichtblauw en worden van boven afgezet door twee bijna onzichtbare blonde wenkbrauwen; zijn hoed hangt hem tot over zijne

ooren, terwijl zijn jas, waarschijnlijk van vader of grootvader afkomstig, versierd wordt door een wit (?) gewasschen, ongestreken overhemd, dat bij wijze van vaandel aan zijn hals hangt. Zijn moedertaal is plat-duitsch, maar ge behoeft niet bang te zijn, dat wij hem niet zullen verstaan, daar zijn eenig antwoord op al onze vragen eenvoudig »Jô'' is, of zich bepaalt tot omkijken en zwijgen.

Mocht ge soms ooit geklaagd hebben, lezer, over onze hollandsche koetsiers, dan zult ge ze toch zeker nog heilig verklaren, vergeleken bij het domme, koppige en onbeschaafde kereltje, dat ge op het oogenblik voor u op den bok ziet zitten. Maar wat is er tegen te doen, dat de natuur bijna altijd op kinderen het stempel der ouders en der naaste omgeving drukt? Mag men het dan ons koetsiertje aanrekenen, dat hij geworden is, zooals hij tengevolge van afkomst en opvoeding worden moest? Kan hij het helpen, dat zijn ouders *geestboeren* waren, en dat hij dus gedoemd is een *geestboer* te zijn?

Ongelukkige *geestboeren*! Gij wordt geboren om te leven, zooals uwe ouders, uwe voorouders en misschien uwe voorvaderen een paar duizend jaar geleden reeds leefden, om kinderen te krijgen, die weer evenzoo zullen leven en . . . te sterven; terwijl later op de plaatsen, waar kleigrond tusschen de zandgronden, die gij be-

woont, aanspoelde, zich naast u de *marschboeren* vestigden om, gebruik makende van *uwe* ontwikkeling, u in korten tijd in beschaving ver vooruit te zijn.

Laten wij dus den jongen geestboer verder ongestoord op den bok zitten en hem niet langer lastig vallen over zijne domheid en andere onaangename eigenschappen. Één goede eigenschap heeft het mannetje evenwel in hooge mate en ofschoon hij zich daarvan onbewust is, mogen wij hem niet onthouden, wat hem rechtmatig toekomt. Die eigenschap is, dat hij te midden der ons omringende natuur, die bestaat uit een dorren, onvruchtbaren, lichtgekleurden zandgrond, hier en daar met heibloempjes bedekt, zoo volkomen thuis hoort: onze geheele omgeving is eentonig, het uiterlijk van onzen koetsier niet het allerm minst.

Zoo sukkelen wij langzaam verder door de heide, totdat onze wagen stil staat en het met weinig geest begaafde *geestboertje* de teugels uit zijne handen legt om van den bok te springen, door het hek van de omheining van een boerenhofstede recht op de groote opening, die als ingang van het huis dienst doet, af te gaan en vervolgens in de duisternis, die binnen in de woning heerscht, en in rook te verdwijnen.

Geduldig wachten wij een oogenblik af, wat deze zonderlinge handeling van onzen gids te

beduiden heeft. Zou er misschien brand zijn in dit huis en zou ons *geestboertje* te hulp gesneld zijn? Lichtblauwe rookwolken worden tenminste voortdurend uit de genoemde groote opening gestuwd om, langs den voorgevel omhoog stijgende, een zwarten roetstreep boven de poort achter te laten. Gelukkig laat de in onze verbeelding reeds reddende engel, in den vorm van onzen koetsier, niet lang op zich wachten en komt hij, even laconiek als hij naar het huis toeliep, weer uit de duisternis en den rook te voorschijn om zich zonder iets te zeggen op zijn oude plaats te zetten en met ons verder te rijden. De nieuwsgierigheid evenwel en het bewustzijn te moeten redden of althans hulp te verleen, zoo er werkelijk brand in deze afgelegen woning mocht zijn, gevoegd bij ons vermoeden, dat onze geestboer in staat zou zijn »gods water over gods akker" te laten loopen en door te rijden al sloegen de vlammen ook tot boven het dak van dit verlaten huis, doen ons dus spoedig besluiten halt te houden en te gaan onderzoeken.

Slechts enkele schreden en wij staan voor de groote opening, waardoor onze gids het huis binnentrad . . . ; maar wat doet ons zoo plotseling onzen pas inhouden om eindelijk, nadat wij nog geen twee stappen in het huis gezet hebben, geheel stil te blijven staan? Is het

de rook, die ons de ademhaling belemmert, is het....? Maar waartoe dat vragen? Merkt ge dan niet, dat het de macht der duisternis is, die ons, nog verblind door het zonlicht van zooeven, vast grijpt en tot staan brengt en die, zoo wij niet straks onze schreden omkeeren, ons met geweld uit de klauwen van dezen vijand van vooruitgang los rukken en weder vast klampen aan de langzaam voortschrijdende macht der beschaving, ons zoolang zal laten staan, totdat wij, geestelijk gedood, slechts nog een klein stootje behoeven om neer te zinken en af te dalen tot den trap van ontwikkeling, waarop *hij* zich bevindt, die daar buiten van de hoogte van den bok van onzen wagen vol verwondering onze haast om den ingang van het huis te bereiken heeft gade geslagen? Weet namelijk, lezer, dat wij ons in de woning van een *geestboer* bevinden te midden van diepe duisternis, alleen afgebroken door het flauwe schijnsel van een vuurtje, achter in het vertrek waarin wij staan, juist tegenover den ingang.

Evenals Hans en Grietje, die, wanneer zij in het bosch verdwaald zijn, ieder lichtje dat zij zien, als eene uitkomst in den nood beschouwen, zoo ook gaan wij recht op het vlammen spel af, dat naar alle waarschijnlijkheid de oorzaak zal zijn van ons vermoeden, dat het vuur zich van deze boerenwoning heeft meester gemaakt

om haar spoedig in asch en puin om te zetten. Maar stel u onze verwondering voor wanneer wij, reeds eenigszins gewend aan de zwarte tronie der ons omringende duisternis en geholpen, gedeeltelijk door het schijnsel van het genoemde vuur en gedeeltelijk door het daglicht, dat door twee raampjes in de beide zijwanden van dit *geestboerenhuis* binnendringt, om alleen het achterste gedeelte van het vertrek in eene flauwe schemering te hullen, stel u onze verwondering voor, wanneer wij ter plaatse gekomen slechts een lustig vuur vinden van brandende houtblokken, die op den hard gestampten aarden bodem opgestapeld liggen om de dartel opstijgende vlammen gelegenheid te geven hun gloed aan een grooten ijzeren pot af te staan. Evenals een zondaar hangt deze door roet zwart geworden pot met behulp van eene ijzeren ketting aan een soort van galg, dien bestaande uit een houten horizontalen balk, om een scharnier, aan den achterwand van het vertrek bevestigd, in een horizontaal vlak beweegbaar is. Lustig kronkelen zich de rossige vlammen omhoog, terwijl de zwarte pot waarin de eenvoudige soep of brei van de bewoners, al pruttelende tegen het groote warmtegeleidingsvermogen van de haar omhullende ijzeren massa, onrustig als in een grooten vuurmuil heen en weer bengelt.

Heilzaam werkt deze eigenaardige afwisseling op ons, die een uur lang door de dorre, naakte heide hebben gereden, en wij zouden zeker langer bij dit knappende vuur blijven mijmeren, te midden der bont door elkaar warrelende schaduwen op de ons omgevende voorwerpen, eensdeels door het zacht blauwe schemerlicht, dat rustig door de ruitjes naar binnen schijnt, anderdeels door de rood-gloeiende, flikkerende vlammen, die onrustig en gejaagd om den grooten pot likken, veroorzaakt, als niet een oud en rimpelig, klein vrouwtje uit dezen chaos van licht en donker plotseling als vóór ons getooverd, ons zooeven met haar grinnikenden lach uit den soezerigen toestand, waarin wij reeds vervielen, wakker geschud had. Wij vragen haar om wat water, hetwelk zij gelukkig verstaat, zoodat wij, door haar verdwijnen om aan ons verlangen te voldoen weer alleen gelaten, de woning verder in oogenschouw kunnen nemen.

Wij kunnen nu duidelijk alles om ons heen onderscheiden en merken dus op dat het vertrek, waarin wij ons bevinden, bijna de geheele inwendige ruimte van het huis beslaat. Alleen de muur achter het vuur scheidt van deze ruimte een paar kamertjes af, waarin wij slechts even durven kijken, om, half gissende en voor de andere helft ons zooveel mogelijk overtuigende door dien vluchtigen blik, te zien dat die hok-

ken als slaapkamers dienst doen. Uit vrees onbescheiden te zijn en ook gedeeltelijk uit voorzichtigheid om niet met de ons onbekende bewoners van het huis in strijd te komen, moeten wij echter onze respectievelijke hoofden uit deze kamertjes terug trekken, om, gewend aan meerder licht, dat door de raampjes, die zich in ieder dezer kamers bevinden, binnen dringt, weer langzaam aan de duisternis in het boerenhuis te gewennen.

Naast de galg, waaraan de ijzeren pot bevestigd is, hangen aan de balken van het dak in den grijs-blauwen rook, die rustig rondom den pot omhoog stijgt, de hammen en het spek, de wintervoorraad voor de bewoners van dit huis, tusschen eenig huisraad te droogen.

Maar de rook, dien wij in onzen wagen uit den ingang van de boerenwoning hebben zien opstijgen, moet toch van het ons bekende vuur afkomstig zijn! Zou dan geen schoorsteen of zelfs geen gat ergens in het dak dien rook gelegenheid geven op eene andere wijze dan door de voordeur uit het huis te verdwijnen? Ja werkelijk! een *geestboer* heeft zijne woning behalve met *zeer* schaars gezaaide kleine vensters slechts met ééne opening voorzien, waardoor alles in en uit moet gaan; zelfs geen schoorsteen siert het rieten dak van zijne ouderwetsche woning, waarin hij met alles wat hem

Leef is en alles, wat hij het zijne noemt, samenleeft. En ook werkelijk alles, wat hem behoort, is en leeft onder dit eenvoudige dak, behalve — en gelukkig — vader en moeder Knor, die met de kleine biggetjes een aparten stal buiten het huis hebben. Laten wij slechts onze plaats bij het vuur verlaten en ons naar den uitgang begeven, van waar ons het zonnige daglicht zoo vriendelijk tegenlacht.

Bij het opkijken van de dwarrelende licht- en schaduwbeelden in den omtrek van het vuur naar de poort, waardoor ons het daglicht tegenstroomt, is het alsof, aan het einde van den bekenden tocht door de Grotte de Han gekomen, de kleine gidsen met hunne lantaartjes, die ons als even zoovele ronddolende kaboutermannetjes op onzen gang door de donkere grot begeleid hebben, hunne rood-glinsterende lichten hebben uitgeblazen en wij, een oogenblik in de duisternis voortgaande, plotseling het heerlijke zacht-blauwe daglicht aanschouwen bij de opening, waardoor wij aan het einde van die grot weer in de bekende wereld terug zullen gevoerd worden. Een donderend kanonschot te midden van dit prachtige schouwspel onder deze steenen gewelven doet dan de ons omgevende rotsklompen trillen, waarna wij de schimmen dezer donkere holen, half spijtig en half toornig over de hun ontglijpte prooi, onder

het uiten van een langzaam wegstervenden heeschen vloek, in antwoord op dezen bulderenden welkomstgroet bij ons terugkeeren in de menschenwereld, naar hunne diep verborgen spelonken de vlucht hooren nemen. Even zoo worden wij bij het verlaten van onze boerenwoning uit de droomerigheid, waarin ons ten tweede male deze duistere omgeving met hare lichtmengelingen gedompeld heeft, wakkergeschud door een hevig gestommel en een onwelluidend geloei, dat veroorzaakt wordt door een — o hartvochtige tegenstelling van phantasie en werkelijkheid! — eene koe, die overeind springt en hare aanwezigheid door haar natuurlijk keelgeluid merkbaar maakt.

Niet weinig verstoord over deze gebeurtenis, die onze helaas al te zeer voor verbeelding vatbare gedachten weer in de nuchtere werkelijkheid terugvoert, kijken wij nog eens rond om te bemerken, dat zich binnen in het huis langs de zijwanden de stallen bevinden, rechts voor het vee en links voor de paarden. Deze stallen strekken zich van de vensters bij het vuur tot aan den ingang van het huis uit en worden van den tusschen hen inloopenden doorgang slechts door eenige aan elkaar gespijkerde balken gescheiden. Van daar de mogelijkheid in deze woning zoo onaangenaam

door eene koe in onze overdenkingen te worden gestoord.

Van deze stallen sprekende, mag zeer eigenaardig genoemd worden de wijze, waarop de bewoners in deze streken elkaars rijkdom schatten. Het huis wordt in de lengterichting afgestapt en uit het aantal stappen, dat hiervoor noodig is, de lengte van de stallen, daaruit de grootte van den veestapel en daaruit den rijkdom van den eigenaar geraamd. Hoeveel eenvoudiger en misschien dikwijls hoeveel juistere dan in ons dagelijksch leven wordt hier rijkdom getaxeerd!

Voor wij dit huis evenwel verlaten noch een enkelen terugblik, nog eene enkele opmerking. In de eerste plaats zien wij nog de pikzwarte balken van het dak, die door de zich langzaam voortbewegende rookkolom veel overeenkomst hebben gekregen met verkoold, uitgebrand hout, dat er slechts toe bijdraagt het huis inwendig nog doodscher voorkomen te geven; boven de stallen merken wij den brandstofvoorraad op, die de bewoners warmte en hunne magen makkelijk verteerbaar voedsel moet verschaffen; achter bij het knappende vuur, de ouderwetsche, soms rijkbesneden meubelen.

En daar ginds, tusschen die meubelen? Het is eene oude karnmachine. Eene groote, cilindervormige, opengewerkte houten doos,

die veel overeenkomst heeft met het hokje, waarin wij den armen eekhoorn in een dieren-tuin zoo gejaagd zien rondloopen, snakkende naar het oogenblik, dat hij aan het einde van zijne loopbaan zal zijn gekomen. Een hond moet, evenals de eekhoorn in zijn hokje, deze doos doen draaien, terwijl deze ronddraaiende beweging door eenige houten stangen en een hefboom de karnplaat op en neer doet bewegen: zeker eene eenvoudige wijze om een hond te laten karnen. Jammer maar, dat de nachtelijke bewaker van deze woning, op dit oogenblik waarschijnlijk als herdershond op de hei in functie is, en dat hij zijne karnplicht niet juist vervulde, toen wij het huis binnentraden. Wij hadden anders getuigen kunnen zijn van het vermakelijke schouwspel, dat de rimpelige vrouw den hond dadelijk uit de doos had moeten bevrijden, uit vrees dat het dier, vol plichtbesef tegelijk zijn taak als bewaker en karnheer vervullende, zóó woedend zou worden over onze onverwachte komst, dat hij, al blaffende, door zijn sneller loopen de melk uit de karnton op den grond had doen spatten.

De plaats rondom het veelbesproken vuur, de zoogenaamde deel (»Diele»), zij is zeker de gewichtigste van het geheele huis; hier wordt de eenvoudige maaltijd voor de bewoners bereid en leeft de boer met zijn gezin, zoolang hij

niet buiten op de hei zijn vee laat weiden of op het land achter den ploeg moet loopen; hier ook wordt het pasgeboren kind ten doop gehouden en wordt het gastmaal ter eere van de trouwplechtigheid genuttigd; hier ten slotte staat de naakte kist, die het lijk in zich sluit van een geliefd kind, van de nog zoo onontbeerlijke moeder of van den afgeleefden grijsaard; kortom zij is de plaats waar alle levensverrichtingen van de familie plaatsgrijpen, waar alle gebeurtenissen gevierd en herdacht worden.

Zoo zijn we dan hier in dit huis in het hartje der beschaafde wereld met onze gedachten in lang vervlogen tijden verplaatst; in de tijden, toen de mensch met zijn vee, paarden en huisdieren onder één dak in dezelfde ruimte samenleefde; toen nog de naakte aarde zijn vloerkleed was en een eenvoudig rieten dak met vier uit boomstammen en leem bestaande muren, van slechts ééne opening voorzien, hem tegen weer en wind beschutten; toen nog geen schoorsteen de rook uit zijn huis deed verdwijnen en geen venster het licht in zijn woning toeliet; toen in dezelfde ruimte alle levensverrichtingen en alle plechtigheden plaats hadden. En niet veel moeite kost het, ons hier een paar duizend jaar in onze jaartelling achteruit verplaatst te denken, waar dezelfde vorm en inrichting van de woning en dezelfde levenswijze der bewoners

ons nog zulk een trouw beeld dier tijden voor oogen spiegelen. En dat dit beeld werkelijk trouw is, mogen wij, behalve uit vele bekende feiten, ook misschien nog hieruit afleiden, dat vele boerenwoningen op het platte land in Noord-Duitschland en Drente, evenals het huis dat wij nu gaan verlaten om ook nog uitwendig met een vluchtigen blik het geheel op te nemen, heiligenbeeldjes uit den heidenschen tijd bewaard hebben, in hun meest oorspronkelijken vorm. Ja werkelijk! Buiten gekomen, zien wij boven op de nok, die hier hanebalk genaamd wordt, aan de voorzijde van het huis, twee gekruiste paardekoppen uit hout gesneden, welke dakversiering, hoe misvormd ook soms, zonder eenigen twijfel een afbeeldsel van het heilige paard uit de heidensche tijden is.

Maar laten wij, terwijl de rook van het vuur langs de paardekoppen omhoog stijgt, om zich dan aan ons oog te onttrekken, als werd er ons op gewezen hoe vuuraanbidding en heidendom langzaam zullen wegsterven, laten wij intusschen de eeuwenheugende woning verlaten, noch tot vuuraanbidders in de duisternis daarbinnen, noch tot heidenen in den zonneschijn daarbuiten bekeerd; toch onder den indruk van de macht, die hier trots de toenemende beschaving van wie weet hoeveel eeuwen, zulk een eigenaardig monument spaarde.

Maar hoe? Zaagt ge daar ook niet een Christusbeeld in den rook boven de paardekoppen zweven? Onmogelijk! het is missshien een Christusbeeldje, dat de rimpelige vrouw, die ons zooeven het glas water gebracht heeft, draagt en dat in onze al te rijke verbeelding bij toeval voor onzen geest kwam, toen wij na de heiden-sche afbeeldsels opzagen, of.... het is een herzenschim!

Wij hebben onze oude plaatsen in den wagen weer ingenomen en rijden als zooeven door de dorre heide verder. Spoedig evenwel maakt deze eentonige natuur plaats voor eene meer boschrijke streek en zijn wij na verloop van misschien een half uur rijdens in een dik, donker woud verplaatst, waar slechts enkele zonnestralen door het gebladerte dringen om den grond met evenzoo vele cirkelvormige lichtbeeldjes te versieren.

De lichtgekleurde droge zandgrond heeft plaats gemaakt voor eene donkere kleimassa, die, met een weeligen plantengroei bedekt, door de wortels der daaruit opschietende boomen stevig bij elkaar gehouden wordt. De boom, die hier vooral onze aandacht trekt is de zogenaamde »Hainbuch'', eene vrij kleine plant, die met zijn harden, rimpeligen schors en zijn dikke donkergroene bladeren, zijn hoogen ouder:

dom aan ons kenbaar maakt. Maar wie is de reus, die zich daar aan het einde van dat laantje midden op eene kleine grasvlakte omgeven door nederige »Hainbuchen'', zoo majestueus boven zijne broeders verheft? Laten wij maar weder uitstappen en, terwijl wij in den modderigen weg tot aan onze enkels verzinken, dat weggetje inslaan om dien boom eens van naderbij te beschouwen. Het is een kolossale eik, wiens ruim drie meter dikke stam overgaat in eenige zware takken, die, voor ons op zich zelve reeds even zoovele reuzeneiken, zich splitsen in meerdere en dunnere takken en takjes, waaraan volgens één en dezelfde wet de rijkgekartelde bladeren op hunne dunne steeltjes zijn bevestigd om deze als door elkaar gevlochten takkenmassa bijna geheel met een mooi, groen kleed te bedekken.

Het is een boom, zooals wij er in dit bosch meerdere aantreffen, wier bestaan, door de schoone schilderij van Willers kenbaar gemaakt, koning Lodewijk van Beieren zóó onwaarschijnlijk voorkwam, dat hij er een onderzoek naar liet instellen. Een dergelijke gebeurtenis was voldoende om veler aandacht op deze reuzen van de Hasbruch ⁽¹⁾ te vestigen en hen aan

⁽¹⁾ «Hasbruch'' is de naam van het bosch waarin deze groote eiken staan.

de vergetelheid te ontrukken. En ook wel waard om bekeken te worden zijn deze grijsaards met hunne kale kruinen, zij die trots weer en wind hunne hoofden fier omhoog hielden om nu, na meer dan twee duizend jaar ⁽¹⁾, met uitgehouden stam en bladerloozen top, de bewijzen af te leggen van een langen, soms hevigen strijd met de elementen.

Zoo verheft zich dus deze reusachtige plant met de eigenaardige, hoekige takkenformatie, die zoo kenmerkend is voor een eik en hem voor ons zoo aantrekkelijk maakt. Wij zien in dien bouw, wat wij zoo gaarne zoeken, zelfs daar waar het niet is: iets phantastisch; iets, wat wij niet in woorden kunnen uitdrukken en wat ons toch allen, die ééns een eik goed bekeken zoo duidelijk voor oogen staat: het grillige en het majestueusche.

Vele jaren geleden stond op de plaats waar wij nu dezen kolos aanschouwen een klein, buigzaam eikje; onvermoeid zogen de worteltjes hun voedsel uit de rijke aarde op en ongestoord ademden de bladeren de voor hen benoodigde stoffen uit de lucht in, om na verloop van

(1) Bij het tellen der jaarringen van een dezer holle eiken, die door toevallige omstandigheden doorgezaagd moest worden, waren er 1100 zichtbaar en kon men met zekerheid den ouderdom van dien boom op minstens 2000 jaar stellen.

honderden jaren den boom te doen worden, die nu, als een heerlijk, grootsch monument uit lang vervlogen tijden voor ons staat. Hier werd een paar duizend jaar gestreden, dan tegen de vervaarlijke kracht van den storm, die den reus het trotsche hoofd deed buigen, dan tegen den bliksemstraal, die met zijn alles vernielend geweld den grijsaard deed trillen, terwijl hem den schoonen tak werd afgeslagen of den stevigen stam werd doorkliefd. En nu, trotsch op zijne overwinningen, staat hij daar de eeuwenoude boom, met zijne kale kruin en diep gerimpelden bast, om, als wij reeds lang vergeten zullen zijn, nog grooter en verhevener dan nu onze nakomelingen met dezelfde denkbeelden te vervullen, die ons bezielen bij het aanschouwen van een dergelijk natuurproduct.

En toch! ook hij zal eens vallen en wederkeeren in den moederschoot der aarde om slechts als bestaand hebbend herdacht te worden of voor goed in het vergeetboek te geraken.

O! indien gij kondet spreken, eerbiedwaardige grijsaard! gij zoudt ons eene lange geschiedenis kunnen vertellen van hetgeen er met u en om u heen gebeurd is, sinds het oogenblik dat de eikel, waaruit gij werd, op de aarde viel om u te doen ontstaan en te doen worden tot wat ge nu zijt. Wij zouden van u hooren, hoe, toen ge jong waart, Allfadur als

opperbestuurder van het heelal ook over uw lot beschikt heeft; hoe aan uwe voeten Wodan als hemelkoning werd aangebeden en Donar, Fria en zoovele anderen ieder een gedeelte der aarde beheerschten. Uwe talrijke bladeren zouden ons verhalen van de ontelbare diertjes, die hier hun leven begonnen en eindigden, ieder met eene afzonderlijke geschiedenis en ieder met een verschillenden levensduur, die toch misschien voor allen even lang leek. Wij zouden vernemen van uwe takken, hoe onder hen de priester eens recht sprak over zijn volk, hoe hier de grondslag werd gelegd voor de tegenwoordige maatschappij.

Gij zoudt ons kunnen zeggen of niet met evenveel overtuiging en vastheid van geloof, in uwe jeugd onder uw gebladerte het offer werd gebracht op de nu nog in uwe nabijheid gevonden offersteen, als waarmee heden ten dage de christen naast uwen heiligen stam dien éénen god aanbidt als den schepper van alles, wat is en waarmee de ongeloovige in stille bewondering voor zóóveel kracht en zóóveel grootheid, blijft volharden bij het denkbeeld, dat hij zooeven boven de voorheen heilige paardkoppen van het boerenhuis een Christusbeeld in de opstijgende rookkolom zag zweven. Wij zouden hooren... nog veel meer, te veel om in één menschenleven te kunnen opnemen.

En... maar wij hebben niet gemerkt, dat wij werktuigelijk in onzen wagen gestapt, weer op den terugweg naar het station Hude zijn. Zoo soesden wij geruimen tijd door over de twee indrukwekkende monumenten, die wij op ons ritje ontmoetten en bekeken om ieder op zijne wijze deze indrukken op te nemen en onuitwischbaar in zijn geheugen vast te leggen.

IKNA.

V A R I A.

Almanak 1883.

Mijn boek moet de wereld in, hiertegen is niets te doen.

Max Havelaar.

Zeker President.

Weet gij, hoe ik alles wil?

Stil, stil, stil....

JAN VAN RIJSWIJK.

Uitslag examen.

Op naar klank

Dansen de beren, de groote en kleine

Wagglend te voorschijn.

VOSMAER.

Zeker bediende P. S.

Hier gaat men uit porren.

Eigen Haard.

Orde gedurende de Diesvoorstelling '82 in Stads Doele.

Legt de storm zich ter ruste, waar een riethalm hem
hindert in zijn' vaart?

Minnebrief D. S. A. 1880.

Boete voor wanbetaling der contributie S. P.

Kan het anders zijn?

Fragment eener bekende speech.

Collegezaal „Kennis van Bouwstoffen”.

Hier beneden is het niet.

Gezang 43 vers 1.

9 October 1882.

Je nun, man trägt was man nicht ändern kann.

Das goldene Kreuz.

Koffie (?) fuiven 1882.

Ofschoon 't verhaal bijzonder,
Ja ongelooflijk schijnen moog,
Elk dischgenoot verhaalde 't wonder,
Door hem aanschouwd met eigen oog.

VAN LENNEP «*Huis ter Lede.*»

De Janclub geeft koffiefuif.

Ik had op koffy gehoopt, en hy gaf ons.... ja de
Hemel weet wat!

Max Havelaar.

1^e van de maand.

Vater, ich rufe dich.

KÖRNER.

Groenen.

Hunne eigenschappen zijn meer negatief dan positief.

Camera Obscura.

Groenen-theater.

Wovon sie Ihrer lieben Mutter nichts erzählen können.

GOETHE.

Zekere groenenvergadering.

Het in deze vergadering genomen besluit miste echter
geheel 't beoogde gevolg.

VETH «*Jara.*»

Terugtrekken.

Na eenig bedenken werd deze schikking voor de beste
gehouden.

Ac. dis. vicius.

Zeker merkwaardig lid D. S. C.

Hem, die mij grof beledigt,
Mij overlaadt met schand,
En openlijk mij belastert,
Hem reik ik de broederhand.

PIET PAALTJENS.

Dezelfde.

Maar 'k vond, tot wien ik mij wendde,
Slechts harten van ijs en steen.

PIET PAALTJENS.

Verkiezingen.

Tout ceux, sur qui la cour jette des yeux propices,
Nont pas toujours rendu de ces fameux services.

MOLIÈRE.

Hist. All. Optocht '83.

Zoo'n optocht is iets prachtigs om te aanschouwen,
Iets groots en iets poëtisch inderdaad.
Hij is somtijds verheven allegorisch
En soms (wat mij meer aanstaat) historisch.

BEETS.

Op.....

Als niet komt tot iet, dan kent iet zich zelf niet.

Bekend spreekwoord.

Zeker student 1^e jaar.

Vous savez que le fils du Grand Turc est ici.

MOLIÈRE.

Aan de niet-inzenders in den almanak.

Si vous vouliez de vous nous monrer quelque chose,
A notre tour aussi nous pourrions admirer.

(De Redactie.)

MOLIÈRE.

Zeker iemand en zijne schaduw.

En wij zijn beiden twee beesten uit den deftigen middelstand.

De Schoolmeester.

Onze kastelein.

Zoo weet onze maat in de moeilijkste levensoogenblikken
Zich met wijs overleg naar de omstandigheden te schikken.

De Schoolmeester.

Equipages.

Wanneer komt nu die mooie equipage, waar je van
gesproken hebt?

Camera Obscura.

Een raad aan de jongeren.

Zie toe, hoe ge intreedt, en wien ge u vertrouwt,
Misleide u 't ruime van den ingang niet!

Divina Comedia.

Zekere speech op de Inauguratie '82.

Mein Seel, da habt ihr Worte gesagt, die waren den
Lungenodem nicht werth, womit ihr sie ausgestoszen.

Das Käthchen von Heilbron.

S. en W.

We came into the world like brother and brother;
And now let 's go hand in hand, not one before another.

SHAKESPEARE.

Bedienden quaestie — groenen-comedie '81.

Fern sei es, diesem Einfalle auch nur durch unser Still-
schweigen das Ansehn einer Regel gewinnen zu lassen.

LESSING — *Laokoön.*

Rijpartij-mutsjes.

No, never! never!

I will not part with it, even when I die.

LONGFELLOW.

Bekende vraag in den groentijd.

You ask an unlimited degree of confidence from me.

W. SCOTT «*The black dwarf.*»

**Tegenwoordige jongelui bij het aanbieden
van baantjes.**

My spirit is too great and my fortune too small.

WALTER SCOTT.

Niet lichtgeraakt zijn!

Mijn naam is Meijer.

Max Havelaar.

Zeker iemand op de S. P.

Und herrlich in der Jugend Prangen,
Wie ein Gebild aus Himmels höh'n,
Mit züchtigen, verschämten Wangen,
Sieht er die Jungfrau vor sich stehn.

SCHILLER.

Dezelfde.

Wohl *sehen*, sondern nicht anfassen.

HEINE.

De Panoptieums.

Eenstemmig antwoorden daarop de natuuronderzoekers,
dat zij overblijfsels uit het glaciële tijdperk zijn.

Vierde tocht Willem Barents.

Belangrijk personage 1^e jaar.

Wat mij zoo trotsch doet wezen,
Dat gaat geen schepsel aan.

PIET PAALTJENS.

De 15^e der maand.

Ein jederman hat seinen Wurm.

SCHILLER.

Slotvarium.

Hierna beter.

De Zweep.

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

Blz. 177.

E. Nederlandsche Zuid-Ooster-Spoorweg- maatschappij.

Bij te voegen:

Met 1° Februari wordt deze lijn Nijmegen-'s Hertogenbosch-Tilburg door de Exploitatiemaatschappij overgenomen en geëxploiteerd.

Bl. 181, onderste regel.

In plaats van P. Crans is van Beusichem tot tijdelijk directeur der Rijnlandsche Stoomtramweg-Maatschappij benoemd.

Bl. 182, regel 14 van boven.

In plaats van Corn. Bok is Jhr. J. H. van Reigersberg Versluis directeur van den Gooischen Stoomtram geworden.

Bl. 182, onderste regel.

Jhr. J. H. van Reigersberg Versluis is als directeur door Loder vervangen.

Blz. 196.

Benoemd in plaats van R. L. de Haes met 1° Mei 1883 W. K. van Gennep, schout-bij-nacht.

In plaats van W. B. F. Escher met 1° Mei 1883 Jhr. M. W. van Rensselaar Bowier, schout-bij-nacht.

Blz. 197, regel 2 van boven.

Benoemd in plaats van J. A. Vandevelde met 1° Mei 1883 W. Enslie, schout-bij-nacht.

Bl. 233.

Tot Hoofd-Ingenieur-Werktuigkundige is benoemd
J. W. Th. van Schaik.

Blz. 252, regel 3 van boven.

Benoemd tot waarneming der betrekking van
Kommandant der Zeemacht en chef van het De-
partement der Marine in plaats van J. van Gogh,
F. H. P. van Alphen, schout-bij-nacht.

Aan de lijst der corpsleden toe te voegen:

G. L. F. Philips, w. i. van Ruyven, *Voorstraat 1.*
A. van Raalte, w. i. Zahlberg v. d. Ende, *Voldersgracht 126.*

De Commissie tot Regeling van den Historisch-
Allegorischen optocht heeft zich aldus gerecon-
stitueerd:

R. A. van Holthe tot Echten, *President.*
J. B. Cores de Vries, *Secretaris.*
H. Loudon, *Vice-President, Thesaurier.*
J. H. Peelen, *Vice-Secretaris.*
J. H. Nachman, *Commissaris-Archivaris.*

De volgende wijzigingen hebben in de bijzondere
commissiën plaats gehad:

Commissarissen der Societeit „Phoenix”

L. van der Sande, *President.*
A. Suermondt, *Secretaris.*
H. Loudon, *Vice-President, Thesaurier.*
J. B. Onnen, *Commissaris v. h. Consumable.*
P. J. Boreel, *Commissaris v. d. Inventaris.*
W. H. Wegener, *Bibliothecaris.*
W. C. Moojen, *Vice-Secretaris.*

Delftsche Studenten-Roeivereeniging „Laga.”

A. G. A. van Eelde, *President*.

W. C. Moojen, *Secretaris*.

C. D. Nagtglas Versteeg, *Thesaurier*, *Vice-Secr.*

J. A. E. van Deventer, *Vice-Pres.* | *Commissarissen*

E. L. C. Schiff, *Commissaris.* | *v. h. materieel.*

Delftsch Studenten-Tooneel-Gezelschap.

J. B. Onnen, *President*.

F. A. van den Berg, *Secretaris*.

J. H. Nachman, *Vice-President*, *Thesaurier*.

C. W. J. Kymmell, *Vice-Secretaris*.

A. O. van de Poel, *Commissaris*.

